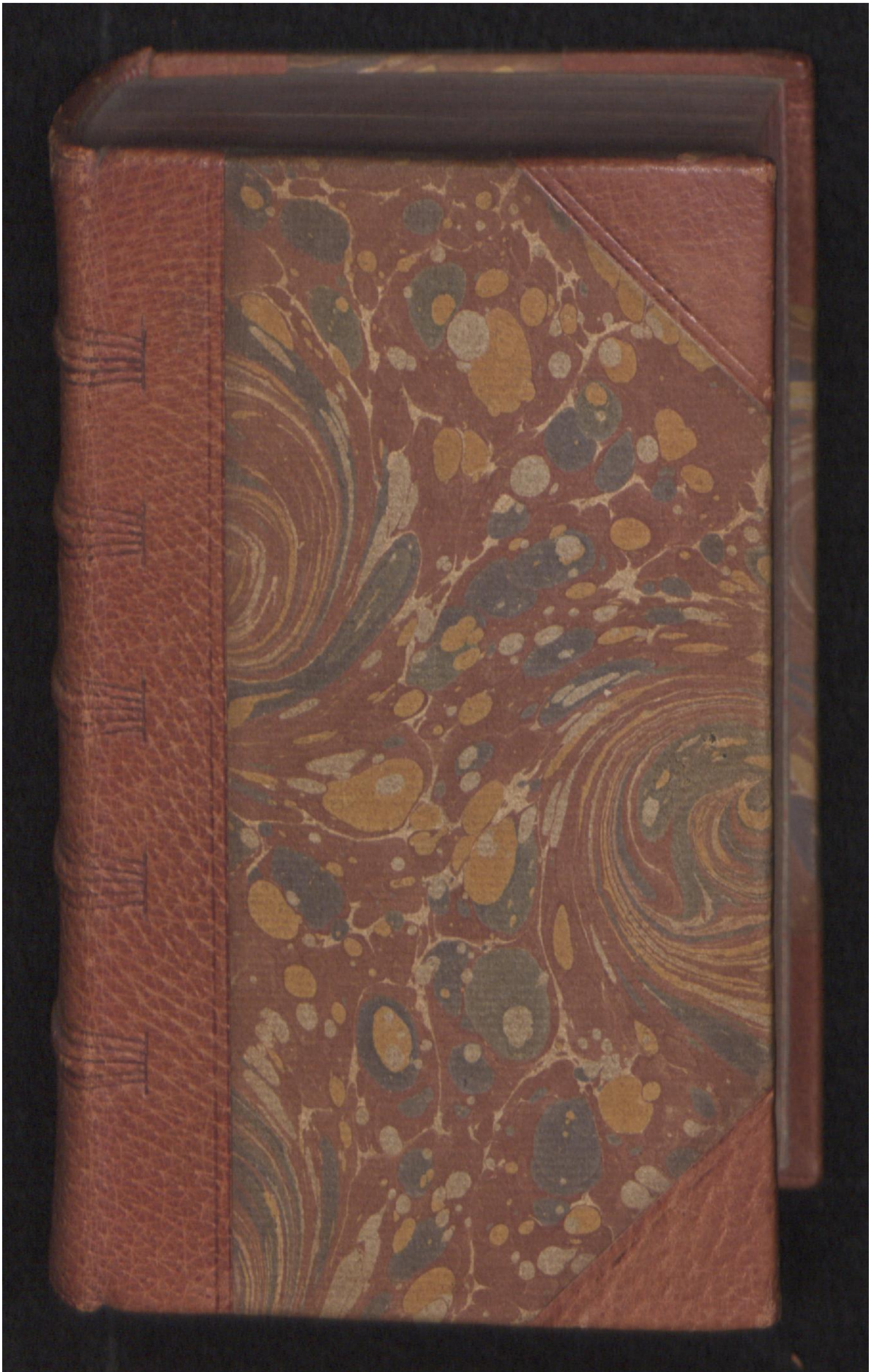
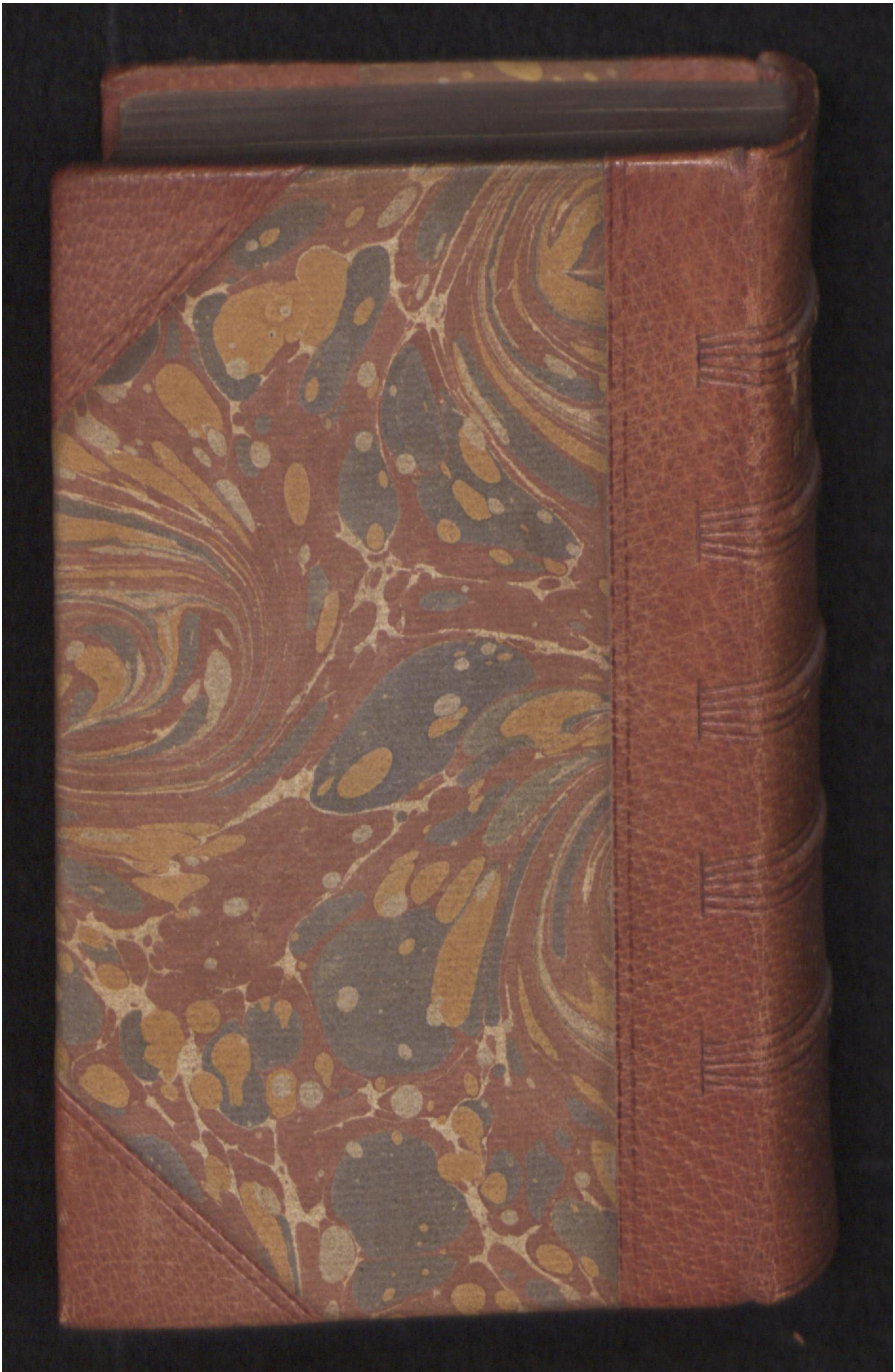

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

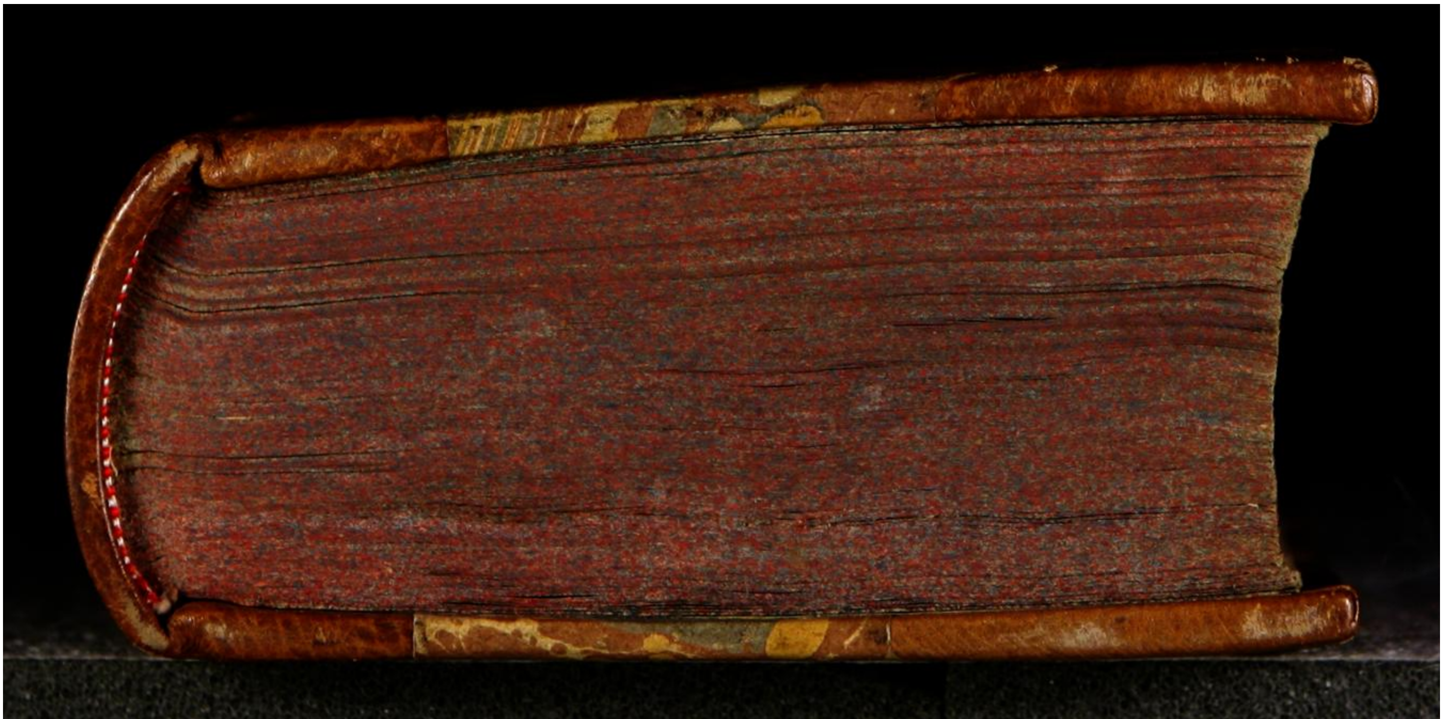
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

G. HEDBERG
STOCKHOLM

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

L. N. 838.

1-120

8°

LN 838
ex. 3

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kay Høegs eks.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

[illegible]

1914.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ENARRATIO.

PSALMI

OCTVAGESIMI QVARTI: IN QVA PRÆTER MVLTA EAQ; IMPRIMIS COGNITV NECESSARIA, TEXitur refutatio erroris Iudæorum, furoris Mohometiſtarũ, uanitatis Epicureorum, idoli Papiſtarum: Exponitur ratio Sacerdotij Chriſti, & ſacrificiorum Eccleſiæ: monſtratur uia à ſempiterna miſeria, ad perpetuam beatitudinem & coniunctionem hominis cum Deo, quæ eſt finis & conditi & redemti humani generis.

Johannes van Buuren 1830.

*

NICOLAVS HEMMINGIVS.

HAFFNIÆ.

1569.

Jan breth

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kay Høegs Samling
1970.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

GENERO-
SO AC MAGNIFICO VI-
RO SAPIENTIA, PIETA-
TE, ET VIRTVTE EXCEL-
LENTI D: PETRO OXE DO-
MINO DE GISSELFELDA,
Magiſtro palatij & Regis & regni Da-
niæ &c: digniſsimo, æquiſsimo atq;
prudētiſsimo, Domino ac Patrono ſuo
perpetua obſeruantia colendo pa-
cem ſalutem & ſanctum re-
rum ſucceſſum pre-
catur.

NICOLAVS HEMMIN-
GIVS.

QVantæ ſint tenebræ humanarum mentium de Deo, & prouidentia, generoſe ac magnifice uir, teſtantur non ſolum philoſophorum ſectæ ferè infinitæ, uerum etiam triſtiſsima ſecuritas in pleriſq; hominibus, qui uita &

ta &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ta & moribus teſtantur ſe aut nullum
numē agnoſcere, aut exiſtimare DE-
VM (ut Homerus) apud neſcio
quos æthiopes deliciari, ut non uacet
illi rerum humanarum curam habere.
Tanta eſt caligo, tanta uanitas ho-
minum ſecuta lapſum primorum pa-
rentum, & poſtea confirmata, partim
praua educatione, partim exemplis
hominū, qui ſapientia & uirtute ui-
dentur cœteris antecellere. Hæc tri-
ſtiſsima caligo non poteſt aliter diſpel-
li quâm per facem uerbi DOMINI.
Huc pertinet illa interrogatio & re-
ſponſio Dauidis Pſal: 119. In quo mun-
dam faciet adoleſcentior uiam ſuam?
In cuſtodiendo ſermones tuos. Iam
cùm qualis eſt adoleſcentia, talis eſt
ſenectus, ut Solomon ait, ſequitur to-
tam uitam hominis immundiſsimam
eſſe ſine uerbo Dei: Quod ſolum me-
detur uicijs noſtris. Immundities au-
tem illa quæ in tóto humano genere
hæret, donec diuinitus per uerbū Dei
ablua-

abluatur, non eſt tam corporalis labes quàm ſpiritualis & interna: cuius partes plures ſunt. Quarũ prima, (quæ eſt cauſa aliarum) eſt ignoratio ueri & boni: quæ denſiſsimis confertur tenebris, & cœcitati perſimilis eſt, qua tota anima hominis ueluti deforme monſtrum in tenebris palpitat. Secunda, eſt habere erroneam de rebus diuinis opinionem, eamq́; tanquàm euidentiſsimam ueritatẽ amplecti & exoſculari. Qualis fuit plerorũq́; Philoſophorum, & hæreticorum, qui cùm mordicus tuerentur conceptas de rebus diuinis opiniones, in præcipitium damnationis ruerunt. Qua re quid quæſo triſtius eſſe poteſt? Tertia eſt ἐμπαθὴς λογισμός, hoc eſt cogitatio prauis affectibus obnoxia. Vt enim mens malè eſt informata: Ita affectus mentis prauo iudicio excitatus, rapitur & fertur in peſsima quæq́;. Quarta eſt conſentire peccato: quẽ cõſenſum ſequitur horrenda colluuies

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

omnium ſcelerum (de quibus Paulus diſputat Rom: 1.) donec homo in ſempiternam miſeriam demergatur. Ab his triſtiſsimis maculis emēdatur anima hominis per limpidiſsimos fontes ſaluatoris, id eſt, per uerbum Dei. De cuius uerbi Dei efficatia loquitur Pſal: 19 in hanc ſententiā: Lex DOMINI eſt immaculata: recreat animas: Teſtimonium DOMINI eſt fidele: Sapientiam præſtat paruulis: Mandata DOMINI ſunt recta: Lætificant cor: Præceptum DOMINI eſt lucidum: illuminat oculos. Hoc encomium uerbi Dei, etſi breue, ſi uerba ſpectes, tamen copioſiſsimum eſt, ſi doctrinas & conſolationes quæ in eo latent euoluis. Quod encomium iure opponendum eſt omnibus furioſis iudicijs Epicureorum, politicorum, hypocritarum, & ſycophantarum. huius encomij octo ſunt partes, quæ mirè diſcernunt inter uerbum Dei, & Philoſophicas ſeu humanas doctrinas.

Pri-

Prima, lex, inquit, DOMINI
eſt immaculata. Hoc eſt uerbum Dei,
& in ſe purum eſt, ut quod à puriſsimo
fonte Deo manat, & puros efficit eos
qui ei credunt. humana autē doctrina
quantumuis nitida & ſplendida appa-
ret, tamen non ex omni parte eſt mū-
da, nec mundos efficit. Socratica Phi-
loſophia, quam Plato exornauit, pri-
mum, iure ſuo locū, inter philoſopho-
rum doctrinas ſibi uendicare uidetur,
quæ profecto etſi plurimas bonas &
rectas ſententias de Deo, prouiden-
tia, & fine hominis, continet: Attamē
turpiſsimo cœno contaminatur, cum
promiſcuas libidines legibus appro-
bat Plato, Et exemplo ſuo turpiora
quàm quæ à nobis ſunt dicenda com-
probat. Quarè cùm Socrates & Pla-
to animam hominis purgare conan-
tur ab una parte, ab altera eam fœ-
dant abominandis ſceleribus. Sed uer-
bum Dei ſeu uox Enangelij ut eſt ex
omni parte purum, ita ex omni par-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

te animam hominis, qui Euangelium uiua fide recipit, immaculatam & perfectam reddit. liberat enim eã ab erroneis opinionibus, imbuit ueris ſententijs: excitat per ſpiritum Chriſti affectus puros, Quibus cùm aſſentitur uoluntas actiones interiores & exteriores tanquâm riuuli puriſsimi ex fonte puriſsimo manant.

Secunda, recreat, inquit, animas. animæ hominum ſiti quadam grauiſsima arent, nec poſſunt recreari aut refici priuſquàm potantur ſalutaribus fontibus Iſrael, hoc eſt uerbo Euangelij. Nam ſubinde conſcientia ſcelerum ſitim hanc auget, quam ſolus Euangelij liquor mitigat & tollit, cum anima eo perfunditur. De hac aqua Zacharias Propheta loquitur cùm ait: Et erit in die illa, exibunt aquæ uiuæ de Ieruſalem: hoc eſt ſermo Euangelij qui eſt animæ hominis, quod ſitienti eſt aqua limpidiſsima: De hac DOMINVS Iohan: 4. ait: Qui biberit

berit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. Sed aqua, quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam.

Tertia, teſtimonium DOMINI eſt fidele. Hoc eſt, Verbum Dei eſt teſtimonium minimè fallax de uoluntate Dei erga homines: Vt enim uox legis teſtatur quôd Deus ſine diſcrimine & perſonarum ac nationum acceptione uelit omnes cõtumaces perſeuerantes in ſua contumacia, & non agentes pœnitentiam abijcere cũ diabolis hoſtibus Dei in æternas tenebras & pænas: Ita uox Euangelij teſtatur, quod Deus uelit propter filiũ omnes homines quantumuis maximis & horrendis peccatis contaminatos recipere in gratiam, ut æternæ beatitudinis ſcribantur hæredes, modò Euanglio crediderint, & uiua fide in filium Dei, qui dedit ſeipſum ἀντί λυτρον pro peccatis mundi, recubuerint. Propter hanc immotam regulã

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uoluntatis Dei, quæ nobis uerbo Dei commendatur, uerbum Dei dicitur fidele, & uerbum Euangelij, ueritas, ut cum dicitur: Veritas liberabit uos. Nam Euangelium quod eſt uerbum ueritatis, Chriſtum liberatorem offert: De quo ſcriptum eſt: Si filius uos liberos reddiderit, uerè liberi eſtis.

Quarta, Sapientiam præſtat paruulis: Sapientes huius mundi, nihil rectè intelligunt de Deo & eius uoluntate, nihil ſciunt ſolidi de eius operibus, quæ ſunt (ut præcipua referã) ſapientia in conditione hominis, iuſticia in lapſu hominis, miſericordia in reparatione hominis, miſericordiſsima bonitas in conuerſione peccatoris: Ignorant diſcrimen familiæ Dei, & aliarum ſectarum: ignorant uiam euadendæ æternæ miſeriæ, & obtinendæ ſempiternæ beatitudinis: ignorant modum colendi DEVM, qui in timore Dei, qui ſumma ſapientia prædicatur, maxima ex parte ſitus eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Verum hanc ſapientiam uox Euangelij præſtat paruulis. Cûm interim maximi & potentiſsimi in mundo ſua ſe ſapientia euertunt miſerè. Nã immotum ſtabit DOMINI dictum apud Ieremiam: Verbum Dei proiecerunt, quid proderit eis ſapientia?

Quinta, Mandata DOMINI ſunt recta. Hoc dictum opponendum eſt tabulis Parcarum, quas arat Zenonis familia. Significat enim hoc dictum DEVM minimê eſſe προσωπολήπτην, ſed æqualem omnibus iuxta decreti ſui regulam. Vult reuera omnium hominum ſalutem, ſed per agnitionem ueritatis. Iuxta illud. Deus uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Vult etiam omnes non reſipiſcentes, ſine προσοπωληψία æternum perire.

Sexta. Lætificant cor. Hic effectus Euangelij ſummum bonum eſt in hac uita. Nulla doctrina humana mederi uulneribus conſcientiæ nouit.

Qui

Qui enim alicuius grauis ſceleris ſibi conſcius eſt, nocte dieq; ſecum teſtē & accuſatricem conſcientiam circumfert: quam nulla Philoſophia ſanare poteſt. Verûm ſola uox Euãgelij auxiliare pharmacum & præſentiſsimum remediũ conſcientiæ ſauciæ applicat, dũ Chriſtum mortuũ pro peccatis noſtris, & reſuſcitatum propter iuſtificationem noſtri teſtatur: Dum Chriſtũ finem legis pronunciat in iuſticiam omni credenti: Dum Chriſtum omnes laborantes inuitare teſtatur ut ad ſe tanquâm ad medicum ueniant, quibus omnibus pollicetur ſanitatem eamq; gratis. Hic enim, ut Auguſtinus piè & rectè ait, noſtra delicta ſua delicta fecit, ut ſuam iuſticiam noſtrã iuſticiam faceret. Cùm igitur conſcientiæ noſtæ aſperguntur ſanguine Chriſti,(quod fit cùm in ipſum credimus,) mundantur, unde mirabilis quædam in corde ſequitur læticia. Vt cum Dauide dicamus, Cor meum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& caro mea exultant in Deo uiuo.

Septima, Præceptum DOMINI eſt lucidum ſeu purum. Hoc opponendum eſt papiſtis qui Sathanicis quibuſdam ſtrophis inuoluunt uerbum Dei, ut homines ab eius lectione abſterreant: Dicunt literam, hoc eſt ut illi falſè interpretantur, literalē ſeu grammaticum ſenſum, cùm tamen ſit ueriſsimus, occidere: & ſpiritum, hoc eſt allegoricam interpretationem approbatam à Papa uiuificare. Verū hic ſpiritus ſanctus in Dauide contrarium affirmat, dum uerbū Dei eſſe lucidum, clarum, & purum pronunciat: quod quidem uerìſsimū eſt quantum ad ea quæ ad fundamentum pertinent, & ſunt omnino ad ſalutem neceſſaria.

Octaua illuminat oculos, hoc dictum indicat, naturam hominum ſine uerbo Dei illuminante cœcam eſſe, ut quæ circumferat tenebras, uidelicet dubitationem de Deo, ſecuritatē car-

nalem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nalem, diffidentiam, falſam inuocatio≠
nẽ animi dubitantis & fugientis DE≠
VM, & alios motus aberrantes à le≠
ge Dei innumerabiles. Sed hanc cœ≠
citatem non intelligit mundus, Imo ſe
miratur & magnifacit propter exiguã
umbram externæ diſciplinæ. Eccleſia
uero uoce uerbi Dei commonefacta,
agnoſcit & deplorat ſua mala, & pe≠
tit à Deo nouam lucem, iuſticiam &
uitam. In hac petitione & meditatio≠
ne Euangelij magis magiſq; illuminã≠
tur oculi mentis, & excutiuntur tene≠
bræ, adeò ut ſol ipſe iuſticiæ Chriſtus,
oriatur clarè in cordibus noſtris: cu≠
ius luce deducimur à ſempiterna miſe≠
ria in æternam uitam & beatitudinẽ.
Ad hunc ſuauiſsimum fructum uerbi
diuini reſpiciens Dauid: haud imme≠
rito exclamat in eodem pſalmo: De≠
ſiderabilia ſuper aurum & ſuper ob≠
rizum multum, & dulciora melle &
fauo. Et pſal: 119. In uia teſtimonio≠
rum tuorum delectatus ſum, ſicut ſu≠
per

per omnes diuitias. Huc accurrit ſentiens peccatorũ ſuorum molẽ, ut exoneretur peccatorũ ſarcina, ut eſt in pſal: De profundis clamaui ad te DOMINE, quia apud te propitiatio eſt. Huc afflictus & cruce preſſus ſe cõfert iuxta illud: Hæc eſt conſolatio mea in afflictione mea, quòd uerbum tuũ uiuificat me. Huc in lætis & proſperis ſe recipit. Viã, inquit, mandatorũ cucurri cum dilatares cor meũ. Huc dubius & inops conſilĳ tanquàm ad conſiliarios currit iuxta illud. Teſtimonia tua gaudium meum, & uiri conſiliarĳ mei. Hinc acturus cũ regibus & potẽtibus mũdi conſiliũ petit, iuxta dictũ: loquar de teſtimonĳs tuis in conſpectu regum, & non confundar. Hinc ſe armat aduerſus crucis ſcandalum, ne frangatur animo, uidens impiorum proſperitatẽ. Mei, inquit, penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei. Quia Zelaui ſuper iniquos pacem illorum uidens. &c: Cogitabam ut ſcirem hoc,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſed difficile erat in oculis meis, donec irem in ſanctuarium Dei & animaduerterem in nouiſsima eorum. Veruntamen in lubrico poſuiſti eos, deieciſti eos in interitum. Hinc in mortis articulo uitam quæſiuit, iuxta illud. In æternum non obliuiſcar ſtatutorum tuorum, quia in ipſis uiuificas me, in æternum uerbum tuum DOMINE permanet in cœlo. Nam uita & fœlicitas quæ uerbo promittitur æternum durabit. Breuiter ex hoc uerbo Dauid modum euadendæ ſempiternæ miſeriæ, & obtinendæ nunquam finiendæ fœlicitatis & beatitudinis ad quam homo primum creatus eſt, & deinde per Chriſtum redemtus nouit.

Cùm tanta ſit puritas diuini uerbi, tanta neceſsitas, tanta utilitas, tãta gloria, tam ſuauis fructus, ut nos Deo ſummo bono iungat, in quo æternum erimus beati, nacti finem conditionis noſtræ, imprimis laudandi ſunt qui partem ſuarum facultatum

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& opum conferunt in conſeruationem, & propagationem uerbi Dei in Eccleſia. Rectè enim perpendunt hunc ſcopum omnibus hominibus, & ſingulis pro ſua conditione & ſtatu propoſitũ eſſe, ut ornent gloriam Dei: Quod profectò illi præ cœteris faciunt preclarè, qui miniſterium uerbi in ſcholis & in templis conſeruare ſtudent. Quàm autem tu, Magnfice uir, in hac re fueris ſemper diligens norunt multi, & teſtantur, quos hodie, & in hac Danica Academia, & in exteris ſcholis liberaliter foues, & tuis facultatibus in ſtudijs ſuſtentas, ut ſemper ſint in Eecleſijs his Danicis idonei miniſtri, qui puram Euangelij doctrinam ſonent. Eſt autem hic uerus amor patriæ, non ſolum ipſam, dum nos in ea uiuimus, ornare: ſed etiam dare operam ut ipſam meliorem relinquamus poſteris noſtris. Sapientes laudant iusiurandum atticum in quo inter alia ſunt hæc uerba,

ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπερ ὁσί-
ων καὶ μόνος, καὶ μετα πολλῶν. την
πατρίδα δὲ ουκ ελασσω παραδωσω,
πλειω δὲ και ἀρειω. Hoc eſt pugnabo
autem & pro ſacris & prophanis & ſo-
lus & cum multis, & patriam non de-
teriorem poſteris tradam, ſed amplio-
rem & meliorem. Quanto magis nos
hoc decet qui cenſemur ciues Eccle-
ſiæ Chriſti laudatiſsimæ patriæ piorũ,
cuius decus multo clarius eſt quâm
fuit atticæ regionis, quam nunc bar-
baries Turcica occupat. Proinde mul-
tò maior gloria eſt, hanc laudatiſsimã
patriam Eccleſiam Dei tradere poſte-
ris non deteriorem, ſed ampliorem &
meliorem: quod illi faciunt qui ſtudia
ueræ doctrinæ & bonarum artium
ſuis opibus adiuuant & promouent.
Talis conatus fuit in Dauide cùm
caneret ſe amare patriam propter Ec-
cleſiam quæ in ea fuit: Propter do-
mum, inquit, DOMINI Dei noſtri
quæram bona tibi: Hanc domum hoc
eſt

eſt Eccleſiam Dei prætulit palatijs ſplendidiſsimis principũ mundi pſal: 84. Vbi ait: Melior eſt dies una in atrijs tuis quâm mille alibi. Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quâm habitare in tabernaculis impiorum. Hunc pſalmum 84. Quia continet inſigne encomion Eccleſiæ Dei, inuitat ad amorem uerbi, proponit commoda, monſtrat gloriam Eccleſiæ, & oſtendit ſcopum ipſi propoſitum, uidelicet æternam beatitudinem, placuit hoc præterito anno in noſtra ſchola publicè enarrare, ut inuitarem iuuentutem ad amorem, lectionem, & me ditationem uerbi cœleſtis, quod eſt ut facula ardens qua ducimur de hiſce tenebris in admirabilem lucem Dei, & æternam uitam. Vt autem hanc enarrationem, quàm hoc præterito anno in pſal: 84. conſcripſeram, tibi uir generoſe & magnifice nuncupare non dubitarem, non ſolum ſumma tua adeo & ſingularis in litteras & litte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ratos uoluntas, (quam uoluntatem cupio omnibus fore notiſsimam) me adduxit: Verum etiam tua in me meoſq; beneficia, iure ſuo hoc poſtularũt, ut aliquod ſaltem pignus gratitudinis meæ apud tuam magnificentiam reponerem. Quod ut æqui boniq; conſulas etiam atq; etiam rogo. Quòd ſi quis ſolam operis noſtri molem ſpectet, ſcio nihil eſſe quod tua uideat magnificentia dignum. Sin uerò & animum meum, & ipſius argumentum rei, neminem fore arbitror, qui meã hanc dedicationem ſit improbaturus. Hæc ergo mi domine ſpectato. & me, quo hactenus fauore es complexus, complectere. Ego profectò dabo operam, ut tuo fauore non indignus uidear. Vale integer animo, corpore & ſpiritu, unà cũ uxore tua D: Metta Roſenkrantz fœmina nobiliſsima & caſtiſsima. Filia Herois pręſtantiſſimi D: Olai Roſenſkrantz Equitis Aurati D: de VVallø olim ſenatoris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Regni Daniæ ſapientiſsimi ob pietatē, iuſticiam , æquitatem, liberalitatem clementiam,humanitatem,comitatem aliaſq; uirtutes penè innummeras, perpetua memoria & laude digniſsimi. Ex muſæo noſtro 25. Martij. Anno 1569. Qui eſt annus à condito mundo 5539, ex quo manifeſtū eſt, nos in poſtremam ætatis mundi partem,quę ſexto die creationis rerū ſignificatur, incidiſſe. Nam cum ſex millia annorū, quibus, mundi ætas iuxta traditionem domus Eliæ menſuratur, reſpondent ſex diebus creationis rerum . ſiquidem mille anni coram Deo ut dies unus 2. pet:3. & ex ſexto millenario elapſi ſunt anni 539. apparet nos in tempus pomeridianum ultimæ diei mundi incidiſſe. Quod profectò tempus iure nos admonere deberet maioris uigilantiæ, præſertim cum poſt clariſsimum ſolem lucentis Euangelij, (idq; in ipſo meridie extremi diei mundi, quo re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

purgata eſt doctrina Eccleſiæ per Lu-
therum, Philippum & alios pios, &
doctos uiros, paulatim appropinquát
ueſpera & tenebræ. Quare cum diſci-
pulis DOMINI ſerio corde precemur

Veſpera iam uenit, nobiſcum
Chriſte maneto.
Extingui lucem ne patiare tuam.

Et obtemperemus prophetæ qui ait:
Date DOMINO Deo ueſtro gloriã
antequam tenebreſcat, & anteqꝫ offen-
dant pedes ueſtri ad montes caligino-
ſos. Deus nos in uera pietate conſer-
uet, quô tandem Sabathum illud exo-
ptatiſsimum, quod expectamus, no-
bis in ſalutem, beatitudinem & requi-
em ſempiternam illuceſcat per Ieſum
Chriſtum mediatorem noſtrum uni-
cum, cui cum Patre & Spiritu ſan-
cto ſit laus, honor, gloria in omnem
æternitatem, AMEN.

Anti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ANTITHESIS VANÆ gloriæ mundi, & ueræ gloriæ fidelium.

Capnion

Mortalium iucunditas
Volucris & pendula
Mouetur inſtar turbinis
Quem nix mouet ſedula
Quid ergo confiditis in gloria?

HEMMINGIVS.

Fidelium iocunditas
Perennis, & gloria
Manebit inſtar libani
Quam uis tegit cœlica,
Quid ergo non fidimus in numi(ne?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

PSALMVS. LXXXIIII.

1. QVàm dilecta tabernacula tua
DOMINE Zebaoth.
2. Concupiſcit, & deficit anima
mea in atria domini, cor meum, &
caro mea exultauerunt in deo viuo.
3. Etenim paſſer inuenit domum,
& hirundo nidum ſibi, vbi ponat
pullos ſuos. altaria tua DOMINE
Zebaoth, rex meus, & Deus meus.
4. Beati qui habitant in domo
tua perpetuó laudabunt te.
5. Beatus vir cui tu fortitudo
es, & in corde eius ſemitæ tuæ.
6. Qui tranſit per vallem lachry-
marum, & fontem fodit, certè be-
nedictionibus coronabitur doctor.
7. Pergunt de victoria in victo-
riam, vt appareat in Zion Deus.
8. DOMINE Deus Zebaoth
exaudi orationem meam, auribus
percipe Deus Iacob.
9. Protector noſter aſpice deus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& reſpice in faciem Chriſti tui.
10 Quia melior eſt dies vna in atrijs
tuis ſuper millia, Elegi abiectus eſſe
in domo Dei mei, magis quàm ha⸗
bitare in tabernaculis impiorum.
11. Quia ſol & ſcutum DOMINVS
DEVS gratiam & gloriam dabit
DOMINVS. non priuabit bonis
eos qui ambulant in innocentia.
12. Domine Zebaoth, beatus homo
qui confidit in te.

ARGVMENTVM pſalmi 84.

Hic pſalmus inſigne eccleſiæ dei præconium continet: quæ, ut eſt deo dilectiſsima, ita in ſolo deo acquieſcit: hunc celebrat, confitetur, inuocat. hoc unum in uotis habet, ut deo perpetuò fruatur: in quo & ſummè fœlix & beatiſſima exiſtit.

DISPOSITIO Pſalmi 84.

Quatuor partes huius pſalmi ſtatui poſſunt quarum ſingulæ plures doctrinas continent. Sunt autem hæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

partes. prima, deſcriptio eccleſiæ, quæ quatuor primis uerſibus abſoluitur. Secunda conditio doctorum eccleſiæ, quæ continetur tribus uerſibus, uidelicet. 5. 6. 7. Tertia, precatio, qua petit Dauid defenſionem & conſeruationem eccleſiæ, additis pulcherrimis rationibus, quibus excellentia eccleſiæ, & dignitas ob oculos ponitur, idq; uerſibus 9. 10. 11. Quarta, eſt clauſula ſeu epiphonema per admiratione̅, in qua ueram cauſa̅ beatitudinis eccleſiæ monſtrat eſſe firmam in deum fiduciam, idq; uerſu poſtremo.

Porro occaſio huius pſalmi uidetur fuiſſe exilium Dauidis, perſequente ipſum filio Abſolone: quod ſanè exilium unum fuit ex decem illis plagis quibus punitum eſt adulterium, & homicidiu̅ Dauidis. Na̅ ut plurima peccata in uno illo facto Dauidis concurreba̅t: Ita non una plaga ſed multis caſtigatus eſt. videlicet 1. amiſſione ſpiritus ſa̅cti 2. grauiſſimo conſcientiæ uul-

nere. 3. Oppreſſione Thamar filiæ. 4. Aman filij ſui. 5. Rebellione Abſolonis filij. 6. Exilio, duplici videlicet à regno & ab eccleſia. 7. Contaminatione vxorum ſanctarum matronarum. 8. Ciuium defectione. 9. Triſti interitu filij. 10. Infamia. Huiuſmodi enim plagis iuſtiſſimè punita eſt defectio à deo, receptio ad diabolum hoſtem dei, proditio exercitus dei, homicidium inſontis ciuis, raptus, contaminatio ſui, abuſus alieni corporis non ſine conſcientiæ uaſtatione, hypocriſis, ſcandalum & tyrannis in officio ſibi diuinitus commiſſo. Cùm autem in exilio abeſſet dauid, & non liceret ipſi in ſummo feſto conuenire ad tabernaculum in quo erat arca domini, illicq; orare & ſacrificare, anxius & triſtis cogitat diſcrimen inter eccleſiam in qua publicè colitur & inuocatur deus, & alios cœtus hominum quorumcunq; deum non timentium, ſimulq; ſpiritu

ſpiritu prophetico altius euectus eſt in contemplationem eccleſiæ Chriſti ſub nouo teſtamento: cuius vmbra quædam fuit tabernaculum vetus, ut epiſtola ad Hebræos teſtatur. In hoc exilio & in hac cogitatione ſpiritu prophetico illuſtrata magno animi impetu fertur, & in admirationem fœlicitatis veræ eccleſiæ (in qua liberè inuocatur & colitur deus) & in conſiderationem ſuæ miſeriæ, ut cui non Pateat aditus in eccleſiam dei, & in cœtum hominum deum colentium. perinde ac ſi quis noſtrū inter turcas uiueret aliaſue prophanas gentes haud dubiè altius cogitaret de fœlicitate ueræ eccleſiæ & iudicaret eos fœliciſſimos eſſe quibus integrum eſt certis & ſtatutis temporibus conuenire cum alijs pijs, ad audiendum uerbum Dei, ad precādum, ad utendum ſacramentis. Nos proinde admoniti Dauidis exulantis ob ſua peccata exemplo, diſcamus

cautiores eſſe alieno damno, caueamus ne noſtris ſceleribus excludamus nos à cœtu ſanctorum: uera & ſeria pœnitentia anteuertamus vindictam Dei, quam imminere noſtris ceruicibus tumultus bellici, diſſentiones in religione, & graſſantia infinita ſcelera manifeſtè oſtendunt. Quoties igitur legimus hunc pſalmum cogitemus vtrumqꝫ, hoc eſt fœlicitatem eccleſiæ, in qua doctrina cœleſtis incorruptè traditur, & Deus colitur ueris cultibus: Et miſeriam eorum quibus non liceat cum alijs pijs in eccleſia ſanctorum deum celebrare.

Porro ſiue hic pſalmus ab ipſo Dauide ſcriptus ſit, & traditus filijs Choræ decantandus, ſiue ab ipſis filijs Choræ ſit ſcriptus nomine Dauidis & decantatus, ut incertum eſt ipſis hebræis: Ita nos in dubio relinquamus. ſatis eſt enim nobis ſpiritum Chriſti, verum pſalmi huius

authorem agnoſcere, & ſcriptum eſſe ad inſtructionē & cōſolationē noſtri.

EXEGESIS PSALMI 84. cum obſeruatione doctrinarum. De prima parte.

Prima pars Pſalmi, quæ abſoluitur quatuor primis uerſibus, diſcernit ueram eccleſiam ab alijs cœtibus hominum: monſtrat unde ſit eccleſia: quàm chara ſit Deo: quo illa uiciſſim in affectu & animo ſit erga DEū: ubi quæratur: quæ eius notæ: quàm ſit fœlix: quo cultu potiſſimum Deum colat: & q́ ſit perpetuò manſura, id eſt immortalis. Iam uerſus huius partis ordine uideamus, & ſingula quæ ſignauimus copioſius excutiamus.

PRIMVS Verſus.

(Quàm dilecta tabernacula tua DOMINE Zebaoth.) Hic primùm indicat pſalmiſta & quæ ſit uera eccleſia, & unde ſit, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quàm chara ſit Deo. Vera eccleſia eſt cuius architectus eſt dominus Zebaoth, quam ipſe intimè amat. verum ut apertius omnia ex‑cutiantur tria ſunt nobis ordine ex‑plicanda. primũ quis ſit Dominus ille Zebaoth, hoc eſt exercituum, cuius hic fit mentio. Deinde cum multi cœtus hominum, hicq; diuerſiſſimi, ſibi eccleſiæ titulum vſurpent, accu‑ratè diſpiciendum erit, quinam cœtus ſibi falſò hunc titulum vendi‑cent, & quænam ſit vera eccleſia. Tertio Curnam eccleſia vera adeò amabilis ſit & chara Deo, ſiue domi‑no Zebaoth.

Quis eſt ergo ille dominus Ze‑baoth? Cur hunc titulum ſibi vendi‑cat? & quis eſt huius rei cognitæ vſus? Quis ſit ille dominus Zebaoth, cu‑ius hic meminit pſalmiſta, ex non‑nullis ſcripturæ locis colligemus. 2. reg. 5. Dauid creſcendo creuit, fuitq; Dominus Deus Zebaoth cum eo.

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& pſalmo. 59 Et tu domine deus Zebaoth. Hæc duo teſtimonia docent, ſi modò hebraicum textum conſulamus, quòd ille deus qui eſt unus in eſſentia, & trinus in perſonis ſit ille dominus Zebaoth. Nam primo loco ponitur proprium nomen dei ab eſſentia eius ſũptũ uidelicet Iehouah, poſteriore nomen plurale Elohim quo ſignificatur pluralitas perſonarum, quæ ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Verum ne plures perſonas cogitemus quàm tres Eſaias nos docet Cap: 6. cum ait, Et Seraphim clamabant alter alteri dicẽtes, ſãctus, ſãctus, ſãctus, Iehouah Zebaoth. Eſt proinde hic titulus proprius totius trinitatis, Verùm, quia altera perſona in diuinitate, uidelicet æternus λόγος ſeu filius dei, miſſa eſt ad frangendas uires diaboli, & ad redimendum genus humanum, tribuitur hic auguſtus titulus illi in multis locis, ut in pſalmo 4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quis eſt iſte rex gloriæ? Iehouah Ze-
baoth eſt rex gloriæ. Hic abſq; om-
ni dubio rex glorioſus CHRISTVS
cuius typus erat arca fœderis, ſigni-
ficabatur, Et in Eſaia dicitur DO-
MINVS Zebaoth habitare in Zion
quod certè de Chriſto intelligendum
eſt. Tribuit autem ſcriptura CHRI-
STO hunc auguſtum titulum, quia
ille eſt ſummus imperator in ciuitate
dei aduerſus ciuitatem diaboli. id eſt
in eccleſia aduerſus diabolum & mũ-
dum. ſiquidem ipſe eſt ſolus cœleſti-
um & terreſtrium copiarum caput,
& dux, ut potentiſsimus, ita & opti-
mus. quare in pſalmo DEVS fortis in
prælio dicitur Non enim ocioſus eſt,
ſed ſtrenuè pugnat: non cadit, ſed uin-
cit: non fugit ſed triumphat. idq;
non ſibi, ſed toti ciuitati dei. atq; ideo
ei in pſalmo 72. ſummus honor tribui
tur, Benedictum ſit nomen gloriæ
eius in ſeculum, & repleatur maieſta
te eius uniuerſa terra.

Neq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Neq; ideo ſibi adiungit exercitus, quaſi ipſe ſit imbellis aut imbecillus, ſed quia ſuam gloriam quodammodo uult communicare exercitibus ſuis.

Sed qui nam ſunt illi exercitus? Primo loco & ordine ſunt ſpiritus illi cœleſtes, qui ex miniſterio quod regi ſuo præbent, Angeli nuncupantur. Omnes enim ſunt adminiſtratores ſpiritus, inquit Paulus, propter eos qui hæreditatem accipiunt ſalutis. Quam diu enim durat curſus huius æui Angeli ſunt, & famulantur in negocio regni Chriſti, id quod tamen non eſt naturæ illorum finis, ſed functio temporaria: poſt iudiciũ autẽ cũ electis dei, pleniſsima parta uictoria æternum triumphabunt beati. Numerum illorum & munus nemo melius expreſſerit, quàm Daniel qui uidit. Millia, inquit, millium miniſtrabant ei, & decies centena

millia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

millia á dexteris eius. De huius do-
mini Zebaoth & angelorũ eius pug-
na& uictoria in Apocalypſi ſcribitur in
hunc modum. Michael & angeli eius
prælíabantur cum dracone, & draco
pugnabat,& angeli eius, & non valu-
erunt, neq; locus eſt inuentus illo-
rum amplius in cœlo, & proiectus
eſt draco ille magnus, ſerpens anti-
quus qui vocatur Diabolus, & Sa-
thanas, qui ſeducit vniuerſum orbem,
& proiectus eſt in terram, & angeli
eius cum eo miſsi ſunt. Et audiui vocẽ
magnam in cœlo dicentem, Nunc
facta eſt ſalus & virtus in regno
Chriſti noſtri, & poteſtas dei eius.
quia proiectus eſt accuſator fratrum
noſtrorum, qui accuſabat illos ante
conſpectum Dei noſtri die ac nocte
& ipſi vicerunt eum propter ſangui-
nem agni & propter verbum teſti-
monij ſui. Eſt autem Michael, quem
hic ducem belli facit, filius Dei domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus, ut ex
Daniele

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Daniele & nominis etymologia iu-
dicari poteſt, dicitur enim Michael,
quaſi quis ut Deus. Angeli igitur
ſequentes ductum & auſpicium
michaelis, id eſt domini Zebaoth,
ſunt ſpiritus cœleſtes. Deinde in or-
dine ſecundo horum exercituum ſunt
pij Doctores, belligerantes cum reg-
no draconis, hoc eſt diaboli & cum
Angelis ipſius, id eſt defenſoribus
idolorum & blaſphemiarum. Quales
fuerunt Moſes, Ioſeph, Daniel, Pro-
phetæ, apoſtoli & multi pij miniſtri
uerbi omnibus tēporibus in eccleſia.
horum arma non ſunt carnalia ſed
ſpiritualia. Ita enim paulus ait, 2.
Corinth 10. Secundum carnem bel-
lum non gerimus, Arma enim mili-
tiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed
dei poteſtate ualida, ad ſubuerſionem
munitionum, dum ratiocinationes e-
uertimus, omnemq; ſublimitatem,
quæ extollitur aduerſus cognitionem
dei, & captiuam ducimus omnem
cogita-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cogitationem ad obediendum Chri-ſto, hoc eſt Arma piorum doctorum ſunt in eccleſia, ipſum uerbum dei, Spiritus Sanctus in uerbo efficax, & ardens precatio.

In tertio ordine exercituum DOMINI ſunt pij auditores uerbi: qui pro gloria dei, & ipſorum pro-pria ſalute bellum gerunt ad-uerſus carnem, peccatum, mun-dum, diabolum. horum pugna & armatura deſcribitur ad Epheſèos 6. hiſce uerbis. Quoniam non eſt nobis lucta aduerſus carnem & ſanguinem ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores mundi tenebrarum ſeculi huius, aduerſus ſpirituales nequitias in cœleſtibus. Propterea accipite totam armaturam dei, ut poſsitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare. ſtate igitur ſupercincti lumbos ueritate: induti thoracẽ iuſtitiæ: calceati pedes prepa-ratione

ratione Euangelij pacis. ſuper omnia aſſummentes ſcutum fidei, quo poſsitis omnia maligni tela ex=tinguere, & galeam ſalutis acci=pite, & gladium ſpiritus, qui eſt uerbũ dei, per omnem precationem &orationem omni tempore precan=tes in ſpiritu. Vel breuius, ut alibi pau=lus, Milita honeſtam militiam reti=nens fidem & bonam conſcientiam. quam qui repulerunt naufragium fi=dei fecerunt.

In quarto ordine ſunt ſinguli in ſua uocatione, Exod: 38. mulieres milita=bant ad oſtium tabernaculi, id eſt, fe=cerunt officia illis demandata. Militat proinde quilibet Chriſto, cùm ea quæ ſunt ſui officij, gnauiter in timore dei facit. docẽtes igitur & diſcẽtes in ſco=lis cùm officium piè & ſedulò præſtant milites DOMINI Zebaoth ſunt. Atq; ita de alijs uocationibus quibuſ=uis quæ habent mandatũ dei iudicandũ.

Huc adde, ſi placet, quintum ordinẽ uidelicet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uidelicet exercitum ſeu militiam cœle-
ſtem: hoc eſt ſolem lunã & ſtellas: quæ
ideo dicuntur exercitus Chriſti ducis,
quia ſuo quodam modo arguunt tene-
bras, enarrant gloriam Chriſti, & ſuo
ueluti exemplo angelos & homines
ad perpetuò glorificandum deum in-
uitant.

Porro eorũ quæ hactenus diximus
de DOMINO Zebaoth, eius pug-
na, exercitibus, & triũpho duplex u-
ſus eſt. ut enim pios militantes ſub
duce Chriſto confirmãt, conſolantur,
animant. Ita impios deijciunt, ter-
rent, confundunt. quare nos admo-
niti adiungamus nos fide & obedi-
entia duci Chriſto, ac uera animo-
rum puritate caſtiſsimis illis ſpiriti-
bus, certi quòd qui in ſancta hac
militia militauerit honeſtam militiam
in fide & bona conſcientia, ſit repor-
taturus coronam immarceſſibilem
quam nobis dux noſter & ἀγωνοθέτης
Chriſtus dominus promiſit. Nam ut
uictoria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uictoria certa conſiſtit in ſanguine agni & uerbo teſtimonij: Ita qui hoc ſanguine aſperſi fuerint, quod fit cum in Chriſtum creditur iuxta uerbum teſtimonij, uerè uictoriam conſequentur.

Iam cùm multi cœtus hominum ſibi eccleſiæ titulum uſurpant, (hoc enim ſecundo loco à nobis porpoſitum eſt,) accuratè diſpiciendum erit, qui nam cœtus falſò ſibi hunc titulum attribuant, & quæ nam ſit uera eccleſia dei. ut alijs cœtibus relictis nos ueræ eccleſiæ dei adiungamus. Iudæi putantes Meſsiam, quem adhuc fruſtra expectant, ad ſe ſolos pertinere , ſuperbè omnes cœtus alios contemnunt, & ſe ueram Eccleſiam dei eſſe iactitant. Mahometiſtæ ſeu Turcæ Propter dominium quod ampliſsimum habent in orbe terrarum, ſibi eccleſiæ titulum uendicant. Moſcouitæ ſimiliter gloriantur ſe eccleſiam dei eſſe. Ro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

manus pontifex ſe cum ſuis eccleſi-
am dei catholicam eſſe ferro & igni
defendit. Epicurei nullam planère-
ligionem curant, niſi quæ ſeruiat il-
lorum uoluptatibus & quieti.

CONTRA IVDÆOS.

Inter Iudæorum pleroſq; & nos
controuerſia eſt de meſsia: à quo qui
aberrat abſq; omni dubio extra eccle-
ſiã eſt ſub regno Sathanæ. Nos au-
tem edocti & conuicti uerbo dei &
teſtimonijs diuinis IESVM Mariæ
Virginis filium, natum Bethlehem
in ciuitate Dauid iuxta uaticinia
Prophetarum anno mundi 3962.
regnante Cæſare Auguſto, & poſtea
paſſum ſub Pontio Pilato uerum
Meſsiam, DEVM uerum & homi-
nem, uerum mediatorem dei & ho-
minum, atq; adeò unicum Saluato-
rem agnoſcimus, confitemur, uene-
ramur, & colimus. Hunc multi ex
Iu-

Iudæis agnouerunt tum, & coluerunt, de quo Ioſephus Lib: 18. Cap: 4. Eodem tempore fuit IESVS, Vir Sapiens, ſi tamen uirum fas eſt eum dicere, erat mirabilium operum patrator & Doctor eorum qui libenter uera ſuſcipiunt, plurimoſq; tam de Iudæis quam de gentibus ſectatores habuit. CHRISTVS hic erat, quem accuſatum á noſtræ gentis principibus Pilatus cùm addixiſset cruci nihilominus non deſtiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die uiuus, ita ut diuinitus de eo hoc & alia multa miranda prædixerunt, & uſq; in hodiernum Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit. Verùm plurimi Iudæorum ut tunc, ita & hodie mera inuidia moti, hunc IESVM uerum Meſsiam nobiſcum non agnoſcunt. Quorum alij negant omnino Meſsiam adhuc ueniſſe, alij ſcripturis & uaticinijs de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tempore aduentus Meſsiæ conuicti fatentur quidem Meſsiam ueniſſe, & natum eſſe ſub Herode, ſed occultari propter peccata populi, idq; ut alij dicunt in Zion cum Angelis. ut alij, ultra montes Caſpios. ut alij, per orbem mendicare, prodíturum ſe cum Deo erit uiſum. Nam cùm tam multa Prophetarum uaticinia in tempus illud congruerēt, perſuaſiſsimum fuit Doctioribus Iudæis ætatis illius Meſsiam tum eſſe uenturum. Vnde factum eſt quòd multi ex occaſione temporis Meſsiam ſe eſſe ſunt profeſsi, cùm ante illud tempus nemo hoc tentaſſet. Inter illos fuit Iudas galilæus, Ioſeph Benzara, qui ſub Meſsiæ nomine auſus eſt, aduerſus Adrianum Cæſarem rebellare, eumq; iudæorum plæriq; ſunt ſecuti, ſed exitus uanitatem ipſius patefecit, Similiter Barcozibas Dux rei militaris peritus, qui propter uictorias crebras creditus

eſt Meſsias. in qua opinione diu perſeueratum eſt, quouſq; & illum Adrianus propter ſcelera puniuit. Prætereo eos de quibus Fœlix Iudeæ præſes ſumpſit ſupplicium. Promptum enim erat eo tempore, quod ſignatum fuit à Prophetis ut naſceretur Meſsias ſub ſpecie Meſsiæ ſeducere populum, præſertim cùm non aliam ob cauſam uenturum Meſsiam Putaret, quàm ut armis ſubijceret ſibi reliquas nationes. quo facto, ipſi abundarent omni genere uoluptatum, & rerum omnium abundantia reductis in terram Patriam promiſſam Iſraëlitis qui ſupereſſent. Hanc craſſam cùm habeant opinionem Iudæi de fine aduentus Meſsiæ, planè non differunt à porcis & Leonibus: quorum illis ſumma uoluptas eſt in uolutabro libidinum fœdè ſe contaminare: His uerò potenter alias beſtias ſupprimere, ut ſoli Dominari uideantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Horum peſtilentiſsimum errorem tota ſcriptura damnat. Nam uniuerſa ſcriptura teſtatur Meſsiam apparitu-rum, non ut gerat bella cùm hominibus, ut Hercules aliquis, aut Alexander magnus: ſed ut iuxta pri-mam promiſsionem ſerpentem an-tiquum inuadat, peccatum & mor-tem aboleat, reparet imaginem Dei in homine, quæ per peccatum erat abolita, ac ſuos id eſt fideles, do-net æterna iuſtitia & immortalitate, ut ita perfecta charitate Deo iuncti ſint beati & perfecti: in qua re ho-minis finis uerus & proprius con-ſiſtit.

Cœterum ut nos magis munia-mur aduerſus impoſtores Iudæos, CHRISTO DOMINO obtempe-remus, qui ait: Scrutamini ſcriptu-ras. illæ ſunt quæ teſtimonium per-hibent de me. Et Petrus ait: habe-mus firmiorem propheticum ſermo-nem, cui benefacitis attendentes

quaſi

quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco. Verùm quò ſolidius & firmius errorem Iudaicum refellamus in unius argumenti complexum totam rem includamus hoc modo.

Is ſolus abſq; omni dubio ac ueriſsimo uerius, atq; adeo omnium confeſsione eſt Meſsias uerus & unicus, in quem omnia Prophetarum uaticinia concurrunt, cuiq; ſoli conuenit quicquid de Meſsia prædictum eſt á Sanctis Dei Prophetis, Moſe & alijs.

In Ieſum Mariæ Virginis filium concurrunt omnium Prophetarum uaticinia, & huic ſoli Ieſu conuenit quicquid de Meſsia prædictum eſt à Sanctis Dei Prophetis Moſe & alijs.

Ergo ſolus Ieſus Mariæ Virginis filius eſt Meſsias uerus & unicus.

Maior ab omnibus recipitnr. de minore, quæ eſt κρινόμενον inter nos

nos & Iudæos contrauertitur. quàm ſi probauerimus error Iudæorum patefiet, & noſtra fides confirmabitur..

Quoniam autem Auguſtinus dicit. Firmitas fidei in eo eſt, quia omnia quæ euenerunt in Chriſto prædicta ſunt, breuitèr oſtendemus quomodo oracula Prophetarum uni Ieſu Chriſto ac ſoli conueniunt & non alŋ cuiq;: Deinde refutabimus ea qua cœci Iudæi nobis obŋciunt. Natus eſt IESVS Chriſtus regnante Cæſare Auguſto in Bethlehem ciuitatè Dauid, à caſtiſsima Virgine. Hic (ut Lucas Euangeliſta refert) tempus nati Meſsiæ, locus, mater, & genus indicantur & reſpondent uaticinŋs Prophetarum.

Tempùs à Iacob Patriarcha ſignatum fuit. non auferetur ſceptrum de Iuda & legislator de fæmore eius donec ueniat Silo & ipſe erit expectatio gentium, Daniel. Cap: 9.

Septua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Septuaginta hebdommades abbreuia-
tæ ſunt ſuper populum tuum, &
ſupra urbem ſanctam tuam, ut fi-
niatur præuaricatio, & obſignetur
pactum, & fiat propitiatio pro ini-
quitate, & adducatur iuſticia ſempi-
terna, & impleatur uiſio & Prophe-
tia, & ungatur ſanctus ſanctorum.
ſcito igitur & conſiderato ab exitu
ſermonis, ut iterum ædificetur Ieru-
ſalem uſq; ad Chriſtum ducem heb-
domades ſeptem. Et hebdomades
ſexaginta duæ erunt, & rurſus ædi-
ficabuntur plateæ & muri in angu-
ſtia temporum, & poſt hebdomades
ſexaginta duas occidetur Chriſtus,
& non erit eius populus qui eum
negaturus eſt, & cõfirmabit teſtamẽtũ
multis hebdomada una, & in dimi-
dio hebdomadis ceſſabit hoſtia & ſa-
crificium. Hæc Prophetia Danielis
maximè illuſtris eſt, quæ tempus
aduentus Meſsiæ clariſsimè ponit
ob oculos. hebdomas una ſeptem
 annos

annos continet. ergo 69. faciunt annos 483. tot enim ſunt anni ab exitu ſermonis de reædificanda Ieruſalem uſq; ad Baptiſmum Chriſti. Deinde in dimidio hebdomadis Chriſtus concionatus eſt et paſſus. Poſtea interiectis plus minus 40. annis, ſecuta eſt deletio politiæ moſaicæ iuxta Prophetæ uaticinium. Cōputationem eorum lege in commentarijs Philippi in Danielem, in Functio & Galatino.

Locus Bethlehem, ubi natus eſt Chriſtus, longè antè monſtratus fuit à Michea Propheta dicente: Et tu Bethlehem Ephrata parum eſt ut ſis de millibus Iuda. Ex te enim mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis.

Quod à uirgine naſceretur prædictum fuit ab Eſaia, qui ait: Dominus ipſe dabit uobis ſignum, Ecce uirgo erit prægnans & parturiens

filium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

filium & uocabitur nomen eius Emanuel. Ieremiæ 31. Nouum creabit DEVS ſuper terram. fœmina circumdabit uirum, id eſt. Virgo Maria Chriſtum perfectum ſapientia in utero uirgineo circumdabit. Quod Eſaias ſignum uocat, hoc Ieremias nouum, Nam inauditum fuit Virginem parere.

Genus ex quo naſceretur ſignificatur in eo, cùm irent Bethlehem, ut deſcriberentur & cenſerentur. nam quiſquis ibat in ſuam ciuitatem. Cùm igitur Ioſeph & Maria ibant in ciuitatem Dauid, teſtantur ſe ex proſapia Dauitica eſſe. Ita enim promiſſum erat Dauidi, ut Chriſtus naſceretur ex ſemine eius. De fructu, inquit, uentris tui ponam ſuper ſedem tuam.

Nato Chriſto, magi uenientes ex Perſia deferunt aurũ, thus, & myrrham iuxta uaticinium Eſaiæ. De Saba uenient, aurum, & thus deferent,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rent, & laudes Iehouah annunciabũt. Ductu ſtellæ peruenerunt magi ad locum ubi erat mater Maria & Ioſeph cùm puero Ieſu de qua ſtella prædictum eſt ab Balaam numero: 24. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget uirga de Iſrael. Hoc uaticinium magos ſciuiſſe ueriſsimile eſt, & uiſa ſtella cogitaſſe eum adeſſe quem figurabat. Puer octauo die circumſciſus eſt. uoluit enim ſub lege eſſe, ut eos qui ſub lege erant redimeret, & appellatus eſt Ieſus, quaſi ſaluator: quo nomine officium Meſsiæ indicatur, ut naturæ diuina & humana nomine Emánuelis. huius & nomen & typum uidemus præceſſiſſe in Ieſu filio Nũ Quemadmodum enim Ieſus filius Nun populum Iudaicum in terram promiſsionis corporalem & temporalem introduxit: Ita Ieſus Chriſtus, uerus Ieſus .i. ſaluator pios omnes in æternam illam & cæleſtem patriam introducet,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ducet ut umbræ reſpondeat ueritas. Poſt dies 40. oblatus eſt in templo ſicut Agæus promiſerat: Et ueniet deſiderium omnium gentium, & implebo domum hanc gloria (dixit DOMINVS Zebaoth) Maior erit gloria domus huius nouiſsimæ, quàm primæ. huic prophetiæ intellexit Simeon reſpondere euentum, cum ita canit: Lumen ad reuellationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.

Abductus eſt Puer â Parentibus in Ægyptum ad Herodis ſæuitiam deuitandam, ubi manſit ad mortem Herodis, ut quemadmodum pueritia corporalis Iſraelis, hoc eſt populi Iſraelitici naſcentis illic in Ægypto eſt tranſacta, ſic & ſpiritualis Iſraelis tranſigeretur. Et quæmadmodum ex Ægypto uocatus eſt Iſrael corporalis ad terram libertatis corporum, Ita uocaretur etiam Iſrael ſpiritualis ad libertatem animo

rum

rum. Oſeæ 11 dicitur: puer Iſrael & dilexi, & ex Ægypto uocaui filium meum. Si hoc dictum eſt de uero Iſraele is eſt Chriſtus: ſin de carnali, figurà eſt quæ habet uim Prophetiæ. Huc & illud Eſaiæ Cap: 16. pertinet: Mitte agnum Dominatoris terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Zion.

Reuerſus Ieſus cum parentibus, habitauit cum illis in Nazaret in Galilea. Vnde & Nazarenus appellatus eſt. in quo Samſonis imaginem expleuit: qui Samſon uita & actibus ſuis Chriſtum Iudaico populo repræſentabat. Hinc Angelus DOMINI ad eius parentes miſſus priuſq; naſceretur iuſsit eſſe Nazarenum DOMINI. Et apud Eſaiam Cap: 11. Et egredietur uirga de ſemine Ieſſe, & nazer de radicibus creſcet. In Nazeret igitur habitare uoluit DOMINVS, ut ſciremus hunc eſſe uerum nazer ſeu nazarenum ſanctum ſancto-

ſanctorum & iuſtitiæ florẽ germẽq;
Dauidis, quod ſanctificat fideles.

Annos duodecim natus, in feſto
Paſchæ aſcendit cum Matre & Io-
ſeph Ieruſolimam, ſedet in medio
doctorum, quos & audit docentes,
& interrogat, quòd òmnes qui illum
audiuerunt, admirati ſunt ſuper in-
telligentia et reſponſis eius. Hic uo-
luit Meſsias in pueritia adhuc radios
quoſdam ſuæ diuinitatis ſpargere, ut
reipſa iudicarẽt Iudæi pluſquam hu-
manum aliquid in eo latere, utq; co-
gitarent dc Prophetico munere Me-
ſsiæ. De quo inter alios Eſaias in
huncmodũ de meſsia loquens. Ad
Euangelizandum miſit me. Et quia
paſcha fuit inſtitutum: non ſolum ut
reuocàrent Iudæi in memoriam tran-
ſitum ſuorum maiorum per mare ru-
brũ duce Moſe, uerum etiam ut Do-
ctores admonerent populum de ſpi-
rituali paſcha i. tranſitu à regno diabo-
li in regnũ dei duce Meſsia non dubiũ
eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſt quin hæc diſputatio ſit agitata inter Chriſtum & Doctores illos, unde illa àdmiratio & ſtupor in illis exſtitit. Voluit etiam Chriſtus hoc ſuo facto adhuc in pueritia docere quid eos deceat qui Chriſtum ſequi decreuerunt. Vt enim ille ſedet in tēplo, ita uult ſuos in rebus ſacris conquieſcere, & ad diſcendum animum tranquillum curis adferre.

Deinde à 12. anno uſq; ad 30. ſubiectus erat parentibus, proficiens ſapientia, ætate, & gratia apud DEVM & Homines. Atq; ita tota eius uita inter pauperes & homines ſimplices & demiſſo corde tranſacta eſt, atq; hoc eſt quod dicit Eſaias. Ad annunciandum manſuetis miſit me' illi enim gratiores ſemper fuerunt DEO, hoc eſt legibus & monitis diuinis accipiendis aptiores, quàm de opibus & potentia turgidis, uel de literis aut ingenio:

Cùm iam ingreſſus eſſet annum

ætatis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ætatis 30, Iohannes Zachariæ filius mandato diuinitus accepto, de baptiſmo pœnitentiæ, ut præcurſor prodit & clamat: pœnitentiam agite. appropinquat enim Regnum cælorum, parate uiam DOMINO. Atq; hoc eſt quod prædictum erat per Prophetam Malachiam cap: 3. Ecce ego mitto nuncium meum & præparabit uiam ante faicem meam, & ſtatim ueniet ad templum ſuum dominator, quem uos quæritis, & Angelus teſtamenti quem uos optatis, ecce uènit dicit Iehouah Zebaoth.

Poſtea baptizatur â Iohanne, & Spiritus Sanctus deſcendit ſuper eum tanquam columba. Ita enim in typo præceſsit. Moſes refert emiſſam à naui columbam rediiſſe ad ueſperam, ac tuliſſe in roſtro ramũ oliuæ pacis ſymbolum. Vnde Noe intellexit DOMINI iram eſſe ſedatam, terramq; exoneratam fluctibus

Ad eundẽ modum teſtatur hîc colũ-
ba eũ adeſſe per quẽ patris ira pla-
cata eſt, iuxta uocẽ patris Hic eſt filius
meus dilectus per quẽ placatus ſum.

Quòd autem tentatur à Dia-
bolo reſpondet prædictioni in gene-
re ſaltem. Et tu inſidiaberis calcaneo
eius, uidelicet ſeminis mulieris: ieiu-
nat 40. dies & noctes, ſed figura
præceſsit in Moſe & Elia.

Tribus ſequentibus annis reg-
num ſuum auſpicatur, docendo, &
miracula edendo iuxta uaticinium
Prophetæ Eſaiæ Cap: 61. Spiritus
DOMINI Iehouah ſuper me, eô
quod unxerit Iehouah me, ad annũ-
ciandum manſuetis miſit me ut alliga-
rem contritos corde & prædicarem
captiuis libertatem, & uinctis ap-
pertionem carceris, ut prædicarem
annum beneplacitum Iehouah, &
diem ultionis Deo noſtro, ut conſo-
larer omnes lugentes, ut ponerem
lugentibus Zion, daremq; eis glo-
riam

riam pro cinere, Oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro Spiritu constricto & uocabuntur arbores iuſtitiæ, plantatio DOMINI, ut glorificer. Idem 35. Cap: Dicite ſtultis corde, confortamini ne timeatis, ecce DOMINVS ueſter cum ultione ueniet & uidebitis retributionem Dei, ipſe ueniet & ſaluos faciet nos, tunc ſcilicet cũ uenerit aperientur oculi cœcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & laudabit lingua muti. Quid potuit manifeſtius dici de doctrina & miraculis Meſsiæ? Propheta quaſi digito monſttrat perſonam Meſsiæ certiſsimis ſignis. at miſeri Iudœi affectuum ſuorum tempeſtatibus abrepti ueritatem non agnoſcunt. Ad hæc ſigna monſtrantia Meſsiam, mittit duos diſcipulos Iohannes qui quærebant ab eo, tu es qui uenturus es an aliũ expectamus? Euntes, inquit, renunciate Io-

hanni quæ auditis, & uidetis, cœci uident, claudi ambulant, leproſi mũdantur. ſurdi audiunt. mortui reſurgunt, pauperes Euangelizantur. Hinc illa admiratio in cœco, Ioh: 9. mirabile eſt uos neſcire unde ſit & apperuit oculos

Appropinquante ſupplicij tempore, quod à Patre erat illi decretum Ieruſolymas eſt ingreſſus, aſello uectus cui obuiam proceſsit magna hominum multitudo & regia illum Pompa excepit, de quo eſt illud Zachariæ Cap, 9. Exulta filia Zion ecce rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam. Venienti acclamant pueri hebræorum, ſtratis in uia ramis palmarum in ſignum perpetuum duraturi regni, hoſsianna filio Dauid, benedictus qui uenit in Nomine DOMINI, Hoſsianna in altiſsimis. Hoc quoq; legimus prædictum eſſe in pſalmo. 118. hoſsianna DOMINE da fœlicem ſucceſſum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ceſſum, benedictus qui uenit in nomine DOMINI, ornate feſtum frondibus uſq; ad cornua altaris.

Pridiê quàm pateretur agno phaſæ iuxta legem comeſto, cœnam inſtituit corporis & ſanguinis ſui. cuius figura, Paulo teſte, præceſsit in manna & in petra ex qua aqua fluxit in deſerto. Deinde poſt longam concionem, coram diſcipulis, & precationem, ut Adam in horto defecit à Deo, ita Chriſtus in horto proditur à proprio diſcipulo Iuda acceptis 30 argenteis: quod ſanè non tacuerunt uaticinia. Nam ut Doech proditor Dauidis, fuit typus proditoris Iudæ: Ita Zacharias mercedis acceptæ meminit Cap: 11. Et appenderunt mercedem meam 30 argenteis, & dixit DOMINVS ad me, proijce illos ad theſaurarios ad magnificentiam gloriæ qua præcionatus ſum ab eis.

Mox captus deſeritur ab om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nibus ſuis. De quo Zacharias 13. O gladie ſuſcitare ſuper paſtorem & ſuper uirum ſocij mei dicit DOMINVS. percutiam paſtorem & diſpergentur greges.

Poſt captiuitatem ſecutæ ſunt irriſiones, conſputationes, allapæ, contumeliæ, & uexationes aliæ de quibus Eſaias 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus, faciem meam non obſcondi ab ignominijs & ſputo.

Actus eſt deinde in lignum ſeu crucem. A ligno enim ſæpè extitit apud patres ſalus. imago & uaticinium ligni huius fuit in arca Noe, in ligno quod Moſes iniecit in aquas amariſsimas, quo iniecto factæ ſunt aquæ dulciſsimæ. Perpulchrè profecto pingitur hac figura uirtus crucis Chriſti. Vt enim amariſsimæ aquæ, iniecto ligno factæ ſunt dulciſsimæ, ſic nihil non fit nobis in hac uita ſuauiſsimũ, ſi lignum crucis

cis Chriſti, id eſt fides in Chriſtum
crucifixum addatur tanquam con-
dimentum. Sed multò illuſtrior fi-
gura eſt in ligno in quo ſuſpenſus
fuit aeneus ſerpens. Quemadmo-
dum enim Moſes ex mandato Dei
aeneum ſerpentem in ligno ſuſpen-
ſum, in deſerto poſuit ſublimen &
conſpicuum uniuerſo Iſraeli, ad re-
medium eorum qui eſſent à ſerpen-
tibus lethaliter ſauciati: Itá Chri-
ſtus eleuatus eſt in ligno, & quaſi
oſtenſus uniuerſis gentibus, ad ſa-
lutem intuentium & confidentium,
qui erant lethaliter ab antiquo ſer-
pente Diabolo uulnerati. Suſpendi-
tur ergo in lignum Chriſtus, & fit
maledictum ut nos à ſerpentis male-
dictione uindicet, quam is per pec-
catum in homines inuexit. Ideo ſcri-
ptum eſt, maledictus omnis qui pe-
pendit in ligno. hoc modo Paulus
typum ueritati accommodat ad Ga-
lat: 3. Hîc humanitas Chriſti abie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ctiſsima uiſa eſt, & hominibus in-
fimæ conditionis inferior, ita ut ab-
ſterriti & pudefacti, fugerent pro-
pinqui, ac neceſſarij. de hoc prædi-
ctum eſt pſal. 22. Ego autem ſum
uermis & non homo, opprobrium
hominum & abiectio plebis, & in
pſal: 88. Fugaſti à me notos meos,
poſuiſti me abominationem illis,
procul auertiſti á me amicum & no-
tos meos in tenebris. uſq; adeò for-
moſiſsimus omnium uirorum tem-
pore illo, gratiam omnem pulchri-
tudinis amiſit, ut difficillimum eſſet
illum cognoſcere, quemadmodum
Eſaias 52. prædixerat. Ecce intelliget
ſeruus meus exaltabitur & leuabitur,
& ſublimis erit ualde. quemadmodum
abmirati ſunt ſuper illum multi
quód adeo curruptus eſſet præ uiro
aſpectus eius, & forma eius præ
filijs hominum, ſic aſperget gen-
tes multas, ſuper eum claudent re-
ges os ſuum, ij quibus non eſt nar-
ratum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ratum, uiderunt, & qui non audiue- runt intelexerunt. & cap: 55. Non eſt ei forma neq; decor, & uidimus eum, & non erat aſpectus, deſpe- ctus eſt, & abiectus inter uiros, uir dolorum & expertus infirmita- tem, & quaſi abſconditus uultus eius, & deſpectus unde non repu- tauimus eum. Vide quàm perſpi- cuè prædixit Propheta fore ut Iudæi contemnerent Meſsiam propter de- formitatem ſupplicij, cuius ipſi au- tores erant. Pontifices & principes populi magna conuitia & ſubſanna- tiones motis capitibus iecerunt in Ieſum cruci affixum, ſicut prædi- xit Oſeas Cap: 7. Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me men- dacia. Et pſal: 22. Apperuerunt ſu- per me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens. Item circumdederunt me canes, concilium malignantium ob- ſedit me Et pſal. 34. Subſannaue- runt me ſubſannatione, fremue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

runt ſuper me dentibus ſuis.

De manibus autem DOMINI, & de latere lancea confixo Zacharias prædixit cap: 12. Aſpicient ad me quem confixerunt Et in pſal. 22. foderunt manus meas et pedes meos.

In acerbiſsimis cruciatibus clamat, Deus meus, Deus meus cur dereliquiſti me? id quod longè antea per Dauidem prædictum fuit pſal. 22. Qui pſalmus quaſi epitome quædam eſt hiſtoriæ paſsionis DOMINI:

Exhalaturs animam uerbis Dauidis, qui eius typum geſsit, uſus eſt. In manus tuas DOMINE commendo ſpiritum meum, ut eſt in pſal: 31.

Quod ſuſpenſus ſit inter latrones, etiam ſignificatum fuit ab Eſaia dicente cap: 53. Et cum ſceleratis reputatus eſt.

De precatione Chriſti pro ſuis crucifixoribus præmonet quoq; eodem

eodem capite. Ipſe peccatum multorum tulit, & pro præuarica= toribus orauit

Moriente Ieſu obductum eſt cœlum tenebris circiter meridiem tanquam ſi ſol deficeret, cùm eſſet tamẽ luna quinta decima id eſt plena.

Tremuit ingenti motu terra iuxta uaticinium Iohelis cap: 3. Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ ſplendorem ſuum retraxerunt, & DOMINVS de Zion rugiet, & ab Ieruſolymis mittet uocem ſuam, & contremiſcent cœli &terra. Et Amos 8. Et erit in die illa dicit DOMINVS Deus, occumbere faciam ſolem in meridie, & tene= breſcere faciam terram in die lu= minis.

Crucifixus eſt DOMINVS extra portam, quemadmodum ho= ſtia illa quæ ad purgationem & ſanctificationem populi extra caſtra deducebatur à multitudine filio= rum

rum Iſraelis, ut eſt Numero. 16. Vacca enim rufa in conſpectu omnium mactabatur, ex cuius ſanguine, cineribus & aqua fiebant emundationes.

Ad celeritatem ſuplicij DOMINI, (qui captus de nocte, & ad pontifices ductus, poſtridie manè raptus ad tribunal præſidis, Sub meridiem eſt cruci affixus) pertinet figura agni phaſæ. Vnde & Chriſtus ſæpè agnus dicitur. Verum quò magis appareat quomodò umbræ corpus, & figuræ ueritas reſpondeat, ſingula ſingulis conferamus: ſiquidem agnus ille paſcahlis plurimum habet ſimilitudinis cum ſeruatore noſtro Ieſu, ſed ut umbra cum corpore, & figura cum ueritate.

1. Vt ergo agnus ille Iudaicus erat maſculus unius anni, ſine macula: ita Chriſtus adultus uir et integer, erat ſine peccato.

2 Vt ſanguine agni phaſæ intin-
ctæ fores habitatorem à plaga tue-
bantur: ita omnes quorum conſci-
entiæ aſperguntur ſanguine Chriſti
agni immaculati, à plaga peccati
quæ eſt damnatio, erunt immunes.
3 Vt nihil erat ex agno phaſæ
edendum crudum, nec aqua coctum
ſed igne aſſatum: Ita nulla Domi-
nici corporis pars non eſt ingenti-
bus doloris facibus aſſa et exuſta.
4 Vt filij Iſrael uorauerunt ag-
num Paſchalem celeritèr cum lactu-
cis agreſtibus ſeu herbis amaris:
Ita animo amariſsimo Chriſtum ne-
ci dederunt Iudæi, idq; cum ſum-
ma feſtinatione.
5 Vt agnus Phaſæ immolatus
eſt á cuncta multitudine filiorum
Iſraelis: Ita quod factum eſt Chri-
ſto Ieruſolymis, conſilio & uolunta-
te pontificum & procerum ſine du-
bio factum uidetur ab uniuerſo Iſra-
ele, pauciſsimis quibuſdam exceptis.

6 Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

6 Vt mandato Dei cautum erat ne os frangerent in agno phaſæ: Ita tametſi clauis confixæ ſunt manus & pedes Chriſti, & latus haſta perforatum, os tamen in eo confractum non eſt.

7 Vt nemo ueſcebatur ex agno phaſæ immundus & incircumciſus, ſed circumciſus tantum: ita anima purgatus, & receptus per fidem in familiam dei, ſolus ſpiritualiter in ſalutem ueſcitur carne Chriſti agni puriſsimi.

8 Vt is die menſis primi immolatus eſt agnus ille phaſæ ex mandato Dei: Ita Chriſtus uerus ille Dei agnus, eodē die mēſis eiuſdem, patre ita ordinante immolatus eſt.

9 Vt ſemel in anno mactabatur agnus phaſæ: Sic ſemel & non ſepius immolari debuit filius Dei, quod etiam figuratum erat per ingreſſum ſummi ſacerdotis in adytum propiciatorij ſemel in anno.

10

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

10 Poſtremo quemadmodum agni phaſæ ſacrificium gratum fuit DOMINO, & poſt illud reductus eſt populus ex Ægypto: Ita per Chriſti ſacrificium reconciliatum eſt Deo humanum genus, & ex Diabolica captiuitate aſſertum in libertatem. Huius magni ſacrificij, huius ſanctificationis, & pacificationis figuræ, ſeu uaticinia potius fuere ſacrificia patrũ, ut Abel, Noe, Abrahæ: & poſtea omnia Aaronica: ſed alia clarius, alia obſcurius ſacrificium hoc magnum propiciationis figurabant.

Depoſitus de cruce ſitus eſt in ſepulchro, de quo eſt in pſalmo 88. Obruta eſt malis anima mea, & uita mea ad ſepulchrum peruenit, annumeratus ſum ijs qui deſcendunt in lacum, fui ſicut uir cui nulla eſt fortitudo, inter mortuos liber, quales ſunt dormientes in ſepulchris, & quorum non amplius eſt memoria,

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

qui à manu tua abſciſi ſunt, & poſuiſti me in lacu inferiori, in tenebris profundis.

Manſit corpus Chriſti in ſepulchro ea parte diei ſexti qua iam incipiebat eſſe ſabbatum uacante ab operibus populo Iſraelitico: hinc ſabbatū totum integrum, quo finito multum manè reſurrexit, ut manifeſtum faceret ſe iudaicum ſabbatum ſecum conſepeliuiſſe, & rediiſſe ad uitam nouam uicta morte, acq; uetere ſynagoga relictà in ſepulchro, nouacq; eccleſia excitata & conſtiuta. idcirco DOMINVS ante mortem ſuam non abrogauit legem Moſaicam, quod nondum ſabbatum detulerat ſecum in mortem & ſepulturam. Quòd autem non eſſet DOMINVS in monumento diu manſurus, Dauid cecinerat in pſal: 15. Caro mea fidentèr conquieſcet. quoniam non relinques animam meam in inferno, nec permittes ut ſantus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tus tuus uideat corruptionem.

Illucente autem die primo ſepti-manæ, quem nos Dominicum ap-pellamus, reduxit ſemet ipſe in lu-cem, & uitam, quæ fuit lux noſtra, & reſurrectio à morte ſẽpiterna. Hu-ius & reſurrexionis Dominicæ figura præceſsit in Iona Propheta, & aper-tum uaticinium eſt in Oſea. Cap: 7. Vbi ex perſona Eccleſiæ Chriſtianæ dicitur. Venite & reuertamur ad Ie-houah, quia ipſe rapuit & ſanauit nos, percuſsit & alligauit nos, uiuificabit nos poſt duos dies, die tertia ſuſci-tabit nos, & uiuemus in conſpectu eius, efficiemur ſapientes ut ſequa-mur & agnoſcamus DOMINVM.

Confirmata diſcipulis ſua reſur-rectione multis uariiſq; modis man-dat Baptizari & doceri omnes gen-tes pœnitentiam, & remiſsionem peccatorum in ſuo nomine. Et ita completa eſt Prophetia Iacob de uocatione gentium. qui ait, Is erit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

expectatio gentium. Hanc ob cauſam toties inuitantur gentes ad laudandum & prædicandum DEVM in pſalmis & Prophetis. ut pſalmo 117. Laudate DOMINVM omnes gentes, & prædicate eum omnes populi, quoniam præualuit erga nos miſericordia Dei, & ueritas DOMINI manet in æternum.

Hoc mandato diſcipulis commendato 40. poſt reſurrectionem die aſcendit ad Cœlum, ad patrem ſuum, ad cuius dexteram ſedet in omnes æternitates. Vnde ad diſcipulos ſuos & in ſequentem deinde eccleſiam miſit Spiritum Sanctum magiſtrum & gubernatorem. De Hac aſcenſione canit Pſalmus 68. hiſce uerbis. Aſcendiſti in altum triumphaſti de captiuitate, accepiſti dona pro hominibus.

De ſeſsione autem ad dexteram Patris idem pſalmiſta pſal. 110. ſic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſic ait. Dixit DOMINVS DOMINO meo, ſede à dextris meis. Dextera autem patris ſunt præcipua illius bona. beatitudo, clementia, bonitas, munificentia, in quibus Chriſtus ſedet diſpenſator, & diſtributor, & regnum illius & liberalitas tantorum bonorum, eſt ſuper ſanctas, & beatas mentes Angelicas & humanas, de quo in pſal. 16. DOMINVS pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui ſuſtentas hæreditatem meam, funes ceciderunt mihi in amœnis id eſt nactus ſum hæreditatem amœnam, etenim hæreditas præclara eſt mihi.

Porro quantum ad Spiritum Sanctum attinet, hoc tenendum eſt. Spiritus Sanctus perpetuò quidem apud eccleſiam manet, etſi inuiſibilis. Ad apoſtolos autem decimo die poſt aſcenſionem Domini, hoc eſt 50. à reſurrectione miſſus eſt conſpicuus in linguis igneis, ut

toti mundo quaſi hoc maieſtatis ſuæ ſigillo DOMINVS Zebaoth. id eſt, Ieſus Chriſtus, ueritatem infallibilem ſui Euangelij obſignaret. id quod longe antea præuiſum fuit â Iohele Propheta: qui Cap: 2. ſic ait: Et erit poſt hoc. id eſt, poſtquàm acceperit Iſrael Doctorem iuſtitiæ, ut quæ ille docuerit & recordentur homines & intelligant, effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem, & Prophetabunt filij ueſtri & filiæ ueſtræ, ſenes ueſtri ſomnia ſomniabunt, iuuenes ueſtri uiſiones uidebunt. Huic Prophetiæ clariſsimè euentus reſpondet 50. die à reſurrectione DOMINI. Super omnem enim carnem effuſus eſt Spiritus Domini. non ſingulatim ſed generatim ſuper Iudæos, gentiles, ſenes, iuuenes, uiros, fœminas, ſeruos, liberos, rudes, eruditos etc. Et Eſaias 54. Vniuerſi filij tui erunt Docti à Iehouah & multiplicabit

tiplicabit pacem filiorum tuorum Olim homo homini faciebat ſe autorem, ducem, & magiſtrum pietatis ut patet in Philoſophis, quorum alij alium hominis finem eſſe ad quem ſummo ſtudio deberent contendere ſtatuerunt: Nunc uero, etſi homo hominem docet cultum dei, non ſuam tamen ſed diuinam eſſe doctrinam profitetur.

Apoſtoli DOMINI accepto Spiritu Sancto, doctrina cœleſti ex mandato Chriſti collegerunt eccleſiam, & doctrinam ſtupendis miraculis iuxta Chriſti promiſsionem confirmauerunt. id quod 600. annis antea ab Eſaia Propheta prædictum fuit, qui ita ait Cap: 8. Ecce ego & pueri quos dedit mihi DOMINVS ut ſint ſigna & portenta in Iſrael, á DOMINO Zebaoth qui habitat in monte Zion. Quod quæſo portentum maius? quod ſignum euidentius? quàm apoſtoli ipſi & eo-

rum opera, paucisſimi numero, im-
belles, imbecilli, atq; imperiti edi-
derunt miracula ſtupenda, & con-
uerterunt ad ſe & ſuam religionem
ora atq; ingenia hominum. Hi ſunt
filij qui eccleſiæ dati ſunt pro anti-
quis patribus ſicut pſalmiſta ait, pro
patribus tuis erunt tibi filij, conſti-
tues eos principes in uniuerſa ter-
ra. Cùm principes nominat ratio
regni ſpectanda eſt. Cùm igitur
Chriſti regnum uerbo adminiſtra-
tur, principes ſunt qui uerbo & cœ-
leſti doctrina regnum Chriſti ad-
miniſtrant. Et ſi autem eccleſia pa-
tres, primoſq; extructores & prin-
cipes habuit ex Iudæis, ipſa tamen
potiſsimum ex gentibus congrega-
ta eſt, ex grege illo ſterili prorſus
& inutili. De quo Eſaias:54. Lau-
da ſterilis quæ non parturiebas,
prorumpe in laudem & exulta quæ
non parturiebas, quia plures ſunt
filiæ deſolatæ quàm maritatæ dixit
Ieho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Iehouah. dilata locum tabernaculi & cortinas tabernaculorum tuorum extende, ne prohibeas, pro longa funiculos tuos, & clauos tuos conſolida: ad dexteram enim & ſiniſtram dilataberis, ſemen quoq; tuum gentes hæreditate accipient & ciuitates deſolatas inhabitabit. Idem cap: 6. pro eo quòd fuiſti derelicta & exoſa, & non erat qui tranſiret per te, ponam te in gloriam perpetuam, & gaudium generationis, & generationis. Et infra. parua familia erit in mille, & parua familia erit in gentem fortem. Ego Iehouah tempore ſuo accellerare faciam illud.

Chriſtus prædixit fore ut auferretur â Iudæis regnum Dei, & daretur genti facienti fructus eo dignos, Hoc ut iam completum eſſe uidemus, ita olim prædictum ab Eſaia Propheta fuiſſe legimus, qui ſic ait cap: 65. Quæſitus ſum ab

ijs qui antea non me interrogabãt: inuentus ſum ab ijs qui non quærebant me. dixi, Ecce ego, ecce ego, ad gentem non uocatam nomine meo, expandi manus tota die ad populum peruerſum qui gradiuntur per uiam non bonam, poſt cogitationes ſuas ad populum nequam, qui ad iracundiam prouocant me ante faciem meam ſemper. Idem adhuc clarius. Si fuerit numerus filiorum Iſrael ut arena maris, reliquiæ tantum ſaluæ fient. Vide Paulum Rom. 9. 10. 11.

Hactenus, ut opinor, ſatis confirmauimus minorem propoſitæ demonſtrationis, & oſtendimus breuiter & ſimpliciter quomodo omnia completa ſunt in Ieſu, Mariæ filio qnæ à Moſe & Prophetis prædicta fuerunt de meſsia, atq; hoc eſt, quod in Iohãne dicitur Lex per moſẽ data eſt Gratia autẽ & ueritas per Ieſũ Chriſtum facta eſt, hoc eſt, quæ Moſes figuris adumbrauit, & Prophe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tæ uaticinijs prædixerunt, Chriſtus in ueritate compleuit: Summa omnium huc redit, quòd Ieſus Mariæ filius ſit Meſsias id eſt Propheta, rex & ſacerdos. Propheta, de quo Moſes deut: 18. Prophetam ê medio tui, è fratribus tuis ut ego ſum ſuſcitabit tibi Iehouah Deus tuus, illum audietis. Rex, de quo pſalmus ſecundus: Ego conſtitui regem meũ ſuper Zion montem ſanctum meum. Sacerdos, de quo pſalmus 110. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.

Beneficia huius Meſsiæ & eorum applicatio proponuntur pſal: 2. hoc uerſu: Beati omnes qui confidunt in eo.

Iam cùm tanta pertinacia & malicia ſit iudæorum plærorumq́; quòd uelint potius ad clariſsimam lucem cœcutire quàm admittere ueritatem Dei, de Meſsia exhibito DOMINO noſtro Ieſu Chriſto, uolo paucis diluere quæ iſti falſò, malicioſè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& furioſè obĳciunt. Negant illi non ſine magnis conuitĳs minorem fundamenti noſtri. & mandaciter dicunt contra propriam conſcientiam multa Prophetarum uaticinia de Meſsia promiſſo nòn accepiſſe fidem in Ieſu Mariæ filio. Obĳciunt enim quatuor. Primum de tempore aduentus meſsiæ. Secundum de forma regni. Tertium de loco ſceptri: Quartum de populo præter hæc ut detrahent Euangelĳ ſcriptoribus fidem, dicunt eos pugnantia ſcribere.

Vt autem perſuadeant ſeductores iſti miſeris hominibus imprimis caput petunt, & negant DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe á mortuis, ubi ad hoc mendacium reſpondero, diluam ordine iſta quatuor quæ obĳciunt unà cũ criminibus quibuſdã quæ mendacitèr DOMINO noſtro impingunt; Clamitent iſti hoſtes dei, ad rauim uſq; Chriſtum DOMINVM non reſurrexiſſe

rexiſſe à mortuis. Sed quis quæſo adeo ſtultus eſt, ut citius credat hoſtibus quàm amicis? Quis adeò ineptus fidem potius habeat multis malis, quam paucis bonis? Vtri Maiorem fidem merentur, illi ne qui mera inuidia moti conuitia commulant, & mēdacia, omni ſcelerum genere contaminati? An illi qui ſanctitate, & innocentia uitæ conſpicui ueritatem Dei proprio ſanguine obſignauerūt? uter dignior fide eſt, Spiritus ne ſathanæ in obduratis Iudæis, An Spiritus Chriſti qui uiſibili teſtimonio 50. die à reſurrectione DOMINI teſtatus eſt de Chriſti reſurrexione regno & potentia? Quæ eſt inſania. maiorem fidem adhibere confictis mendacijs Iudæorum, quàm operibus diuinis Chriſti, quibus Apoſtoli confirmabant reſurrectionem DOMINI? Quid multis? ſepulchrum, diſcipuli, Angeli, ex hoſtibus multi, Cælum, terra, Spiritus ſanctus, effi-

cacia

cacia Chriſti in cordibus iuſtorũ conſeruatio ecclæſiæ aduerſus tot furores diabolorum & hominum, teſtantur DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum uerè à mortuis reſurrexiſſe. Quare execremur impudentiſsimum Iudæorum mendacium, & expectemus de cœlo Saluatorem, quem nunc redemptorẽ ueneramur Ieſum Chriſtum.

Iam ad illa quatuor, quæ dicunt non completa eſſe in Ieſu, quem nos Meſsiam agnoſcimus & colimus, ueniamus: quæ quatuor fatemur de meſsia prædicta eſſe à ſanctis Dei Prophetis, quos nephas eſt ullius mendacij arguere.

Primum ergo quod obijciunt eſt de tempore aduentus Meſsiæ.

Verus Meſsias, inquiunt, ueniet in nouiſsimis diebus.

Ieſus ille, quem uos pro Meſsia agnoſcitis, multũ anteuertit nouiſsimos dies. Nam ante 1567. annos eſt natus. Pro-

Proinde Ieſus ille ueſter, non eſt Meſsias.

Maiorem probant dicto Eſaiæ Prophetæ qui ita de tempore Meſsiæ cap: 2 ait. Et erit in nouiſsimis diebus, præparatus erit mons Domus Iehouah. Vide hic quàm turpiter cœci Iudæi impingunt contra regulam quam ipſi ponunt ueriſsimam, hanc uidelicet, Qui non aduertit quod ſuprà & infrá in libris ſcribitur, is peruertit uerba Dei uiuentis: Si hic contuliſſent Prophetiam Eſaiæ cum Danielis prædictione, in qua ueluti digito clariſsimis uerbis indicatur tempus aduentus Meſsiæ, longè aliter nouiſsimos dies definiuiſſent. Dies tripliciter accipi ſolet. primū quidem pro tēpore quo ſol eſt ſuper horizontem noſtrum, quem aſtronomi diem artificialem uocant. Secundo, Capitur dies pro ſpacio 24. horarum ab ortu ſolis ad ortum, quem naturalem diem appellant. Tertio. pro aliquo or-

ordinato, & decreto tempore rei alicui certæ deſtinato, ut ſæpiſsime apud Prophetas. Cùm igitur dicit Propheta in nouiſsimis diebus, notat extrema tempora, id eſt, ætatem mundi poſtremam, non tam certa quadam & deſcripta annorum ſupputatione, quàm ſeparatione rerum in tempore geſtarum à ſuperioribus ætatibus diſtinctam. Sic Elias in tria tempora ſeu tres ætates mundum diſtinguit cum ait. Sex millia annorum mundus, & iterum deſtruetur, duo millia inanitatis: duo millia legis: duo millia dierum Meſsiæ: proinde poſtremum tempus mundi Eliæ eſt duorum annorum millium ſpacium. uide Chronica Philippi. Deinde nouiſsimi dies non rarò apud Prophetas ſignificant extremum tempus regni Iudaici & gentis in Paleſtina. Senſus itaq; Prophetæ hic eſt: Erit in nouiſsimis diebus, non mundani temporis, quibus enim gratia profuiſſet tam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

diu dilata? certè paucíſsimis. Sed in ultimis diebus Prophetiæ, regni, & Sacerdotij quæ tria ceſſauerunt per‑acto ſacrificio Chriſti. Vanum proin‑de eſt commẽtum Iudæorum, & con‑tra conſcientiam eorum excogitatum de tempore Meſsiæ. Sed hoc tantum‑modo fingunt ad illudendum eos qui non norunt morem ſcripturæ in diſt‑inguendis tẽporibus. Secundũ quod obijciunt ſumitur à forma regni Me‑ſsiæ promiſsi, quam non conuenire Chriſto noſtro impudenter conten‑dũt. Sub Meſsia, aiunt, nulla erũt bel‑la, nec inter homines, nec inter beſtias terræ, ſed ubiq; pax ſumma, monti‑bus terræ paſsim depreſsis, & eleua‑tis uallibus ut omnia ſint æqua & pla‑na: Sed hoc nõ uidemus factũ adhuc, nondum igitur uenit Meſsias, in con‑firmatione maioris adducunt multa Prophetarum dicta, qualia ſunt hæc: Eſaiæ 2. conflabunt ſilicet ſub meſsia, gladios ſuos in ligonés, & lãceas ſuas in fal‑

in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, & amplius belligerare non nitentur. Idem cap: 11. Ambulabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, & uitulus & catulus leonis, iumentum & bubalus ſimul, & puer paruulus ducet eos, & uacca & urſa paſcentur, ſimul accubabunt proles eorum, & leo ſicut bos comedet paleam, & delectabitur lactens ſuper foramen aſpidis & ſuper cauernam reguli ablactatus manum ſuam extendet, non nocebunt, & non peri ment in uniuerſo monte ſancto eius, quia repleta eſt terra ſcientia DOMINI, ſicut aqua maris inundantis. In eandem ſententiam Micheas 4. cap. Addit etiam Eſaias, humiliabuntur montes, & ualles extollentur. Ex his & huiuſmodi alijs multis uaticinijs de forma regni meſsiæ concludunt Iudæi cœci & ſtulti quod Ieſus Mariæ Virginis filius non ſit

uerus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uerus ille Meſsias á Prophetis promiſſus. Sed his primum opponamus immotum fundamentum, ex quo concludemus quód ea quæ corporaliter tribuuntur meſsiæ debeãt ſpiritualiter accipi per comparationem rerum terrenarum & ſpiritualium. Fundamentum autem hoc eſt, regnum Meſsiæ non eſt terrenum ſed cœleſte & ſpirituale: quod ex prima promiſsione facta de Meſsia uenturo intelligi poteſt. Nam Meſsias promittitur adfuturus qui deſtruat regnum Diaboli. Ita enim habet prima promiſsio. Semen mulieris conteret caput Serpẽtis ideſt Meſsias deſtruet opera diaboli, uidelicet peccatum & mortem, & reſtituet homini imaginem Dei, quam peccando amiſerat. Hoc eſt, ut Daniel interpretatur, adducet ſempiternam iuſticiam & benedictionem ijs qui ſe Regem agnouerint. Atq; ideo ſcriptum eſt in ſemine tuo denedicentur omnes cognationes terræ: Ex hoc funda-

mento firmiſsimè concluditur quòd quicquid à ſanctis Dei Prophetis prædictum ſit de regno Meſsiæ ad ſimilitudinem mundani regni, debe-at accommodari per comparationem iuxta modum ſpiritualis regni, ad ſignificandam æqualitatem, concor-diam, & admirabilem ſub Chriſto pacem, pacem inquam regno Chri-ſti congruentem, Hoc eſt ſpiritua-lem, eamq; in ijs & inter eos qui Chriſtum uera fide in ſe recipiunt. Hæc pax ſpiritualis ſignificatur con-cordia beſtiarum de qua Prophetæ loquuntur: Nam iudicare Meſsiæ eſſe mutare naturas rerum, ut Leo deponat ferociam, aſpis & regulus uenenum, nimis inſulſum eſt. Signi-ficant ergo Prophetæ ſub his figuris homines qui leonina ſunt ferocia, audacia, crudelitate, ſi iugum Chriſti lene & molle ſuper ceruices ſuas re-cipiant, Hoc eſt Chriſti doctrinam admittant, & fide in illum recumbãt,

exuant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

exuant naturam & mores Leoninos, habitent quietè & concorditèr cum ouibus, hoc eſt cum manſuetis & ſimplicibus, inductáq; per fidem Chriſti charitate mutua, Montes, hoc eſt proceres populi, depoſita ſuperbia, infimis patiantur ſe adæquari. Quod autem non ſit futura mundana pax ſub Meſsia qualem Iudæi ſomniant, teſtatur, Pſalmus 110. de Meſsia ſcriptus ubi inter cœtera dicitur, Dominare in medio inimicorum tuorum, id quod uidemus in Chriſto impleri, qui inter ſæuiſsimos hoſtes ſuos habet eccleſiam quam tuetur & defendit aduerſus omnium hominum & diabolorum furores. Firmum enim ſtat hoc uaticinium, Semen Serpentis inſidiabitur calcaneo eius, id eſt: Meſsiæ & eccleſiæ.

Tertium quod obijciunt Iudæi eſt locus ſceptri, hoc eſt regni, ſeu aulæ regiæ Meſsiæ.

Meſsias, inquiunt, habebit regi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

um ſuum Palatium in monte Zion.

Sed Ieſus quem uos Meſsiam agnoſcitis, ne tantillum quidem ibi poſsidet.

Igitur Ieſus ille non eſt promiſſus Meſsias.

Maiorem probant dicto Pſalmi ſecundi. Ego conſtitui regem meum ſuper Zion montem ſanctum meum. Et Micheæ cap. 4. Erit mons ſcilicet Zion domus Iehouah, confluentq; ad eum populi. Hic rurſus miſeri Iudæi corporaliter intelligunt, quod ratio regni Meſsiæ conuincit intelligendũ eſſe ſpiritualiter. Mons Zion Eccleſiam Chriſti ſignificat myſticè: quæ ideo mons Zion dicitur, quia ibi regnum Meſsiæ ſumit initium, iuxta dictum Eſaiæ cap. 2. Quia de Zion lex, & uerbum Iehouah de Ieruſalem. Eſt enim Phraſis ſcripturæ totum denominare ab origine, ut totus populus Iudaicus dicitur Iſraël propter originem, eo modo Zion dicitur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dicitur regia Meſsiæ, quia ibi auſpicatus eſt ſuum regnum Meſsias. Deinde ut Ieruſalem eſt duplex, terrena & ſpiritualis: Ita & Zion terrenus, quo adumbratur cœleſtis, qui eſt regia Meſsiæ DOMINI noſtri Ieſu Chriſti. Quod autem corporaliter intelligi non poſsit uaticinium Dauidis ſeu Micheæ de monte Zion & ciuitate Ieruſalem terrena, manifeſtè oſtendit prædictio Danielis cap. 9. qui ait: Ciuitatem uerò & ſanctuarium deſtruet populus ducis uenturi, id eſt exercitus Veſpaſiani imperatoris, & finis erit inundatio, & poſt finem belli definita ſeu decreta uaſtitas. Cùm hûic prædictioni de perpetua uaſtitate urbis Ieruſalem reſpondeat euentus, ſatis manifeſta eſt uanitas Iudæorum, qui regiam Meſsiæ in terreno monte Zion collocant.

Quartum, quod ueſani Iudæi obijciunt, eſt de populo Meſsiæ, quem dicunt iſti nullum alium eſſe poſſe,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quàm Iſraelem carnalem. Hunc ſolum putant eſſe peculium Meſsiæ: Huic ſoli contendunt factas eſſe promiſsiones: Sed miſerè & fallunt & falluntur. Erat fateor, populus Iſraëliticus etiam carnalis præ alijs nationibus electus, & peculiaris populus Dei dictus. Sed cur nam quæſo? Nũ ob merita & dignitatem ipſius? nequaquàm. Sed ut eſſet certus populus cuſtos doctrinæ cœleſtis, in quo & ex quo naſceretur Meſsias, propter hanc dignitatem Dei dictum eſt à Dauide, Pſal. 147. Non fecit taliter omni nationi & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Quid? an Deus mutato conſilio, reiectis Iudæis, aſſumpſit gentes idolatras? Conſilium Dei ſtat immobile, eſt enim conſtanſtiſsimus in ſuis promiſsis: ſed habet annexám conditionem fidei & obedientiæ. Propter incredulitatem igitur abiecti ſunt Iudæi. Dei enim uerbũ ſpreuerunt, & contumaciter Meſsiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſsiam ſibi miſſum reiecerunt: quod ſanè uaticinia Prophetarum nõ ſiluerunt. Quid eſt quod Eſaias ait cap. 10? Si fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo. Quid hoc uaticinio apertius? An non euentus prædictioni manifeſtè reſpondet? ſed qui fit quòd non conuertantur? Cuius hoc fit culpa? audiamus eundem Prophetam dicentem. Tota die expandi manus meas ad populum contumacem & contra dicentem. Sed unde illa contumacia? non aliunde quàm quòd impegerint offenſi perſona Meſsiæ, quod idem Propheta uidebat futurum. Sic enim ait: Ecce pono in Zion lapidem offenſionis, & petram ſcandali, & omnis qui credit in eum non pudefiet. Reſpondeo igitur ad obiectionem. Iſrael eſt populus Meſsiæ, quod ueriſsimum eſt de uero Iſraele, qui eſt nõ carnis, ſed promiſsionis. Promiſsionis autem Iſrael eſt omnis qui cre-

dit: quod ſcriptura uarijs typis in-
dicat. Iſmahel & Iſaac nati ſunt ex
eodem patre Abrahamo. Eſau & Ia-
cob ex eodem patre Iſaac. Sed ut I-
ſaac & Iacob propter promiſsionem
reputantur pro ſemine, nulla habita
prærogatiuæ carnis ratione: Ita om-
nis qui credit promiſsioni reputatur
pro ſemine, ſicut Paulus Rom. 9. 10.
& 11. capitibus prolixè & clarè diſpu-
tat. Nam in iſtis tribus capitibus i-
dem argumentum tractat Apoſto-
lus, quod nos hic attingimus. Qua-
rè remitto auditores ad Paulum, qui
ualidis argumentis refutat erroneam
definitionem Iſraëlis & confirmat ue-
ram, quæ olim adumbrata erat in ue-
teri Teſtamento. Vnde concludit A-
poſtolus nullum eſſe diſcrimen, nul-
lam diſtinctionem Iudæi & Græci. I-
dem enim DOMINVS eſt diues in
omnes qui inuocant ipſum. Omnis e-
nim quicunq; inuocauerit nomē DO-
MINI ſaluus erit. Nullo igitur habito
natio-

nationum aut perſonarum reſpectu, Deus ſine perſonarum acceptione liberalis eſt in omnes. Eſt ſiquidem nō ſolum Deus Iudæorum, ſed etiam gentium, qui ut omnes contumaces reijcit, ita omnes confugientes ad ſe recipit mera miſericordia, iuxta regulam immotam ſui æterni decreti. Quòd autem gentes aſſumendæ erant in locum contumacium Iudæorū Oſeas prædixit cap. 2. Vocabo plebem meam non plebem meam, & non dilectam dilectam, & erit Pro eo quod dicebatur eis, non populus meus uos, dicetur eis Filij Dei uiuentis. Quòd autem Iudæi obijciunt de crucis ignominia, qua offenduntur, ſatis refutatum eſt ſupra teſtimonijs Prophetarum, ubi de paſsione DOMINI, glorioſa uictoria, reſurrectione, & aſcenſione in cœlum actum eſt.

Quòd detrahant increduli Iudæi Euangeliſtis fidem, dicantq; eos pugnantia ſcribere, ex eodem, quo reliqua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

illorum nugamenta, impietatis cæno fluit. Nunquàm enim diſcrepant Euangeliſtæ in fundamento aut ſumma rerum, ſed tantum in circumſtantijs apparet diſcrepantia. Verum ut dilucidius ad obiectionem Iudæorum reſpondeam, uerba Ludouici uiuis ex ſecundo libro de ueritate fidei adſcribam. At, inquit, quatuor illi (ſcilicet Euangeliſtæ) nonnunquàm inter ſe diſſentiunt? Huic quæſtioni ſic reſpondet Iohannes Chriſoſtomus: Paruæ interdum in Euangelijs diſsidentiæ argumentum prebent ueritatis, ne ex compoſito uideantur ſcripſiſſe, ſi per omnia conſentirent. Fuit Iohannes Apoſtolus Epheſi eodem tempore, quò etiam Paulus: alter tamen nullam in ſuis Epiſtolis de altero mentionem facit, nec multũ conueniebant & colloquebantur, poſtquàm ſatis erant ab ſpiritu Dei edocti, inſtructi & quaſi armati, ne de communicata ſententia ex conſilio

uide-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uiderentur annunciare Chriſtũ: Sed
ex ipſius Chriſti doctrina & monitis
cœleſtibus: Ergo in fundamentis &
ſumma nihil diſcrepant, nempe Chri-
ſtum eſſe Dei filium, natum de Ma-
ria Virgine, edidiſſe miracula ingen-
tia, docuiſſe contemptum rerũ mun-
di huius, fiduciam & charitatem erga
DEVM & homines, uocaſſe cun-
ctos mortales ad ſempiternam fœli-
citatèm, paſſum, mortuum, ſurrex-
iſſe, aſſendiſſe ad cœlos, ſedere ad dex-
teram patris ſui, uenturum Iudicem
hominum uniuerſorum. Hæc, una
uoce, una ſententia conſtanter refe-
runt, & docent. Diſcrepant quandoq;
in circũſtantijs, quas græci περιστάσεις
nominant, quæ rei ſummam non ua-
riant. Hic aſtrictius rem narrat, ille
fuſius: hic perhibet ſanatos duos, al-
ter tres: unus in egreſſu portæ, ali-
us in ingreſſu. Quòd illa de cauſa ſæ-
pe euenit, quòd eſt tanta miraculo-
rum Chriſti multitudo, ut quæ ſunt
diuer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

diuerſa, nos tamen propter aliquam inter ſe ſimilitudinem eadem eſſe exiſtimemus, eundem in modum uſu uenit in dictis & ſẽtentĳs doctrinæ. Eadem dixit DOMINVS uarĳs locis, uarĳs uerbis. Hic refert quæ dixit hoc modo, illi quæ illo in loco pauló diuerſè, colligũt uidelicet centones concionum, & uerborũ Chriſti quæ ad inſtitutionem & ſalutem noſtram facerent.

Sequuntur crimina quæ Chriſto noſtro ſanctiſsimo & innocentiſsimo, impudentiſsimè & nefariè obĳciunt Iudæi afflati à diabolo omnis mẽdacĳ patre, ſunt autem hæc crimina quæ Chriſto noſtro obĳciunt.

Primum, (ut aiunt,) quod fecerit ſe Dei filium patri æqualem.

Secundum, quód ad uenerationem alterius Dei homines adhortatus fuerit.

Tertium, quod legem Moſi dàtam abrogarit.

Quar-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quartum, quòd contradixerit patrum traditionibus.

Quintum, quód uiolauerit Sabbatum.

Sextũ, quòd dixerit ſe poſſe templum Dei ſoluere, & triduo illud reædificare.

Septimum, quòd dæmonia eiecerit in principe dæmoniorum.

Ecce quantũ faciat inuidia, quantum mens peruerſa, ubi homines in profundum maliciæ demerſi ſunt, quis pius non uidet iſtos miſeros pulueres, qui Deo bellum inferre moliuntur, digniores eſſe commiſeratione quàm refutatione? Reſpondeamus tamen breuiſsimè ad ſingula.

Quantum ad primum attinet, fateamur quòd ſe filium Dei profeſſus ſit, & ſe æqualem patri teſtatus ſit. Sed quisnam compos mentis crimen eſſe dixerit ueritatem fateri? nam ſi hoc crimen eſt, mendacium certè res erit laudabilis: quòd certè conceſſerit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rit nemo, qui legem naturæ in aliquo loco habeat. An non Prophetæ paſſim in ſcripturis tribuunt Meſsiæ nomen diuinum Iehouah? An non Eſaias ait cap. 6. Super te orietur Iehouah, & gloria eius ſuper te apparebit? Huc pertinet etiam Ieremiæ dictum. Hoc eſt nomen quo uocabunt eum Iehouah iuſticia noſtra. DOMINVS ipſe ex pſalmo 110. oſtendit Meſsiam non ſolum hominem debere eſſe, ſed etiam Deum cùm inquit. Dixit DOMINVS DOMINO meo, ſede à dextris meis. Verùm error Iudæorum indè manauit, quod non intelligerent officium Meſsiæ eſſe placare iram Dei, ſuſtinere pœnam peccatorum totius generis humani, eſſe ubiq; præſentem, intueri corda, exaudire gemitus inuocantium: quæ ſanè opera non ſunt ullius puræ creaturæ aut finitæ naturæ. Sed de hac re alibi copioſius diximus.

Secun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Secundum de ueneratione alterius Dei ut recens eſt inuentum Iudæorum, ita falſiſsimum eſt. Nam ad hunc unum & uerum Deum, qui dederat populo legem, & ceremonias, & eduxerat populum de terra Ægypti, ſolum inuocandum & colendum inuitauit & uerbo & exemplo. Sed hoc offendit Iudæos quod hunc uerum Deum Patrem ſuum uocauerit, quod ſi negaſſet ipſis ſimilis fuiſſet, hoc eſt mendax.

Tertium quod obijciunt iſti eſt abrogatio legis Moſaicæ, in quo maniſeſtè mentiuntur. Nam ille ſolus & legem impleuit, & corruptelas Phariſæorum correxit, & ſemper uſque ad mortē crucis fuit legi ſubiectus.

Quartum quod dicunt illum contradixiſſe patrum traditionibus uериſſimum eſt. Sed quale quæſo crimen eſt impietatem reprehendere? ſuperſtitionem damnare? ac contradicere ijs quæ manifeſtè pugnant cū uerbo Dei?

Dei? Quale crimen eſt peruerſam Phariſæorũ opinionem damnare qua anteponũt humanas traditiones mandatis Dei? præſertim cùm DOMINVS ipſe dicat. Ambulate in præceptis meis, & non in præceptis patrum ueſtrorum. An non DOMINVS apud Prophetam ait: Fruſtra me colunt docentes mandata hominum? Verum hæc una cauſa fuit & præcipua quod Ieſum Meſsiam cruci affixerint, metuentes ne, abolitis traditionibus, ipſi uenirent in contemptum apud populum, & non parum decederet de autoritate, atq; ita paulatim facultates minuerentur.

Quintum crimen eſt quód dicunt DOMINVM noſtrum Sabbatum uiolaſſe, quod etiam falſiſsimum eſt. Nam ut uera quies ſabbati eſt ociari à peccatis & acquieſcere in Deo: Ita uera opera ſunt quæ faciunt ad abolendum peccatum & ad illuſtrandam gloriam Dei: Qualia fuerunt opera

ſana-

ſanationis, quæ in ſabbatis peregit. Neq; enim poteſt fieri excellentius opus, quàm hominis ſummæ neceſsitati opem ferre. Si ſanare hominem in ſabbato non licet, igitur interficere licebit? Aſinum in puteum lapſum die ſabbati extrahere licet, & non licebit ſabbato hominẽ uerbo & diuina uirtute ſanare? Sed calumniandi petulantia in iſto populo nullum nec finem nec modum habet.

Sextum crimen quód obijciunt, eſt quód dixerit: ego poſſum deſtruere Templum hoc, & triduo reædificare illud. Occaſio huius dicti fuit. Iudæi petierant ſignum aliquòd à Chriſto fiduciæ & poteſtatis ipſius, ipſe uerò more cùm Prophetarũ omnium, tum ſuo, demonſtrat illis ſignum non friuolum, non temporarium, aut humile, quale illi petebant, ſed magnum, admirandum, ſempiternum de reſurrectione ſui corporis, futura triduo poſt eius mortẽ: quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quidem corpus uerius & appoſitius e-
erat Templum Dei, quàm ſaxeum
illud Ieruſolymitanum. Nam in eo
corpore proprius & præſentius nu-
men habitat.

Septimũ crimẽ quód obijciũt DO-
MINO noſtro eſt, quòd dicant ip-
ſum eieciſſe dæmonia in nomine Be-
elzebub principis dæmoniorũ, quòd
crimẽ ipſe DOMINVS ualidis argu-
mentis à ſe depulit Math. 12. & Luc. 11.

Cœterũ priuſquàm indicabo quo-
modo perfidi Iudæi miracula Chriſti
ſugillant, uolo breuiſsimè indicare
quid ſibi uelint miracula diuina. De-
inde paucis aſcribere notas quibus di-
uina miracula Chriſti, & ſanctorum
diſtinguuntur à fictis miraculis, ma-
gorum & dæmonum. Nam dæmon
ut qui DEVM odit & nos á Deo uel-
let auertere omnia quæcunque poteſt
per ſe & miniſtros ſuos magos diuina
æmulatur, & tãtò accuratius miracu-
la: quòd uidet eam rem maximè ad

potentiam diuinam accedere quæ eſt ſupra naturã. Itaq; ut eſt uiribus ſuis naturalibus potentior quám homo, tum uirium & facultatis naturæ rerũ conſultior, facilè ſenſus noſtros illudit ad nos fallendos & abducendos à uero. Miracula diuina ſunt quæ DEVM autorem habent, quæ ideo miracula dicuntur, quia in admirationem adducunt homines. Primùm enim adducunt homines in admirationem diuinæ potentiæ per quã eduntur miracula. Secundo ex diuina potentia colligunt homines perſonam edentem miracula & à Deo eſſe miſſam, & adferre diuinam doctrinã: cui confirmandæ adhibentur miracula, tanquâm euidentiſſimæ demonſtrationes. Tertio ex hac conſideratione concipitur fides doctrinæ in mente, etiamſi captum rationis excedit doctrinæ ſublimitas. Quarto ex fide doctrinæ naſcitur in corde fiducia promiſsionis bonorum, quæ doctrina of-

fert. Quinto qui credunt doctrinæ & fiduciã promiſsionis habent, DEVM diligunt & glorificant. Atq; ita miraculis quaſi manu ducuntur ad finem conditionis ſuæ, quæ eſt ſocietatem habere cum Deo, & in eo perpetuam beatitudinem obtinere in omni æternitate. Sexto quia omne ſignũ ſignati alicuius ſignum eſt, quærit fides analogiam, & comparationem ſigni & ſignati, & ex terrenis cœleſtia, & ex uiſibilibus ſpiritualia per comparationem eorum inter ſeſe colligit. Nam omnia miracula diuina Chriſti præſertim habent ſpirituales ſignificationes: quæ ut aptè accommodentur, ad clariores ſcripturæ ſententias, & illuſtria exempla reuocabuntur, ut ſpiritualis interpretatio ſit analoga fidei, conſentiat cum axiomatis primis noſtræ religionis, atq; adeo habeat illuſtria exempla quibus res tanq; pingitur.

Ratio autem cur Chriſtus & ſancti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ʃti ſuam doctrinam miraculis homi-
nibus uoluerint obſignare hæc eſt. Congruebat admodum fidem quæ eſt de rebus quæ excedunt intelligentiam humanam, confirmari per ea quæ ſunt ſupra naturam, & contra uſitatum naturæ curſum, ut cùm uiderent homines oculis externis ea fieri quæ ſuperarent potentiam naturæ, excitarentur ad uidendum oculis internis & mentis, hoc eſt ad credendum ea quæ ſunt ſupra rationem. Vt ergo quæ rationi ſubiecta ſunt demonſtrationibus indigent, ut fides illis indubitata habeatur: ita diuina & cœleſtia miraculis tanquam demonſtrationibus quibuſdam diuinis fidem merentur.

Cur autem hodiè non fiant miracula incurrentia in oculos hominum Auguſtinus indicat cùm ait. Nec miracula iſta in noſtra tempora durare permiſſa ſunt, ne animus ſemper uiſibilia quæreret & eorum conſuetudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ne frigeſceret genus humanum, quorum nouitate flagrauit. Nec iam nobis dubium eſſe debet ijs eſſe credendum qui cùm ea prædicarent, quæ pauci aſſequuntur, ſe tamen ſequendos populis perſuadere potuerunt.

Hactenus de diuinis miraculis generatim diximus, Iam ad notas ueniamus, quibus diuina miracula à diabolicis, & uera à fictis diſtinguuntur. Sunt autem ſex præcipuæ notæ, uidelicet ueritas eſſentiæ, uis, modus actionis, cauſa efficiens, cauſa mouens ante rem, & finis. Ad has notas tanquam ad lapides lidios examināda ſunt miracula, tum Chriſti & ſanctorum, nempe diuina, tum ficta & diabolica, qualia ſunt magorum & incantatorum.

Primùm igitur. Spectanda eſt ueritas eſſentiæ. Omnia Chriſti miracula habent ueritatem eſſentiæ, hoc eſt reuera talia ſunt qualia uidentur. Lazarus quadriduū iacuit in ſepulchro,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& iam fœtebat, quare abſq; omni dubio mortuus erat, quòd igitur Chriſtus hunc excitat à mortuis uerũ miraculũ fuit. Nam excitatus uerè uixit, comedit & bibit, & multi ex Iudæis qui illum norunt ſtupebant ſuper miraculo. Nec defuerunt qui inſidias ſtruxerunt uitæ Lazari, ut ita uel obſcurarent uel negarent factum. Verum igitur miraculum fuit. Sed miracula diabolorum & magorum fiunt uel per præſtigias & illuſionem oculorum, qualia fuerũt quæ olim in Epidauro acciderunt & alibi, uel per occultam & naturalem magiam. Diabolus enim qui naturas rerum, & uirtutes exactiſsimè nouit, poteſt occultè applicare uel herbas uel lapides, quorum effectus ab ignaris pro miraculo habetur, etſi ſit naturæ operatio.

Secunda nota, qua uera à fictis miraculis diſcernuntur, eſt Vis ipſa qua fiunt: quæ ſi po-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tentiam naturæ ſuperat, uerè diuina eſt, & miracula ita facta DOMI-NVM naturæ autorem habent. Hæc uis diuina multis modis ſe contem-plandam in miraculis Sanctorum, & Chriſti exhibet. Primum in ipſa acti-one ut ſolem ſiſti, uel retro agi ab oc-cidente in oriens. Hominem ſuper tumentes undas deambulare, ueluti ſuper ſolidam terram id quod à Chri-ſto DOMINO factum eſſe legimus. Secundò in ſubiecto actionis, ut cœ-co reddi lumen, mortuo uitam. Lu-men enim & uitam natura poteſt tri-buere, ſed non cœco & mortuo quod à Chriſto factum eſt. Tertio in ordi-ne quoq; ac ratione qua fiunt, ut ſu-bito ſterni uentum, & mare turbatũ, repentè ſanari ægrum. Legimus au-tem Chriſtum imperaraſſe uentis, ma-ri, tempeſtati quæ mox paruerunt illi, & ſæpe uel nutu, & ſubitò ſanaſſe le-proſos & alios. Quartò in agente ut inſpicere hominum cogitata, quod eſt

ſolius

ſolius diuinæ potẽtiæ. Quoties quæſo legimus Chriſtum uidiſſe cogitationes, nunc diſcipulorum, nunc aduerſariorum? Quintò inſtrumento, ut luto ſanare cœcitatem, cùm ſecundũ naturam luti eſt potius cœcitatem efficere, ſed lutum adhibuit DOMINVS in ſanando cœco, ut ipſa ſanatio appareret profecta eſſe non à natura, ſed à naturæ DOMINO. Atque ita omnis generis prodigia à Chriſto facta ſunt, ut ſi cui unum illorum, ut ſunt hominum mentes diuerſiſsimæ, uel ſuſpectum eſſet, uel non plenè ſatisfaceret, addita ſunt tam multa & uaria, ut iam omnis dubitandi materia & occaſio ſit ſublata: adeò ut nemo dubitare poſsit diuina potentia eſſe edita miracula Chriſti. Sed nec diabolus, nec ulla alia potentia finita talia miracula poteſt edere. Etſi autem multa uidentur miracula, reuera tamen miracula non ſunt. Propterea quòd ui naturæ fiant. Herba uideli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cet aut alia quapiam re adhibita, quam diabolus poteſt occultè adhibere. Proinde multa fiunt quæ ſunt peritis naturæ cognita, & ab imperitis pro miraculis habentur: qualia ſunt quæ per eam magiam fiunt quæ naturalis dicitur, ſicuti ſuprà quoq; monuimus.

Sequitur tertia nota, modus uidelicet actionis, aliâs Chriſtus ſolo iuſſu facit miracula, ut ſe oſtenderet regem naturæ, aliâs inuocatione ut indicaret à quo haberet omnia, & ut calumniæ eorum occurreret qui in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia illum aiebant expellere. Aliâs re aliqua adhibita, ut luto uel ſputo, ut oſtenderet quemadmodum DEVS operetur nunc per media, nunc ſine medijs, nunc repugnantibus medijs, aliâs attactu ueſtis, aliâs manu impoſita, aliâs abſens ſolo nutu. Verùm præſtigiæ diabolorum quæ habent ſpeciem miraculorum fiunt

unt ineptiſsimis modis, & planè ridiculis, ut facilè agnoſcatur autor. Nam dæmon, ne quis ea naturæ potentia fieri ſuſpicetur, iubet adhiberi uerba à re alieniſsima, ut ſi equus ſanandus ſit dicatur, Mare eſt ſalſum, & in hyeme congelatum, aut aliquid abſurdius. Interdum lupus ille induit pellem agninam, uult addi uerba ex ſacris literis. Vult uerſum aliquem Pſalterij recitari, uult appendi collo ſententiã quampiam ex ſancto Chriſti Euangelio, aut recitari miſſam uel miſſas, interdum uult poni ſub ſacro linteolo fabas aut alias res, ſed quis poteſt omnes iſtas nugas commemorare quæ mancipijs Sathanæ notiora ſunt quàm pijs.

Quarta nota eſt cauſa efficiens, Chriſtus nunquam occaſionem edendi miracula captauit, ſed ſemper uſus eſt oblata. Non ad uſum artis ſuæ cœpit tempus aut locum, ſed ſubito ſemper & pro

re oblata. Verùm diaboli & præſtigiatores ad ſuas fraudes quærūt tempus, & locum oportunum, & ſuas habent certas præparationes. Deinde Chriſtus uera ſanctitate pollens edidit miracula, & per ſe & per ſuos diſcipulos innocentes & DEVM uerè colentes: uerùm diabolus ſua ficta miracula edit per flagitioſos, per conſceleratos, maleficos, impuros homines, per magos, per lamias, per homines perditos, quos nemo dubitare poteſt impoſturam facere.

Quinta nota eſt cauſa mouens ante rem. Filius Dei, & ſancti Dei homines utilitatem ſuam, aut commoda nunq̃ ſpectauerunt, ſed aliorum, ut appareret non illos gloriæ ſuæ ſeruire in miraculis, ſed adduci ad hoc approbatione fiduciæ eorum qui peterent, ut homines ſibi & Deo fidem habere aſſuefacerent: Sed magi miniſtri Sathanæ, uel quæſtum quærunt, uel ludricum aliquod, aut riſum aut

leuem admirationem ad delectandum aut etiam terrendum.

Sexta nota finis eſt. Chriſtus nullum umq̃ miraculum egit corporale, quod non magnas ſignificationes haberet ſpirituales: de quibus Theologorum libri ſunt referti. Sed præſtigiæ diabolorum oſtentationis uanæ finibus clauduntur.

Hæc breuiter monuiſſe de notis uerorum, & fictorum miraculorum ſatis ſit, ut conſtet quanta ſit Iudæorum uanitas, qui non uerentur ſuis calumnijs fidem miraculis Chriſti detrahere, contra propriam conſcientiam. Quód autem Iudæi expectantes olim Meſsiam impingerent in ipſius perſonam & offenderentur adeo ut illum non agnoſcerent præſentem; etiam á Prophetis longè antea prædictum fuit, ut cùm uideamus euentum reſpondere uaticinijs, muniamus animos noſtros aduerſus calumnias Iudæorum hominum perditiſsimorum;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rum, & extremè execremur illorum deteſtandam contumaciam, cùm Eſaias diceret. Si fuerit numerus Filiorum Iſrael ut arena maris, reliquiæ ſaluæ erunt. Nonne ſatis apertè indicauit fore, ut deficerent Iudæi à Meſsia, ſeu potius ut Meſſiam non agnoſcerent, in quo ſolo eſt ſalus.

Cùm idem cap. 5. ait. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei, & ſepiuit eam & lapides elegit ex illa & plantauit uineam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea & expectauit ut faceret uuas & fecit labruſcas. Nunc ergo habitatores Ieruſalem & uiri Iuda, iudicate inter me & uineam meam. An non hæc Prophetæ uerba manifeſtè & bonitatem Dei erga Iudæos, & contumaciam Iudæorum aduerſus DEVM ob quam erant abijciendi indicant? Ex utroq; concluditur illorum electionem

nem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nem & ſalutem conditionatam fuiſſe : ut quæ non penderet ex prærogatiua carnis, ſed ex conditione fidei. Cùm idem cap. 8. ait : DOMINVM exercituum ipſum ſanctificate, & ipſe pauor ueſter, & ipſe terror ueſter, & erit uobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſiouis & in petram ſcandali duabus domibus Iſrael in laqueum & ruinam habitantibus Ieruſalem, & offendent ex ijs plurimi, & cadent & conterentur, & irretientur & capientur. Nonne & huic prædictioni clariſsimè euentus reſpondet? Et cùm idem mox ſubiungit. Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis. Nonne ſatis perſpicuè de diſcipulis DOMINI loquitur, quos infrà fore Iſrael in portentum prædicit? Et rurſus cûm ait. Ad legem magis & teſtimonium, quòd ſi non dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina lux.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

lux. Nonne hîc conditionem ſalutis adipiſcendæ proponit Propheta quã contempturos pleroſq; Iudæorum, omnes Prophetæ Dei atteſtantur? Sed quarè hoc factum eſt? Profecto non ex conſilio Dei mittentis Meſsiam, & per illum inuitantis omnes ad ſalutem: ſed ex malicia eorum qui offenſi in perſona Meſsiæ, ipſum recipere recuſarunt, propterea quòd non fuerit illis ſimilis, hoc eſt auarus, ambitioſus, uoluptuarius: (Semper enim inimica uirtutibus uicia ſunt, & optimi quiq; ad improbis tanquàm ex probantibus aſpiciuntur) quòd nõ ſplenduerit byſſo, ſerico, auro, argento, gemmis: quòd non comitati fuerint illum ſatellites & purpurati: quòd nõ promiſerit delitias, & oblectamenta corporis: quòd nõ armis uicinas nationes oppreſſerit: quòd non creauerit ipſos duces & ſatrapas nationum mundi. Breuiter quòd ſpiritualis regni ipſius ſpiritualem ſplendorem nõ

agno-

agnouerint. Hactenus ſatis oſtendimus uanitatem Iudæorum qui uoluptatibus mundi dediti, uerũ Meſſiam Ieſum Chriſtum Mariæ Virginis filium non agnoſcunt, atq; ideo falſò ſe populum Dei nominant & Eccleſiæ Dei titulum uendicant. Nos autem cùm tantam habeamus circumpoſitam nubem teſtium, ut cùm Apoſtolo loquamur, deponamus omne pondus & circumſtans nos peccatum, & per patientiam curramus propoſitum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei & conſumatorem Ieſum. Hunc expectemus de cœlo iudicaturum uiuos & mortuos, qui transfigurabit noſtra contempta corpora, & ea reddet conformia ſuo glorioſo corpori, idq; ea potentia qua poteſt ſibi omnia ſubijcere. Huic unico Meſsiæ filio Dei, una cũ patre & ſpiritu ſancto ſit honor uirtus & gloria in ſæcula ſæculorum & in omni æternitate. Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

CONTRA MAHOMETISTAS.

Tametſi furores Mahometici ſatis per ſe produnt autorem diabolum: tamen, quia indies magis magiſq́; creſcit illa colluuies, decreſcit pietas in multis, qui uerè pij haberi quàm eſſe malunt, & ſæpe inter Epicuræos ineptè de religione diſputatur, placet admonere iuniores de ſecta Mahometica, ut cûm intelligant qualis ſit, eam execrentur magis, ac fugiant non ſecus atq; diabolum ipſum.

Vt autem diſtinctius hac de re dicamus, placet hæc ordine examinare. Qualis præceſſerit præmonitio Prophetarũ de hac ſecta. Quæ fuerit eius occaſio. Quis autor. Quiq; ſocij huius impoſturæ. Quis modus propagãdi & ſtabiliendi regni. Quæ leges. Quænam fabulæ admiſceantur Mahometicis impoſturis. Qua-

lem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

lem Paradiſum promittat ſuis. Quibus demõſtrationibus impietas Mahometi refellatur. Quibus conſolationibus muniendi ſint animi aduerſus furores diaboli adeò graſſantis in genere humano.

Etſi autem plures Prophetæ de Mahometica impietate & tyrannide uaticinati ſunt: tamen hic ſolã prædictionem Danielis ex cap. 7. recitabimus: quæ eſt ualde illuſtris, & maximè congruit ad tẽpus quo cœpit iſta impietas & tyrãnis. Poſt hæc ait Daniel, uidebã in uiſione nocturna, & ecce beſtia quarta terribilis & horrenda, & armata ingenti robore, habens dentes ferreos & magnos, comedens atq; comminuens, & reliquias pedibus ſuis conculcans. Diſſimilis autem erat alijs beſtijs quas ante eã uiderã, & habebat cornua decẽ. Hactenus Daniel de quarta monarchia, hoc eſt, Romana, de eius crudelitate, & regnis decẽ illi ſubiectis.

Sequitur uaticinium de regno Mahometico hiſce uerbis. Conſiderabam cornua: & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius, & ecce oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens grandia. Et infra. Beſtia quarta regnum quartum erit in terra, & conculcabit & comminuet eam. Porro cornua decem ipſius regni decem reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & ſermones contra excelſum loquetur, & ſanctos altiſsimi conteret, & putabit quòd poſsit mutare tempora & leges. Hactenus Daniel cuius prædictioni euentus manifeſtè reſpondet. Nam Anno Chriſti 623. imperante Heraclio, Mahometus ſeditionem mouit, & ſtatim coniunxerunt Saraceni ſeu Arabes has tres regiones, Ægyptum, Syriam, & Aphricam. Quæ ſunt illa tria cornua euulſa de

ſa de

ſa de decem illis cornibus quartæ beſtiæ. Et tribuit Daniel huic cornu paruulo id eſt Mahometico regno quatuor notas ex quibus agnoſci poteſt. Quarum Prima eſt lex noua pugnans cum lege Dei. Oculi enim ſignificant legem aſtutè cogitatam. Secunda nota eſt blaſphemia aduerſus excelſum, hoc eſt Chriſtum. Nam os loquens contra uerum DEVM, ſignificat blaſphemias contra filium Dei: Tertia nota eſt ſæuitia in Eccleſiam. Et ſanctos (inquit) altiſsimi conteret. Quarta nota eſt conatus delendi Euangelium, & Eccleſiam. Putabit (inquit) quòd poſsit mutare tempora & leges:

Hanc Prophetiam uoluit DOMINVS extare in confirmationem piorum aduerſus furores Mahometicos: ut cùm uiderent euentum reſpondere prædictioni, non impingerent ob Scandalum tantæ perſecutionis, & tantæ defectionis ab Eccleſia

uera. Nos proinde præmoniti hac prædictione Prophetica, confirmemus animos noſtros aduerſus impietatem & tyrannidem Mahometicam, cùm uideamus adeó clarè prædictioni reſpondiſſe euentum. Extiterunt enim ordine iuxta Prophetiam quatuor monarchiæ. Nunc dominatur gens inimica Deo, quæ palã delet ſcripta Prophetica & Apoſtolica.

Quæ fuit occaſio huius noui regni inchoandi? Quis autor? qui ſocij? Mahometes prima ætate ob paupertatẽ exercuit latrocinia, tum nactus opulentas nuptias, militauit ſub Heraclio inter populares ſuos Arabes. In ea militia occaſionẽ principatus & potentiæ inuenit. Nam cũ Arabes irati Heraclio ob negatum ſtipendium, & religionis diuerſitatem, diſſentionem ab eo fecit. Hic ſe ordinibus iratorũ militiũ admiſcuit, eorũq; animos aduerſus imperatorem exacuit & in defectione cõfirmauit. Tum creatus eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

â quadã parte militũ dux militũ Ma-
hometes, quemadmodũ ij ſolent in
omni ſeditione extolli, qui praua mul
titudinis conſilia comprobant, poten-
teſq; & principes inſectantur. Humi-
litatẽ generis, uitæ prioris ſordes &
morbum (laborabat enim epilepſia ſeu
caduco morbo) multi in nouo duce aſ-
pernabantur. Ipſe autẽ ut ab iſto con-
tẽptu ſe uindicaret, quod eſt apud ſto-
lidã plebẽ facillimũ atq; efficaciſsimũ,
diuinitatẽ ſuis actibus prætendit fin-
gens ſe cum Deo habere colloquia, ac
cum loqueretur cũ Deo, rapi extra ſe,
atq; ita ſimilẽ epileptico uideri. Qua-
rè nõ ſe amplius ducẽ & principẽ mi-
litari fauore electum, ſed Prophetã &
nuncíũ Dei omnipotẽtis mẽtiebatur,
ut obtẽtu diuinitatis omnes haberet
dicto obedientes. Verũ quia ipſe erat
illiteratus prorſus, adiunxit ſibi ma-
giſtros & conſultores duos Chriſtia-
nos, Sergium Arianũ, & Iohannẽ Ne-
ſtorium, tertius mox acceſsit Iudæus

Thalmudiſta. Horum unuſquiſquè ſuam tuebatur ſectam. Vnde Mahometes ratus ſe non ſolum ſocijs gratificaturum, ſed etiam pellecturũ facilius ad ſe omnes nationes, omnia complexus eſt: Hoc eſt, pertinaciam Arianam, errorem Neſtorianum, & nugas Thalmudicas. Vnde circumciſionem à Iudæo: purgationes uarias & quaſi baptiſmatà à Chriſtianis: & cum Sergio diuinitatẽ Chriſti negauit. Iam autem alij erant idolorum cultores: Alij erant intincti tantum & imbuti leuitem Chriſtianiſmo, qui ut diſceſſerant à Romano imperatore in odiũ illius nihil fuit illi promptius, quàm renunciare religioni, quã ille tueretur. Perinde atq; decem tribus Iſrael cùm defeciſſent à domo Dauidis ad Roboam, paternam legem ſpreuerunt, & á cultu Dei unius ad inuocationem dæmonum tranſierunt.

Modus propagandi & ſtabiliendi reg-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

di regni hic fuit Mahometæ, quem didicerat à ſuis magiſtris, dicebat DEVM primo humano generi miſiſſe Moſen, hinc Chriſtum Ieſum, inſtructos facultate prodigiorum. homines autem illis nō ſe præbuiſſe obſequentes. ſtatuiſſe igitur Mahometem mittere ſine miraculis armatum, ut quos non mouiſſent miracula, cogerent arma, ſe eſſe poſtremum nuncium, nec futurū poſtea alium: prædictum à Chriſto in Euangelio, prænunciatum luce admirabili quæ ab Eua per ſucceſsionem generis in omnes mulieres tranſierit uſq; ad matrem ſuam. Vide aſtutiam nebulonis Mahometæ, quia conſcius erat ſibi quód non haberet donum illud cœleſte edendi miracula, quod erat in promptu, miſſum ſe eſſe fingit ferro munitum. Atqui armatus hic uictus eſt aliquando, & luculentum uulnus in ore accepit, unde molares aliquot & dentes amiſit, & in foſſam eſt de-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

iectus, & uictus turpiter, & quidem cùm pridie uictoriã ſibi & ſuis ex oraculo cœleſti promiſiſſet. Quinetiã cùm adhuc eſſet latro cæſus ſæpe eſt à Drianitis quorũ camelos inuadebat Mecha redeuntes. Et ciuitas illa quæ nunc eum adorat, capitis aliquando eum damnauit, ut latronem pernitioſum, & præmium propoſuit, ſi quis in poteſtatem uel uiuum, uel mortuũ redigeret. Hic miles Dei (ſi Dijs placet) latro primùm, mox ſeditioſus miles, & transfuga, tum dux exercitus defectoris, perſuadet leuibus hominibus hoſtibus ueræ religionis ſe nunciũ Dei eſſe, ex quo uidere eſt quanta ſit potentia diaboli in eis qui ueritatẽ Dei non admittũt. Vnde eſt quòd adhuc hodie armis Mahometicis & Turcicis blaſphemias aduerſus DEVM iuxta Danielis uaticinium defendat ille aduerſarius Dei.

Sequitur de legibus Mahometæ, quæ partim politicæ, partim cæremoniæ

moniæ ſeu cultus ſunt, ſed ex eis pau-
ciſsimas attingam ex quibus facilè
erit iudicare de cæteris: Primum A-
rabibus ſuis, id eſt hominibus egenis,
& rapto uiuere aſſuetis, rapinas per-
mittit, & ultionũ leges ſancit. Infe-
rentem (inquit) iniurias & moleſtias
conſimilibus malis afficite. Idem di-
cit, qui occidit inimicum uel occiditur
ab inimico Paradiſum ingreditur. Per-
mittit multas uxores ſimul habere.
Diuortium leui de cauſa, & reditio-
nem in domum perfacilem. Quid
quæſo magis pugnat cum natura,
quàm huiuſmodi leges, modo leges
dicendæ ſunt conſtitutiones quæ le-
gem naturæ omnibus communem
peruertunt? Deinde quaſdam leges
tulit quæ faciunt ad concordiam &
beneuolentiam inter homines fouen-
dam. Mandat eleemoſynas, & pollice-
tur liberaliter dãtibus Paradiſum, mo-
do etiã fortiter pugnauerint aduerſus
hoſtes, mandat mulctas pro delictis
dari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dari pauperibus, ſed honeſtæ legi impietatem aſſuit, uidelicet quòd ea re mereantur remiſsionem peccatorum. Cæremonias habet, lotiones & circumciſionem, quinquies in die cogit ſuos in templa oraturos. Sed hypocriſis iſta nihil iuuat cùm deſtituuntur propiciatorio, ſine quo nullus eſt ad DEVM acceſſus, iubet abſtineri à uino & à ſuilla carne. Hactenus de legibus.

Fabulæ quas admiſcet, tanquam myſteria, pluſquam ridiculæ & aniles ſunt, ex quibus quatuor recitabo, ut ex illis de alijs iudicemus tanquam de unguibus, ut dici ſolet, leonem. Narrat Mahometes miles ille Dei ſe ductu Angeli Gabrielis aſcendiſſe in cœlum, ut frueretur colloquio Dei. Vbi primum occurrit ei Angelus decies millenis uicibus maior mundo uniuerſo. Cui imploranti ſuam interceſsionem apud DEVM, quem offenderat, ueniam impetrauit: quo facto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cto DEVS manum ſuam ſuper Mahometem impoſuit, unde tantam frigoris uim ſenſit, ut hæc ad dorſi quoquè medullam penetrarit. DEVM autem uectari ab octo Angelis in ſella geſtatoria ait, cuius caput ea eſſe magnitudine nugatur, ut auicula celerrimi uolatus non poſſet ab una aure ad alteram uolare mille annis:

Altera fabula huic ſimilis, qua interdictũ uini nititur, hæc eſt: Erant, inquit, Angeli duo Dei Horroth & Marroth miſsi olim à Deo de cœlis in terram, gubernando & inſtruendo generi humano tributi, his interdictis, ne occiderent aut iniuſtè iudicarent, nec uinum biberent, multo itaq; tempore ſic habiti ut noti eſſent iudices in toto orbe, uenit ad eos quodam die mulier præ cunctis fœminis pulcherrima, cauſam habens aduerſus maritum: quæ ut cauſæ ſuæ accommodaret iudices, quadam die inuitauit ad prandium: quibus epulantibus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tibus, ipſa epulas & pocula uini ap⸗ponit, adſtat miniſtrans offert cre⸗brò, inſtat ut ſumant. Quid plura? uicerunt blandiciæ mulieris, inebria⸗ti poculis in hoſpitem formoſam in⸗caluerunt (en caſtitatem angelorum Mahometis) uicti concubitum pe⸗tierunt, ſpondet conditione, dum⸗modo alter uerbum doceat per quod aſcendere in cœlum ſoleant, alter per quod deſcenderet. Placet conditio, cũ ergo didiciſſet, eleuata eſt ſubito & aſcendit in cœlos, quod cùm uidiſſet DEVS, explorata cauſa poſuit eam luciferum, ita pulcherrimam inter ſtellas ut fuerat inter mulieres, illis in iudicium euocatis propoſuit eis DE⸗VS ut eligerent pœnas ſæculi huius uel alterius, elegerunt hanc. Suſpenſi igitur ſunt per cathenas ferreas demiſ⸗ſis capitibus in puteo Behil uſq; ad diem iudicij. Ea de cauſa interdictus eſt uini uſus Mahometis ſectatori⸗bus, ne in ſimile periculum incidant.

Eiuſ⸗

Eiuſdem monetæ eſt fabula de cauſa interdictæ ſuillæ carnis: Cùm animantes, inquit, omnes eſſent in Arca Noë, Elephantus excreuit, inde natus eſt porcus, qui roſtro repando uertebat ſtercus, unde natus eſt Mus: qui ſtupas quibus tabulæ nauis erant compactæ, arrodebat. Hinc terror ingens Noë: à quo DOMINVS conſultus attulit remediũ, deploratis rebus, iuſsit ut Noe feriret leonẽ in frõte, ex leone cõcitato felis proſilijt per nares. Is murẽ uenatus eſt, & liberauit genus humanum à tanto diſcrimine. Hæc cauſa illa grauis fuit quarè eſus ſuillæ carnis Saracenis eſt interdictus: Huc addamus fabellã de extremo iudicio. De hoc, inquit, mandabit DEVS Angelo mortis, ut omnẽ creaturã ſpiritũ habentẽ interimat, tã Angelos omnes quã omnes diabolos, omneſqꝫ homines, oues, piſces, beluas & pecora, ut omnia ſint mortua p̃ter Deum. Poſt hæc uocabit angelũ mortis dicẽs. O Adriel eſt ne quid ſuperſtes

ex om-

ex omni creatura mea? Dicet, nihil DOMINE mi præter me ſeruũ tuum imbecillem, tunc dicet illi DEVS, quoniam omnem meam creaturam occidiſti, abi hinc inter Paradiſum, & infernum, & poſtremò occide te ipſum & morere. Abijt infœlix atq; in præſcripto interuallo proiectus humi alis ſuis inuolutus, ſuffocauit ſeipſum cum tanto mugitu, quò & cœleſtes ſpiritus & terrena animalia, ſi uiuerent, exanimaret. Stabit deinde totus mundus uacuus per 40. annos. Poſt hæc cœlum & terram pugno cõtinens DEVS ſic dicet. Vbi nunc Reges, Principes & potentes ſæculi huius? Cuius eſt regnum, imperium, & rerum potentia? dicite ſi ueridici eſtis, & his uerbis ter repetitis, Seraphuelem ſuſcitabit, dicetq; ei, Accipe tubam hanc & deſcende in Ieruſalem & clange, tunc Seraphuel accepta tuba, cuius longitudo eſt itineris 50. annorum, ſtans in Ieruſa-

lem, inſufflabit tubam, & efflabit ex tuba omnes animas iuſtas quæ euolantes in omnem terrã, quæq; ad corpora ubicunq; ſint diſpergentur, atq; ad primum hunc ſonitum omnia oſſa congregabuntur. Tranſactis 40. annis iterum ſonabit, ad quem ſonitum oſſa carnem aſſument. Atq; inde poſt 40. annos cùm tertio ſonuerit, omnes animæ ſuis corporibus induentur. Hoc facto ignis ab occidente ſucc enſus omnes creaturas Ieruſolymã agitabit, quó cùm omnes peruenerint, ceſſabit. Hîc ergo cùm per 40. annos in ſudore ſuo natauerint, expectantes iudicium, appellabunt Adam dicentes: Pater ad quid nos genuiſti tantis tormentis atq; miſerijs? Itàne pater filios ſub incerto inter ſpem, & metum fluctuare pateris? pater interpelle DEVM, ut planè finiat de nobis quicquid inter Paradiſum & infernum facturus eſt. Reſpondebit Adam: O filij ſcitis quód ſuadente dia-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

bolo, Dei præcepto inobediens fui, idcirco ite ad Noë, conuerſi ad Noe dicent. Intercede pro nobis electe Dei pater Noe. Reſpondebit, feci quod potui, ſaluaui uos in diluuio. Hic mihi nihil supereſt officij. Sed ite ad Abrahã. Appellabunt ergo Abraham dicentes: pater fidei & ſanctitatis Abraham, reſpice nos miſeros & miſerere, quibus Abraham, quid me petitis? Non recolitis quòd diu uagabundus, idololatra, incircũciſus errauerim non ſufficio, ſed appellate Moſen. Appellabunt Moſen dicentes, Dilecte Dei nuncie & Propheta, famule Dei audit nos. Reſpondebit, quem appellatis? Nõne uobis legem dedi, eamq; miraculis confirmaui, nec tamen credidiſtis? Si mihi credidiſſetis facerem quod poſtulatis, ſed ite ad Ieſum Chriſtũ. Conuerſi ad Chriſtum dicent. Ieſu Chriſte ſpiritus, uerbum, & uirtus Dei, moueat te pietas tua, & intercede pro nobis. Tunc dicet

cet eis Chriſtus quod à me petitis ipſi amiſiſtis. Miſſus quidem uobis fui in uirtute Dei, & uerbo ueritatis, & aberraſtis, & me poſtquam ego prædicaſſem uobis, DEVM ueſtrum feciſtis, hic itaque beneficiũ meum amiſiſtis, ſed ite ad ultimũ Prophetarum Mahometẽ, ad quem conuerſi dicent, O nuncie fidelis & amice Dei, quàm malè quidem peccauimus, quòd tibi non credidimus, exaudi nos pie Propheta, ſpes una ſuperſtes. Nam poſt te non eſt in quo ſperabimus. Exaudi nos potentia à DEO collata. Aderit itaque Gabriel, nec impotentem ſinet amicum ſuum, procedent ſocij ante faciem Dei, dicetque eis DEVS, ſcio ad quid uenitis, abſit itaque ut fidelis mei nuncij uotum in aliquo caſſem:

Hic ergo ponte facto ſuper infernũ, aderit ſtatera qua libratis uniuſcuiuſque factis ambulabũt ſuper pontem, ſancti ergo tranſibunt, damnati

in infernum decident. Dabitur liber cuiq; de ſuis actibus, & iudicium durabit 5000 annorum, tunc Mahometes dicet Deo. DOMINE omnes iſti recta facie librum hunc accipere properarunt. Poſtremó mutabitur mors in arietem & adducetur inter Paradiſum & infernum.

Paradiſus quem ſuis promittit Mahometes, porcis magis conuenit quám hominibus ad imaginem Dei conditis. Paradiſi inquit ſolum aureum, ſmaragdis & hyacintis crebro interpoſitis eſt diſtinctum, omni fructifera conſitum arbore, decurrentibus per amœna fluentis: quorum alia quidem lac, alia mel album, alia uinum puriſsimum fundunt, ueſtientur illic omni colore præter nigro. Primus cibus in menſa erit iecur piſcis Albis buſi, nullus erit edendi, & bibendi, & amplexandi fœminas finis. Hæc ſciuit iſte nebulo grata fore ſtultis militibus, qui uenere & uino, nunquàm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſatiantur. Huiuſmodi fabellis ineptiſsimis plenus eſt Alchoranus, ſed has paucas adſcripſi, ut uanitate iſtius nebulonis deprehenſa ardentius precemur DEVM ne ſinat iſtum agirtam & latronem graſſari in Eccleſiam ſuam, ſed ut noſtri miſereatur & non puniat nos ſecundum multitudinem peccatorum noſtrorum

Qui fit, cùm adeo hæc ridicula ſint & ſtulta, quod cordati homines in Turcia non deficiant ab iſto nugatore? Quatuor ueluti uallis ſuam legem ſepiuit deceptor, ne aditus pateret ad eam ſubuertendam. Primum, iubet eos interfici qui Alchorano contradicunt. Secundum, uetat cum hominibus diuerſæ ſectæ in diſputatione congredi. Tertium, prohibet ne credant cuiq; niſi Alchorano. Quartum mandat ut ſegregent ſe prorſus ab alijs & dicant. Mihi lex mea, tibi tua, uos ab eo quod ipſe operor eſtis liberi, ego uiciſsim ab eo quod uos operami-

ramini : Adhæc, ut omnem metum damnationis excutiat ſuis , dicit u-numquemq; ſua lege ſeruari (præter-quàm ſi quis ab Alchorano deſciſcat ad aliam legem) Iudæum Moſis lege: Chriſtianum lege Euangelij : & Saracenum lege Mahometis. Hoc cùm ſit friuolum & falſum nolo hic fuſius diſputare, firma & immota ſtat ſententia. Quià non credit in filium ira Dei manet ſuper eum.

Etſi autem ſatis oſtenſum eſt quanta ſit ſectæ Mahometicæ uanitas, tamen ad maiorem confirmationem animorum aſſcribam demonſtrationes ſeptem, quibus furor Mahometicus euidentiſsimè refellitur. Sunt autem hæ demonſtrationes.

Prima, Vox Dei in Daniele, regnum & cultum Mahometicum aduerſus DEVM & ſanctos pronunciat oriturum, proinde non eſt dubiũ quin iſta ſecta ſit à diabolo.

Secunda, Impoſsibile eſt iſtum

cœtum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cœtum eſſe Eccleſiam Dei, qui ex profeſſo reijcit ſcripta Prophetica & Apoſtolica, quæ habent diuina teſtimonia eaque plurima. Hoc cùm Mahometes facit, fieri non poteſt ut eius religio ſit diuina.

Tertia, Impoſsibile eſt illas leges à DEO eſſe quæ præcipiunt rapinas, quæ tuentur libidines, & quæ promiſcuam uenerem concedunt, id quod faciunt Mahometicæ leges.

Quarta, Impoſsibile eſt illam religionem à Deo eſſe, quæ ſummum bonum, ſeu finem bonorum ponit in delicijs cibi, potus, & in re uenerea, quod manifeſtè facit Mahometes.

Quinta, Illa ſola eſt uera religio quæ media monſtrat quibus homo ad ueram beatitudinem peruenire poteſt, quaq; homo quaſi unum fit cum Deo, reparata in eo imagine Dei ad quã eſt conditus, quod nõ facit lex Mahom.

Sexta, Quicquid ex fraude oritur, tyrannide, & armis defenditur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ditur, & tendit in perniciem generis humani, nõ habet DEVM autorem, quid aliud quæſo inuenire eſt in Mahomete?

Septima Antiquiſsima religio eſt ueriſsima & optima quæ habet omnium temporum conſenſum, & teſtimonia Moſis, Prophetarum, Chriſti & Apoſtolorum. Sed cùm hac ex diametro pugnat peſtis Mahomeiica ante 900. annos nata, & cruentis armis propagata, quarè non dubium eſt quin habeat eum autorem qui primos noſtros parentes decepit ſophiſtica, & in has miſerias demerſit genus humanum, unde emergere non poteſt niſi apprehendat dexteram Dei, hoc eſt niſi in Ieſum Chriſtũ unicum mediatorem fide recumbat.

Poſtremo loco conſolationes aduerſus furores Mahomeiicos, & potentiam Turcicam cogitandæ ſunt: quarum prima ſumenda eſt ex Prophetia quam Daniel ſubiungit uaticinio

nio de Mahometico regno. Regnum, inquit, & poteſtas, & magnificentia regni ſub omni cœlo dabuntur populo ſanctorum altiſsimi, cuius regnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſeruient ei atq; obedient. Hac prophetia ſignificat DEVS ſanctos poſt ærumnas huius uitæ habituros æternum & cœleſte regnum adeo ut omnia ſubijciantur illi: Atq; tunc futurum, ut omnia cœleſtia, terreſtria & inferna genua flectant Chriſto, idq; uel ſponte, ut filij, uel coacti ut ſerui. Nam quicquid eſt rerum agnoſcat Ieſum Chriſtum ſupremum DOMINVM eſſe. Cùm ergo uidemus euentum reſpondiſſe prædictionibus alijs Danielis Prophetæ, non dubitemus de huius prophetiæ euentu, qui adhuc expectatur de gloria Eccleſiæ.

Secunda conſolatio petatur ex doctrina Eu angelij, quæ oſtendit Eccleſiam ſubiectam eſſe cruci in hac uita, ſecundum illud, Iudicium à domo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Dei incipit. Nam in hac uita conſilio Dei filij Dei caſtigantur, idq; propter uarias cauſas quas poſtea uidebimus.

Tertia conſolatio petatur ab exemplo Chriſti, qui cùm in hac uita cùm hominibus uerſatus eſt, uarijs modis afflictus eſt, ſed uictor tandem euaſit, & per mortem inuenit uitam. Huc ſanctorum exempla etiam referenda ſunt.

Quarta conſolatio petatur ab uſu perſecutionis & neceſsitate crucis: ſed de his rurſus dicetur in enarratione ſexti uerſus.

CONTRA MOSCOVITAS.

Moſcouitæ, etſi Ieſum Mariæ Virginis filium uerum eſſe Meſsiam non dubitant, & agnoſcunt conſtantionopolitanum Patriarcham & in nonnullis rectius ſentiunt, quám Papi-

Papiſtæ, Nam pontifici Romano obijciunt defectionem à ſeptem primis ſynodis: tamen puritatem doctrinæ Euangelij amiſerunt, & uerum cultum Dei ignorant, ſanctos inuocant, & præcipuè Nicolaum quendam: multa Monacharum, & monachorum Monaſteria habent: Ineptis quibuſdam cæremonijs remiſsionem peccatorum alligant: coram imaginibus, & ſtatuis ſuperſtitioſè procumbunt, & multas leges habent pugnantes cum lege naturæ & decalogo: Etſi autem Baptiſmum adminiſtrant ſine ſale & ſputo: tamen poſtea lotiones uarias tanquàm Baptiſmata adhibent certis temporibus anni, ſuperſtitione pluſquàm Ethnica, & Iudaica. Infandos etiam concubitus cum beſtijs non improbant. Si qua ergo Eccleſia eſt apud eos tanquâm in exilio latitat. Narrant mercatores Biblia recens conuerſa

eſſe in illorum linguam, & ferri apud eos qui confeſsionem Auguſtanam amplectuntur: Vnde ſpes eſt, ut paulatim purgetur illic doctrina, & emendentur mores præſertim cùm & ipſi longiores nauigationes ſuſcipiunt, quàm ſuperioribus annis, & multi peregrini ad ipſos ueniunt mercandi gratia. Vnde ſperandum eſt ut paulatim adducantur Chriſtò per pios mercatores, quorum opera DEVS mirabiliter doctrinam Euangelij propagare cœpit hiſce extremis temporibus.

CONTRA PAPISTAS.

Quia infra in tertio uerſu dicetur de triplici ſtatu Eccleſiæ in hac uita, uidelicet tranquillo, turbato, & exilio: Item de notis externis, & internis proprietatibus ueræ Eccleſiæ: Hanc diſputationem aduerſus Papiſtas in illum locum reijciam, ubi oſtendam formam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

mam regni Papiſtici ex diametro pu-
gnare cum forma regni Chriſti: do-
ctrinam legis, Euangelij, & cultus
DEI in Papatu deprauatam: Sacra-
mēta partim mutilata partim fœdata
humanis traditiouibus: noua etiam
quædam inuecta contra ſcripturam:
Cæremonias non paucas ſtultas, &
ineptas receptas eſſe & præferri uer-
bo Dei: diſciplinam quoq; cleri, &
Eccleſiæ planè collapſam eſſe. Breui-
ter omnia plena eſſe execrandis ſu-
perſtitionibus, & idolatricis cultibus,
ut nemo ſine pollutione poſsit ſe illo-
rum ſocietati adiungere.

CONTRA EPICV-REOS.

Epicurei omnem tacitè apud ſe de-
rident religionē: quibus DEVS hu-
ius mnndi per præſtigias ſuas & do-
los faſcinauit corda. Dicunt non ali-
ter gubernari populos religionis ſpe-
cie,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ciè, quàm equos freno & calcaribus, eumq; in uſum ſolummodo conducibilem eſſe religionem. Verûm hoc nequaquam religionis uim, & naturam tollit, ſed confirmat potius. Oſtendit enim à DEO eſſe religionis reſpectum humanis pectoribus inſitum: ut uel ſola religionis ſpecie homines ducantur ſicuti facie uirtutis, & arte prudentiæ. Quòd ſi quis dicat ſine prudentia regi cœtus hominum, & contineri non poſſe, Quid conſequatur? An ideo prudentiam eſſe omnino nihil: quis ſic colligat? Imo potius prudentiam eſſe magnam ingenij humani uim, lucem, facultatem. Itaquè naturalis eſt homini pietas, ſed humana ignorantia, ut rectæ prudentiæ, alijſquè artibus, & uirtutibus aliquid admiſceat praui, & ignorantiæ: ita & religioni quò illa in ſuperſtitionem ſæpe degenerat. Proinde Cicero rectè cùm ait libro de legibus I: Nulla

gens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

gens nequè tam immanſueta, nequè tam fera quæ non, etiamſi ignorat qualem habere DEVM deceat, tamen habendum ſciat. Quid dicã de domeſtico teſte quem omnes ſecum circumferunt conſcientia? Certè huius uis tanta eſt, ut uel inuitum te cogat fateri DEVM eſſe qui uelit certa obedientia coli. Hæc teſtatur DEVM uindicem ſcelerum eſſe, etiam poſt hanc uitam. Plato ſcribit multos cùm benè ualeant ridicula iudicare omnia quæ narrantur de inferis, uerum morituros, conſcientia admonente, uehementer turbari, & angi, omnia uitæ anteactæ in memoriam reuocantes.

Tanta eſt uis conſcientiæ etiam in ſceleratiſsimis hominibus, præſertim cùm ipſis moriendum eſt. Hoc ſanè conſcientiæ teſtimonium abſquè omni dubio iudicium DEI eſt: qui noſtris mentibus impreſſit religionis affectum, qui eò

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pertinet ut DEO iuncti beati efficiamur: in quem finem & conditi primũ, & deinde redempti ſumus.

Hanc conſcientiæ uim cùm non poſsint inficiari Epicurei, ſolatiũ miſeri neſcio quod quærunt ex fabula de Lazaro, quẽ DOMINVS quatriduo mortuum excitauit. Mentiuntur Lazarum rogatum ab amicis, ut ſtatum animæ ſuæ cum cadauer ipſius in ſepulchro iaceret, ſibi narraret. Is autem promiſit, ut fabulantur, ſe relicturum poſt mortem librum, in quem omnia ſcriberet, quæ ſibi nota eſſent de animarum ſtatu poſt mortem. Quid multis? fingunt Lazaro mortuo librum promiſſum repertum eſſe qui cùm euolueretur, ne litera quidẽ unica in eo reperta eſt. Ex quo colligũt, hoc eſt ex fabula fabulam animas uel perire cùm corporibus, uel alto ſopore opprimi, ut nihil planè ſentiant nedum ſciant quicquàm. Hoc amuleto uim conſcientiæ reſtinguere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

guere conantur Epicurei, præſertim Papa quem dicunt huius libri cuſto=dem eſſe, & multi ex Cardinalibus, & Epiſcopis papalibus, qui non carent obſequentibus diſcipulis, præſertim inter eos qui uel uoluptatibus, diui=tijs, & honoribus huius mundi faſci=nati uellent animas perire cum cor=poribus, ne aliquando iuſtas ſuorum ſcelerum pœnas luerent. Sed horum ineptias ualidiſsimè confutat ſcriptu=ra, in qua primum occurrit creatio a=nimæ hominis, quæ ad Dei ſimilitu=dinem creata eſt: qua ſimilitudine abſq; omni dubio præter conformi=tatem cum Deo immortalitas animæ ſignificatur: quæ non ut corpus ex puluere terræ eſt, ſed ſpiraculū Dei, ut ſcriptura loquitur. Vnde Epiſtola ad Hebræos diſcernit inter parentes carnis huius, & patrem ſpirituum DEVM.

Deinde Chriſtus hortatur ſuos ne timeant eos qui occidunt corpus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

animam autem occidere non poſſunt: ſed eum timeant, qui cùm occiderit corpus, animam poteſt mittere in gehennam ignis. An non apertè innuit DOMINVS animam ſupereſſe poſt mortem? Sed huius ſtatus uariat pro ratione perſonæ credentis uel non credentis, id quod DOMINVS in Lazaro, & diuite epulone manifeſte oſtendit. Quorum illius anima in ſinu Abrahæ, huius uero in tormentis, expectant diem iudicij. Ex eo quòd dicitur Lazarus eſſe in ſinu Abrahæ, primum ſignificatur hoc geſtu quo Lazarus fuerit per fidem filius Abrahæ. Filij enim in parentum ſinibus geſtari ſolent. Secũdo quód Lazarus uiuat, foueatur, & periucũdè habeat, ut infãs in ſinu paterno. Tertio quòd ſit in eodem beatitudinis ſtatu, & loco cùm patre Abrahamo. Quarto quód ſit mutuus quidam amor, iſquè ſummus inter ſe animarum quieſcentium in ſinu Abrahæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

brahæ. Omnes enim fraterno amori copulatæ ſunt.

Hoc ipſum docet dictum DOMINI ad latronem, hodie, inquit, eris mecum in Paradiſo, quod profecto non eſt animam perire aut ſopiri, ſed fœlicem eſſe, & ſuam fœlicitatem ſentire, etſi nondum plenam gloriam ſit adepta. Chriſtus Math. 22. docet Abrahæ, Iſaac, & Iacob animas uiuere cùm dicit Deum Abraham, Iſaac, & Iacob non eſſe DEVM mortuorum ſed uiuorum.

Quid eſt quod Petrus dicit Chtiſtũ olim prædicaſſe ſpiritibus qui fuerunt in carcere? Tempore Nöe ſpiritus Chriſti concionabatur hominibus, quorum animas teſtatur Petrus nunc in carcere eſſe. Idem Petrus affirmat finem fidei eſſe ſalutem animarũ. Hæc profecto ſalus nec mors eſſe poteſt, nec altus ueternus. Nec obſcurũ eſt quod Paulus ait. Cupio migrare, & eſſe cum Chriſto. Solomon in ultimo

cap. Eccleſiaſt. claris uerbis ait. Do-
nec reuertatur puluis in terram unde
erat, & ſpiritus redeat ad DEVM
qui dedit illum: Qui propterea ab A-
poſtolo pater ſpirituum dicitur. Huc
illud in ſapientia Solomonis. Iuſtorũ
animæ in manu Dei ſunt, nec attin-
git eas cruciatus. Cum hoc congruit
pſalmi dictum. Præcioſa in conſpe-
ctu DOMINI mors ſanctorum eius.
Et Stephanus plenus ſpiritu ſancto:
DOMINE Ieſu ſuſcipe ſpiritum
meum.

Porro cùm obijciunt unum iudi-
cium fore in quo reddetur merces
bonis, & ſupplicium improbis, fate-
mur uerum quidem hoc eſſe, ſed non
ex eo ſequi animas ſanctorum & im-
piorum mori cum corporibus, aut
ſopiri uſque ad extremum diem. Etſi
enim animæ ſanctorum in Paradiſo
ſunt, & animæ impiorum in tormen-
tis, ſicut ex ſuperioribus patet, tamen
nec plena gloria piorum animabus,
nec

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nec condignum ſnpplicium contin-
git impijs ante extremum iudicium.
Chryſoſtomus de Abel & Noe lo-
quens ait. Præuenerunt nos in certa-
minibus, ſed non præuenient in co-
ronis. Quia unum eſt definitum tem-
pus omnium coronarum. Auguſti-
nus multis in locis ſecreta receptacu-
la deſcribit, quibus animæ piorum
contineantur, donec coronam & ple-
nam gloriam recipiant: Cùm interim
reprobi pœnas luant expectantes iu-
ſti iudicij pœnam. Non igitur pug-
nant hæc inter ſe, ſanctorum animas
iu cœlo eſſe cùm Chriſto, & impio-
rum in tormentis, & fore uniuerſale
iudicium, ubi pleniſsima gloria red-
detur pijs, & æterna ſupplicia impijs,
poſtquàm animæ rurſus induerint
corpora. Verum cûm hiſce & ſimi-
libus argumentis conuincuntur Epi-
curei de uita animarum poſt mortem,
non tamen quieſcunt, ſed pergunt
quærere, & urgent, ut ſibi quidem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uidetur, grauiter. Iudæi, inquiunt, aſſuerant ritus illos ſuos a Deo eſſe. Saraceni maior pars humani generis ſuos præferunt. Moſcouitæ ſuam religionem uita, & ſanguine tuentur. Papiſtæ prærogatiua & ſucceſsione gaudent, unde ſe quidem Catholicos, cœteros uero hæreticos appellare non erubeſcunt. Vos LVTHERANI ueſtram tuemini religionem, neq; inter uos optimè conuenit. Quid faciendum in hac confuſione opinionum? quibus aſſurgendum? Vanitatem Iudæorum, Saracenorum, & Moſcouitarum ſatis oſtendimus. Quantum autem ad Papiſtas & nos attinet, audi utroſq;, confer, perpende rationes utrorumq;, uide qui nam hauriunt de fontibus ſaluatoris, & qui de lacunis putridis humani cerebri, tum inuenies facilè uerum, & rectè iudicandi facultatem. Verûm ſi hoc tibi moleſtius uiſum fuerit, ſordeſce quantum ue-

lis in

lis in tuis ſordibus quid lucri tandem ſis reportaturus uideris. Exitum tuum uide ſi placet in Pſalmis 37. & 73. Quòd autem uariant opinionibus multi inter nos non euertit ueritatem fundamenti quod plærique omnes unanimitèr tuentur. Atquè hæc contra Epicureos dicta ſufficiant, neq; enim libuit pluribus cum porcis agere. Quare me rurſus conuerto ad homines.

DE VERA ECCLESIA.

Quænam eſt uera Eccleſia? Tabernacula DOMINI Zebaoth, ut noſter pſalmus definit. Hoc eſt Eccleſia uera ea eſt quæ à DOMINO Zebaoth eſt, regitur, & defẽditur, quæ DOMINVM Zebaoth audit, eiq; adhæret & optemperat, quæ DOMINVM Zebaoth in ſe habitãtem habet, quæ uerſatur in peregrinatione & migratione, tendens in patriã ſequẽdo ducem ſuũ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Chriſtum, hæc ita coniuncta ſunt & ex primo concluduntur, ut à ſe inui‐cem diuelli non poſsint. Primum er‐go uera Eccleſia eſt à DOMINO Zebaoth. Nam ipſe per uerbum ſu‐um in quo efficax eſt, colligit ſibi ex genere humano Eccleſiam, iuxta il‐lud. Ite in Mundum uniuerſum, & prædicate Euangelium omni creatu‐ræ, qui crediderit & baptizatus fue‐rit ſaluus erit, qui uero non credide‐rit condemnabitur. Nam cùm extra Eccleſiam non ſit ſalus, uerbo Euan‐gelij euocantur homines ſine diſtin‐ctione nationum, & perſonarum è re‐gno tenebrarum in regnum lucis, id eſt Eccleſiam, & recipiuntur fide, cui additur externum ſignum Baptiſmus tanquàm συνθημα militare, quo ad‐monentur de purgatione quæ fit per ſpiritum ſanctũ arcano quodam mo‐do quemadmodum DOMINVS do‐cet Iohan. 3. De ſanctificatione me‐ditanda per totam uitam, de cruce & gloria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

gloria Eccleſiæ, de morte & reſurrectione à mortuis, & de uero DEO qui eſt pater, & filius & ſpiritus ſanctus, quem uerum DEVM & unicum, recepti in Eccleſiam colere ueris cultibus & hîc in terris, & poſt reſurrectionem in omni æternitate debent. Hæc uera Eccleſia in Epiſtola prima Iohan. & in Symbolo Apoſtolico dicitur, κοινωνία ἁγίων. Hoc eſt ſocietas ſanctorum, id eſt omnium hominũ qui ſanctificati ſunt in Chriſto Ieſu per ſpiritum ſanctum.

Hæc ſanctificatio tum demum fit quando uerbo Euangelij credimus, ac fiducia uiua in DOMINVM Zebaoth, hoc eſt in Ieſum Chriſtum recumbimus. Quód autem hæc ratio ueræ Eccleſiæ ſit, pulcherrimo Abrahami patris noſtri exemplo declarari poteſt. Is enim cùm eſſet in Caldæa, audit uocem DOMINI, illi obtemperat, de Hur Caldæorum & de medio idololatriæ uocatus, ſe à propha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

no mundo, ſententia, uoluntate, fide, obedientia erga Deum & confeſſione ſeiungit & ſeparat. Huic rei aptiſsimè reſpondet appellatio Eccleſiæ. Nam ut Eccleſia dicebatur græcis cœtus ciuium uoce præconis de reliqua turba uocatus ad audiendum ſententiam ſenatus: Ita Apoſtolis Eccleſia Chriſti dicitur cœtus hominū uoce preconum uerbi euocatus è regno Sathanæ, ut Chriſtum audiat, ſequatur, & ſe ſeiungat, ac ſeparet à turba prophana, & colluuione mundi, ſententia, uoluntate, fide, obedientia erga Deum, & confeſsione.

Quicunq; igitur ſe à prophanitate mundi ſeiungit, & fide Chriſto ſe adiungit cum propoſito obedientiæ ueræ, ciuis eſt Eccleſiæ & particeps omnium bonorum Chriſti.

Etſi autem magna eſt imbecillitas omnium hominum, & multæ in omnibus ſanctis ſuboriuntur flammulæ uicioſorum affectuum contra quos ſpiri-

ſpiritu pugnant: tamen in Eccleſia DEI manet, & ſanctus exiſtit quiſquis retinet fidem, & bonam conſcientiam ſeu bonum propoſitum. Nam ut uaſtata conſcientia, naufragium fit fidei: ita retenta bona conſcientia retinetur & fides, qua poſsidemus theſaurum longè maximum, uidelicet iuſticiam Chriſti qua Deo placemus. Nec eſt hic cogitandum diſcrimen ullum, nationum, perſonarum, aut ſexuum. Fides enim omnes æquales facit, quo ad ius regni attinet. Tametſi autem dona ſunt diuerſa & diſsimilia, tamen unitati Eccleſiæ ſeruiunt omnia.

Hæc unitas ueræ Eccleſiæ ex multis, & uarijs gentibus collecta tanquàm in unam domum, ſeu familiam pulcherrimè adumbratur punico malo cui adiectum eſt tintinabulum. Sicut enim in malo punico uno exterius cortice multa interius grana uniuntur, ſic innumeros

ſanctæ

ſanctæ Eccleſiæ populos unitas fidei contegit qui inter ſeſe coherent uera charitate, etſi donis & uocationibus ſint diſtincti. Tintinabulum adiectū uocem prædicantium Euangelium ſignificat, per quam colliguntur Eccleſiæ membra ueluti in unū corpus.

Hæc uera Eccleſia cùm ſit tabernaculum DOMINI Zebaoth ab eo quoq; regitur & defenditur, adeo ut inferorum portæ, id eſt, conſilia, inſidiæ & oppugnationes diabolorum & hominum, non poſsint præualere aduerſus eam. Eſt quidem Eccleſia puſillus grex, ſi maximam illam colluuionem diabolorum & hominum nequam reſpicis, ſed immotus tamen perſtat aduerſus omnem uim & poteſtatem aduerſariorum ſuorum. Neq; enim ideo aboletur Eccleſia quia multi ciues Eccleſiæ trucidantur, & uarijs ſupplicijs afficiuntur, ſed in ipſa morte triumphum agunt dum retinent fidem & confeſsionem. Nam

mors

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

mors illorum præcioſa eſt in conſpe-
ctu DOMINI, ut quæ aditus ſit
ad æternam fœlicitatem. Rectè igi-
tur Auguſtinus cùm ait. Sæculi ho-
mines infœliciter fœlices ſunt: Mar-
tyres autem fœliciter infœlices erant.
Erant enim ad tempus infœlices, ſed
æternũ fœlices. Eſaias cap. 2. Con-
fert Eccleſiam inſulæ. Vt enim inſula
in mari poſita, etſi ſæpe ſubortis ſæ-
uiſsimis tempeſtatibus, & procellis
concutitur, perſiſtit tamen inuicta,
quia DEVS mari terminum poſuit,
intra quem ſe continebit. Sic Eccle-
ſia uarijs tempeſtatibus impulſa ſecu-
ra conſiſtet, DOMINO Zebaoth e-
am defendente, & protegente, qui nõ
permittet perſecutoribus ultrà per-
ſequi Eccleſiam quàm illa ferre que-
at, & utile ei ſit.. Quoties igitur au-
dimus tyrannos mundi Eccleſiam,
& multos ex ciuibus Eccleſiæ truci-
dare, conſolemur nos hac cogitatio-
ne, quòd DOMINVS Zebaoth non
deſe-

deſerat ſuum tabernaculū quod ipſe fixit, ſed illud ſua diuina potentia & præſentia tueatur, ac ſimul precemur hunc DOMINVM ut non ſinat nos tentari ultrà quàm ferre poſsimus.

Hæc præterea Eccleſia, ut uerbo Dei collecta eſt, ita perpetuo illud ipſum uerbum retinebit ſyncerè ſine omni corruptela. Scit ſolum Chriſtum audiendum eſſe in miniſtris Euangelij. Atquè hoc eſt quod ipſe DOMINVS ait. Iohan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt, & non nouerunt uocem alienorum. Hæc eſt inſignis nota qua Eccleſia Chriſti ab alijs cœtibus diſtinguitur. Qua admonemur ut fugiamus pſeudoChriſtos, & pſeudoprophetas non ſecus atquè diabolum ipſum.

Nam diaboli ſemper idem ſcopus eſt, uidelicet ut contempta uoce DEI, ipſum audiamus. Vt enim primis noſtris parentibus inſidiatus eſt ſophiſtica & deprauatione

uerbi

uerbi Dei: Ita perpetuò Eccleſiæ ſtru-
it inſidias eadem uia & modo. Quarè
imprimis noſtra refert audire ſolam
uocem Paſtoris noſtri, contempta a-
lienorum uoce, per quos diabolus lo-
quitur. Cùm igitur Papiſtæ iubent ut
ſe audiamus, reſpõdeamus nobis mã-
dari à Chriſto paſtore noſtro, ut ſuam
ſolius uocem audiamus, eàq; ſola cõ-
tenti ſimus. Hæc uox paſtoris noſtri
in Propheticis, & Apoſtolicis ſcriptis
continetur non obſcurè, ſed perſpi-
cuè quoad fundamentum ſalutis no-
ſtræ attinet. Cùm Papa iubet te ſan-
ctos inuocare, fuge tanquàm á ſer-
pente qui primos noſtros parentes
ſuo mendacio coniecit in mortẽ. Nam
pugnat cum uoce paſtoris noſtri qui
ait: DOMINVM Deum tuum time-
bis & illi ſoli ſeruies. Item inuoca mè
in die tribulationis tuæ, atq; ita de cœ-
teris. Mens enim pia nunquâm qui-
eſcit, niſi hanc uocem audiuerit, & ue-
rè nouerit, hæc dicit DOMINVS

Zeba-

Zebaoth. Hæc Eccleſia, quia ſolam uocem DOMINI Zebaoth audit, illi quoq; ſoli adhæret, & obtemperat, alij alios magiſtros ſequuntur, alij mundanis diuitijs & uoluptatibus adhærent: non pauci affectuum ſuorum tempeſtatibus abripiuntur, ut non magnoperè Eccleſiam Chriſti curent. At Eccleſia ipſa omnes theſauros diuitiarum ſibi iu ſolo Chriſto poſsidet, cui propterea ſoli ahæret, & obtemperat: ſcit ſibi à magiſtro ſuo dictum eſſe Math. 23. Nolite uocari Rabbi ſuper terram, quia magiſter ueſter unus eſt Chriſtus. Huic igitur ſoli adhæret iuxta uocem Eccleſiæ in Pſalmo 73. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, poſui in Deo DOMINO ſpem meam, ut annunciem omnia opera eius. At cùm alij qui non ſunt in Eccleſia Dei, cum certo damnationis ſuæ periculo alios ſequuntur magiſtros, ſeſe à Deo magis magiſq; alienant, ut in eodẽ Pſalmo di-

mo dicitur. Ecce qui elongant ſe á te peribunt, & perdes omnes qui fornicantur à te. Sed quid eſt adhærere DOMINO Zebaoth? Eſt ipſi fide deſponſari, ſpe, confeſsione & obedientia iuxta uerbum coniungi. Nam ut fide eum recipimus, ut ſponſum noſtrum chariſsimum, & ei adiungimur: Ita ſpe & confeſsione in eo perſiſtimus tanquàm anchoræ innixi firmiſsimæ. Vnde in eius laudes ferimur, omnia obedientiæ erga ipſum poſtponentes. Cùm igitur pij ob cõfeſsionem Euangelij coguntur ſedes mutare, atq; uident fortunas ſuas in periculum uocari, hinc petant conſolationem, & non tam ſpectent præſentem miſeriam, quàm futurum euentum eumq; lætiſsimũ, modo conſtanter in fide, & confeſsione perſtiterint, cogitent fore examen iuſtum, in quo ut adhærentes Deo fide, & confeſsione, ſentient ueram uocem eſſe pſalmiſtæ dicentis. Mihi adhærere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Deo bonum eſt, ita alienantes ſe à Deo diffidentia, & confeſsionis abnegatione, ſe miſſerrimos eſſe clamitabunt. Cogitent confeſsonem neceſſariam eſſe, iuxta illud. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Cogitent mandatum Dei eſſe ſerium. fugite idola.

Adhæc, quia hæc uera eccleſia tabernaculũ DOMINI Zebaoth exiſtit, habet profectò DOMINVM Zebaoth, in ſe habitantem, quarè non immeritò in ſcripturis templum Dei dicitur. Huc illud Pauli 1. Corinth: 3. An neſcitis quòd Templũ Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem Templum Dei uiolauerit diſperdet illum DEVS. Templum enim Dei ſanctũ eſt, quod eſtis uos. Hinc ergo colligendum quanta ſit gloria eccleſiæ, & quanta puritas in ea requiratur. Quàm ſanctè DEVM colere deceat, & quantæ pœnæ maneant eos qui hoc Dei templum

plum

plum prophanauerint: Eſt profecto ingens eccleſiæ gloria quòd ſapientia diuina, hoc eſt, uerbũ Dei ſit ei concreditum, quòd exaudiatur à DEO, quòd perpetuò conſeruetur diuinitus, quòd multis diuinis liberationibus inuicta perſtiterit, quòd uaticinijs & miraculis claruerit, quòd multis heroicis uirtutibus excelluerit, quòd ſit hæres inſcripta uite æternæ. Quanta ſit hæc gloria nemo ſatis admirabitur. Verùm hanc gloriam multis modis ſuperat quod diuina illa maieſtas, Pater & Filius & ſpiritus Sanctus uelit cor hominis credentis ſibi in Templum eligere & conſecrare, illicq; habitare iuxta promiſsionẽ Chriſti Iohã: 14. Si quis diligit me ſermonẽ meũ ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus & manſionem apud eum faciemus. Vide quantum diſcrimen eſt inter eccleſiam Dei, & alios cœtus. Eccleſia Dei eſt Templũ Dei, alij cœtus reuera ſunt Diabolo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rũ habitacula. Vt ergo illo nihil iucũdius, nihil purius, nihil melius, nihil ſanctius: Ita his nihil triſtius, nihil fœdius, nihil pernicioſius, nihil prophanius. Non igitur immerito Dauid cũ magna admiratione canit pſalmo 87. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Hæc cogitatio gloriæ Eccleſiæ meritó omnes homines excitare deberet, ut ſe Eecleſiæ Dei adiungerent. Sed (proh dolor) tanta eſt cœcitas, tantus ſtupor humanorum cordiũ, quôd paucißimi huius Eccleſiæ gloria permoueantur, & plurimi uoluptatibus, delicijs, diuitijs & honoribus ueluti ineſcati, ad huius gloriæ ſplendorem cœcutiant.

Quanta requiratur in Eccleſia puritas ex eo patet quòd ſit & dicatur Templum Dei ſanctum. Vt enim Templum manu ſactum, Deoq; dicatum, ab idolis & quauis immundicie purum eſſe oportet, ut in eo con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ueniatur ad purè colendum Deum ex fide iuxta Dei uerbum, qua de cauſa Chriſtus eiecit ementes & uendentes è Templo Ieruſolymitano, dicens. Domus mea, domus orationis uocabitur: Ita quilibet Chriſtianus ut ſit templum Dei ſanctum, debet ſegregari à prophanitate gentium, ut nullus ſit in illo locus idolorum aut immundiciæ, ut omnes uires animi & corporis conſentiant in uero Dei cultu & ſyncera animi affectione erga DEVM. Breuiter ut in uera pœnitentia ſe proſternat corã Deo, fiducia promiſsionis gratuitæ ſe erigat, atq; ita piè per mortificationem carnis, & uiuificationẽ ſpiritus quotidiè pergat, donec ad metam peruenerit. Etſi autem nemo purus omnino à peccato eſſe poterit in hac uita, ut ſupra quoq; attigi, tamen quiſquis retinet fidem & bonam conſcientiam purus & ſanctus coram Deo cenſetur, idq; duplici modo. Primò impu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tatione ſanctitatis Chriſti, deinde in=
choatione obedientiæ, unde ſit, ut re=
ſpectu impiorum & impœnitentium,
pij coram DEO habentur ſanctiſsi=
mi, & puriſsimi, & planè abſq; omni
macula, & ruga perfecti. Nam DE=
VS reliquias peccati non illis impu=
tat, ſed eos intuetur ut ſunt ueſtiti &
ornati iuſticia filij ſui Ieſu Chriſti.

Iam cùm Eccleſia ſit Templum
Dei ſanctum, neceſſariò cultus Deo
in eo præſtandus eſt, iſq; purus &
ſanctus: Eſt autem cultus Dei opus
diuinitus præceptum, factum ex fide
in gloriam Dei principaliter. Vt igi=
tur hic cultus ſit purus & ſanctus.
requiritur primum ut opus cultus ſit
ſanctum, hoc eſt diuino uerbo præ=
ſcriptum, nullis infectum uel huma=
nis, uel Diabolicis additamentis. Ita
enim DOMINVS apud Ieremiam
ait. In præceptis meis ambulate, &
non in præceptis patrum ueſtrorum.
Quod autem opera ab hominibus im=

perata

perata non ſint cultus per ſe, docet Eſaias cùm ait. Fruſtrà me colunt docentes doctrinas mandata hominum, & Paulus manifeſte damnat omnes ethelotreſchias. Hinc ergo immotam regulam concludamus. Nullus cultus Deo acceptus eſt, niſi quem ipſe ordinat & nobis ſuo uerbo commendat. Deinde ad purum & ſanctum cultum requiritur ut animus operantis (mens & conſcientia) ſit purus & ſanctus. Nam cùm animus eſt impurus, abominabile coram Deo eſt, quidquid feceris, quantumuis in ſpeciem ſanctiſsimũ uideatur opus exactum lege diuina, & quantumuis eius uſus maximus ſit inter homines iuxta illud ad Tit: 1. Omnia quidem pura puris, contaminatis uero & infidelibus nihil purũ, ſed polluta eſt eorum & mens & conſcientia, DEVM profitentur ſe cognoſcere, ſed operibus negant, ut qui ſunt abominabiles & contumaces & ad omne opus bo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

num reprobi. Quòd autem mens hominis pura reddatur fide manifeſtum eſt. Nam fide, ut ait Apoſtolus, purificantur corda, non quod ea uis ſit fidei, ſed quia fide applicatur ſanguis Chriſti cuius aſperſione purificantur conſcientiæ noſtræ à mortuis operibus. Tertio requiritur ad puri & Sancti cultus Dei rationē, ut finis operis ſit ſanctus & purus, uidelicet cùm ſine omni hypocriſi, ſimplici corde proponis tibi gloriam Dei, id eſt, ſi ideo facias quod facis, quia hoc DEVS præcepit tibi quem cupis mente, affectu, uoluntate & tota uita glorificare. Opus ſic factum eſt cultus Dei purus & ſanctus, Et tametſi opus ipſum ſæpe externum eſt, & humile in oculis hominum: Tamen ſpiritualis Dei cultus eſt quia non eſt opus carnis ſed Spiritus, qui ſibi propoſitam habet gloriā Dei. Quod autē non ſint euaſuri pœnam qui Templū hoc Dei Sanctum uiolauerint, oſten-

dit

dit hæc comminatio Apoſtolica. Corinth: 3. Si quis uiolat Templum Dei deſtruet ipſum DEVS. Violatur autem hoc Templum, idolis, & immundicie, hoc eſt, erronea doctrina, ſuperſtitioſis cultibus, ſchiſmate, morum improbitate, atq; prophanitate, qui unius horum reus fuerit, Templum Dei uiolat. Quid ergo dicemus de Papa qui doctrinam Euangelij obruit ſomnijs Monachorum: qni infinitas ſuperſtitiones inuehit in eccleſiam qui ſectaruw monaſticarum multitudine ſcindit eccleſiæ unitatem, qui laxata diſciplina cleri ad monſtroſas libidines conniuet, atq; adeo alijs exemplum eſt omnis impuritatis?

Cùm Eccleſia tabernaculorum nomine ſignificatur admonemur profecto de ipſius peregrinatione & migratione ab uno loco in alium, donec in ueram patriam uenerit. Vt enim caſtrenſia tabernacula huc & illuc tranſferuntur: Ita eccleſia Dei in hac

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uita, non habet tranquillam & firmam ſedem, ſed ſubinde ſedes mutare cogitur. Hæc peregrinatio, qua quidem omnis homo, ut ait, Auguſtinus, in hac uita peregrinus exiſtit, admonet nos peccati quod huius peregrinationis cauſa eſt. Nam propter peccatū eiecti ſumus cûm noſtris primis parentibus à Paradiſo in terram in qua peregrinamur, tranſlati proinde ſumus à Ieruſalem .i. uiſione & fruitione pacis, in Babiloniā .i. in confuſionem & exilium in quo peregrè oberramus. Etſi autem omnes peregrini ſumus, tamen non eſt omnium eadem conditio. Sunt enim quidam extra uiam in patriam, quidam in recta uia. Nam qui non credit, nec in patria eſt, nec in uia. Qui autem peregrinatur, & per fidem ambulat, nondum eſt in patriâ, ſed iam eſt in uia. Atq; hoc eſt quod Apoſtolus ait, Heb: 13. Non habemus hic manentem ciuitatē, ſed futuram inquirimus.

Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Vt igitur eos, qui ſubinde mutant loca in peregrinationibus oportet multa tœdia deuorare & multas experiri iniurias: Ita Eccleſia Dei in hoc mundo non erit aliena ab inſidijs, & iniurijs hominum, & Diabolorum donec in his umbroſis huius uitæ uallibus oberrauerit. Cautè igitur uerſandum eſt in hac peregrinatione, & cauendæ ſunt inſidiæ doctrinæ, prophanitas morum, admiratio nouitatis, ne illecebris mundi capti obliuiſcamur patriæ, eamq; exilio poſtponamus, ſicuti multi fecerunt ex ijs qui olim abducti in exilium Babylonicum, unde poſtea in patriam redire contempſerunt. In omnibus duris & aduerſis conſolemur nos ſpe reditus in patriã, & tametſi corpore hic peregrinamur, animo tamen ſimus in Cœlo apud Ducem noſtrum, & ut Paulus admonet πολίτευμα noſtrum ſit in Cœlo unde expectamus ſeruatorem Ieſum Chrſtum, & ſciamus Eccleſiam in hac

pere-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

peregrinatione prouidentia Dei regi, illi proſpici diuinitus, ne furoribus diabolorum & hominum obruta pereat. Quemadmodum enim DEVS tabernaculis ſui populi adfuit in deſerto, populumq; ſuum miraculoſè aluit & dèfendit: Ita Chriſtus dux noſter perpetuó ſuæ Eccleſiæ aderit iuxta ipſius promiſsionem. Ero uobiſcum uſq; ad conſumationem ſæculi.

Porro cùm Eccleſia ſit in peregrinatione, & tendat in terram patriam, hoc eſt in cœleſtem Ieruſalem, oportet ut in hac difficili peregrinatione rectà ſuum ducem ſequatur, ut eius ductu tandem perueniat fœliciter quò tendit. Vt ènim dux populi Dei Moſes Iſràelitas ex Ægypto per mare rubrum eduxit, & poſt illum Ioſua populum in terram promiſſam introduxit: Sic ſolus Ieſus Chriſtus Eccleſiam ſuam in cœlèſtem patriam eſt introducturus, quemadmodum ipſe de ſe teſtatur, cùm ait. Ego ſum Via

Veritas,

Veritas, & uita. Etſi autem Auguſtinus hoc dictum DOMINI concinnè interpretari uidetur cùm ait. Via non errans. Veritas non fallens. Vita non deficiens. Via exemplo. Veritas in promiſſo. Vita in præmio: Tamen quia uberrimam doctrinam & conſolationem continet hæc aſſeueratio eam paulo clarius & copioſius explanabo. Sunt autē tria hæc accuratè diſtinguenda. Via, ueritas, uita, quibus primum ſignificatur in genere quód Chriſtus ſolus ſit initiū, memedium, & conſumatio noſtræ ſalutis, & beatitudinis ad quam tendimus. Proinde nec opera precedentia fidem, nec cum fide coniuncta, nec fidem conſequentia ſunt merita ſalutis & beatitudinis. Deinde in ſpecie modus ex ſcripturis colligendus eſt uidelicet quommodò Chriſtus ſit Via, quomodo ueritas, quomodo uita. Quomodo ergo uia eſt Chriſtus? Et doctrina, & merito, & exemplo.

Doctri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Doctrina quidem docendo nos ſalutaria iuxta illud Iohannis, DEVM nemo uidit unquam, filius unigenitus qui eſt in ſinu patris enarrabit nobis. 1. Corinth 1. factus eſt nobis ſapientia à Deo. Hic enim æternus dei filius ſemper adfuit Eccleſiæ, & Spiritu ſuo Prophetas, ut Petrus teſtatur, de ſeipſo inſtruxit. Proinde qui in doctrina Chriſti manet, in uia ſalutis manet. Qui à doctrina Chriſti aberrat in uiam gehennæ incurrit. Sit igitur unicum noſtrum ſtudium ſynceritatem doctrinæ Euangelij complecti & tueri, poſthabitis omnibus periculis, uitæ & fortunarum. Sciamus ueracem eſſe qui dicit. Qui perdiderit animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam facit eam.

Quomodo eſt uia merito? Quia ipſe ſolus obedientia crucis à peccatis nos expiat, & obedientiam ſuam qua legem impleuit imputat, ut iuſti cenſeamur coram Deo, ac ſi nos ipſi legem

legem impleuiſſemus. Atq; hoc eſt quod Paulus ait. Chriſtus eſt impletio legis in iuſtitiam omni credenti, hoc eſt. Omnis qui credit, habet quod lex requirit, nempe iuſticiam à Chriſto quidem præſtitam, ſed ſibi ex gratia imputatam, id quod Apoſtolus per collationem copioſè explicat Rom: 5. ubi ſummam ſententiæ hiſce uerbis complexus eſt. Sicuti per inobedientiam unius hominis peccatores conſtitui ſunt multi: Ita per obedientiam unius, iuſti conſtituentur multi. Et Auguſtinus ait in eandem ſententiam. Delicta noſtra ſua delicta fecit, ut iuſticiã ſuam noſtram iuſticiam faceret. Huius meriti Chriſti uerè fiunt participes qui ſua peccata agnoſcũt, & deplorãt & confugiunt in uera conuerſione ad miſericordiam Dei quam promiſcuè omnibus offert Euangelium credentibus. Nam credens expiatur â peccatis uirtute ſacrificij Chriſti, do-

natur iuſtitia Chriſti, & acceptatur gratis ad uitam æternam, hoc eſt, ut uno uerbo dicam, iuſtificatur. Nihil enim aliud eſt iuſtificatio quàm credentis hominis abſolutio á peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio gratuita ad uitam æternam propter Chriſtum. Quicunque autem huic Chriſti merito ſuum aſſuit, tanquã iuſtificationis uel partem, uel cauſam uel complementum, â uia ſalutis deflectit, iuxta illud Pauli ad Rom: 10. Ignorantes iuſticiam Dei & ſuam quærentens ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti. Finis enim legis Chriſtus in iuſtitiam omni credenti. Proinde maneamus in uia meriti Chriſti, ne cum incredulis Iudæis, & impijs Papiſtis iuſticia & ſalute excidamus.

Quomodo eſt uia exemplo? Seipſum ſtatuendo pietatis normam, iuxta illud. Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum feci uobis, & uos facia-

faciatis. Item diligite uos inuicem, ſicut ego dilexi uos. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen uitæ. Sequitur autem Chriſtum qui & doctrinam ipſius amplectitur, & merito ipſius nititur, & exemplum Chriſti tanquàm lumen uitæ ſibi proponit. Doctrina proinde mentem illuminat Chriſtus, ut patrem monſtret. Merito iuſtificat. Exemplo uitæ normam præſcribit, ut iuſtiſsimè unica uia ſalutis, & beatitudinis dici mereatur.

Quomodo Chriſtus Veritas eſt? Completione Prophetiarum, conſtantia promiſſorum, & ueræ libertatis donatione. Primum enim completa ſunt in ipſo omnia Prophetarũ uaticinia & figuræ ueteris teſtamenti. Iuxta illud Iohannis. Lex per Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Hoc eſt quæ Moſes figuris adumbrauit, Chriſtus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ueritate compleuit. Deinde conſtanter ſuas promiſsiones ſeruat, unde ἀψευδής dicitur, promiſit ſe adfuturũ Eccleſiæ, & ſuam præſentiam teſtatur mirabili Eccleſiæ conſeruatione in tot furoribus Diabolorum & hominum. Promiſit fore ut portæ inferorum non ſint præualituræ aduerſus Eccleſiam, quam promiſsionem conſtantêr ſeruat. Veritas quoq; eſt uera libertatis donatione, Huc illud dictũ DOMINI Iohannis 8. Si uos manſeritis in ſermone meo, cognoſcetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Hoc eſt ex ſeruis peccati, uos liberos Dei filios faciet ut peccatum amplius in uos nullum habeat ius, Atq; hoc eſt quod in eodem Capite dicitur. Si filius uos liberauit, uerè liberi eritis. Liberat autem filius cùm hominem ſuo ſpiritu donet, iuxta illud. Vbi Spiritus DOMINI, ibi libertas.

Quomodo Chriſtus uita eſt?

Regene-

Regenerando, ſanctificando, & glo-rificando. Regenerando quidem quia per Spiritum ſuum nos regenerat in nouos homines. Nam cùm credi-mus, naſcimur Filij Dei arcano quo-dam afflatu, & operatione Spiritus Chriſti, iuxta illud Iohan: 1. Dedit ἐξουσίαν ut filij Dei fierent qui credũt in nomen eius. ἐξουσία hoc in loco nõ tam poteſtatem quàm dignitatem ſig-nificat. quarè Nonnus rectiſsimè red-didit οὐρανίην τιμήν, id eſt Cœleſtem honorem ſeu dignitatem. Quomodo autem fiat hæc noua Spiritualis nati-uitas docet Chriſtus Iohannis 3. cùm ait. Ventus quò uult ſpirat, & ſonum eius audis, ſed neſcis unde ue-niat, aut quò uadat: Ita eſt omnis qui genitus eſt è Spiritu, Hoc eſt. Vt uenti ratio non percipitur, niſi ex ſpiratione et ſono: Ita regeneratio noſtri fit occulto modo cùm credi-mus, ſed percipitur ex ui, & effectu Spiritus Sancti in homine regenito.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Huius nouæ regenerationis efficax ſymbolum eſt Baptiſmus. Porro hic cogitanda eſt collatio inter uitam naturæ & uitam gratiæ, ut magis excitemur ad amorem uitæ gratiæ. Vita naturæ exiguæ menſuræ dimenſione continetur, ſed uita gratiæ eſt immortalitatis inchoatio. Vt imago figuras & non res habet: Ita præſens uita nihil habet perpetuum, nihil ſtabile. Vnde Paulus ait. Præterit figura huius ſæculi, habet enim præſens uita celerrimas mutationes. Verum uita gratiæ qua filij Dei ſumus, res habet manentes perpetuas & ſtabiles. Præſens uita naturæ dicitur, ſed uitam gratiæ Dei uitam eſſe teſtatur Apoſtolus, præſens uita excluſa eſt è Paradiſo, at uita gratiæ ingreſſa eſt in ſpiritualem Paradiſum, quare de nouo cauendæ ſunt inſidiæ, ne rurſus â ſerpente antiquo decepti Paradiſo excludamur. Deinde Chriſtus eſt uita ſanctificando, nam regeniti in dies

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

magis magiſq; uirtute mortis & reſurrectionis Chriſti mortificantur carne, & uiuificantur Spiritu. Sic enim docet Apoſtolus Rom: 6. cùm ait. An ignoratis quód quicunq; Baptiſati in Chriſtum Ieſum, in mortem eius Baptiſati ſumus. Conſepulti igitur cùm eo ſumus per Baptiſma in mortem, ut quemadmodum excitatus eſt Chriſtus ex mortuis in gloriam Patris, ſic & nos in nouitate uitæ ambulemus. Quòd igitur mortificatur in nobis caro, uirtute fit mortis Chriſti: quòd uiuificatur Spiritus, efficatia ſit reſurrectionis Chriſti. Hæc mortificatio & uiuificatio partes ſunt ſanctificationis, ad quám nos uocatos eſſe teſtatur Apoſtolus. Hæc ſanctificatio ſeu ſeparatio hominis à prophanitate gentium, per mortificationem carnis, & coniunctio eiuſdem cum Deo per uiuificationem Spiritus eſt renouatio ſeu reparatio imaginis Dei in homine. Quarè ut

Imago Cæſaris in nummo monet quid debeatur Cæſari: Ita hæc Dei imago monet quid homo hanc Dei imaginem gerens debeat Deo. Poſtremo dicitur uita glorificando. Nam ſua potentia nos excitabit, & excitatos donabit immortalitatis gloria. Nam Chriſti beneficium utrumque eſt, uidelicet, excitatio mortuorum, & donatio æternæ uitæ, in qua ipſi conformes erimus in omni æternitate. Hæc conformitas Eccleſiæ cum Chriſto, quæ eſt coniunctio, & unio ipſius cum Deo, eſt perfecta hominis beatitudo, atque adeo finis hominis. Nam ſi finis hominis eſt quod perfectum hominem, & beatum reddit, ita ut nihil illi deſit, nihil deficiat, & ea de cauſa nominatur finis, quia ad ultimum & perfectiſsimum pertinet, profecto ſtatus hominis perfectiſsimus in æterna uita, erit illa cum Chriſto conformitas, in qua homo acquieſcet in omni æternitate beatus. Cùm in hunc finē

Deus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Deus condiderit hominem, uult abſq; omni dubio omnem hominem, hũc finem conſequi, iuxta illud. Deus uult omnes homines ſaluos fieri, & quia uult finem, uult etiam media ad finẽ. Quarè Apoſtolus addit. Deus uult omnes ad agnitionem ueritatis ueni- re. Nam ſine hoc medio nemo finem aſſequi poteſt. Cùm igitur huic fini deſtinatur miniſterium Euãgelij, quis non uidet quàm ſit neceſſariũ, quàm diuinum, quâm amabile? Hunc finem qui ſibi uerè proponit, non facilè ab- ſterrebitur â confeſsione ullis tyran- norum minis, & perſecutionibus. Hæc de uera Eccleſia dicta ſufficiãt. In tertium uerſum dicetur uolente Deo de triplici Eccleſiæ ſtatu, uide- licet iuſto, turbato, & exilio. Item de notis internis & externis ueræ Eccle- ſiæ. In ſextum uerſum de cruce & conſolatione Eccleſiæ ſub cruce.

Sequitur quod tertio loco propo- ſui, cur uidelicet Eccleſia àdeo ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dilecta & amabilis DOMINO Zebaoth. Huius amoris cauſa non in nobis fundatur, ſed in ipſo DOMINO Zebaoth, quemadmodum Paulus Epheſijs ſcribens ait. Dilexit nos in dilecto, & Deus Pater hanc uocē ſonat de Cœlo. Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. Omnis ergo qui in Chriſto eſt per fidem dilectus eſt Deo, & amabilis efficitur communicata ſibi bonitate, id eſt, iuſticia, & pulchritudine id eſt ſanctitate Chriſti. Nam hæc duo, bonitas & pulchritudo, alliciunt animos in amorem ſui. Dilecta proinde Deo eſt Eccleſia in dilecto, hoc eſt, propter ſocietatem quam habet eccleſia cum Chriſto. Vt autem intelligatur qualis nam ſit illa ſocietas cum Chriſto, ob quam Eecleſia Deo redditur adeò amabilis, tenendi ſunt gradus ſocietatis hominum cum Chriſto Deo & homine.

Eſt autem in uniuerſum duplex ſocietas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſocietas hominum cum Chriſto. Vna non ſalutaris. Salutaris altera.

Non ſalutaris ſocietatis modi ſunt tres. Primus, naturæ tantum, qua uidelicet coniunguntur homines cũ Chrtſto ſola naturæ humanæ communione, ut gentes omnes ignaræ Chriſti, Iudæi infideles, & Turcæ. Secundus, naturæ & externæ profeſsionis tantum: Cùm ultra ſocietatem naturalem accedit profeſsio religionis Chriſtianæ externa, huiuſmodi eſt impiorum qui ſe Chriſtianos ſimulant. Tertius eſt naturæ, externæ profeſsionis, & Sacramentalis tantũ. Hæc ſocietas hypocritarum eſt, qui laruam ſanctitatis habent ſine uiua in Chriſtum fiducia.

Salutaris ſocietas cum Chriſto eſt qua homines ſociantur Chriſto communicato ſpiritu, & applicatis beneficijs mediatoris, & huius ſunt tres modi. primus, naturæ & internæ coniunctionis tantum. Hac coniun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cti ſunt Chriſto, qui in Chriſtum credunt, ſed latent, ut multi in Turcia & papatu. Secundus eſt naturæ, internæ coniunctionis, & profeſsionis externæ tantum. talis fuit Cornelij ante ſuſceptum baptiſmum. Terius eſt naturæ, internæ coniunctionis, externæ profeſsionis & ſacramentalis ſimul. Hic perfectiſsimus eſt, qualis eſt piorum in Eccleſijs bene conſtitutis. Hæc ſocietas Eccleſiæ cum Chriſto facit ut ſit DOMINO Zebaoth longè dilectiſsima. Quarē non immerito Dauid per admirationem canit. Quàm dilecta tabernacula tua DOMINE Zebaoth. & Balaam Nu: 23. Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael. Vt ualles nemoroſæ, ſicut horti iuxta fluuium, ut tabernacula quæ fixit Deus & non homo. Cùm enim Propheta externa illa tabernacula oculis corporeis intueretur, Prophetico Spiritu contemplatus eſt pulchritudinē Eccle-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Eccleſiæ Chriſti, quæ uerè pulchra & ámabilis Deo eſt, propter coniunctionem ſui cum Chriſto, in quo omnes qui creduut, & iuſti, & ſancti, & Deo dilecti ſunt, abundantes ſpiritualibus bonis, & expectantes beatam hæreditatem, cuius nunc certiſſimum arrabonem habent ſpiritũ Sanctum.

Cùm hæc ſocietas cum Deo in Chriſto, & per Chriſtum, ſit finis bonorum, atq; adeò ſummum bonum hominis, par eſt ut illud in ſummo precio habeamus: atq; adeo anteponamus omnibus rebus mundi quantumuis precioſis & charis. Hic ergo requiritur ſumma cautio, ne uel noſtra culpa, uel aliena amittamus illud. Noſtra culpa amittitur quando ſegneſcimus, uel in lectione, & meditatione uerbi: uel in exercitijs pietatis, ut in inuocatione, gratiarum actione, uſu ſacramentorm, & cœt. Tum enim Paulatim ſpiritus fidei extinguitur, &

tur, & homo hac ſocietate excidit tur-
piter. Aliena culpa ammittitur quan-
do uel ſophiſta, uel hypocriſi, uel ty-
rannide, uel peruerſitate multitudinis
uel ſcandalis quibuſuis uicti abijci-
mus confeſsionem, & huius diuinæ
ſocietatis uinculum rumpimus, atq;
potius multos malos imitari quàm
paucos bonos, proponimus. Cogi-
tetur igitur periculum amiſsionis hu-
ius tanti boni. Multi enim fuerunt,
qui cûm hanc ſocietatem non ea cura
qua decebat tuerentur prorſus ea ex-
ciderunt, & nunquam ad eam reuer-
ſi ſunt. Vt Cain, Iudas, Saul. Cogite-
tur quàm triſtis ſit ſocietas hominis
cum Diabolo cui æternæ pœnæ pro-
poſitæ ſunt. Ex his intelligi poteſt
cur Dauid tanto deſiderio tabernacu-
lorum DOMINI Zebaoth tenea-
tur, quemadmodum in ſecundo uerſu
ſequitur.

2 Concupiſcit & deficit anima mea
in atria DOMINI, cor meum & ca-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ro mea exultauerunt in Deo uiuo:

Quo affectu Eccleſiam erga DEVM eſſe oporteat: docetur hoc uerſu. Hic enim Dauid ſuo exemplo docet, quàm ardenter expetere deceat ſocietatem cum Eccleſia Dei, ut uera & Spirituali exultatione in Deo uiuo exultemus. Vide pulcherrimum ordinem cauſæ, effectus, & finis. Primus uerſus ſummum bonum nobis proponit, uidelicet ſocietatem cum Deo ipſo, hic ſecundus ſummi boni cupiditatem in illuſtri exemplo nobis commendat. Natura enim ita comparati ſumus, ut ad bonum cognitum prona mente rapiamur, & ad ſummum bonum ſummo impetu feramur, quò illo frui liceat, quæ fruitio finis eſt & cognitionis & cupiditatis. In Pſalmo 119. ſæpe hoc ingens deſiderium indicat pſalmiſta cûm ait. In uia teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut ſuper omnes diuitias. Item, teſtimonia tua gaudium meũ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Item contrita eſt anima mea præ de-
ſiderio erga præcepta tuà omni tem-
pore. Itẽ, oculi mei deficiũt in ſalutare
tuum, & in eloquium iuſticiæ tuæ.
Hoc pſalmus 42. pulcherrima pictu-
ra exprimit cùm ait: Quemadmodũ
deſiderat ceruus ad fontes aquarum,
ita deſiderat anima mea ad te Deus.
Sitiuit anima mea ad DEVM, DE-
VM uiuum. Quando ueniam & ui-
debo faciem Dei? Sicut igitur cer-
uus, in uenatione fugiens infeſtatus
canibus, longoq; curſu & ſiti fatiga-
tus, auidiſsimè appetit uiuos latices:
Ita animus Dauidis cùm iam in exi-
lio eſſet, auidiſsimè expetijt ſocieta-
tem cum Eccleſia Dei, in qua ſona-
bat uerbum, fiebant preces, & ſacri-
ficia. Nam fons ille uiuus eſt uer-
bum Dei, unde uera uita, & uiuæ
conſolationes hauriuntur. Ex ciſter-
nis humanis, nulla nec uita, nec ſoli-
da conſolatio peti poteſt. Attenda-
mus igitur diligenter ordinem. Pri-

mum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

mum enim noticia præcedit. igno-
ti enim, ut rectè dicitur, nulla cupi-
do. Deinde ex noticia concupiſcentia
naſcitur, quæ non eſt carnis ſed Spi-
ritus ſeu fidei. Tertio hæc concupiſ-
centia medijs idoneis fertur ad finem
acquirendum, poſsidendum, retinen-
dum, & fruendum. Hic unuſquiſq;
examinet cor ſuum, tanquam ad re-
gulam ſeu amuſsim minimè fallacem,
an tali deſiderio, quale hic deſcribitur
ardeat nec ne, quod ſi ſenſerit ſe non
ardere hoc ſancto deſiderio ſocietatis
Eclleſiæ, quæ eſt ſummum bonum,
Lux quædam intus deficit, hoc eſt
non rectè intelligit quàm ſit ama-
bilis illa ſocietas ſanctorum in Deo
& inter ſe. Lumen igitur quærat quò
mens illuſtrari poſsit, & cordis de-
ſideriũ excitari, & fugiat tenebras ig-
norãtiæ & malitiæ. At ſi ſenſerit hoc
ardẽs deſideriũ, Spiritu ſãcto ſe moueri
ſtatuat, & hoc deſiderium meditatio-
ne uerbi & precatione ardenti in ſe
excitet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

excitet, quò magis magiſq; ardeat, & ſolus ille deſideretur qui ſolus deſiderium implere poteſt, ut ita ad proprij fontis originem omnis, quam accepimus, gratia reuertatur. Cupiditas ſiquidem homini naturaliter ineſt, ut quod bonum ſibi eſſe credit expetat, ſequaturq;, adeptus uerò retineat & conſeruet. Bonum autem hominis uerum & ſolidũ eſt Deus ipſe, itaq; uſq; ad DEVM concupiſcendum ſe extendit, qui quoniam eſt immenſus, fit ut etiam cupiditatis noſtræ laxitas ſit immenſa, nec re alia expleri queat preterquàm Deo ipſo. ibi demum ſiſtit & quieſcit. Hæc cupiditas etſi in omni homine ineſſe deberet: tamen in ijs tantum pura eſt, & ſancta, quorum corda luce Dei illuſtrata ſunt, & purgati affectus. huic ſanctæ cupiditati cura quædam, & ſolicitudo Spiritus adeſt, ut & aſſequamur quod cõcupiſcimus. & ut retineamus, metus, cautio, & fortitudo animi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

animi aduerſus inuadentia nocumēta.

Sed quid eſt quod dicit? Concupiſcit & deficit; Hic defectus non eſt ceſſantis, ſed anhelantis: Non eſt ſegneſcentis, ſed ardentis. Nunquám enim ita expleri poteſt hæc ſancta cupiditas in hac uita, quin ſitiat adhuc fontem uitæ. Semper enim hæc Eccleſiæ uox erit. Ecce Deus ſaluator meus, confidā & non timebo, quia fortitudo mea & laus mea DOMINVS, & factus eſt mihi in ſalutem. Haurietts aquas de fontibus ſaluatoris, & dicetis in illa die. Confitemini DOMINO & inuocate nomen eius. Atq; ideo ſnbiungit pſalmiſta. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deo uiuo. Quid? an non cor hominis peruerſum eſt ab initio? An non caro contaminata? Cor hominis ante regenerationem eſt peruerſum, lapideum & durum id eſt inobediens, ut non cedat monitis diuinis. Caro ſimiliter ante regenerationem eſt officina om-

nis generis malorum affectum, qui-
bus ſuppeditat inſtrumenta ad quæ-
uis ſcelera perpetranda. Quàm au-
tem hæc ſint uera, duobus teſtimo-
nijs ſcripturæ clarum faciã. Quorum
prius docebit quales reuera ſimus ſi-
ne regenerationis grátia, poſterius
huius rei cauſas aſsignabit. Quales
autem ſimus docet Paulus ex pſalmo
Rom: 3: cùm ait. Non eſt iuſtus
quiſquam, non eſt intelligens, Non
eſt requirens DEVM, omnes decli-
nauerũt, ſimul inutiles facti ſũt, nõ eſt
qui faciat bonum. Ratio autem cur
tales ſimus exprimitur ad Ephe: 4.
Teſtificor, inquit, in DOMINO, ut
iam non ambuletis ſicut gentes am-
bulant in uanitate cordis eorũ, tene-
bris obſcuratũ habentes intellectum,
alienati á uita Dei per ignorantiam
quæ eſt in ipſis, propter obduratione̅
cordis eorum. Cordis obdurationem
uocat extremum ſtuporem, uidelicet
quód non tangantur homines ſenſu
ſuorum

ſuorum ſcelerum, nec aſpirent ad me-
liora. Verum poſt regenerationem
cum manu Dei reformatum eſt cor,
hoc eſt, nouum â Deo creatum, &
purgatum fide, iuxta illud Dauidis.
Cor mundum crea in me Deus, &
Spiritum rectum innoua in uiſceribus
meis, fit carneum, id eſt, molle ſeu o-
bediens, & cedit monitis diuinis, fit
affectuum nouorũ ſedes, & imprimis
timoris Dei, & læticiæ ſeu exultatio-
nis. Vnde in pſalmo dicitur. Seruite
DOMINO in timore, & exultate ei
cum tremore. Timor hic eſt filialis,
ſanctus, et purus. Exultatio uerò
Spiritus. Vbi autem hunc in modum
dilatatur cor et exultat, iſta dilatatio,
et exultatio in totum corpus ueluti
diffunditur. Nam cùm cor principi-
um ſit uirtutis uitalis, ex quo in mo-
dum fiſtularum multiplices uenæ per
omne corpus calidum Spiritum fe-
ruentemq; diffundunt, non mirum
eſt, illo dilatato, ut ſit in gaudio ad

amplectendum obiectum, ſpiritus uitales ſubtiliores diffundi per corpus totum, unde in corpore læticiæ ſigna apparent. Nam, ut contracto corde, et retento ſpiritu uitali, ut fit in meſticia, reliquum totum corpus male afficitur, unde illud: Anima mea turbata eſt, turbata ſunt omnia oſſa mea: Ita dilatato corde, et diffuſis ſpiritibus, exhilaratur totum corpus. Vnde Solomon, Cor lætum pro medicina eſt, Spiritus triſtis exſiccat oſſa.

Porro quia cordis et carnis uocabula non eodem modo accipiuntur in ſcripturis, placet eorum ſignificata huc aſſcribere. Nam cum uariè accipiuntur uocabula, ea ſignificatio ſemper eligenda eſt, quam ſententia et loci periſtaſis poſtulat.

Cor igitur tribus modis in ſcriptura accipitur. Primum enim propriè ut eſt unũ ex uiſceribus illudq; nobiliſſimum ut quod ſit uitæ principum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cipium, et fons primum uiuens, et ultimum moriens. Vis enim uitalis, ut ait Auguſtinus, eſt in corde, quæ ad temperandum feruorem cordis, aërem hauriendo atq; reddendo, et uitam et ſalutem toti corpori tribuit. Aëre namq; puro, ſanguinem purificatum per totum corpus impellit per uenas pulſatiles quæ arteriæ uocantur. Secundò accipitur metonymicῶς. Nam quoniam cor animæ receptaculum eſt, accipitur pro ipſa anima, Pro eius proprietatibus et motibus, ut ſunt ratîo, uoluntas, cognitio, ingenium, conſilium, prudentia. Vnde cordati homines dicuntur, qui ingenio, prudentia, et mente ualent. Tertio accipitur metaphoricôs pro medio cuiſq; rei, item pro abſtruſo et arcano. Siue igitur ſubſtãtiam cordis, ſiue inhabitantem mentem, ſiue naturales proprietates eius ſpectes, DEVM autorem habet, à quo profectò nihil mali conditum eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cùm ſit optimus. Verum aberrantes motus in corde uicioſi ſunt, qui non DEVM autorem habent, ſed uoluntariam hominis defectionem à Deo. DEVS Sapientiſsimus ita condidit homines, ut haberent facultatem quærendi neceſsaria, uirtutem appetendi eadem, & uim tuendi ſuum ſtatũ, Vnde ſunt tres illæ uirtutes. λογϛικὴ, ἐπιθυμηκὴ, & θυμικὴ quæ ſane uirtutes per ſe & ſui creatione bonæ ſunt ſed ex accedente morbo factæ ſunt malæ: unde cor hominis & perverſum & malum ſæpiſsimè in ſcripturis dicitur, id quod ſanè hoc modo fit. Primum, quando cor hominis falſa & erronea doctrina inficitur. Secundo, cùm deſtituitur uera cognitione. Tertio cum affectibus turbatur impuris. Quarto cùm aſſentitur peccato, & eius concupiſcentijs obſequitur, impurum eſt & grauiſsimis ueluti morbis affectum, ſeu ut breuius dicam. Cor peruerſum & malum fit,

quando

quando morbo opinionis prauæ corripitur, & tempeſtate affectuum aduerſus rectam rationem impellitur. Vnde infinita mala tanquàm Symptomata quædam erumpunt. Verum cùm reformatur cor manu Dei liberatur ab iſtis ſonticis morbis, & nouum efficitur, non quidem mutatione ſubſtantiæ, ſed qualitatis ſiue habitus, unde purum & bonum efficitur. Hoc autem fit cûm uerbum Dei auditur, cùm fides ex uerbo concipitur per operationem Spiritus ſancti, qui in uerbo eſt efficax. Nam fide purificantur corda. Ex quo fit ut pullulantibus affectibus reſiſtamus & indies meliores reddamur, adeo ut hoc unicum in uotis habeamus, ut nos Deo approbemus, tale cor petit Dauid á Deo, cum inquit, cor mundum crea in me Deus, & Spiritum firmum innoua in uiſceribus meis. Tale cor requirit etiam Ieremias. Cùm ait cap: 4. Innouate nobis nouale, &

ne ſeminetis ſuper ſpinas. Circum-
ſcidamini DOMINO, & amouete
Præputia cordis, hoc eſt, innouemi-
ni & efficiamini noua creatura, abie-
ctoq; ueteri homine induatis nouum,
qui renouatur in agnitione Dei, qui
iuxta DEVM conditus eſt in iuſti-
cia & ſanctitatè ueritatis. Cor igitur
nouale & agrum dicit capacem diui-
ni uerbi, quod DOMINI ſemen ex-
iſtit, quod non eſt petricoſum, quod
non lutulentum, neq; ſpinoſum, hoc
eſt, curis & ſolitudinibus huius ſe-
culi impeditum ut ſit locus ſemini cœ-
leſti. Huiuſmodi Ezechiel & unum
& carneum uocat cap: 11. Et dabo eis
cor unũ & Spiritum nouum dabo in
uiſceribus eorum, & amouebo cor
lapideũ de carne eorum, & dabo eis
cor carneum. Hic cor unum uocat,
quod ſoli Deo adhæret, & ſeruit, &
non Deo ac mammonæ ſeu idolis,
aut curis huius mundi, ut quod non
claudicet in utramq; partem. Vt igi-
tur ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tur ex deprauatione naturæ habemus cor lapideũ, id eſt, impium & ad uerbum Dei durum, quod correptionem non admittit, ſicut lapis Adimas non cedit percutienti, & hoc deſignant Lapideæ tabulæ Moſis: Ita cor carneũ cor ſequax, obediens & credulũ eſt, in quo uerbum Dei imprimitur & manet, ut iam Deo obedire ſit ſtudium unicum. Vnde corde carere dicuntur qui intellectu & prudentia & obſequendi ſtudio deſtitui ſunt, & præcipites ſequuntur deſideria carnis. Cùm ergo Dauid hic dicit cor ſuum exultare in Deo uiuo. Loquitur de corde nouo & à Deo per gratiam creato in noua creatione. Porro ne cor noſtrum liberatum á ſonticis iſtis morbis & nouum iam factum, rurſus in eoſdẽ morbos incurrat occupar perpetuò debet his tribus, Meditatione, quæ eſt occultæ ueritatis ſtudioſa inueſtigatio: Contẽplatione, quæ eſt perſpicuæ ueritatis iucunda admiratio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tio, unde pſalmus. Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt DOMINVS. Et Actione uirtutis, quæ eſt pietatis erga DEVM, puritatis in priuata uita, iuſticiæ ſeu charitatis erga proximos, & diligentiæ in officio præſtando ſeu uocatione.

Carnis uocabulum etiam in ſcripturis uariè accipitur. Nam interdum propriè & phyſicè ſignificat carneam maſſam quæ ſignificatio eſt uulgo nota, ut alia eſt caro hominum, alia uolucrum, alia piſcium. Secundò per ſynecdochen totum animal ſignificat, ut cùm dicitur omnis anima fuit in arca Noë, id eſt, omnis generis animalia, hinc eſt quòd ſæpe pro homine accipiatur ſimiliter per ſynecdochen. Tertiò per metonymiam ſignificat qualitatem hominis aduentitiam poſt lapſum primorum parentum, id eſt, quicquid ſine regenerationis gratia eſt in homine ut cùm dicitur. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, Item caro &

ro & ſanguis non intrabit in regnum cœlorum. Significatur ergo carnis uocabulo uicioſitas naturæ carni adhærens ex contagione peccati originis. Quartò ſignificat externam rerum ſpeciem ſeu apparentiam, ut in illo dicto. Vos iudicatis ſecundum carnem. Quinto ſignificat conditionem & ſtatũ huius uitæ, ut cùm Paulus dicit. Quôd in carne uiuo, in fide uiuo filij Dei. Iam circumſtantia in pſalmo requirit primam & propriam ſignificationem: Cor meum, id eſt totus animus Spiritu Dei regeneratus, & caro mea, id eſt corpus, exultant in Deo uiuo. Epitheton Viui non ſine ſingulari Emphaſi adiectum eſt. Nam hoc Epitheto diſcernitur uerus DEVS ab idolis gentium, quæ nec uiuũt nec uitam & ſalutem conferunt. Deinde ab omnibus rebus mundi quæ incertæ ſunt, ut fauor hominum. Vnde ſcribitur in pſalmo 146. Nolite confidere in principibus, aut filijs hominum

num in quibus non eſt ſalus. Exibit Spiritus eius, & reuertetur in terram ſuam. In illa die peribunt omnes cogitationes eius. Beatus cuius DEVS Iacob adiutor eius, ſpes eius in DOMINO Deo ipſius. Hic opponit DEVM Iacob uiuum ſemper hominibus qui & mori poſſunt, & quorum uoluntates ſunt inconſtantes, adeo ut qui in illis confidit, ſuper incerto ædificat fundamento. DEVS autem cum & ſemper uiuit, & nunquàm mutatur fallere non poteſt, quarè in eo exultare tutiſsimum eſt, & paulus 1: ad Timoth: 6. præcipit diuitibus ne ſperent in incertis diuitijs, ſed in Deo uiuente. Hic etiam Paulus opponit uiuentem DEVM caducis diuitijs. Breuiter Deus omnibus rebus creatis opponitur, perpetuò uiuens. In hoc ergo qui ſperat & exultat, nequaquàm confundetur. Nos igitur exemplo Dauidis, lectione, meditatione, contemplatione, preca-

precatione, alijſq; pietatis exercitijs excitemus nos, ut uerè cum Dauide ſentiamus hanc ſpiritualem exultationem tum in mente, tum in corde noſtro, nec cùm precamur prius deſinamus quàm ſentiatur Spiritualis hæc exultatio. Dauid in exilio deridetur ab hoſtibus, luit pœnas ſuorum peccatorum: Is tamen ſub hoc ſenſu iræ dei non quieſcit precando donec ſentiat hanc Spiritualem læticiam qua ſe in ſuis ærumnis conſolatur. Iob ulceroſus á propria uxore contemptus, & irriſus ab amicis, perfuſus hoc Spirituali gaudio ſe conſolatur, unde in hanc uocem erumpit. Scio quòd redemptor meus uiuit. Hanc læticiã omnibus temporibus ſancti Dei martyres externis ſupplicijs oppoſuerũt: quorum exemplis & nos erudiamur ut uerè cum illis ſentiamus in nobis habitare Spiritum lætificantem. Nam ut rectè ait Bernhardus. Habitare in corpore animnm probant uitales motus:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tus: Habitare in anima Spiritum probat uita Spiritualis. Huius Spiritualis uitæ pars eſt præcipua ſentire læticiam Spiritualem in Deo uiuo per Ieſum Chriſtum, ueram Eccleſiæ uitam.

3. Etenim paſſer inuenit domum, & hirundo nidum ſibi ubi ponat pullos ſuos, altaria tua DOMINE Zebaoth, rex meus & Deus meus.

Hic docetur ubi quæratur uera Eccleſia, quæ ſint eius notæ, qualiſqꝫ confeſsio. Huius uerſus ſenſus ideo obſcurior eſt, quia particulæ ſimilitudinis ſeu comparationis omiſſæ ſunt, quod eſt uſitatum hebræis. Sic ergo compleamus comparationem. Vt paſſer & hirundo, aliæqꝫ aues, (poſuit enim ſpecies pro genere) ædificant ſibi certos nidos in quibus excludũt paſcunt, & fouent pullos ſuos: Ita tu DOMINE Zebaoth ſtatuiſti tua altaria

altaria tanquàm nidulos, in quibus uerbo, ſpiritu, ſacramentis & diſciplina, generas, nutris, foues, & defendis tuos pullos, hoc eſt pios. Hac ergo comparatione ſignificatur non ſolum affectus DOMINI Zebaoth erga Eccleſiam, quem affectum Chriſtus ipſe ſibi accommodat Math: 23. cùm inquit, Quoties uolui congregare filios tuos ſicut gallina congregat pullos ſuos & noluiſti. Verum etiam quód quilibet, cui ſalus cordi eſt, debeat ſe adiungere nidulis Dei, hoc eſt cœtui piorum, ubi publicum eſt miniſterium uerbi. Per altaria enim ſynecdochicôs intelligit publicum Eccleſiæ miniſterinm. quod eſt uiſibilis Eccleſiæ certiſsima nota. Significat proinde Dauid illum cœtum eſſe uerã Eccleſiam, in quo ſunt docentes & diſcentes uerbum Dei, in quo ceremoniæ diuinitus inſtitutæ ſunt in uſu, & Deus iuxta uerbum ſuum colitur, & publica fidei fit confeſsio. Nam

hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

hæc uerba rex meus & Deus meus ſunt uox confeſsionis & fiduciæ. ubi proinde hæc ſunt illic abſq; omni dubio eſt Eccleſia uera, & ſanctorum ſocietas.

Verùm, ne quis hic erret ſciendum eſt quòd in hac uita triplex ſit Eccleſiæ ſtatus. Videlicet iuſtus, turbatus, & exilium. Iuſtus ſtatus conſtat ordine iuſto, poteſtate legitima, & autoritate. Ordo duplex eſt uidelicet perſonarũ & actionum. Prior eſt quem hic primam partem facimus iuſti ſtatus Eccleſiæ. Poſterior ad poteſtatem & autoritatem pertinet. Dicam igitur hic de ordine perſonarum in regno Chriſti, quod eſt Eccleſia: qui ſanè ordò quò magis accedit ad formam primitiuæ Eccleſiæ, eò eſt melior & innocẽtior: & quò magis recedit à ſimplicitate illa ueteri, eò eſt deterior & nocentior. Primùm igitur iuſtiſsimo ordine præſidet in hoc Spirituali imperio & regno Chriſti unus monarcha, uide-

licet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

licet Ieſus Chriſtus, qui à patre acceptum regnum ſuo uerbo & Spiritu adminiſtrat. Huius monarchæ regnum eſt Eccleſia, hoc eſt cœtus omnium credentium per uniuerſum orbem, qui quamuis latè diſparſi ſint, pulcherrima tamen ſymmetria cohærent, ut unam familiam Dei, & unum corpus conſtituant, ſpiritu Chriſti, charitate mutua, donorum & officiorum communicatione, ſacramentorum uſu, confeſsione & cultu unius Dei compactum & coagmentatum. Vnde tanta συμπάθεια exiſtit in hoc corpore, ut alij aliorum & lætis & triſtibus afficiantur. Præterea cùm hic cœtus uerbo Dei regitur, duo ſunt in eo genera hominum, uidelict miniſtri uerbi, & horum auditores. Hi cùm ſe mutuò atq; parentes & liberi uenerantur, & colunt, benè & rectè ſe habet Eccleſiæ ſtatus. Nam & hîc cauentur uerbi corruptelæ, & mutuus amor ſchiſmata

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

non admittit. Verum in miniſtris uerbi ſemper fuit & eſt magna diuerſitas, pro donorum & uocationum differentia. Chriſtus enim aſcendens in altum dedit dona hominibus, alios Apoſtolos, alios Prophetas, alios doctores & Paſtores, qui tametſi eiuſdem poteſtatis, quoad iuriſdictionem ſpiritualem attinet, fuerint, plurimum tamen dignitate, & functionis gradu differrebãt. Paulus gradu dignitatis & ordine Timotheo & Tito ſuperior erat. Timotheus gradu & ordine reliquos Epheſinæ urbis preſbyteros excelluit: quos omnes paulus in Actis Epiſcopos uocat. hæc prælatura utiliſsima fuit Eccleſiæ, fieri enim non poteſt, ut quicq; rectè agatur, ubi omnes pares dignitate & ordine uolunt eſſe, ſed iuxta dictum τῶν νομάδων ἀκόυει ὀυδεὶς ȣδὲν ȣδενὸς

Eccleſia ſecuta tempora apoſtolorum ſparſo latius Euangelio, & conſtitutis Eccleſiјs inſtituit pro commodo ſuo

do ſuo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

do ſuo ordinem miniſtrorum, & ordinauit Patriarchas, quorum munus erat curare, ut Epiſcopi cuiuſq; dieceſeos rectè eligerentur, & ordinarentur, ut ſuum munus Epiſcopi ſinguli probè adminiſtrarent, ut cuiq; Epiſcopo ſuus clerus ſuaq; plebs in his quæ DOMINI ſunt piè obſequerentur. Ordinauit præterea chorepiſcopos, quos Iuſtinus προεστῶτας nos præpoſitos nominamus. Hi fuerunt Epiſcopis additi coadiutores. Adhæc ordinauit paſtores ſeu parochos, & catechetas. atq; hæc fuit purioris Eccleſiæ ordinatio, quam reformatæ Eccleſiæ magna ex parte hodie reuocant, quatenus ſibi commodum eſſe uideatur, repudiata tyrannide Paparum qui à tempore Phocæ imperatoris ius & imperium in Eccleſiam Dei contra mandatum Chriſti & exempla Apoſtolorum ſibi ſacrilegè uſurpauerunt, id quod propriam notam Antichriſti fore non-

nulli ex ſanctis patribus cum Apoſto-
lo paulo prodiderunt. Nam ab eo tē-
pore omnes Papæ unam eandemq́
perſonam ſuſtinuerunt, ut qui eadem
larua tecti ſub nomine Chriſti, Chri-
ſti Euangelium abolere conantur.

Poteſtas quam ſecundam partē
fecimus iuſti ſtatus Eccleſiæ, eſt fa-
cultas Eccleſiæ, à Chriſto collata: qua
adminiſtratur iuxta uerbum Dei, &
utilem piamq́ conſtitutionem pioꝝ
gubernatorum. Nam hæc poteſtas
eſt eorum quæ conſtituta ſunt in to-
tius corporis Eccleſiæ ædificationem.
Hæc ut à Chriſto eſt, ita uerbo Chri-
ſti nitatur, & iuxta uerbum exercea-
tur in ſalutem & ædificationem to-
tius Eccleſiæ neceſſe eſt. Ideo Pau-
lus ait. Data eſt nobis poteſtas non
ad deſtructionem.

Hæc poteſtas duplex eſt. Vide-
licet ordinata & iuriſdictionis. Or-
dinata eſt quæ certam regulam agen-
di habet, quam ſemper ſequuntur mi-
niſtri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

niſtri euangelij in iuſto eccleſiæ ſtatu, nec requirunt deliberationem, aut ſenatus eccleſiaſtici ſententiam, ſed iuxta præſcriptam regulam, eccleſiam adminiſtrant. Hac prædicantes Euangelium recipiunt in Eccleſiam eos qui ad Euaugelij prædicationem conuertuntur, & Chriſto monarchæ Eccleſiæ dant nomina, iuxta hoc Chriſti mandatum. Ite in mundum uniuerſum & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & Baptizatus fuerit ſaluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur. Huc & illud dictum DOMINI ad Petrum. Dabo tibi claues regni Cœlorum, & quodcunq; ligaueris in terra, erit in Cœlis ligatum, & quodcunq; ſolueris in terra, erit ſolutum in cœlis.

Sed quæ nam ſunt iſtæ claues? Hæ claues regni cœlorum abſq; omni dubio ſunt quibus regnum cœlorum apperitur & clauditur. Appe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

riri autem & claudi regnum cœlorũ prædicatione Euangelij omnibus pijs in confeſſo eſt qui credunt uerbis Chriſti qui ait Marc: ult: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, euntes ergo, docete omnes gentes. Et Iohan: ult: Sicut miſit me pater & ego mitto uos, & cùm hæc dixiſſiet inſufflauit in eos, & dixit. Quorumcunq; remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorumcunq; retinueritis retenta ſunt. Quomodo aperiunt & claudunt? Remittendo & retinendo peccata. Quomodo remittunt & retinent peccata? Prædicando conuerſionem & remiſsionem peccatorum in nomine Chriſti. Miniſtri proinde Euangelij quantum in ſe eſt aperiunt regnum cœlorum & remittunt pecata nomine eius cuius legatione funguntur, quando prædicant Euangelium. Verum ſi auditores credunt prædicationi Euangelij apperitur eis regnum cælorum & remtittun-

tur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tur eis peccata, non à miniſtris ſed ab ipſo DOMINO, cuius nomine miniſtri annunciant remiſsionem peccatorum. At ſi auditores credere recuſent, dicũtur miniſtri claudere regnum cœlorum, & retinere peccata idq́ propter euentum, non ex conſilio eorum quo uellent libenter omnes ſuos auditores credere Euangelio & ſaluari.

Hæc poteſtas Chriſti miniſtris Euangelij concredita rectiſsimè & aptiſsimè ſymbolo clauium ſignificatur. Nam ut coſtitutis œconomis in familia traduntur claues, ut adminiſtrent DOMINVM, aperiant & claudant, non pro ſuo ſed pro patrisfamilias arbitrio: Ita miniſtris Euangelij data eſt poteſtas aperiendi & claudendi regnum cœlorum iuxta mandatum & præſcriptum patri familias Chriſti. Sunt enim œconomi, Non patresfamilias non DOMINI, ſed ſerui, atq́ ideo debent ex præſcripto Dominorum omnia adminiſtrare. Atq́

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

hanc ob cauſam paulus miniſtros E-
uangelij œconomos myſteriorũ Dei
appellat, in quibus hoc ſolum requi-
ritur, ut ſint fideles. Breuiter ſumma
huc redit. Claues Eccleſiæ ſunt uer-
bum & fides. Vt enim Prædicatio
uerbi Dei de remiſsione peccatorum
impetranda per Chriſtum una cla-
uis eſt ad apperiendum & clauden-
dum regnum cœlorum, (Hæc una
clauis duplicem uſum habet. Vnum
ex ſua natura quæ eſt apperire regnũ
cœlorum. Alterum ex culpa auditorũ
quæ eſt claudere regnum cœlorum,
atq; ideo Chriſtus ipſe alijs quidem
eſt odor mortis in mortem alijs ue-
ro odor uitæ in uitam. Verùm ut o-
dor uitæ eſt ſua natura, ita odor
mortis homminum uicio qui Euange-
lio credere nolunt. Eſt proinde re ip-
ſa una clauis, ſed duplex uſu.) Ita qui
credit Euangelio per efficaciam Spiri-
tus Sancti adiungit fidem quæ eſt ue-
luti altera clauis regni cœlorum. His
duabus

duabus clauibus recluditur regnum cœlorum, & impetratur condonatio peccatorum. Porro ut Chriſtus. Petrus, Philippus, Iohannes, Paulus & cœteri Apoſtoli, nunc multis ſimul, nunc uni ſeorſum accommodarũt hãc clauem: Ita pij miniſtri uerbi & publicè & priuatim hanc poteſtatem uſurpare poſſunt apperiendi & claudendi regnum cœlorum, hoc eſt ligandi & ſoluendi peccata. Vt enim ligatio hæc, eſt hominis non credentis Euangelio, ſed ſeruientis peccato & Diabolo adiudicatio ad mortem & damnationem niſi fiat conuerſio: Ita ſolutio eſt hominis credentis Euangelio, liberatio á triſtiſsima ſeruitute peccati & Diaboli, & donatio exoptatiſſimæ libertatis in Chriſto Ieſu: ut iam liber à morte & damnatione ſeruiat Deo per iuſticiam in omni æternitate beatus. Hinc patet, & quàm ſit ſublimis hæc poteſtas, & quòd non ſit alligata hominibus: ut Papa putat, ſed mini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

miniſterio uerbi, & quòd huic poteſtati ordinarium regimen Eccleſiæ ſubijciatur, quatenus Eccleſia doctrina, ſacramentis, cæremonijs & diſciplina regatur.

Poteſtas iuriſdictionis etſi maxima ex parte à poteſtate clauium dependet, tamen quia requirit deliberationem & conſultationẽ propter cauſarum, quæ offeruntur, circumſtantias uarias, quæ uniuerſalibus regulis comprehendi non poſſunt, eam à priori quæ ordinaria eſt diſtinguo. Eſt autem hæc poteſtas quam iuriſdictionis appello in tribus poſita, uidelicet in ueræ doctrinæ approbatione & Eccleſiaſticæ diſciplinæ moderatione. Quòd autem Eccleſia chatolica, & eius membra ſingula habent poteſtatem cognoſcendi & approbandi doctrinam manifeſtum eſt. Nam & Chriſtus inuitat ad ſe omnes ut à ſe diſcant, & Apoſtoli mittunt ut doceant, & DEVS requirit ſeriò noticiam

ſui

ſui uerbi, ſine qua ſalus contingere nequit. Sacrilegi proinde ſunt Papiſtæ qui laicos arcent à lectione ſacrorum librorum, & interdicunt ne ſacra biblia uulgò noto idiomate excudantur, & legantur: qua in re profecto declarant ſe crudeliſsimos hoſtes eſſe ſalutis hominum, quibus merito lamentabile illud epiphthegma terrorem incutere deberet quod eſt. lucæ 11. Væ uobis legiſperitis qui ſuſtuliſtis clauē ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis. Hæc obiurgatio pertinet ad omnes omnium tēporum Phariſæos, qui ſibi docendi ius uendicant, ſed interim ueram uiā ad Chriſtum corrumpendo doctrinam intercludunt ex mera malicia & odio planè Diabolico.

Secunda pars iuriſdictionis Eccleſiæ eſt poteſtas improbandi & reijciendi falſam & erroneam doctrinam tanquàm inuentum dæmoniorum. Ideo Chriſtus ait Math. 6. Cauete à falſis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

à falſis Prophetis. & Lucæ 12. Caue- te à fermento Phariſæorum. & Pau- lus ad Galat: 1: Si quis aliud Euan- gelium docuerit anathema ſit. Nec pa- trocinatur Papiſtis, ut illi autumant dictum DOMINI. Super chatedram Moſis ſedent ſcribæ & Phariſæi, om- nia igitur quæcunque iuſſerint uos fa- cere, facite. Nam alibi idem DOMI- NVS ait de iiſdem Phariſæis. Sinite illos, quia cœci ſunt duces cœcorum ex quo duo concludam. Vnum quòd audiendi ſint, quatenus ſuper cathe- dram Moſis ſedeant, hoc eſt, quate- nus doctrinam Moſis incorruptam adferant. Alterum quòd omnia dicta quibus mandatur nobis obedientia er- ga præpoſitos & doctores Eccleſiæ implicitam habeãt conditionem, ui- delicet quòd ſit illis obediendum, modò ea præcipiunt quæ DOMI- NVS illis commendauerat, id eſt, au- diendi ſunt modò DOMINVS per eos loquatur, & non antiquus ille ſer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pens qui noſtros primos parentes ſeduxit. Hoc ipſum uult & dictum DOMINI Math: 10. Qui uos audit (ſ: mea uerba ſonantes.) me audit.

Tertia pars iuriſdictionis eſt diſciplina quæ eſt pædagogia qua homines in Eccleſiam Dei recepti reguntur & cohercentur, atq; adeò ad pietatem, iuſticiam, modeſtiam & ad alias uirtutes aſſuefiunt, ne quid committatur Chriſtiana profeſsione indignum. ſeu, ut breuius dicam. Diſciplina quam nũc παιδείαν nunc παιδευσιν uocant eſt uitæ morumq; inſtitutio & aſſuefactio ad pietatem, honeſtatem & innocentiam, cùm interior tũ exterior Interior mentis, affe uum & uoluntatijs. Exterîor Linguã geſtus, & facta gubernat. Sunt autẽ duæ partes huius diſciplinæ. Videlicet directio & correctio. Directio eſt quæ in recta uia homines regit, ducitq;. Atq; hæc directio fieri debet ad regulam uerbi diuini: Ad leges piorũ gubernatorum. Ad Laudabilia exempla.

pla. Regula diuini uerbi, quid fugiendum, quidq; expetendum ſit, & agendum docet. Hanc regulam proponit catecheſis puerorum quæ multis concionibus Prophetarum & Apoſtolorum fuſius explicatur. Leges piorum gubernatorum accommodant regulã, prout maximè expedire uidetur, iuxta ætatũ diſcrimina & uocationũ. Vnde alij canones de clero, alij de populi diſciplina ſcripti ſũt. Laudabilia exẽpla ſũt ueluti pictæ regulæ legũ. Nã quod regula diuini uerbi & leges deſcribũt atq; menti offerunt, hoc in exẽplis illuſtribus quodãmodo ſubijcitur oculis, quarè Chriſtus ait. Exemplum dedi uobis. Et Paulus. Imitatores Dei eſtote quemadmodum filij chariſsimi, & ambulate in dilectione. Hæc ergo perfectiſsima docendi ratio eſt, cùm id quod regulis traditur in exemplis monſtratur, quarè Laudandi ſunt qui ita uiuunt ut docent, modó rectè & docent ut uiuunt. Ita enim

enim Euſebius laudaturus Origenẽ dicebat. Hic eſt qui uiuit ut loquitur, et loquitur ut uiuit.

Correctio eſt quæ aberrantes à uia in rectam uiam reuocat, fit autem hæc correctio indicatoine, exhortatione, obiurgatione, comminatiòne, et pœnis. Non quòd hæc omnia in omni correcttione adhibeantur. Sed ut is qui aberrauit affectus eſt. Si enim indicatione erroris et exhortatione emendatur, non erit opus aliјs remediјs. Verùm hic prudentes morum cenſores dabunt operam ut in omni correctione eluceat paternus animus, & non crudelis ſeueritas. Nam ut illè amorem erga correctores auget, ita hæc odium & contumaciã parit, ut Ambroſius ait. Qui crudeliter caſtigatur uel increpatur, nec increpationem ſuſcipit nec ſalutem. Verùm ſi quis nec indicatione erroris & exhortatione, nec obiurgatione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tione, aut comminatione emendari poteſt, aſperiora remedia tentanda ſunt, hoc eſt, pœna iuxta doctrinam Euangelij explorandum eſt, an reuocari poſsit in uiam qui aberrauit. Pœna autem hæc duplex eſt, uidelicet excommunicationis in flagitioſè uiuentes, & anathematis in pertinaces hæreticos. Sed de excommunicatione primo loco dicamus, quæ cùm adhiberi poteſt ad ædificationem, prudẽter, & grauiter cum ſumma commiſeratione exercenda eſt, ſententia prius in reum contumacem lata á gubernatoribus diſciplinæ. Verumhic ſingularis cautio adhibenda eſt, ne ita euellas zyzania ut ſimul & triticũ deſtruas, Poteſt autem hoc caueri ſi conſiderentur fines excommunicationis, qui ſunt tres. Primus ne cum Dei contumelia inter Chriſtianos feratur qui turpem & flagitioſam uitam degit. Secundus ne aſsidua malorum conſuetudine boni etiam corrumpantur,

tur modicum enim fermentum totã maſſam corrumpit. Tertius, ut lapſus pudore ſuffuſus tandem reſipiſcat & reconcilietur Eccleſiæ. Hi tres fines ædificationem Eccleſiæ ſibi propoſitam habent & unionem, quare diligenter uidendum eſt quando excõmunicatio ædificat, & quando non ædificat. Nam ſi deſtruit magis quâm ædificat omnino ab ea abſtinendum eſt, Vnde Auguſtinus Loquens de excommunicationis remedio ait: Fiat hoc ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt, eradicanda ſunt zyzania modo triticum una non euellatur. Plura de excommunicatione & receptione lapſi fratris in Eccleſiam legantur in libello de Paſtore & in Enchiridio.

Anathema tantum exercendum eſt in hæreticos pertinaces, hoc eſt, corruptores Euangelij qui aliquoties admoniti pertinaciter defendunt ſuos errores, nec uolunt reſipiſcere. Hi quia αὐτοκατάκριτοι ſunt, ut Paulus

loquitur à corpore Chriſti ideſt Eccle-ſia prorſus abſcindēdi ſunt, ne plu-res illorum contagione inficiantur, atq; ita paulatim deſtruatur regnum Chriſti. Quòd autem hæc pœna in hæreticos exerceri poſsit & debeat, confirmat primùm Pauli conduplica-ta teſtificatio ad Gal: 1. Etiamſi nos aut Angelus de cœlo Euangelizet uobis præter id quod Euagelzauimus uobis anathema ſit, ut antea diximus, etiam nunc iterũ dico. Si quis uobis Euangelizet præter id quod accepiſtis anathema ſit. Deinde preceptũ Pau-li eodem pertinet. Hæreticum homi-nem poſt unam atq; alteram admoni-tionem deuita, ſciens quod euerſus ſit qui huiuſmodi eſt, & peccet ut qui ſuopte iudicio ſit condemnatus. Huc & illud Iohannis in ſecunda pertinet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctri-nam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis. Huc & exempla patrum pertinent qui Ar-

rium,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rium, Sabellium, Manem & alios a-
nathemate percuſſerunt. Vt autem
hæc pæna grauiſſima rectè adhibeatur
cauendudum eſt imprimis ne temerè
& ex affectibus re non prius exactiſ-
ſimè examinata & cognita exerceatur
in innocentes, quod cùm fit non tam
ligat eos qui innocenter feriuntur,
quám eos qui iniuſtè anathemata
exercent. Nam cùm Deus ſoluit
quod homo ligat, non eſt pertimeſcē-
da hominis temeritas. Siquidem &
Chriſtus prædixit fore, ut Phariſæi
excluderent docentes Euangelium:
quemadmodum Papa Antichriſtus
hodie facit. Is enim non eiaculatur
ſuum fulmen anathematis in hære-
ticos, ſed in eos qui ſyncerè Prophe-
tica & Apoſtolica ſcripta tuentur: In
eos qui ſolo ſanguine Chriſti docent
hominum peccata expiari: In eos qui
non inuocant ſanctos. In eos qui nu-
gamenta Papæ omnia non recipiunt.
Breuiter in eos qui Papam loco Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

non adorant, id eſt, in eos qui nõ præ-
ferũt traditiones papales mãdatis Dei
Non ſunt proinde magis metuẽdi an-
athematiſmi Papales quàm ſi amator
aliquis turpis omnes ſuas ueteres ami-
cas & adulteras anathemate ferire uel-
let, quæ, iam contempto meretricio
amore, & adulterinis cõplexibus ſpre-
tis, honeſtis oblectantur nuptijs.

Cum poteſtate coniuncta eſt au-
toritas quam tertiam iuſti ſtatus Ec-
cleſiæ partem feci. Huic ſubijciunt
duas res, uidelicet traditionem, & in-
terpretationem ſcripturæ. Traditio
Papiſtis ſignificat leges, quas papæ,
Epiſcopi, & prælati Eccleſiæ præter
uerbum Dei, ſæpe etiam contra uer-
bum Dei, obtrudunt. Vt autem hanc
ſuam autoritatem ſtabilire & munire
uideãtur uerbo Dei, adducunt & di-
ctum Pauli & exemplum Apoſtolo-
rũ. dictum Pauli hoc eſt 2: Teſſal: 2:
Tenete traditiones quas didiciſtis, uel
per ſermonẽ uel per Epiſtolã noſtrã.

Exem-

Exemplum Apoſtorũ adducunt qui præcipiunt gentibus, ut abſtineant ab idolothytis, ſuffocato & ſanguine. Hinc duo colligunt Papiſtæ. Vnum quòd habeant autoritatem condendi traditiones quas uolunt, quòd Populus debeat ipſis obedientiam. Quid autem his ſit reſpondendum apparebit, cùm ex declaratione uocabuli traditionis, tum ex diſtinctione rituum. Dicamus igitur primum de uſu uocabuli traditionis. Nam Apoſtolis & ſanctis patribus longè alius uſus huius uocabuli fuit, quâm Papiſtis, quemadmodum ex collatione ſcripturarum clarum, faciemus. Paulus 1. Corinth. 15. Tradidi, inquit, uobis imprimis quod & accepi, quód Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundũ ſcripturas, & 1. Corinth: 11. Ego enim accepi à DOMINO quód & tradidit uobis quòd Ieſus Chriſtus in ea nocte qua traditus eſt, accepit Panẽ. &c: Math 15. Cur diſci puli tui tranſ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

grediuntur traditiones ſeniorum? ex his teſtimonijs triplicem eſſe traditionem concludo. Primam doctrinæ: mediam diuinarum cæremoniarum: Vltimam rituum humanorum. Traditio doctrinæ eſt legis & Euangelij, & illorum quæ cum illis coniuncta ſunt. Hæc quia mandatum Dei habet, ab hominibus mutari non debet. Traditio cæremoniarum diuinarum eſt Baptiſmi & cœnæ Dominicæ in nouo Teſtamento, quæ ſimiliter autoritate Chriſti nititur, quarê & illa immuttabilis: Traditio rituum humanorum continet canones uarios cùm de cæremonijs, tum de diſciplina cleri & populi. Hæc mutari poteſt pro commodo Eccleſiæ, & iudicio gubernatorum. Irenæus libro 3. ſæpe traditionis uocabulo utitur pro doctrina quam Apoſtoli acceptã à DOMINO tradiderunt auditoribus ſuis, & uocat idem autor ſymbolum Apoſtolicum traditionem Apoſtolorum

Iam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Iam autem cùm iuxta doctrinam Pauli Eccleſia habeat autoritatem ordinãdi ritus qui faciunt ad ædificationem, ita enim ait. Nobis data eſt poteſtas ad ædificationem. Item omnia fiant κατὰ τάξιν καὶ εὐσχημόνως id eſt, ordinatè & decorè, poſſũt pij gubernatores ordinare ritus decori & ordinis cauſa, Decori quidem finis duplex erit. Vnus ut excitemur iſtis adminiculis ad pietatem. Alter ut modeſtia & grauitas in pietatis tractatione eluceat. Ordinis uero triplex erit finis. Primus ut præſidentes & præcones Euangelij habeant certam agendi regulam. Secundus ut auditores aſſueſiant ad obedientiam & diſciplinam. Tertius ut benè compoſito Eccleſiæ ſtatu, paci & concordiæ cõſulatur. debet etiam populus in hac re gubernatoribus Eccleſiarum obedientiam, ſed cum certis exceptionibus. Plura enim in traditionibus humanis cauenda ſunt. I. Ne pugnent

traditiones cum analogia fidei, neue abducant à Chriſto, quales ſunt ritus plærique Papales, ut de inuocatione ſanctorum, de prophanatione miſſarum, de nundinis indulgentiarum, de circumgeſtatione & adoratione panis, de luſtrali aqua, de roſarijs, de conſecrationibus uarijs, de nugamento purgatorij & infinitis alijs nugis & impoſturis Diabolicis. In his excuſat pios ſuperioris autoritas, quæ iubet ut fugiamus idola. 2. Ne præferantur doctrinæ cœleſti & ritibus diuinis, quemadmodum & olim à Phariſæis factum eſt, ut habetur Marc: 7. Irritum facitis mandatum Dei ut traditiones ueſtras ſeruetis, & hodie fit manifeſtè à Papiſtis. Sicuti clariſsimè in pœnis appaert, quibus tranſgreſſores mandati Dei & traditionum papalium puniuntur. Sciatur itaque quod ut diuinæ traditiones nos obligant mandato Dei ad perpetuam obedientiam; Ita humanæ traditiones

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nes cedant libertati Chriſtianæ extra caſum ſcandali. 3. Ne ad ſalutem putentur neceſſariæ, neue pro cultu Dei habeantur per ſe, & ex opere operato, ut loquntur. 4. Ne ſub adiaphorias prætextu uenenum propinent. Nam, ut ſunt Papiſtæ uafri, ea quæ ſpecioſa uidentur, amplificant, & celant hamum lethiferum ſub eſca mellita. Clamitant nonnulli ex Papiſtis ſuam miſſam, nec mandatam nec prohibitam eſſe uerbo Dei, Ideoq; liberam & piè à ſanctis patribus inſtitutam in memoriam ſacrificij Chriſti. Verum ſub iſta eumorphia uerborũ tanquàm ſub ueſte quadam, idolum abominandum tegunt, de quo ſuo loco dicemus. Proinde prudenter uidendum eſt, quando uera decori & ordinis ratio habeatur ad ædificationem.

Interpretatio ſcripturæ, quam autoritati ſubijciunt, cùm ſit donum Dei liberrimum ut quod conferat

DOMINVS cui uult, non poteſt humana autoritate certo hominum ordini alligari. Quemadmodũ enim Deus olim non contulit tantum ordinarijs epiſcopis uaticinandi ſpiritum imo pauciſsimi illorum eo dono erãt ornati, nec tribui Leuiticæ, uerûm multos in alijs tribubus uatidico ſpiritu claros fecit: Ita filius Dei non uult hoc donum ordinariæ ſucceſſioni alligatum eſſe, ſed illud confert quibus uult. In caſtris Hebræorum nunciatum eſt quod Heldad & Medad uaticinarentur, hoc cùm ægreferret Ioſua ſeruus Moſis, rogauit DOMINVM ſuum ut hoc prohiberet. Sed quid Moſes? Quid, inquit, æmularis pro me? Quis tribuet, ut omnis Populus Dei prophetet, & det eis Deus ſpiritum ſuum? Donum proinde Dei peculiare eſt ſpiritus Prophetiæ, & interpretatio uerbi diuini. Hoc donum confert Deus nunc immediatè, nunc mediatè. Cum hoc do-

num

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

num immediatè Largitur inter miracula cenſendum eſt. Cum autem mediaté ordinarium donum Dei eſt quod confert piè inuocantibus, & laborantibus, & auget in ijs qui illo in gloriam Dei rectè utuntur. Verum hic tria obſeruanda ſunt. Primum quòd tametſi hoc donum ſæpe confertur multis, nemo tamen ſibi autoritatem ſumat docendi in Eccleſia ſine uocatione legitima. Nihil enim fœliciter cedit, ubi homines ſine uocatione legitima irrumpunt in munus docendi, & currunt nemine uocante. Quod ſi quidam hodie factioſi cogitarent, minus eſſet turbarum in Eccleſia Dei. Secundum, quod penes totam Eccleſiam & ſingula eius membra ſit autoritas, ut ſupra quoq; memini, probandi ſpiritus. Ita enim ait Apoſtolus. Probate ſpiritus num á Deo ſint. Tertium, quòd non omnia dicta interpretum ſint eiuſdem ponderis. Nam alia interpretum dicta ſunt proba-

probabilia, alia demonſtrata, alia cum principijs pugnãtia. Probabilia propter autoritatem eorum qui ea pronunciarunt, tantiſper retineri poſſũt, donec trahantur in malam conſequẽtiam. Quod cùm ſit autoritas humana non debet nos cogere ut diſcedamus à manifeſta ueritate. Demonſtrata, hoc eſt, quæ euidentiſsimè colliguntur & demonſtrantur ex uerbo Dei, non ſecus recipienda ſunt quàm quæ Deus ore ſuo pronũciauit. Nam eorum ueritas ex uerbo Dei pendet. Huiuſmodi ſunt ſymbolum Apoſtolicũ, Nicenũ, Ambroſianũ, Athanaſianum & multa alia. Pugnãtia cum principijs non ſecus fugienda ſunt, quàm uox ſerpentis, qua decepti ſũt primi parentes noſtri. Huius generis ſunt plurimorum hæreticorũ dicta, & plurima papalium decreta & placita. Hæc ut deteſtemur tanquàm anathemata, diuina autoritate cõpellimur: modò ſerio uobis pietas ſit cordi.

Hacte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Hactenus de partibus iuſti ſtatus Eccleſiæ, cuius externas notas, quæ ſub hiſce tribus partibus clauduntur octo numerat Lutherus in libello cui titulum fecit de Conſilijs. Harum prima eſt uox incorrupta de filio Dei, ſine cuius noticia Eccleſia uera nullo modo uel exiſtere uel agnoſci poteſt. Secunda uerus uſus Baptiſmi, qui eſt ueluti ianua per quam homines uiſibiliter introducuntur in familiã Dei. Tertia, legittimus uſus cœnæ Dominicæ iuxta inſtitutionem Chriſti. Quarta, uſus clauium iuxta ordinationem Chriſti per quem Eccleſia ſuã exerit poteſtatem: Cùm uel predicatione credentes in regnum cœlorum recipit: Vel diſciplina filios immorigeros caſtigat: Vel etiam reſipiſcentes rurſus in gratiam recipit. Quinta, ius uocandi miniſtros & conſecrandi per impoſitionem manuum qui nobis ut miniſtri impertiunt uerbum, Baptiſmum, cœnam, & abſolutio-

ſolutionem. Sexta, publica oratio, gratiarum actio, & celebratio Dei in cœtu ſanctorum. Septima, Crux, hac enim nota tanquam teſſara quadã ideo uult DOMINVS notari ſuos, ut fiant conformes imagini filij eius. Nam quos decreuit olim glorificare eos cruce præparat iuxta illud Rom: 8. Si cũ eo patimur, cum illo quoq; glorificabimur. Octaua multa officia charitatis inter domeſticos Eccleſiæ, quibus declarant ſe eodem ſpiritu Chriſti duci & in eandem tendere Patriam.

Turbatus Eccleſiæ ſtatus, eſt ubi uel confunduntur & commiſcentur officia ciuilium & Eccleſiaſticorum gubernatorũ. Vel præſidentes ſumũt ſibi imperium in clerum DOMINI contra interdictum Petri: Vel concordia ſchiſmatis uiolatur: Vel Eccleſia hæreſibus tanquàm tempeſtatibus concutitur: uel laxatur diſciplina, & impeditur: uel propter potentiam pecca-

peccantium, uel propter ignauiam & timorem gubernatorum diſciplinæ. Hic piorum eſt deflere Eccleſiæ uulnera, agnoſcere communem infirmitatem & peccata, ac petere mitigationem pœnarum à Deo ardentiſsimis precibus, ut ipſe reprimat furores diabolorum & hominum qui Eccleſiæ Dei inſidiantur, ut eã uel prorſus opprimant uel ſaltem turbent. Conſolentur etiam ſe exemplis ſanctorum multorum qui ſimilem fortunam experti ſunt. Sciant DEVM permittere huiuſmodi turbas excitari ut probentur electi, tanquam igni quodam, ut Petrus loquitur. Intueantur hiſtoriam Eccleſiæ omnium temporum. Nam ut Sathanas noſtoris primis parentibus in Paradiſo: Ita in Eccleſia ſemper pijs inſidiatur, excitat ſcandala & horribiles confuſiones, atq; perſecutiones. Eſt enim implacabile bellum inter regnũ Chriſti & regnum Diaboli iuxta dictum.

Inimicitias ponam inter te & mulie-
rem, & ſemen tuum, & ſemen illius,
ipſum conteret caput tuum, & tu in-
ſidiaberis calcaneo eius. Nec audiã-
tur Anabaptiſtæ & Staphylus qui ne-
gant Eccleſiam ueram eſſe in qua ſũt
hæreſes & ſchiſmata & mores pugnã-
tes cum Euangelio. Nam & Paulus
manifeſtè eorum uanitatem oſtendit
qui Eccleſiam Corinthiacam ſanctam
appellant: In cuius tamen externo
cœtu fuerunt hæreſes horri biles,
ſchismata nocentiſsima, & multa
mortua membra. Et Chriſtus ipſe Ec-
cleſiam confert ſagenæ in mari miſſæ
in qua & mali & boni piſces capiun-
tur. Item agro in quo & triticum &
zizania proueniunt. Nec Iudas fur &
proditor impediuit, quò minus eſſet
Eccleſia Apoſtolorum cœtus.

Exilium Eccleſiæ eſt cùm pij uel
ſunt, & uiuunt ubi publica Chriſtia-
niſmi confeſsio non admittitur: Vel
uiolenter abducuntur in ea loca, ubi
Chriſti

Chriſti nomen inuiſum eſt. Hoc exi-
liū etſi triſtiſsima res eſt, tamen cùm
cogitatur illa interna ſocietas cum tri-
nitate & cum omnibus ſanctis mira-
bilem conſolationem percipiunt pij:
Quibus tametſi aſperrimum uidetur
non conuerſarij cum ſanctis & cum
illis Communicare in Sacramentis,
& cōmunibus precibus: Tamen huic
triſtiſsimo uulneri opponunt lætíciam
ſpiritus, qua exultant & ſe erigunt
in aduentum filij Dei, quem expectāt
redemptorem & conſumatorem ſalu-
tis. Deinde ut in huiuſmodi exilio poſ-
ſunt ſancti exemplo Ioſeph & Danie-
lis obire munia ciuilia, gerere magi-
ſtratum & ſeruire prophanis homini-
bus: Ita eorundem exemplo cauebunt
ne uel cultu ſuperſticioſo ſeſe pollu-
ant, uel impuritate prophanorum ho-
minum ſe contaminent, uel ulla arte
diabolica ſe faſcinari permittant, ut
ita faſcinati in laqueos diaboli incidāt.
Tres ſocij Danielis regi tyranno &

 propha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

prophano ſeruiũt, illicq; in rebus politicis obtemperant: Sed cùm iubentur ſuperbi tyranni ſtatuam adorare, malunt in ardentem caminum conijci, quàm confeſsionem abijcere. Sic Daniel potius uoluit mitti in ſpecum leonum, quàm uel uno die inuocationem ueri Dei intermittere. Ante omnia petãt ardentibus precibus fidei robor, & conſtantiam, ſciantquè in quouis exilio uel duriſsimo, nullum eſſe aſylum tutius & firmius quâm nomẽ DOMINI, id eſt ſeriam Dei inuocatioem. Ita enim Solomon ait. Turris fortiſsima Nomen DOMINI, ad hanc confugiet iuſtus, & ſaluabitur.

Porro quia pſalmiſta hoc loco altarium mentionem facit, ubi Deus pios quaſi pullos excludit & fouet & altaria deſtinantur ſacrificijs uolo huc adijcere nonnulla de ſacrificijs, idq; potiſsimum propter Papiſtas qui ex hoc loco pſalmi patrocinium quærũt ſuis miſſaticis aris, quas pij ſciunt nõ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſſe aliud quàm diabolicam propha‑
nationem ſacrificij unius Chriſti,qui
unico ſuo ſacrificio ſemel peracto, ſan‑
ctos inæternam conſummauit. Vt au‑
tem diſtinctius de ſacrificijs dicamus.
Primùm de ſacrificijs Iudæorum. Se‑
cundò de ſacrificijs prophanarum gē‑
tium. Tertio de idolo papiſtico, hoc
eſt miſſa quam ſacrificium eſſe defi‑
niunt. Quarto & ultimo de Chriſtia‑
norum ſacrificijs dicam.

DE SACRIFICIIS IV‑ dæorum.

Iudæi ex mandato Dei duo habue‑
runt altaria in ſancta ciuitate Ieruſalem
nec licuit illis alibi, quam Ieruſalem
habere ulla altaria, horum unum
fuit uictimarum, id eſt, holocauſto‑
rum & hoſtiarum, & uocabatur alta‑
re holocauſti. Alterum thymiamatis
ſeu ſuffitus, & uocabatur altare in‑
cenſi. Vtrumqꝫ altare adumbrabat
Chriſtum. Nam ut altare holocauſti

adumbrabat Chriſtum ut expiatorem peccati: Ita altare incenſi figurabat eundem Chriſtum, ut precatorem & interceſſorem. Nam thymiama ſymbolum fuit precationis. Vel, Dauide teſte, qui ait Pſalmo 139. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Eleuatio manuum mearum tanquam ſacrificium ueſpertinum. Cùm enim Dauid uir ſanctus pulſus in exilium non poterat intereſſe ſacrificijs quæ fiebant Ieruſolymis loco thymiamatis dedicat Deo ſanctas preces, quæ ideo thymiamatis ſymbolo ſignificantur, quia preces non ualent, niſi mentis pio affectu ſurſum leuantur, ſed omiſsis altaribus, de ſacrificijs Iudæorum dicamus, idq; hoc ordine. Primum definitionem trademus. Deinde cauſas enumerabimus. Tum genera præcipua notabimus. Poſtremo loco nonnulla, ſed generatim de ſymbolica ratione aſſcribemus.

Definitio

Definitio hæc ſit. Sacrificia Iudæorum fuerunt ritus diuinitus ordinati offerendi Deo donaria & uictimas: Idquè uel ad placandum offenſum DEVM, uel ad teſtificandum cultum & religionem. Et hæc non placebant per ſe ex opere operato, ut uocant, ſed propter fidem offerentium, & cogitationem ſpiritualis ſignificationis. Quod autem iſti ritus fuerint diuinitus ordinati, probat apertum mandatum Dei ſæpiſsimè repetitum in Exodo & Leuitico, & teſtimonia quibus Deus teſtatus eſt ſe acceptare hunc cultum. Etſi autem ante Moſen non extat mandatum Dei apertum de ſacrificijs, tamen fuiſſe Deo accepta à pijs facta teſtantur piorum exempla, unde colligere promptiſsimum eſt fuiſſe præcepta, etſi non manifeſto uerbo proditũ eſt. Deinde acceptatio diuina confirmat iſtos ritus habuiſſe DEVM autorẽ, non permittendo, ſed præcipiendo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Namquater igni cœlitus delapſo ac‑
cenſa fuerunt ſanctorum ſacrificia,
quod ſanè euidentiſsimum teſtimoni‑
um fuit approbationis diuinæ. Quód
autē non placebāt iſta ſacrificia per ſe,
facilè intelligi poteſt (Quis enim ſanæ
mentis exiſtimabit DEVM cæde,
ſanguine & nidore animalium incen‑
ſorum placari, ſed ex fide offerentium
& propter cogitationem ſpiritualis
ſignificationis) teſtantur multa Pro‑
phetarum dicta. Dauid Pſalmo 51.
Quoniam non uis ſacrificium, nec da‑
bo, holocauſtum tibi non placet, &
alibi. Holocauſtum & ſacrificium pro
peccato non poſtulaſti. Et rurſus.
Audi popule & loquar Iſrael, & teſti‑
ficabor aduerſus te: Iehouah Deus
tuus ego ſum. Non ſuper ſacrificia tua
arguam te, nec ſuper holocauſta tua
quòd non fuerunt coram me ſemper.
Non accipiam de domo tua iuuencū.
& de ſeptis tuis hircos. Eſaias quoq;
ait. Viuo ego dicit DOMINVS,
quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quöd de ſacrificijs & holocauſtis non
mandaui patribus ueſtris, ex quo die
eduxi eos de terra Ægypti & uſq;
in hunc diem. Nunquid præcepi pa-
tribus ueſtris exeuntibus ex Ægypto,
ut offerrent mihi holocauſta atq; ſa-
crificium? Idem, audite uerbum DO-
MINI principes Sodomæ, Auribus
percipè legem Dei ueſtri populus
Hemorrhæorum, quorſum mihi of-
fertis multitudinem ueſtrarũ uictima-
rum dicit DOMINVS, ſatur ſum.
Holocauſta arietum & adipem bubu-
lorum, ſanguinem uitluorum, agno-
rum, & hircorum nolui, Cùm in con-
ſpectum meum ueneretis, quis hæc
de manu ueſtra requiſiuit? Vt ſi atria
mea conculcaretis, ne pergatis ſimila-
rum ſacrificia offerre. Suffitus abomi-
natio mihi eſt. Hæc Dauidis & Eſaiæ
dicta uidentur pugnare cum manda-
to, quod toties in Leuitico occurrit,
atque adeò totum Aaronicum ſacer-
docium cum altaribus damnare. Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

autem has antilogias conciliemus, tria teſtimonia & duo exempla ex ſcripturis in medium adducemus, quæ omnem antilogiam manifeſtè tollent. Solomon prouerb: 15. ſic ait. Sacrificium impiorum eſt abominatio DOMINO. Dauid pſalmo 40. dixit impio. Quid tibi ut enarres ſtatuta mea & aſſumas pactum meum in os tuum. tu uero odiſti diſciplinam & proieciſti uerba mea poſt te. Et Eſaias poſt reprehenſas uictimas ſui populi ſubiungit. Lauamini, mundi eſtote. Auferte maliciam operum ueſtrorum, deſinite mala facere, diſcite benè facere, quærite iudiciun, dirigite oppreſſum, iudicate pupillo, & iudicate uiduæ. Hæc teſtimonia clariſsimè oſtendunt reprobatas fuiſſe iſtius populi uictimas propter immundiciem cordis, & iniuſticiam aduerſus homines. ſeu propter peruerſam fiduciam & ſceleratam uitam. Vt enim hypocritæ ſacrificia ſua coram Deo in com-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

compenſationem offerebant: Ita fla-
gitioſi putabant ſe ſanctificari ſuis
immolationibus, tametſi nullo ſenſu
ſuorum peccatorum tangebantur.
Cùm igitur Deus iuſſerrit offerri ſa-
crificia, ut eſſent pietatis exercitia,
oportuit ſanè offerentes Pœnitentiã
& fidem adferre, ſine quibus non mi-
rum eſt ſacrificia abominationes ap-
pellari. Cain & Abel offerunt ſacri-
ficia, ſed Dèus reſpexit ad Abel &
munera eius, id eſt ſacrificia: Ad Ca-
in uerò non reſpexit. Quaré ita?
Quia Abel fidem in Meſsiam, quem
adumbrabat ſacrificium ipſius attulit.
Vnde & obedientia ipſius in ſacrifi-
cando placuit. Cain uero fide uacuus
& fretus ſui operis dignitate ſacrifi-
cauit. Quarè non mirum eſt, DE-
VM ad ipſius oblationem non reſpe-
xiſſe. Summa huc redit. Quod ſacri-
ficium fide conditum placuit ut ping-
ue gratumq; ſine uerò fide ut ſiccum
& ingratum diſplicuit. Verùm om

 nium

nium clariſsimè Dauid Pſal: 51. docet, quandò ſacrificia uictimarum placent. Ita enim ait. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Huc mox ſubiungens. Tunc accepta bis ſacrificia iuſticiæ, oblationem & holocauſta, tunc imponent ſuper altare tuum uitulos. Hoc ſit ergo omnis boni operis principium ut proficiſcatur ex corde fide purificato, ſine quo omne opus quantumuis in ſpeciem ſanctiſsimum abominatio eſt coram Deo. Hæc copioſius dixi propter quoſdam ex patribus, qui non ſatis rectè intellectis Dauidis & Eſaiæ uerbis Porphirio conſentiunt, qui impijſsime traduxit ſacrificia Iudæorum, quæ erant in uſu ſtante adhuc repub: Moſis. Verum ut patres excuſarent aliquo modo iſta ſacrificia iudaica, dixerunt DEVM nequaquàm ea præcepiſſe, ſed permiſiſſe tantum, ut eſſent ſolummodo impedimenta

cultus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cultus idololatrici in quem populus Iſraeliticus procliuis erat.

Iam cauſas ſacrificiorum iudaicorum ordine uideamus quemadmodum à nobis ſecundo loco propoſitum eſt. Prima igitur cauſa occurrit imperans, ut Deus ipſe qui cûm ſit ſapientiſsimus non ſine ſapientiſsimo conſilio iſtum ſacrificandi ritum imperauit & ordinauit. Cui cum puluis & cinis ſe opponit, & obijcit multas abſurditates, nos ſimus contenti ſapientiſsimo conſilio Dei quod opponamus non ſolum ἀθέῳ Porphirio, uerum etiam omnibus diabolis & hominibus, qui audent ſtultæ ſuæ rationis deliria opponere ſapientiæ Dei. Sciamus uerum eſſe dictũ Pauli qui ait. φρόνημα carnis inimicitia eſt aduerſus DEVM. Ex hac cauſa imperante ſciebant, qui inter iudæos pij fuerunt, & ſacrificia ſua placere Deo, cùm ex fide fierent in gloriam Dei cum uera meditatione ſpiritualis ſig-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nificationis, & ſe obligatos eſſe ad o-
bedientiam uſq; dum ueniret Chriſtus
quem illorum adumbrabant ſacrifi-
cia, & qui ſuo ſacrificio unico & per-
fecto imponeret finem omnibus ty-
picis ſacrificijs. Verùm cùm Iudæi
hodie obijciunt nobis ſacrificia ſua
non debere aboleri cum Deus ſit im-
mutabilis: Reſpondeo manente de-
creti cauſſa & cõditione, manet Deus
ſemper conſtans & immutabilis. Cau-
ſa materialis ſacrificiorum Iudai-
corum fuit uel fructus terræ uel ani-
malia munda, quæ certis notis ab
immundis diſtinguuntur in Leuitico.
cautũ etiam erat ne uel fermentũ uel
mel adhiberent ſacrificaturi, ſed ut
omne ſacrificium ſale condirent. Vo-
luit enim legislator Deus, ut & ip-
ſum autorem omnium cum eorum
quæ ex terris proueniunt, tum ani-
malium quæ gignuntur agnoſcerent,
& ab eo benedictionem peterent, &
ad ipſius gloriam uſum omnium re-
ferrent.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ferrent. Formalis cauſſa fuit ipſe ſa-
crificandi modus, qui quoniam uarius
erat longum foret illum hic proſequi.
Quare lectorem ad Leuiticum remit-
to. Fines inſtitutorum ſacrificiorum
fuere quatuor, quorum primus fuit
ut populus in idololatriã pronus ab
ea reuocaretur hiſce exercitijs. Se-
cundus, ut populus Dei in unius Dei
cultu retineretur, & quotidianam ha-
beret exercendæ pietatis occaſionem.
Tertius, ut populus haberet ty-
pum futuri ſacrificij Chriſti. Quartus
ut ex cogitatione futuri ſacrificij
Chriſti admonerentur Iudæi de gra-
uitate ſuorum peccatorum quæ cum
non poterant expiari ſanguine hirco-
rum & taurorum, ſcirent opus eſſe
ad ueram expiationem peccati ſang-
uine immaculati agni, id eſt ſeminis
promiſsi, ſeu Meſsiæ qui ſolus opera
diaboli peccatum, & mortem abolere
& patrem offenſum placare nouit.
Deinde ut in hac cogitatione confu-
gerent

gerent ad miſericordiam Dei propoſi-
tam in ſemine prædicto ac fide recū-
berent in idem ſemen, glorificantes
DEVM, mente, corde uoluntate ac
tota uita: qui ſua immenſa bonitate
& ſapientiſsimo conſilio uoluit iſto
modo humanum genus redimere.
Sic affecti olim ſacrificarunt patres.
Abel, Noë, Abraham, Iſaac, Iacob,
Moſes, Dauid, Solomon, Elias, &
alij multi qui DEVM uerè timuerūt.
Hi enim ſciuerunt DEVM iſto ex-
terno opere per ſe non placari ſed fidē
& animum reſpicere offerrentium.
Verum alij ut hypocritæ & flagitioſi
in iſto populo putarunt DEVM ſpe-
ctare externum opus, atq; iſto placa-
ri tanquàm expiatorio peccati, quare
DOMINVS illorum ſacrificia & a-
bominabilia & à ſe nunquâm requiſi
ta teſtatur.

Tertio loco genera ueterum ſa-
crificiorum ſequuntur, quorum hæc
prima & ſumma diuiſio eſt: Quòd
aliud

aliud dicebatur expiationis olah di-
ctum & holocauſtum. Fiebat hoc pro
peccato quadam expiationis ſpecie.
Non enim reuera expiabat peccatum,
ſed ſolummodo adumbrauit expiatio-
nem futuram per unicum ſacrificium
Chriſti, hoc totum eleuatum in altare
conſumebatur igni, quo ſacto, adum-
brabatur quòd Chriſtus ſacerdos &
hoſtia deberet in aram crucis eleuari,
& charitatis igni cremari pro pecca-
tis noſtris. Aliud fuit teſtificationis
hodah dictum, fiebat enim hoc uel
cauſa ſupplicationis, uel gratiarum
actionis, uel alioqui exercendæ pie-
tatis gratia, quod quidem ex princi-
pali fine ἐυχαριςικὸν, ut illud prius ἱλαςι-
κὸν id eſt, propitiatorium, propter ſi-
gnificationē dicebatur, ſignificabat e-
nim ut Paulus interpretatur, expiatio-
nem futurã per Chriſti ſanguinē. Ita
enim ait. Quem propoſuit Deus pro-
pitiatorium per fidem in ſanguine e-
ius. Quæcunque aliæ recenſentur
ſpecies

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſpecies. his generibus ſubijciuntur.
De ſymbolica ſignificatione ſacrificiorum ueterum epiſtola ad Hebræos in genere docet quód omnia adūbrarent ſacrificium unicum Ieſu Chriſti, quo peracto reliqua omnia ut typica ceſſare debuerūt. In ſpecie autem huc quædam aſſcribemus præſertim ea quæ nos quaſi manu ducere poſſunt, ac ſpiritualem inſtructionem uitæ morumq;. Primum igitur occurrit ſacerdotum conſecratio quorum munus erat uictimas offerre, his quatuor erant facienda. Primum Aqua ſe abluere debebāt, qua re ſignificatum eſt, quód ipſi natura immundi eſſent mundandi ſpirituali aqua, quā Chriſtus ſummus ſacerdos ſolus aſpergit: cuius efficax ſymbolum eſt Baptiſmus. Deinde debebāt ueſtes induere, non ſuas ſed ſacerdotales, id quod adumbrabat innocentiam Chriſti, qua mundati, ipſius ſanguine ueſtiti, iuſti & formoſi coram Deo apparent

tum.

tum. Vngebantur, qua unctione ſi-gnificabatur ſpiritualis unctio qua credentes in Prophetas, reges, & ſpi-rituales ſacerdotes unguntur, quaqꝫ docentur efficaciter de uirtute benefi-ciorum Chriſti. poſtremo. Implebant manus, hoc eſt, ſacrificauerunt, ſi-quidem tum demum placet obedien-tia, quando a purgatis fide, ueſtitis iu-ſticia Chriſti, unctis ſpiritu Dei præ-ſtatur. Cùm autem Deo offereban-tur holocauſta, admonebantur etiam ut ſe ipſos Deo ſpiritualiter offerent. quo reſpexit Paulus ad Rom: 12. Cùm offerebantur partes animalium uidelicet renes, epar, adipes, quæ partes maximè ſeruiunt concupiſcen-tijs, admonebãtur de mactandis con-cupiſcentijs prauis, ut ſe totos Deo in obſequium addicerent. Diuiſio quoqꝫ animaiium, ut rectè ſecarent uerbum Dei, illudqꝫ applicarent pro hominis conditione, eos admonebat. id quod Paulus indicare uidetur cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

iubet ὀρθοτομεῖν uerbum Dei. De al-
taris duplicis ſignificatione ſupra di-
ximus. Nequè prætereundũ eſt cau-
tum fuiſſe ne fermentum aut mel
adhiberent in ſuis ſacrificijs, ſed om-
nem uictimam ſale aſpergerent. Vt
enim fermentum monet excludendã
eſſe maliciam iuxta apoſtoli doctrinã.
Et mel hypocriſin deponendam: Ita
ſal ſignificat omne opus condiri de-
bere ſpirituali prudentia, fide, & in-
uocatione, alioqui minimè fore acce-
ptũ. Plura notauimus de hiſce rebus
in Epiſtolam ad hebræos.

DE SACRIFICIIS gentium.

Priuſquâm ad ſacrificia gentium
ueniamus, quædam dicemus de dijs
gentiũ, eorumq; uarijs feſtis, ut nos
inde cogitemus, quám horrenda pœ-
na ſit cœcitas deficientium à Deo, &
quàm magnum & ineffabile benefici-
um ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

um ſit habere uerbum Dei, quod nobis uerum DEVM monſtrat, & præſcribit uerum Dei cultum: quo ducamur per regnum gratiæ Chriſti in hac uita, donec ad metam, hoc eſt, glorioſam immortalitatem peruenerimus, ubi erimus conformes Chriſto DOMINO in omni æternitate: Quæ conformitas reparatio eſt imaginis Dei in nobis, & finis ultimus noſtræ creationis, & reparationis per filium Dei mediatorem noſtrum unicum. Genes: 31. meminit ſcriptura Deorum gentium ubi Laban genero ſuo dicit, quarê furatus es Deos meos, Vnde facile eſt conijcere, quòd obſcurato promiſsionis uerbo apud poſteros Noë, mox ſucceſſerit deorũ fictitiorum inuentio & cultus. Nam cùm nulla gens, ut Cicero ait, neq; tam immanſueta, neq; tam fera ſit, quæ non etiamſi ignoret qualem habere DEVM deceat, tamen habendum ſciat, amiſſo uero Deo & eius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uerbo, fictitios Deos ſibi fabricaue-
runt, quam rem Paulus pœnam ne-
glecti ueri Dei pronunciat ad Rom.
1. cûm ait. Quia cum cognouerunt
DEVM non ſicut DEVM glorifi-
cauerunt. ſed euanuerunt in cogita-
tionibus ſuis id eſt, in ratiocinationi-
bus, & obſcuratum eſt cor incipiens
eorum, putantes enim ſe eſſe ſapien-
tes ſtulti facti ſunt, & mutauerunt
gloriam immortalis Dei, in ſimilitu-
dinem imaginis corruptibilis homi-
nis, & uolucrium & quadrupedum &
ſerpentum, propter quod tradidit il-
los Deus in concupiſcentias cordis
eorum, in immundiciem ut contume-
lijs afficient corpora ſua in ſemet
ipſis qui commutaueruut ueritatem
Dei in mendacium, & coluerunt, ue-
neratiq; ſunt creaturam potius quàm
creatorem qui eſt laudandus in ſæ-
cula. Eſt proinde idololatria & inuen-
tio fictitiorum numinum deſerti ueri
Dei iuſtiſsima pœna. Atq; hoc eſt,
quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quod idem Apoſtolus ait ſcribens Teſſalonicenſib: Secundo poſterioris. Ideo mittet illis Deus efficatiam erroris ut credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, ſed conſentierunt iniquitati.

Hactenus de occaſione & cauſa idololatriæ gentium, nunc de Dijs earum uarijs nonnulla aſſcribemus. Poſteri Noë homines craſsi & rudes, non DEVM creatorem rerum & gubernatorem uenerati ſunt, ſed quæ intuitu pulchra atq; admirabilia aut utilia deprehenderunt iudicio illo ſuo hebetiſsimo ac tardiſsimo pro Dijs habuerunt, is error à parentibus manauit in poſteros, & auctus indies magnas de uetuſtate uires accepit. Cui ætates inſecutæ nefas exiſtimauerunt repugnare. Nam poſteri maioribus ſuis tanquàm filij parentibus eam ſe reuerentiam cenſent debere (perinde atq; multi hodie à Papiſtica religione propter reuerentiam erga maiores

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſuos deficere uolunt) Ergo alij propter ſpeciem & magnitudinem cœlos ſydera, ſolem, Lunam & elementa adorarunt tanquam Deos. Alij animalia bruta à quibus aliquid commoditatis acceperunt in Deorum numerum retulerunt. Sicut Ægyptij boues feles, & ibes. Alij homines honoribus diuinis, uel ob beneficium, uel ob metum atquè aſſentationem affecerunt. Alij impuriſsimos dæmones Dei loco habuerunt. Alij palorem, alij pauorem, febrim & alia huiuſmodi pro dijs habuere. Hæc omnia magna & miſerrima humani generis calamitate in Deorum numerũ atq; exiſtimationem uenerunt. Verùm ut de hominibus tantum in ſenatum Deorum aſſumptis dicamus, hoc extremæ inſaniæ fuit, quòd non tam dignitate uirtutũ quàm nobilitate criminum ſelectos ſibi in Deos elegerunt, ut uoluptuarios, Laſciuiſſimos, pellicones, adulteros inceſtis

matrum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

matrum, ſororum, filiarum amplexibus impudentiſsimè pollutos. Patrē Deorum nunc tauro, nunc aquilæ nunc cygno, nunc uellere aureo diſſimulatum, eoq; pacto admiſsis fœminis commiſceri fingunt. Mercuriū ſermonis præſidem in hircū, quò optata potiretur Venere, aiunt mutatum. Quid referam Pythei Apollinis ardores, Daphniſq; Virginis temperantiam? Quid eundem Appollinem Lauri truncum præcupidis brachijs amplectentem? Quid á plutone raptam Proſerpinam? Quid errores Cereris matris? His dijs infeſtus humano generi Diabolus feſtos dies, ſolennes cœremonias, populariaq; cōniuia celebrari inſtituit, ſuis quæq; nominibus tituliſq; inſignita. Ioui panthea, Herea Iunoni. Mineruæ panathenea. Baccho patri Dyoniſia. Cereri Eleuſinia & Teſmophoria. Apollini Delia & pythia hermea Mercurio. Poſidonia Neptuno, Herculi Heraclea.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Æſclepia & panaſia Æſculapio. In his Deorum conuiuijs omnia flagitiorum genera perpetrantur, & immodico uino ſe adeó ingurgitarunt, ut ſequente die grauiſsima crapula laborarent, & qui alias ebrietatem dãnarunt in feſtis Deorum eandem tãquam opus ſanctum defenderunt. Atq; inde græcis nomen ebrietatis manauit, μέθη enim dicitur quaſi με θὰ τὸ θύειν id eſt poſt ſacrificia ac propter dolorem ex crapula proximus dies â feſto dicebatur ἐπίσδα Vnde nomen trãſlatum eſt ad tempus uindictæ ob ſcelera prius commiſſa. Alia quæ in iſtis cõuiuijs fiebant propter turpitudinem pudet referre quarê ad ſacrificia ipſa ueniamus.

Quidam dijs ſuis thus adolebant nonnulli uinũ & herbas, poſtea ſucceſſu temporis immolarunt nunc integros ouium greges, nunc centenos boues Vnde nomen ἑκατόμβη apud Homerum, fuerunt qui etiam inte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

gra armenta bouum dijs ſuis ſacrificauerunt. Tandem ad humanas hoſtias impulſu homicidæ Diaboli, qui oraculis ſuis humanas mentes ſeduxit, uentum eſt. Vt autem eô magis deteſtemur Diabolicas illas fraudes & caueamus inſidias ſtudioſius quædam exempla de humanis hoſtijs adijciam. Qua ſanè inſania non unus aliquis homo, non una natio ſed plæræque nationes orbis terrarũ impulſæ ſunt ut DEVM humanis hoſtijs placari arbitrarentur. Diogenes, ut ait Theophilus, perſuaſit liberis, ut ſuos parentes in ſacrificijs mactarent, & carnes eorum in uentres demitterent. Apud Græcos in aniuerſaria celebritate Bacchi uiuos homines ſacrificare mos erat. Lacedæmonij Marti humanas obtulere uictimas. ijdem ſicut & alij tempore famis uel belli ad humanas uictimas, tanq; ad extrema refugia confugerunt. Vnde cùm Eumolphus rex Tracum, cûm magno ue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

niſſet exercitu in Græciam rex Græcorum timens ſibi & ſuis, nuncios miſit audituros oraculum Apollinis, id eſt, impuri dæmonis, & petituros rationem qua placari poſſet numen offenſum: Quibus oraculum reſpondit, litatione filiæ regiæ iram diuinam placari modò eam parentes mactarẽt, priuſquam cum hoſte congrederentur. Hoc reſponſo dilato ad Erechtheum regem, atq; eius coniugem Praxitheam non cunctantur, ſed mox filiam crudeliter mactatam dæmoni offerunt: quo facto congrediuntur cum hoſte ac illum ex patria pellunt. Ariſtodemus ſimiliter filiam ſuam unicam pro patriæ ſalute mactauit. Ariſtomenes Miſenius Ioui uno ſacrificio mactaſſe 300. homines proditur. Herodij & Cretenſes hominem epulis grauatum ac pueros impuberes feſtis diebus Saturno mactarunt. Phœnices & Chartaginenſes infantes patriciorum ornatu regio decoratos

ratos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ratos Saturno immolauerunt, qui cùm uicti ab Agatocle, propter hanc crudelem oblationem intermiſſam ut placarent numen una uice 200. Nobilium filios dæmonio mactarunt. Romani Saturnum & Latialem Iouem humana hoſtia ſe placare arbitrabantur, eorumq; ſimulachra humano ſanguine aſpergebant. In pantheo ſtatis diebus mactabatur humana hoſtia. Britannis longo tempore mos inoleuerat, ut in ſupplicationibus captiuorum ſanguine dijs litarent. Galli bello affecti ad humanas uictimas confugerunt. Germani etiam ritu barbarico Mercurio humano cruore litare religioſiſsimum putarunt. Cimbri quoq; noxios homines ſeruatos, ſudibus affixos dijs pro hoſtijs dabant. Amonitæ uicini Iudæorum filios & filias immolauerunt idolo Moloch, quod quidam ex Hebræis dicunt fuiſſe imaginem concauam ex ære factam in quam pueri include-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

bantur, ut ſubiecto igno in honorem Dei concremarentur. Apud alios uicinos populos alio ritu iſtud ſacrificium peragebatur. Nam extructis duobus rogis ac incenſis, filios ſuos & filias impulerunt in flammam ignis, atq; tranſire & retranſire in flamma tam diu compulerunt, donec ſpiritum exhalarent. Hunc barbaricum ritum imitati ſunt Achas & Manaſse reges Iudæorum, idq; exemplo Meſa regis Moabitarum nihil morantes interdictum manifeſtum quod eſt Leuit. 18. & 20. quam immanitatem damnat uox dei Ieremiæ 7. ubi ſic ſcribitur. Ædificauerunt excelſa Topher quæ eſt in ualle filiorum Hinnon ad conflagrandum filios ſuos & filias ſuas in igni quod non mandaui, & non aſcendit ſuper cor meum. Exiſtimabant enim impij hypocritæ quod ſi Deo placerent uituli in holocauſtum, multò magis placeret ei in holocauſtum oblatio liberorum ſuorum.

rum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rum. Et, ſi Deus delectatus eſt obe- dientia Abrahæ qui obtulit filium ſuū Iſaac, quomodo non delectaretur e- tiam noſtorum liberorum oblatione? atq; ita cœca ſua intelligentia auſi ſunt corrigere manifeſtum mandatum Dei, quod uetat diſertis uerbis im- molare idolo Molach de ſemine ſuo. Sed quid hinc diſcendum? Duo hinc diſcamus. Vnum, quanta ſit tyrannis Diaboli in humanum genus, quan- tæq; ſint humanarum mentium tene- bræ, cùm luce uerbo Dei deſtituun- tur, tunc enim ab una idololatria in aliam, ab uno flagitio in aliud ferun- tur homines, donec omni iniuſticia & impietate excœcati & dementati delectentur in ſuis ſordibus, id quod ſanè eſt horribilis pœna defectionis à Deo & ab eius uerbo. Alterum ut nos qui per uerbum Dei ab illa ty- rannide Diaboli liberati ſumus, & à denſiſsimis ignorantiæ tenebris emer- ſimus, perpetuò DEVM pro tanto

benefi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

beneficio celebremus. Rogemuſq; ipſum ne nos in priſtinas tenebras uel ſimiles labi ſinat. Nam iuxta Pauli doctrinam, iſs qui nolunt credere ueritati, dat Deus efficaciā illuſionis ut credunt mendatio & tradantur in reprobam mentem.

DE SACRIFICIIS PAPIſtarum.

Papatus ſeu regnum Antichriſti ſuos habet ſacerdotes qui ſacrificijs peragendis inaugurantur, non quidē iuxta inſtitutionem Chriſti, & exempla Apoſtolorum, ſed partim κακοζηλία ueteris populi, partim ethnico ritu. Nā ab utriſq;, hoc eſt, à populo Iudaico & prophanis gentibus mutuati ſunt quæ ſuæ fabulæ maximè ſeruire arbitrabantur. Dicam itaq; primum de inauguratione ſacerdotū pontificiorum. Deinde de ſacrificio Papiſtico ſiue miſſa. Tum de alijs

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quibuſdam quæ adiaphora & media exiſtimari poſſunt.

Sacerdos Papiſtis eſt perſona, unctura & raſura diſtincta ab alijs, ordinata ad immolandum Chriſtum, & ad offerendum præces & uota in miſſa pro uiuis & mortuis, & alijs quibuſuis neceſsitatibus. Quòd autem hæc ſit ratio ſacerdotis pontificij teſtatur totus papatus. Canon miſſæ, & uerborum forma qua ſolent mitrati epiſcopi ſuos inaugurare ſacrificos. Damus, inquiunt, tibi poteſtatem offerrendi placabiles hoſtias, id eſt expiatòrias. Hinc eſt quòd iſti iactent ſe inter DEVM & homines eſſe intermediatores: Quibus data eſt poteſtas ſacrificandi pro uiuis & mortuis. Hic ſi iuxta prouerbium ſcaphã ſcapham & ligonẽligonẽ eſſe uolumus, profecto ſacerdos papiſticus, quantum in ipſo eſt, ſpoliat Chriſtum honore, quem pater cœleſtis

ſolenni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſolenni iure iurando ſanciuit pſal: 110. Iurauit DOMINVS, & non pœnitebit eum. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Et epiſtola ad hebræos unum Ieſum Chriſtum agnoſcit ſacerdotem, qui ſuo uno ſacrificio in æternnm conſummauit ſanctificandos, & propter perfectionem negat illum opus habere ſucceſſoribus, ut typici ſacerdotes ueteris populi habuerunt. Proinde non ſolum deſtitutum eſt ſacerdotium Papiſticum uerbo Dei & teſtimonio purioris Eccleſiæ, uerum etiã ex diametro pugnat cum ſacerdotio Chriſti. Gregorius papa dicit. Væ nobis ſi ingredimur abſq; ſonitu, hoc eſt ſi iactamus nos eſſe paſtores, & interea ſumus canes muti. Nihil enim minus tollerabile eſt, quàm cenſeri Paſtorem in Eccleſia, qui non loquitur & cuius uox clarè non reſonat in ædificationem populi. His uerbis Gregorius accommodat figuram

ueteris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ueteris teſtamenti ad nouum teſtamē-
tum. Vt enim in ueſtitu ſacerdotali
fuerunt tintinabula & diſertè expri-
mitur apud Moſen ne ſacerdos pro-
deat abſq; ſonitu. Ita uult Gregorius
ſacerdotes ſuos non mutos eſſe, ſed
docere. Hactenus quidem rectè Gre-
gorius, ſed à uero ſonitu aberrauit.
Vt enim tintinabula legalis ſacerdo-
tis DEVM autorem habuere: Ita
non ſufficiet ſacerdotibus Gregorij
habere os apertum & expoſitum
ad omnes docendos, niſi autoritate
Dei ſonitus nitatur. Hoc eſt niſi pu-
ra doctrina adferatur, ſiue, ut Malachi-
as de lege loquitur, fuerit lex ueri-
tatis in ore eius. Atq; hoc eſt quod
DOMINVS dicit Ezechiel. 3. Ac-
cipies de ore meo uerbum, & annun-
ciabis illis ex me, neq; patitur DO-
MINVS, ut partem de ſuo uerbo &
partem de ſomnijs humanis adferant
doctores, quaſi commiſcentes triti-
cum & paleam, ſed uult ſuum ſolius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uerbum ſine mixtura paleæ audiri Ita enim ait Ieremi: 23. Quid paleæ ad triticum, propheta qui ſomnium habet annunciet ſomnium, & qui habet ſermonem meum loquatur ſermonem meum uerè: Hic limitat Deus & definit ius ſacerdotum. Ac ſi diceret: Prophetas & ſacerdotes non conſtitui, ut promiſcuè hoc uel illud adferant, & pro cultu obtrudāt Eccleſiæ, ſed ut purum Dei uerbum & cultum quem uerbum præſcribit tueantur. Vt enim purum Dei uerbum tritico comparat: Ita paleæ, quicquid homines proprio ingenio excogitant. Si hæc lex Dei & hæc limitatio iuris ſacerdotalis obligat omnes, ſicut uerè obligat, Monſtret nobis papa ullum uerbum in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis de ſacerdotum ſuorū unctione, raſura, poteſtate immolandi Chriſtum pro uiuis & mortuis, & de applicandis meritis ſanctorum. Si hoc non poteſt papa facere perſpicua do-

ctrina ſine ſophiſtica, profectò non tenemur ipſius legibus, nec ipſius ſacrificos tanquam mediatores inter DEVM & homines recipiemus. Sed habent commune refugium. Dicunt enim priuatas miſſas bona intentione gubernatorum Eccleſiæ inſtitutas eſſe, & iam longo uſu comprobatas atq; adeò miraculis cõfirmatas. Quaſi uerò bonæ intentioni ullus ſit locus, ubi non prælucet lucerna uerbi Dei: Imo quadruplici reatu ſe inuoluunt, qui ex intentione ſua, quam dicunt bonam, ſine uerbo inſtituunt cultus. Primum enim fiunt rei defectionis à Deo. Nam ab hoc mandato Dei deficiunt, In præceptis meis ambulate & non in præceptis patrum ueſtrorũ. Item fruſtrâ me colunt mandatis hominum. Deinde in temeritatis uicium incurrũt. Quid enim eſt magis temerarium quàm contra mandatum Dei audere cultus inſtituere? Tertió ſuperbia peccant, qua Deus grauiſsimè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

offenditur, Ac ſi ipſe non ſatis ſciret, quibus cultibus coli uelit. Poſtremò exemplo nocent. Nam inde quotidie aliæ atq; aliæ ſuperſtitiones oriuntur. Nam homines exemplo fiunt audaciores, ad cumulandos cultus ethnico more. De antiquitate dico quód mala conſuetudo, etſi antiquiſſima, non ſit niſi erroris uetuſtas. Miracula quæ fiebant in miſsis, non dubium eſt fuiſſe præſtigias diaboli uolentis iſta ratione confirmare idololatricum cultum in perniciem hominum. Nos proinde uerbo & mandato Dei, quod nobis agendo regula eſſe debet, obtemperantes, papam ipſum cum ſuis nugis & diabolicis inuentis tanquam anathema fugiamus, præſertim cum ſacerdote noſto unico Chriſto cum ſuo æterno ſacerdotio ſpreto, nouum quoddam ſacerdotium in contumeliam Chriſti quæſtus gratia fingat.

Verùm quò res fiat dilucidior uideamus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

deamus quale nam ſit ſacrificium papiſtarum, ut inde etiam cxactius de ſacerdotibus fiat iudicium. Priuſquã autem definiamus ſacrificium papiſticum, hoc eſt miſſam, oportet diligenter diſcernere inter ipſam miſſam, & fucum externum quo pingitur. Vt enim meretrix corpus uenale habens ad omnem laſciuiam, & immundiciẽ fuco ſe pingit, annulis & gemmis ſe ornat, ueſteſq; precioſas induit, ut hiſce ueluti illecebris amatores ſibi quærat, eorumq; facultates exhauriat: Sic meretrix illa Babilonica, quã miſſam uocant, tanquàm auro & gẽmis ornata prodit, dum nonnnllas ſacras ex uerbo Dei adhibet lectiones, & cantiones, quibus facilè decipit rudiores, & incautos, qui putant, externo ornatu decepti, caſtiſsimam uirginem eſſe, quæ eſt impuriſsima meretrix, quæ ſuis amatoribus plus nocet quám ulla turpiſsima meretrix. Nam ut impudens meretrix uenere-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

am luem corpori amatoris ſui ſæ-
pè affricat: Ita Babilonicum iſtud ſeu
Romanum ſcortum animæ hominis
amatoris luem infert Peſtilentiſsimã
cui manus medica mederi nequit, niſi
abiurato lenone huius meretricij quæ-
ſtus. Papa, & agnita meretricis hu-
ius turpitudine maturè adhibeatur
medicus Chriſtus qui ſolus uulneri-
bus conſcientiæ mederi nouit. Pro-
inde non hærendum eſt in externo
ornatu miſſæ ſed animo cogitandum
eſt altius, qualis reuera ſit in ſe orna-
tu detracto, quo cûm ſpoliata fuerit
nihil ea deprehendetur turpius, nihil
abominabilius, nihil deniqꝫ nocen-
tius generi humano. Hac admonitio-
ne præmoniti definiamus miſſam
Papiſticam qualis in ſe eſt amoto om-
ni fuco.

Miſſa Papiſtis eſt & ſacrificium
& ſacramentum. ſacrificium quidem
cum offertur à ſacerdote fungenti uice
mediatòris inter DEVM & Populũ
in ſa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

in ſalutem populi. Hoc eſt in expia-
tionem peccatorum pro uiuis & mor-
tuis, & ad alias quaſuis res impetran-
das. Sacramentum ueró dum epulum
ex pane uino & aqua cõfectum à ſolo
ſacrifico deuoratur. Non enim hoc
loco ago de miſſa in qua particulæ
aliquot panis populo diſtribuuntur
ſine participatione incantati calicis.
Hæc definitio miſſæ collecta eſt par-
tim ex canone miſſæ, quo illis nihil
eſt ſacratius, partim ex ſcholaſtico-
rum commentarijs, quos illi doctri-
næ Propheticæ & Apoſtolicæ præ-
ferunt. Dicunt autem miſſam dici
quaſi tranſmiſſam, eò quòd populus
per ſacerdotem qui mediatoris uice
fungitur inter DEVM & homines
preces & uota & oblationes tranſ-
mittat. Quàm horrenda ignominia
hic filius Dei cum ſuo ſacerdotio affi-
ciatur, nemo ſatis æſtimare poteſt.
Verum quia ſine indicatione iunio-
res non intelligunt quantum ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

impietatis in miſſa iſta papiſtica, primùm de canone miſſæ pauca dicam: Deinde colligam rationes ex quibus apparebit miſſæ iſtius prophanitas, & abominatio. Primũ igitur quæro à põtificijs a quonã habeant iſtum ritum muſsitandi canonis in quo myſteriũ miſſæ papiſticæ poſitum eſt. Si dicunt ab apoſtolis, manifeſti mẽdacij arguũt ſuum Gregorium quem magnum nominant. Is enim canonem confarcinatnm eſſe affirmat à ſcholaſtico, neſcio quo. Si dicunt á Chriſto proferant Euangeliſtarum teſtimonia qui actorum & dictorum Chriſti locupletiſsimi ſunt teſtes. Quæro præterea num canon iſte ſit pars doctrinæ Eccleſiæ nec ne? Si pars doctrinæ eſt, cur nefas eſſe iudicant clara uoce ipſum pronunciare, quò audiatur ab eccleſia? Si non eſt pars doctrinæ cœleſtis, cur magis ſæuiunt papiſtæ in eos qui canonem reijcinnt, quàm in pellicones, incœſtos, adulteros, homicidas

micidas, proditores? Sed manifeſta ratio eſt, quia ſuas traditiones uel minimas anteponunt mandatis Dei. Si ergo canon iſte, nec eſt ab apoſtolis, nec ab ipſo Chriſto, nec eſt pars doctrinæ Eccleſiæ, profecto impij ſunt qui illum Eccleſiæ Dei obtrudunt, quaſi in eo cardo cultus diuini uerteretur. Ego autem dubitare non poſſum canonem iſtum à diabolo inuectum eſſe in Eccleſiam qui omnis idololatriæ & ſuperſtitionis autor eſt. Nam murmur cum geſticulationibus ſuis ineptiſsimis multó proprius incantationi & nefandis gentium ſacris quàm Chriſti iuſtituto conuenit. Dicam ergo clarê quid de canone ſentiam, & primum dico, quod nec ſit neceſſarius, quia nullo uerbo Dei eſt præceptus: nec utilis, quia non facit ad ædificatiònem: nec adiaphorus, quia manifeſtè pugnat cum inſtituto Chriſti. Sed eſt ſacrilegus. Spoliat enim Chriſtum honore mediatoris,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſiquidem is ſolus eſt & expiator peccati per ſuum unicum ſacrificium, & mediator unicus inter DEVM & homines: quem honorem tranſfert canon in hominem ſacrificum. Eſt cauponarius, quia quæſtus gratia eſt inuentus, & propter eandem cauſam à papiſtis hodie defenditur. Eſt animarum proditor, quia occidit eos qui in eum collocant fiduciam. eſt cœnæ Dominicæ prophanatio & abolitio, nam nihil omnino retinet de inſtitutione Chriſti. Eſt quoq; magicus quia per murmurationem quinq; uerborum, Hoc eſt enim corpus meum, & ſufflatione Anhelitus ſacrifici in panem, elementorum fieri tranſſubſtantiationem fingit. Præterea eſt idololatricus. Nam iſtis quinq; uerbis prolatis ſacrificus panem adorat & mox populo circumſtanti adorandum exhibet. Atq; ita in loco Dei fruſtulum panis euehunt multò maiori impietate, quàm Nabuchodonoſor

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

qui ſtatuam erectam adorari præce-
pit.

Hæc breuiter de canone á nobis ſint dicta, nunc ordine recitabimus rationes quibus oſtendetur quanta ſit in miſſa prophanatio & impietas.

Prima. horrenda impietas eſt & ſacrilega audacia conſtituere cultum in Eccleſia ſine mandato Dei. Eſt enim talis audacia defectio à Deo, cuius ſolius uerbum lumen uitæ eſt iuxta illud Dauidis. Lucerna pedibus meis, uerbum tuum, & lumen ſemitis meis. Ex patris ſui dicto Solomō hoc prouerbium extruxit. Mādatum Lucerna eſt, & lex lux. Proinde ubi non eſt mandatum Dei à recta uia aberratur. Vbi non lex Dei meræ ſunt tenebræ. Huc & primum præceptum pertinet. Non habebis Deos alienos coram me. Proinde Dei ſolius eſt, à quo pendere omnem creaturam oportet, cultus
ſui

ſui modum præſcribere. Dauid igitur hoc præcepto edoctus rectè precatur cum ait, Dirige me in ueritate tua & doce me, quia tu es Deus meus, & ſaluator meus. Item fruſtra me colunt mandatis hominum. Sunt igitur omnia humana inuenta onera non neceſſaria, ut quæ autoritati diuinæ detrahant. Item, Quicquid non fit ex fide peccatum eſt. fides enim uerbi fides eſt. Vbi ergo uerbum non eſt, animus hominis fruſtrà ſtatuit Deo placere. Item non facietis ſinguli quod ſibi rectum uidetur. Et Ieremiæ 20. In præceptis meis ambulate & non in præceptis patrum ueſtrorum, hiſce dictis & multis alijs confirmatur quod propoſuimus. Iſta autem miſſa in qua fingitur oblatio fieri pro uiuis & mortuis, non ſolum non habet mandatum Dei, quod neceſſariò requiritur in cultus diuini ratione, ſed ex diametro cum Chriſti inſtitutione pugnat, qui iubet

ut uiui

ut uiui accipiant, comedant, & bibāt
idq; faciant in commemorationem.
Hæc ratio omnibus pijs ſufficere de-
beret, præſertim ijs qui ſciunt Pro-
phetas ſeriò damnare cœcitatem ho-
minum inſtituentium cultus in Eccle-
ſia ſine mandato Dei. Hoc fundamē-
tum fecit diuortium inter Lutherum
& papam. Hoc fundamentum libe-
rat omnium piorum conſcientias qui
à Lenone Romano deficiunt & con-
fugiunt ad caſtiſsimum ſponſum filiū
Dei, DOMINVM noſtrum Ieſum
Chriſtum. Hoc fundamentum fulcit
& conſolatur ſanctos dum exilia,
crucem, probra, ſpoliationē fortuna-
rum propter confeſsionem ueræ do-
ctrtnæ coguntur ſuſtinere, quibus
nimis impudenter obijcitur longa
couſuetudo, & maiorum autoritas.
Veritati enim (ut inqutt Tertullia-
nus) nemo præſcribere poteſt, non
ſpacia temporum, non patrocinia per-
ſonarum non priuilegium regionum.

Quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quia DOMINVS noſter Chriſtus qui manet in æternum ueritatem ſe non conſuetudinem cognominauit.

Secunda, execranda impietas eſt, & abominanda contumelia in filium Dei transferre in hominem ſacrificum eam gloriam, quam cœleſtis pater uult eſſe unius Ieſu Chriſti. Hoc autem fit in miſſa iſta papiſtica. Gloriam enim offerendi hoſtiam expiatoriam pro peccatis hominum uiuorum & mortuorum impurus ſacrificus in ſe transfert, quando ſe offerre pro uiuis & mortuis gloriatur. Nam in hoc inaugurantur pōtificij ſacrifici quemadmodum ſuprà à nobis demonſtratum eſt. Iam autem cùm pater cœleſtis uult ut homines æternā ſui ſanctificationem reponant in unica Chriſti oblatione (Ita enim ait ſpiritus Dei in epiſtola ad Hebræos. Hic autem ſcilicet Chriſtus ſacerdos unā pro peccatis offerens hoſtiā, in ſempiternū ſedet ad exterā Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

de cœtero expectans, donec ponãtur inimici eius ſcabellum pedum eius. Vna enim oblatione conſumauit in æternum ſanctificandos. Item Chriſtus aſsiſtens pontifex per proprium ſanguinem intrauit ſemel in ſanctuarium, æternam redemptionem inueniens. Item. Quantò magis ſanguis Chriſti qui per ſpiritum æternum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam ueſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendum Deo uiuenti.) Quis non uidet execrandam impietatem eſſe, & abominandam contumeliam fieri filio Dei à ſacrifico qui hanc Chriſti gloriam uel ex parte minima in ſe transfert.

Tertia, Spiritus ſanctus in Paulo dicit. Vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, qui dedit ſeipſum precium redemptionis pro omnibus. In hoc Pauli dicto duo ſunt. Primum aſſertio qua Chriſtus mediator inter DEũ & homines

omnes

omnes ſtatuitur. Secundum aſſertionis ratio. Quia uidelicet hic unus Chriſtus & ſolus dedit ſe precium redemtionis pro omnibus. Vult itaqꝫ paulus has ſacerdotij Chriſti partes, uidelicet ſacrificium, quod hic uocat ἀντίλυτρον & interceſsionē ita coniũgi, ut à ſe inuicē diuelli nō poſsint Vt ergo ſolus Ieſus eſt ſacerdos, qui ſuo unico ſacrificio expiat peccatum: Ita ſolus etiam eſt mediator, per quem unicum nobis ad patrem patet acceſſus. Nam interceſsio pendet ex merito ſacrificij, quarè non poteſt interceſsio in alium transferri quã in eum cuius eſt ſacrificium expiatorium facere. Cùm igitur hic interceſsionis honor tribuitur homini ſacrifico, ſumma iniuria fit filio dei. hoc autem faciunt papiſtæ in ſuo ficto ſacrificio. Nam non ſolum in ſe expiationis honorem tranſferunt, uerumetiam interceſsionis officium, quod ſimiliter ſolius eſt Chriſti ſacrilege ſibi uſurpant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pant. Hæc enim eſt illorum oratio in miſsa. Offerimus præclaræ maieſtati tuæ de tuis donis et datis, hoſtiam puram, hoſtiam ſanctã, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum uitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ, ſuper quæ propitio, ac ſereno uultu reſpicere digneris, & accepta habere, ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel & ſacrificiũ patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam, ſupplices te rogamus omnipotens Deus iube hæc perferri per manum ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum &c: Et ſuprâ in eodem miſſæ arcano ſanctis mortuis eundem honorem tribuunt, cùm eorum meritis & precibus petit ſacrificus concedi ut muniamur diuinæ protectionis auxilio. Videmus hic geminam impietatem coniũgi. Nam non ſolum ſacrificum inter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ceſſorem ſtatuunt qui nititur digni-
tate ſacrificij ſui; Verũ etiam Apoſto-
lorum & martyrum precibus & me-
ritis petunt concedi, ut diuinitus pro-
tegantur. Tametſi autem ſubiungunt
per DOMINVM noſtrũ Ieſum Chri-
ſtum tamen apertiſsimè ſuam impie-
tatem produnt cùm ſacrificij dignita-
te & meritis ſanctórum ſe niti manife-
ſtis uerbis teſtantur. Verum cùm pa-
piſtæ obijciunt Paulum adhortari, ut
alij pro alijs orent, & intercedant,
Reſpondeo ꝙ ſancti orent & interce-
dant pro ſeinuicẽ non freti ſua dignita-
te aut meritis, ſed dignitate & meri-
to unici mediatoris noſtri Ieſu Chri-
ſti, Papiſtæ autem dum ſanctos me-
diatores faciunt, intelligunt patronos
qui ſua dignitate & meritis nobis pa-
tris cœleſtis gratiam mereantur.
Hoc eſt enim uulgare inter ipſos
principium, homines uiuentes in ter-
ris patronis opus habere in cœlis,
propterea quod ipſi indigni ſint qui
per

per ſe appareant in conſpectu Dei. quo ſanè dicto, prӕterquàm quòd Chriſtum mediatorem ſuo honore ſpoliant, triplici impietate ſe inuoluũt. Primum enim dum mortuos uiuorum interceſſores ſtatuunt, excurrũt extra uerbi Dei limites, ac ſtulto impetu feruntur in pernicioſas tenebras, & in aſpera Tartarorum prӕcipitia. Vnde reuocare gradus ſuperaſq; euadere ad auras, hoc opus hic labor eſt. Quanta autem hӕc ſit prophanitas ſoli pij intelligunt qui tenebras eſſe norunt, ubi fax uerbi Dei non prӕtenditur: Qui abominanda eſſe ſciunt quӕ Deus non ſanciuit: qui à ſathana proficiſci cogitant, quӕcunq; puluis & cinis fingit in religione ſine monſtratore uerbo Dei. Deinde cùm docent nitendum eſſe ſanctorum meritis diſcedunt à uero ſalutis fundamento & aliud fragile ſalutis fundamentum ſibi quӕrunt extra uerbum Dei. Nam cùm nullus mortalium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſuopte merito ſalutem ſit adeptus, fieri non poteſt, ut ſanctorum merita alijs in ſalutem cedant, quæ tamen merita papa fingit, thezaurum Eccleſiæ eſſe, quem diſpenſat non gratis, ſed prout numerant qui papam thezaurarium Eccleſiæ agnoſcunt. Tertio cùm tales ficticios patronos ſibi ſabricant, altius in tenebras immerguntur. Nam diſcedunt à primo præcepto, & ſanctos ſacrilega audacia inuocant, impulſi à diabolo qui ſanctorum inuocationem in mundum inuexit, idq; ob has cauſas. Primum ut Chriſtum ſuo honore ſpoliaret. Deinde ut ſanctos ignominia afficeret. Poſtremò ut idololatras qui ſanctos inuocant, olim ſocios habeat æternarum pœnarum.

Quarta, miſſa papiſtica ad turpiſsimum quæſtum eſt proſtituta. Nam non ſolum pro animarum redemptione è purgatorio miſſas uendunt: Verumetiam uenales eas pro-

proſtituunt ad quiduis impetrandū. in qua re plurima ſcelera concurrunt: quorum nonnulla commemorabo, ut perfecto odio perſequamur impuriſsimum miſſarum quæſtum. Primū enim hic quæſtus pugnat cum fundamento ſalutis noſtræ, quod eſt gratuita miſericordia. Gratia, inquit, ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex uobis, ſed Dei donum eſt, Non ex operibus ne quis glorietur. Deinde cœnam Dominicam abolet. Quis enim adeo cœcus eſt ut nō uideat alieniſsimum eſſe à Chriſti cœna quæſtū impurum ex ea captare, quam cœnam DOMINVS uoluit eſſe σπουδὴν dulciſsimam ſui intimi amoris erga Eccleſiam ,& teſtimonium redemptionis Eccleſiæ per mortem ſuam, quā redemptionem gratuitam ſuæ ſponſæ dilectæ in ſua cœna obſignat. Tertio, hoc quæſtus aucupium euertit uaticinia prophetarum de beneficijs mediatoris noui teſtamenti. Omnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſitientes, ait Eſaias, uenite ad aquas & qui non habetis argentum properate, emite & comedite. Venite & emite abſq; omni precio uinum & lac. Per aquã uinum, & lac intelligit propheta beneficia Euangelij, quæ pronunciat eſſe gratuita. Quemadmodum enim pane, uino, aqua & lacte nutriantur corpora noſtra: ita animæ noſtræ doctrina Euangelij, ſpiritu ſancto, Sacramentis & alijs Chriſti donis gratuitis nutriuntur & ſuſtentantur. Quarto nundinatio miſſæ papiſticæ miſeros homines inebriat carnali fiducia. Nam numerato precio pro ficta expiatione tanquam efficaciſſimo pharmacho putant ſe repellere omnes noxas, idq; ſine fide & pœnitẽtia, & quia ſe emptis miſsis armatos aduerſus diabolum & mortem confidunt, multò licentius peccare pergunt, & indies obſtinatiores redduntur. Quinto hic miſſarum quæſtus purgatorij fundamentum eſt. Nam

quó

quò magis uenales haberent miſſas, docuerunt ſacrifici purgatorium animarum eſſe poſt mortem, in quo animæ mortuorum detinerētur donec ſatis è maculis peccatorum in uita commiſſorum purgatæ eſſent. Quarè eis, qui uel ſeipſos, uel ſuos amicos mortuos ab igni purgatorij liberari cuperent miſſæ uenales curabantur, quibus redimi finxerunt pœnas purgatorij. Hinc ſupra modum auctum eſt, ut uocant patrimonium petri. Hinc eſt ꝙ facultates miſerorum hominum à ueris hæredibus ad ſacrificos & monachos tranſlatæ ſint. Sexto, hic quæſtus miſſaticus & impoſtura lenonis Romani neruus eſt papatus, hoc eſt regni antichriſti. Quarè non mirum eſt quòd adeo ferociter dimicent papiſtæ pro ſuis aris. Metuunt enim magnum periculum ſuis focis imminere, ſi aræ expugnatæ fuerint.

Quinta abominanda idololatria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſt loco Chriſti adorare panem.. Nã ut ſuprà quoq; attigimus ſacrificus poſt muſsitationem hiſtoriæ de inſti-tutione cœnæ adorat ipſe primus pa-nem, & mox eundem leuat, ut adore-tur à Populo. Papiſtis enim perſua-ſum eſt uirtute muſitatorum uerbo-rum inſtitutæ cœnæ fieri elemento-rum, hoc eſt panis & uini trãſſubſtã-tiationem in corpus & ſanguinem Domini, quæ proſtituunt adoranda, ſed manifeſto errore. pugnat enim cùm ratione ſacramenti iſta á thoma propugnata tranſſubſtantiatio. Nam ut in baptiſmo requiritur, ut ma-neat ſubſtantia aquæ, quæ dum aſ-pergitur iuxta inſtitutionem Chri-ſti, rationem ſacramenti habet, & ue-rè cum illa aqua adeſt arcano modo ſanguis Chriſti, quo homo internus abluitur à peccatis, adeoq; ipſum Chriſtum induit: Ita in cœna DOMI-NI requiritur, ut maneat ſubſtantia panis & uini, quæ dum porriguntur

& ſu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& ſumuntur iuxta inſtitutionē Chriſti, rationem ſacramenti habent, & uerè cum pane & uino adſunt arcano modo corpus & ſanguis DOMINI, quibus homo internus alitur, fouetur, & reficitur. Ante ergo uſum ordinatum non habent magis rationem ſacramenti panis & uinum, quā aqua baptiſmi. Proinde ſimilis furor eſt adorare panem & uinum, ac ſi quis adoraret aquam aſpergendam in hominem baptizandum, uel aſperſam & reſeruatam adorationis ergò. Quòd autem Papiſtæ recitationi uerborum cœnæ tribuant uirtutem trāſſubſtantiandi, ut cum illis loquar, elementa, à Magis potius & incantatoribus didicerunt quàm à Chriſto. Is enim ſolus eſt qui ſua diuina potentia efficax eſt in cæna, & manibus miniſtrorum communicantibus iuxta inſtitutionem ſuam porrigit ſuum uerum corpus, & uerum ſanguinem nobis planè inſcrutabili modo. Cœ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

terum quòd in reformatis Eccleſijs alta uoce & uulgari lingua hiſtoriam inſtitutæ cœnæ pronuncient miniſtri Euangelij, id faciunt non ut uirtus aliqua ex recitatione illa tranſeat in elementa: Sed alioqui ſanctiſsimo & utiliſsimo conſilio. Nam nihil pijs cordibus dulcius eſſe ſciunt, quàm audire ipſam hiſtoriam inſtitutæ cœnæ, quæ cauſas inſtitutionis continet, & commendat ipſis dulciſsimam σπονδὴν inter Chriſtum & ipſius Eccleſiam. Proinde ut papiſtæ muſitando apud ſe uerba cœnæ ſacrilegiū maximum committunt occultādo doctrinam Euangelij, cuius ſumma in hiſtoria inſtitutæ cœnæ continetur: Ita minimè ferendum, ſed Potius fuſtibus cohercendum iudicarem, ſiquis uellet cœnam Dominicā celebrari ſine recitatione hiſtoriæ uel ex Euāgeliſtis, uel ex Paulo petitæ. Hic fortè aliquis in ſurget, & dicet in celebratione cœnæ in reformatis Eccleſijs panē uulgo

adorari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

adorari non minus quám in papatu. Ad hoc ſic reſpondeo, ſi quis panem & calicem in noſtris Eccleſijs adorat hæret adhuc in papiſtico errore, à quo per pios Euangelij miniſtros eſſet reuocandus. Deinde diſtinguo inter cultum panis & reuerentiam animi erga maieſtatem Chriſti, præſentis in cœna, quam reuerentiam teſtamur genu flexione, & externis corporis geſtibus, dum in cœnæ celebratione occupamur. ut hanc reuerẽtiam licitam & piam, & à Paulo Apoſtolo nobis commendatam iudico: ita cultum panis & uini impium & prophanum eſſe ſtatuo: Cùm quia mandatum non habet, ſine quo mens pia nihil in religione ſtatuit: Tũ quia temeraria eſt, ut quæ non ſit contenta eó ſacramenti uſu quem DOMINVS poſtulat.

Sexta, contra inſtitutionem & naturam cænæ Dominicæ eſt ꝙ unus ſeorſim epulum habeat abolita communi-

municatione. Ita enim Paulus ait, conuenientibus uobis in unum, non eſt cœnam Dominicam comedere. Vnuſquiſq; enim propriam cœnā præſumit edendo. Deinde ut nemini ſibi ipſi baptiſmum conferre licet; Ita nec ſacrifico licitum erit ſibi priuatim & ſoli Dominicam cœnam inſtruere. Si igitur non eſt cœna Dominica iſta priuata epulatio, profecto fruſtra gloriantur ſacrifici ſe quinq; uerbis corpus Chriſti de cœlo in aram ſuam detrahere. Nam Chriſti corpus & ſanguis ibi ſolummodo adeſt ubi ſeruatur Chriſti inſtitutio, & iuxta inſtitutionem communicatio. Neceſſe eſt igitur ut ad minimum ſit qui porrigat, & qui accipiat.

Septima huius miſſæ præſidio regnum Antichiriſti à Sathana erectum augetur & confirmatur. Nam omniū impiorum cultuum quibus regnum Antichriſti fulcitur officina eſt miſſa. Quæ ideo fallit ſecurius quia formam

habet

habet á ſua natura alieniſsimã. Speciosiſsima enim apparet, cùm nihil ſit ea abominabilius.

Octaua, applicatio miſſæ pro mortuis, ut liberentur à purgatorio, planè Diabolicum inuentum eſt. Nã nemini fit remiſsio ſine propria fide. Contumelia igitur Chriſtum afficiũt qui fingunt oblationem illam mereri mortuis remiſsionem. Deinde qui ex hac uita diſcedunt, uel in fide diſcedunt, uel ſine fide. Si in fide, beati ſunt iuxta illud. Beati qui in DOMINO moriuntur. Et Petrus dicit Finem fidei eſſe ſalutem animarum. At ſi ſine fide, firma ſtat ſententia Chriſti. Qui non credit in filium ira Dei manet ſuper eum. Duplex proinde uia eſt. uidelicet uitæ ſeu ſalutis quæ eſt credentium, Et mortis ſeu damnationis, quæ eſt omnium qui in Chriſtum credere in uita recuſarunt. Vbi ergo purgatorium ex quo animæ precio miſſarum redimuntur?

Cœte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Cœterum tametſi ueritas de ido-
lolatrica miſſa papiſtarum, Eccefiæ
Dei non eſt incognita, tamen
papiſtæ ne uideātur cauſa cadere tres
ueluti clypeos nobis obijciunt. Pri-
mum enim factum Melchizedech
proferunt. Deinde opponunt locum
Malachiæ de ſacrificio futuro inter
gentes, cum ſimilibus. Tertio digni-
tatem populi noui teſtamenti am-
plificant, ſed quantum ualeant ſingu-
la breuiter uideamus. factum Mel-
chiſedech à quo petunt papiſtæ cau-
ſæ patrocinium hoc modo deſcribitur
Geneſ: 14. Et Melchiſedech rex Sa-
lem protulit panem & uinum, & hic
ſacerdos Dei altiſsimi, & benedixit
ei & ait. Benedictus Abraham Deo
altiſsimo. Hinc inferunt impudenter
ꝙ operteat ſacrificos offerre Deo
Panem & uinum in hoſtias placabi-
les. Non profecto meliori conſequē-
tia, quàm ſi quis; ita colligeret. Phi-
lippus eſt in Hiſpania, ergo mare
eſt

eſt dulce. Primum enim corruptè le-
gunt obtulit pro Protulit, & pro co-
pulatiua Particula Et legunt Enim.
Quo facto teſtantur quem habeant
magiſtrnm nempe diabolum, corrup-
torem & caluminatorem uerbi diui-
ni. Deinde perperam diſtinguūt com-
ponenda, & componunt diſtinguen-
da. Duo enim ſunt membra diſtincta
narrationis in Moſe. Prius eſt de re-
ge & regio facto. Poſterius de ſa-
cerdote & ſacerdotis facto. Melchi-
zedech rex Salem protulit panem &
uinum, habes regem & regium factū.
Et ipſe fuit ſacerdos Dei altiſsimi,
benedixitq́ ei, habes ſacerdotem &
ſacerdotis factum. Quòd ergo Mel-
chiſedech protulerit panem & uinum
liberalitatis regiæ fuit, qua uoluit ex-
ercitum Abrahæ defatigatum refocil-
lare. Quòd autem benedixerit A-
brahæ, ſacerdotalis muneris erat.
Nam ſacerdotum eſt benedicere po-
pulo Dei Numer: 6. Tertio ſcirent
papiſtæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

papiſtæ ex epiſtola ad Hebræos Melchizedechũ non fuiſſe typum ſacerdotum papalium, ſed aſsimilatum fuiſſe filio Dei idq́ iuxta modũ certum. Tu es, ait Pater ad filium, ſacerdos æternus ſecundum ordinem Melchizedech. Iam ſi dicunt ſe eſſe ſacerdotes ad modum Melchizedech, faciunt ſe ſucceſſores Chriſti in ſacerdotio quem Spiritus ſanctus in Epiſtola ad Hebræos affirmat habere ſacerdotium ἀπαράβατον, ut quod ſucceſsione ad alium non tranſeat, & quem pater interpoſito iureiurando teſtatur nullum habiturum ſucceſſorem, ſed ipſum ſolum manſurum æternum ſacerdotem. Ita enim habet Pſalmus 110. Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchizedech. Quartò certiſsimo certius eſt Spiritum ſanctum in Epiſtola ad Hebræos nequaquàm prætermiſiſſe ſi quid myſterij de ſacrificio panis &

uini

uini in nouo teſtameuto latuiſſet in facto Melchizedech. Nam exactè & diſtinctè enumerat Spiritus ſanctus conditiones quibus Melchizedech aſsimilatus fuit filio Dei æterno noſtro ſacerdoti.

Ex his rationibus euidentiſsimè conſtat, ꝙ papiſtæ perperam detorqueant factum Melchizedech ad ſuũ idolum ſtabiliendum. Nec moramur ꝙ in ſuam ſententiam adducant quædam patrum dicta, qui acceptum errorem á maioribus ſuis tradiderunt poſteris. Nulla enim humana autoritas tanta eſt, quin cedat uoci diuinæ. Nec longa & erronea conſuetudo aliud eſt quàm erroris ueſtutas. Cui meritò ueritas Dei eſt præferenda. Theodoretus, quem unum omnibus ſcholaſticis ſcriptoribus præferendũ iudico, expendens uerba epiſtolæ ad Hebræos, ita ait in cap: 8. Si igitur & ſacerdotium quod eſt ex lege fidem accepit, & ſacerdos qui eſt ſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cundum ordinem Melchizedech obtulit ſacrificium, & effecit ut alia ſacrificia non eſſent neceſſaria, Cur noui teſtamenti ſacerdotes myſticam λυτȣργείαν ſeu ſacrificium peragunt? Sed clarum eſt ijs qui in rebus diuinis ſunt eruditi nos non aliud ſacrificium offerre, ſed illius unius & ſalutaris memoriam peragere. Hæc Theodoretus. Sed poſterior ætas á diabolo ſeducta ex malè intellectis patrum dictis fabricauerunt idolum miſſæ.

Malachiæ locus quem pro ſua ſententia ſtabilienda adducunt, hic eſt ex cap: I. In omni loco ſacrificium offertur nomini meo, atq; oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus. Ex hoc Malachiæ dicto & ſimilibus quale eſt illud Ezechielis 40. Sacrificium offerte DOMINO legittimum & perpetuum, Conantur papiſtæ ſuum miſſaticum ſacrificium ſtabilire. Verũ hanc collectionem uel pueri qui elementa dialectices

lectices deguſtarint riſerint. Quis e-
nim ferat hanc collectionem anima-
lia ſunt in foro. Ergo eſt ibi Chime-
ra. Imo quòd adhuc abſurdius eſt:
Ex genere non diſtributo inferunt
monſtrum, nec auditum, nec antea
uiſum à quoquam. Argumenti autẽ
Prophetici uis hæc eſt. Prophetæ
prædicunt fore in gentibus ſacrificiũ
& in omni loco futuram oblationem
mundam, igitur gentes conuerſæ
per prædicationem Euangelij habe-
bunt ſacrificia & oblationes. Verum
qualia nam ſint illa ſacrificia, qualeſq́
oblationes non ab hominibus, ſed à
Deo & ab ijs qui teſtimonium Dei in
ſe loquens habent diſcendum eſt. Sed
de hac re poſtea dicemus, ubi agetur
de ſacrificijs Chriſtianorum.

Tertium quod obijciunt papi-
ſtæ eſt dignitas populi noui teſtamẽ-
ti, ad hanc dignitatem aſtruendam
adducunt Papiſtæ multa ſcripturæ
teſtimonia, & potiſsimum duo dicta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ex ſecundo prioris epiſtolæ Petri. Ad quem accedentes lapidem uiuum & ipſi ueluti uiui lapides ædificemini domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum ad offerendum ſpirituales hoſtias acceptas Deo per Ieſum Chriſtum. Et mox in eodem capite. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in acquiſitionem, ut uirtutes annuncietis illius qui ex tenebris uos uocauit in admirabilem ſuam lucem. Ex his & ſimilibus dictis rectè quidem colligũt Papiſtæ dignitatem populi noui teſtamenti, uicioſè inferunt propterea requiri miſſaticos ſacrificos, qui offerant ſacrificium placabile pro uiuis & mortuis. Nam Petrus hic alloquitur non ſacrificos, ſed totum Dei populũ, Viros, fœminas, uirgines, ſenes, iuuenes & infantes, quos omnes dignatur ſacerdotum honore, ut qui ſacerdotio fungantur ad offerendum ſpirituales hoſtias acceptas Deo per

Ieſum

Ieſum Chriſtum. Si igitur omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes, ut offerant Deo hoſtias acceptas, profecto aliud eſt ſacerdotium Chriſtianorũ omnibus commune, & aliud papiſtarum quod ſolis raſis & unctis ad offerendas hoſtias placabiles committitur ſine mandato Dei, imo contra apertiſſimas ſcripturas. Quando ergo papiſtæ ſic colligunt. Dignitas populi noui teſtamenti longè maior eſt quàm populi ueteris teſtamenti, Proinde requiritur ut Chriſtiani quoq; habeãt ſacrificia eaq; auguſtiora ueteribus, alioqui deterioris conditionis eſſent quàm uel gentes prophanæ fuerunt, Vel Iudæi ſub ueteri lege. Concedo dignitatem eſſe ampliſſimam. Do etiã auguſtiora eſſe ſacrificia ſed miſſã eſſe ſacrificiũ Chriſtianorum ex dignitatis prærogatiua ne quaquàm efficitur.

Cum itaq; & firmis rationibus oſtendimus miſſæ papiſticæ uanitatem atq; prophanitatem, & leuita-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tem clypeorum quos nobis obijciunt demonſtrauimus, Reliquum eſt, ut illorum impietatem fugiamus tanquã ſerpentem qui primis noſtris parentibus autor fuit ut tentarent DEVM corrigendo ipſius mandatum. Eſt enim tentare Deum nihil aliud quam ſpretis uerbo, ordinatione, & uocatione, aliud quærere fiducia propriæ ſapientiæ, quod magis placet. id quod Papiſtæ fecerunt excogitãdo missam pro uiuis & mortuis: Qua ſuum regnum ſtabiliri, & dignitatem opeſq; ſuorum ſacrificorum augeri ſtatuerunt.

Nunc breuiter, ut promiſimus, de ijs quæ adiaphora & media haberi poſſunt, dicamus. Neq; enim omnia quæ in papatu obſeruantur, impia ſunt genere, ut neccelsario omnia ſint fugienda. Preces matutinæ & ueſpertinæ, quæ de tempore, ut uocant, inſtitutæ ſunt, conſtant pſalmis & lectionibus ex ſacris ſcripturis

deſump-

deſumptis. Quarè pius in papatu ha-
bitans his intereſſe poteſt, illæſa cō-
ſcientia, modo periculum ſcandali
uitari poſsit, & caueatur colluſionis
cum aduerſaris ſubſpicio. neq; enim
ita Scyllam fugiendam eſſe iudico, ut
in Carijbdim incidas. Nam extrema
hæc ex æquo fugienda ſunt. uideli-
cet Papiſtica impietas, & epicuriſmi
ſuſpicio. Nam qui ſemper fugit cœ-
tus hominum, ubi fiunt preces ab
Eccleſia, non tam papiſticam impie-
tatē fugere, quàm epiſcuriſmū ſectari
uidetur. Quaré uelim pios in papatu
habitantes interdum intereſſe preci-
bus matutinis & ueſpertinis, præſer-
tim ijs in quibus nec fit inuocatio
mortuorum, nec panis adorandus in
monſtràntia exhibetur, quemadmo-
dum fit in feſtis ſanctorum, & in ſum-
mis feſtis ut uocant, in quibus etiam
thuris ſuffitus coram ſtatuis uentila-
tur.

Quantum autem ad baptiſmum

 infan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

infantum attinet, duo facienda ſunt pijs. Corde improbent nugas Papiſticas, quibus cōtaminatur quodāmodo baptiſmus, & reuerenter inſtitutionem Chriſti meditentur. Quod cùm ſit puto pios excuſari qui uel ſuos liberos Baptizari ſinunt in papatu: Vel alioqui accedunt ut teſtes baptiſma infantum. Quia illic aliquid remanet de inſtitutione Chriſti.

Quid hic dicendum eſt de miſſa in qua fit diſtributio panis & uini? An quia aliquid in ea remanet de inſtitutione Chriſti licebit pio homini rectè edocto de idolo miſſatico intereſſe & communicare cùm alijs? Nam ſi ideo baptiſmo papiſtarum multis additamentis contaminato licet adeſſe, quia ibi aliquid remanet de inſtitutione Chriſti, Cur non eadem ratio ualebit in cœnæ communicatione? Hæc quæſtio, etſi admodū difficilis apparet tamen id quod mihi uidetur apertè dicam, iudicium relinquens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

linquens Eccleſiæ, hoc eſt, uerè pijs præſertim ijs qui crucē experti ſunt, & intra telorum iactus uerſati. Primum igitur diſtinguo inter miſſam, & communionem in papatu. Nam tantũ diſcrimen ſtatuo inter miſſam & communionem illam ſolennem quæ celebratur in papatu die paſchatos, quantum eſt inter cœlum & infernũ. ſiquidem in miſſa planê nihil remanet de inſtitutione Chriſti. Quarè ut miſſam inpiam iudico, ideoq; fugiendam tanq; idolum Diaboli: Ita quod remanet de inſtitutione Chriſti, ſanctum pronuncio. NePhas enim eſt putare rem tantam pendere à dignitate miniſtrornm. Quoniam reuera diuerſiſsimi ſunt actus, Miſſa papiſtica, & communio ſeu cœna. Nam finita miſſa Papæ, inchoatur cœna Chriſti. Debet igitur pius in papatu habitans fugere idolum miſſæ, & poteſt modo caueatur ſcandalum, & colluſionis cum aduerſarijs ſuſpicio, interesse

eſſe communicationi, & cum electis Dei quales multi latent abſq; dubio in papatu, communicare. Quid? An ergo licebit communicare ſub altera, ut uocant, ſpecie? An non excluduntur laici â ſacro poculo ſanguinis DOMINI? Ex noſtris non pauci putãtes conſecrationem (ut uocant,) fieri recitatione uerborum, de inſtitutione cœnæ, grauiſsimum peccatum iudicant, ſi quis ſub altera ſpecie communicet. Sacrifici ſimiliter miniſtri cœnæ in papatu putant laicos non fore participes calicis DOMINI ob eandem cauſam, uidelicet quòd uerba non ſunt muſsitata ſuper calicem, ex quo propinatur Laicis. Quare putant uinum eſſe ſine præſentia ſanguinis DOMINI. Quod ſi ſic eſſet, hoc eſt, ſi res tanta penderet à recitacione uerborũ, potius quàm à Chriſto, qui præſens in ſua cœna porrigit ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, nequaq; uellem pium hominem

in

in papatu communicare. Hos cum habemus aduerſarios uidelicet Domeſticos, & extraneos, difficile eſt aliquid ſine offenſione pronunciare, dicam tamen quoód ſentiam.

Primum omnium tenendum eſt ꝙ conſecrare non ſit, ut papiſtæ putant, & quidam ſemipapiſtæ opinantur, pronunciatione præſcriptorũ ſeu conceptorum uerborũ magico more rẽ communem, ſeu non ſacram, ſacram facere: Sed conſecrare uerißimè eſt rem quampiam à communi uſu ſeparare, atqꝫ eandem ſacro uſui diuinitus ordinato applicare cum Dei laude & gratiarum actione. hanc definitionem firmam eſſe intelligit qui uim conſecrandi uerbi cadoſh apud Hebræos, cum ritu conſecrandi ueteri contulerit, quiqꝫ factum Chriſti inſtituentis cœnam, & doctrinam Pauli de benedictione panis & calicis ſimul perpenderit. Cùm ergo hæc

res

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

res non pendet nec ex uerborum uirtute, nec impeditur malicia hominum inuidentium pijs participationē calicis, ſed pendet ex mandato & inſtitutione Chriſti, qui iuxta ſuam promiſsionē uult intereſſe cœtui piorum inuocantium ipſum, cogitantium & agnoſcentium beneficia mortis & reſurrectionis ipſius, non dubito quin pij in papatu participationem corporis & ſauguinis percipiant, tametſi incantatio papiſtica calicem non fœdat. Nam & qui ſanctificat filius Dei eſt, & qui porrigit manibus miniſtrorum corpus & ſanguinem ſuum filius Dei eſt, cuius diuinam potentiam, & immenſam bonitatem, nec impedit error hominum, nec malicia inuidorum ſupprimentium recitationem de inſtituta cœna, frangit.

At obijciat aliquis: Qui ſimul cōmunicant, id faciunt, ut ſint unum in Chriſto. Ita enim Paulus ait. Quoniam ut unus panis: Ita unum cor-

pus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pus multi ſumus. Omnes qui de u-
no pane, & uno calice participamus.
Papiſtæ autem qui fidem non adferũt
extra Chriſti corpus ſunt. nemo e-
nim in Chriſto eſt, niſi per fidem. Pro-
inde uidetur non licere cum papiſtis
communicare. Reſpondeo duplicem
eſſe communionem in cœna. Quarũ
una eſt fidelis animæ & Chriſti, de
qua idem Apoſtolus. Calix benedi-
ctionis cui benedicimus nonne com-
municatio ſanguinis Chriſti eſt, &
panis quem frangimus, nonne cor-
poris DOMINI communicatio eſt?
Huius communicationis uerè ſunt
participes qui fidem ſecum adferunt
ad ſacram cœnam. Altera communio
quæ pendet à priori, eſt fratrum com-
municantium inter ſeſe. Hanc fideli-
um communinionem impedit nec im-
pietas miniſtri, nec ſi unus aut al-
ter Iudas adfuerit. Nam eſt ſpiritua-
lis communio quæ eſt piorum omni-
um ſub uno capite, etiam ocultorum
in pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

in papatu, quales haud dubio multi ſunt. Verum hic rurſus moneo cauendam eſſe, uel ſimulatam abnegationem confeſsionis. Quid ſi quis adeò abhorreat à papatu, ut nullo pacto communicare audeat in regno papæ? An non hic pio patrifamilias, qui habet piam uxorem, & rectè inſtitutam familiam, licebit priuatim in ſua domo ſibi & ſuis cœnam Dominicam inſtruere, necne? Erunt forſaſſe qui dicent non licere, propterea ꝙ adminiſtratio ſacramentorum pertineat ad publicum miniſterium. Ab his rurſus quæro, an non communicarint olim in primitiua Eccleſia multi, anteqꝫ ordinarium & publicum inſtitutum eſt miniſterium, & antequam templa ſunt erecta in quibus publicè conuentum eſt? Ego quidem non dubito multorum piorum ciuium domos fuiſſe templa, in quibus pij patresfamilias cum ſuis familijs inſtruxerunt cœnam Dominicam, &

ſe mu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſe mutua doctrina & conſolatione erexerunt. Diſtinguo igitur inter rectè conſtitutam Eccleſiam, & inter captiuitatem & exilium, ubi publicè graſſatur in pios, illic uolo publico miniſterio nihil detrahi, ſed omnia fieri iuxa ordinationem benè inſtitutæ Eccleſiæ: Hic autem id eſt in captiuitate Eccleſiæ ſeu exilio ſub Turca & papa ſtatuo excuſari pios, ſi ſanctorum in primitiua Eccleſia imitentur exempla. Hanc noſtram ſententiam de uſu cœnæ Dominicæ in papatu breuiter aſſcripſimus, in qua ſi quis aliquid deſideret cupio amice admoneri. Nam pijs omnibus qui non tam anticipatis opinionibus quã monſtratæ ueritati acquieſcunnt, nõ ſolum hanc noſtram ſententiam, uerũetiam quicquid unquàm à me ſcriptum eſt, aut forte ſcribetur, ſubijcio: Quare amanter rogo, ne quis præcipitet iudicium, ſed rationes meas, & aduerſariorum inter ſe conferat.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quod ſi quis fecerit, ſpero ipſum ſententiam noſtram non improbaturum. Rogo autem DEVM patrem DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, ut mentes noſtras illuminet ſua luce, & furores diabolorum & hominum perſequentium ſanam doctrinam reprimat, & nos in uera pietate, per & propter Chriſtum conſeruet, ut ipſum in omni æternitate celebremus Amen.

DE SACRIFICIIS CHRIſtianorum.

Chraſtiani qui ſincerè Chriſtum profitentur, habent etiam ſua ſacrificia. Vnum uidelicet propiciatorium: Alterum ἐνχαριστικόν. Vtrumq; nomen ſortitum eſt ab effectibus eu finibus. Propitiatorium ſacrificium habent Chriſtiani, non quidem á ſe offerendum, ſed pro ſe oblatum à ſummo ſacerdote & mediatore Ieſu Chriſto. Chriſtus enim ſacerdos ſemetipſum

in ſa-

in ſacrificium propitiatorium pro omnibus tradidit, ut placato patre credentes ſanctificarentur in æternum per ipſum.

Ευχαριςικὸν ſacrificium eſt quælibet obedientia à pijs præſtita Deo, qua ut agnoſcunt DEVM omnis boni fontem & autorem: Ita teſtantur ſuam erga ipſum gratitudinem.

Vt autem hæc doctrina de ſacrificijs Chriſtianorum ſoli Eccleſiæ Dei nota, rectius intelligatur, & nobis magis dulceſcat, uolo diſtinctius de utroq; genere dicere. Nam quod particulatim, ut ait Bernhardus, diſtinctum fuerit, legitur dulcius & melius conſeruatur. In ſacrificio igitur propiciatorio ſeu expiatorio plura ſpectãda ſunt quæ facient ad eius perſpicuã explicationem. Quarè primum de ſacerdote qui hoc ſacrificium offert dicam. Mox de ſacerdotio eiuſq; partibus. Tum de fœdere. Eſt enim omnis ſacerdos alicuius fœderis ſponſor.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quarto de ſacrificij huius applicatione. Poſtremo de perpetuo huius ſacrificij uſu in conſcientia, in uita, & in morte.

DE SACERDOTE.

IN explicatione primi huius membri de ſacerdote ſummo Chriſtianorũ, uideamus quæ fuerit neceſsitas ſacerdotis, quœ perſonæ conditio, & quis nam ſit. Neceſsitas ſacerdotis hinc æſtimetur. Nos omnes eſſe peccatores, reoſq; æternæ mortis, cùm propter parentum primorum defectionem à Deo, tum ob noſtram propriam culpam & reatum in confeſſo eſt: Id quod & pœnæ à iuſtiſsimo Deo impoſitæ, & uox Dei, & conſciẽtia cuiuſq; teſtantur. Iam autem unũ ex duobus neceſſarium omnino fuit. Aut enim nobis æternum pereundum erat, aut reconciliatio cum Deo offenſo ineunda. Verum quia reconciliatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

iuſta eſſe debuit, ne quid decederet iuſticiæ diuinæ, non potuit fieri ſine compenſatione iniuriæ Deo factæ. Hæc autem compenſatio neceſſario fieri debuit per aliquem mediatorem. Vt quemadmodum unus Adam coniecit nos omnes in mortem & damnationem ſua culpa: Ita aliquis eſſet qui ſuo merito nos Deo offenſo recōciliaret, facta iniuriæ compenſatione. Qui autem ita inter DEVM offenſum & homines offendentes eſt mediator, ſacerdos nominatur. Ita enim Epiſtola ad Hebræos habet capit. 5. Omnis ſacerdos ex hominibus aſſūptus, pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ſunt apud DEVM agenda, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. Ex his euidentiſsimè patet, quàm fuerit neceſſarius ſacerdos, ad ineundam reconciliationem noſtri cum Deo offenſo. Sed quis talem ſacerdotem dare potuit cùm totum genus humanum ſit reum & nullus in

toto genere humano pro ſeipſo ſatiſ-facere, nedum pro alijs Poſsit, Deus ſapientiſsimus conſilium, quod homo dare non potuit, protulit. Nam miſericordiæ ipſius fuit miſereri ſuæ creaturæ, Sapientiæ, ne fine ad quem condita erat excideret. Potentiæ, ne ſineret Diabolum perpetuam exercere tyrannidem in creaturam ad ſuam imaginem conditam. Denicꝫ iuſticiæ ne ſineret peccatum impunitum. Protulit ergo conſilium Deus ſapientiſsimum per quod & ſummam ſapientiam, & immenſam miſericordiam, & infinitam potentiam, & iuſticiam abſolutiſsimam declarauit. Quoniam itacꝫ maior fuit ira Dei in peccatores, quales ſumus omnes natura, ſiquidem natura ſumus filij iræ, quâm ut eam ſuſtinere poſsit purus homo, & iuſticia tamen Dei requirebat, ut unus aliquis in humano genere uitæ autor eſſet, ſicut unus mortis fuit, Dedit igitur Deus talem ſacerdotem

qui

qui potuit, quia Deus: Et debuit, quia homo. unus utiq; de humano genere, ſegregatus tamen á peccatoribus, hoc eſt, iuſtus. Alioqui minimè idoneus dato muneri. Ita enim ait Deus. Semen mulieris conteret caput ſerpentis, hoc eſt conſenſu totius ſcripturæ approbante, Æternus Dei filius aſſumet humanam naturam, in unionem perſonalem, hoc eſt, ut Deus & homo ſit una perſona, mediator ſeu ſacerdos inter DEVM & homines, qui cauſa hominum in ſe ſuſcepta pœnam luet hominibus debitam, ac homines, imputata ipſis ſua iuſticia, cum Deo reconciliabit. Vnde Auguſtinus. Sanandæ noſtræ miſeriæ conuenientior alius modus non fuit, quam per paſsionem Chriſti. Is enim, ut idem ait, delicta noſtra ſua delicta fecit, ut iuſticiam noſtrã ſuam iuſticiam faceret. Conditio proinde ſacerdotis ſuo merito nos Deo reconciliantis duplex requirebatur. Natu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rarum una. Altera Qualitatis. Conditio naturarum, quód hic noſter ſacerdos debuerit eſſe Deus & homo, una perſona, alioqui mediator eſſe non potuiſſet. Vt enim ſua æterna diuinitate patri: ita nobis humanæ naturæ ſocietate coniungi debuit. Filius proinde Dei, ut ait Ambroſius, aſſumpta carne homo natus eſt, ut mediator Dei & hominum, homo eſſet Ieſus Chriſtus. opportuit ergo ut ex utroq; mediator eſſet, ut utrũq; reconciliaret. Ex Deo quidem ut cũ ipſo colloqui poſſet & intercedere, ex humano genere uerò ut & debitor eſſet, & haberet quod offerret. Vnde Epiſt: ad Hebræos. particeps factus eſt carnis & ſanguinis, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc eſt diabolum, & liberos redderet quotquot per omnẽ uitam obnoxij erant ſeruituti. Item debuit per omnia fratribus aſsimilari, ut miſericors eſſet, & fidelis ſacerdos

in his quæ apud Deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex eo quód tentaretur, poteſt & ijs qui tentantur ſuccurrere.

Hactenus de conditione naturarum diuinæ, & humanæ ſacerdotis noſtri: Iam de qualitate perſonæ, de qua eadem Epiſtola ad Heb: in hunc modum. Talis decebat ut noſter eſſet ſummus ſacerdos, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habuit neceſsitatem quotidiè prius pro ſuis delictis hoſtias offerre: Deinde pro populi. Sed de hac qualitate in expliacatione ſacerdotij plura ſe offerent dicenda. Quód autem Ieſus Mariæ Virginis filius ſit uerus Meſsias adeoq; ſacerdos & mediator nobis à Deo promiſsus & datus, ſuprà oſtendimus hanc immotam demoſtrationem opponentes Iudæis.

Is ſolus abſq; omni dubio, ac ueriſsimo uerius, atq; adeo omniũ confe-

ſsione eſt Meſsias uerus & unicus, adeoq; ſacerdos, & mediator, in quē omnia Prophetarum uaticinia concurrunt, cuiq; ſoli conuenit quicquid de Meſsia prædictum eſt à ſanctis Dei Prophetis, Moſe & alijs.

In Ieſum autem Mariæ filium concurrunt omnia Prophetarum uaticinia, & huic ſoli Ieſu conuenit quicquid de Meſsia dictum eſt à ſanctis Dei Prophetis Moſe & alijs.

Ergo ſolus Ieſus Mariæ Virginis filius eſt Meſsias, uerus & unicus adeoq; ſacerdos, & Mediator noſter.

Minorem quæ eſt κρινόμενον confirmauimus ſuprà, ubi refutauimus Iudæorum uanitatem de Meſsia. Videantur quæ annotauimus in primum huius Pſalmi uerſū aduerſus Iudæos.

DE SACERDOTIO eiuſq; partibus.

Sacer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

SAcerdotium noui teſtamenti eſt miniſterium diuinitus ordinatũ & ſancitum in quo ſummus, & æternus ſacerdos Deus & homo Ieſus Chriſtus confirmatus iureiurando diuino annunciat, & conſeruat doctrinam euangelij de remiſsione peccatorum, offert ſeipſum per ſpiritum æternũ in ſacrificium piaculare, ſeu propitiatorium, quo & expiat peccatum, & ſatisfacit iuſticiæ Dei pro peccatoribus, placat iram Dei, meretur gratiam & ſpiritum ſanctum omnibus credentibus in nomen eius, & orat aſsiduè pro Eccleſia, & exauditur, ut excuſſo iugo diaboli hoſtis humani generis, & reparata imagine Dei in nobis amiſſa per peccatum, ſanctificemur in æternum, atq; adeò beati uiuamus, Chriſto ſacerdoti conformes in omni æternitate.

Hæc definitio cùm ex ijs quæ diximus de ſacerdote, tum ex totius ſcripturæ conſenſu & præſertim ex

Epiſt: ad Heb: de ſacerdotio Chriſti collecta eſt: Sed ſingulæ partes huius definitionis, ut uberrimã doctrinam & conſolationem continènt: ita longiorem explicationem poſtulant. Sunt autẽ tres partes ſacerdotij Chriſti in definitione expreſſæ, uidelicet doctrina Euangelij, ſacrificium, & oratio ſeu intercesſio. Atq; harum ſingulæ perfectiſsimæ ſunt & efficaciſsimæ, ita ut nec quicꝗ̃ uel in ipſis deſideretur, uel ſit infirmum ad ſaluandum. Virtus enim omnis harũ partium pendet à maieſtate ſacerdotis noſtri Chrtſti, in quo nec ſapientiam, ,nec bonitatem, & puritatem, nec uoluntatem, nec potentiam quis deſiderare poterit. De his ergo tribus partibus ordine dicemus.

Prima pars eſt annunciatio Euangelij, ſine qua nos miſeri & cœci peccatores nihil fauoris & gratiæ à Deo ſperare poſſumus. Nam ſine hac Euangelij doctrina triſtiſsimis inuoluimur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

mur tenebris, & peccatorum noſtrorũ magnitudine, multitudine, & turpitudine, uel iudicio propriæ conſcientiæ condemnati proſternimur, ut planè deſperare ſit neceſſe. Siquidem & lex Dei iram minatur legem non facientibus. (Hæc enim legis iudiciaria ſententia eſt: Maledictus omnis qui non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in lege): Et conſcientia quæ eſt teſtimonium iudicij futuri, nos coram tribunali Dei reos peragit: Et calamitates humani generis iuſtiſſimam eſſe iram Dei teſtantur: Et horribilis tyrannis diaboli in humanum genus, atq; multi tragici caſus omnibus temporibus, quàm horrenda res ſit peccatum conuincunt. Taceo bella, taceo ſigna in cælo, terra & mari teſtantia furorem (ut cum Propheta loquar) iræ diuinæ. Hæc omnia ſunt ueluti præludia æternæ miſeriæ eorum qui non conuertuntur ad prædicationem Euangelij. His omnibus

malis

malis medetur ſacerdos noſter, modo eius medicinam tanquam Phrenetici non reſpuerimus cum furioſo & cœco mundo. Is enim è ſinu patris profert ſuauiſsimam doctrinam Euangelij de remiſsione peccatorum: quibus remiſsis & abolitis nec lex in nobis habet quod condemnet nec diabolus & mors quicquám iuris in nos obtinent. Hæc doctrina Euangelij myſterium dicitur abſconditum à ſapientibns huius mundi, atque ſtulticia ab illis iudicatur. Sed miſeris & afflictis peccatoribus ſapientia eſt Dei, cui per ſtultam prædicationem crucifixi Chriſti placuit ſeruare credentes.

Quænam igitur, & qualis ſit hæc doctrina Euangelij breuiter explicandum eſt, quò nobis hæc pars ſacerdotij Chriſti fiat dulcior. Chriſtus Lucæ 24. Summam rei his uerbis proponit. Oportet prædicari in nomine meo pœnitentiam ſeu conuerſio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uerſionem & remiſsionem peccatorũ inter omnes gentes. Proinde Euangelium eſt annunciatio Vniuerſalis remiſsionis peccatorum quæ contingit omnibus ijs qui conuertuntur, idq; propter nomeu Chriſti, id eſt propter merita Chriſti. Etſi autem hæc definitio ſummã rei, ut dixi continet, tamen, ut magis agnoſcatur magnitudo beneficij ſacerdotis noſtri Chriſti, ampliorem definitionẽ aſſcribam. Euangelium eſt uniuerſalis prædicatio ſacerdotis noſtri Chriſti, in qua annunciatur liberatio ab ira Dei à maledictione legis, & damnatione æterna, & proclamatur remiſsio peccatorum, ſalus, & uita æterna credentibus in filium, propter eiuſdem merita, ſecundum promiſsionem olim patribus factã, ut perpetuo gloria bonitatis Dei, prædicetur, Vtq; porro dignos fructus Euangelio edant homines per Chriſtum liberati, tandemq; uita æterna fruantur. Hæc defi-

nitio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nitio Euangelij ex uarijs ſcripturæ lo-
cis collecta docet Euangelium uerè
bonum & lætum eſſe nuncium, ſine
quo in æterna miſeria nobis eſſet pe-
reundum. Huius definitionis mem-
bra quia alibi à nobis & multis expli-
cata ſunt, nolo longiore oratione per-
ſequi. Summa huc redit: ꝙ natura
ſumus miſeri, condemnati, ſerui.
Gratia autem, quam Euangelium an-
nunciat, beati, iuſti, liberi, & hære-
des uitæ æternæ per Ieſum Chriſtum.
Hanc doctrinam Euangelij ipſe fili-
us Dei protulit è ſinu patris, & eam
propoſuit primis noſtris parentibus,
poſt triſtiſsimum illorum lapſum in
laqueos diaboli, Ita enim ait. Se-
men mulieris conteret caput ſerpen-
tis. Hanc ſonuit per miniſteriũ Noë
ante diluuium. Petrus enim affirmat
Chriſtum ſpiritu prædicaſſe iſtis ho-
minibus tempore Noë quorum ſpi-
ritus nunc detinentur in carcere pro-
pter contumacem rebellionem aduer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſus ſpiritum Chriſti ipſis prædicantē
Hanc poſtea per Prophetas, ut idem
Petrus teſtatur, protulit. Hanc poſt
humanam naturam aſſumptam tri-
bus annis cùm dimidio prædicauit.
Hanc per Apoſtolos in uniuerſum
orbem annunciari mandauit, quam &
ſubſequentibus ſignis confirmauit.
Per hanc doctrinam, ut ſemper con-
ſeruauit: Ita hodie conſeruat, & dein-
de uſq; ad finem mundi conſerua-
bit Eccleſiam aduerſus inferorum
portas. Benedicet ei, & dabit ſpiri-
tum ſanctum & uitam æternam om-
nibus huic doctrinæ credētibus. Ve-
rùm contra horrenda damnatio om-
nibus illis imminet, qui huic doctri-
næ ſignis, portētis, uarijs uirtutibus,
& uiſibili donatione ſpiritus ſancti,
confirmatæ fidem non adhibuerint.
Si enim ſermo, ut ait Epiſt: ad Heb:
per Angelos dictus, factus eſt firmus
& omnis præuaricatio, & inobedien-
tia accepit iuſtam mercedis rettibu-
tionem:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tionem: Quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Caueamus proinde, ut eadem Epiſtola monet, ne perfluamus.

Secunda pars ſacerdotij Chriſti eſt ſacrificium. Sacrificium autem Chriſti, aliás generaliter accipitur, aliâs peculiariter, Cùm generaliter accipitur, cõplectitur quicquid Chriſtus ſacerdòs noſtræ ſalutis gratia fecit, & patri obtulit. Vt ſunt eius opera omnia, Obedientia perfecta legis, Paſsio & mors uoluntaria, & interceſsio apud patrem aſsidua. Quod autem obedientia erga legem ſit huius ſacrificij pars quædam, ex eo patet ꝙ ea nos coram patre iuſtos facit. De paſsiòne & morte Epiſtola ad Hebræos cnncionatur, cùm affirmat Chriſtum ſe obtuliſſe pro peccatis noſtris, & ſanguine ſuo purificaſſe conſcientias noſtras. Interceſsio & preces capit: 5. ad Heb: oblationes dicuntur. Ita enim ait, In diebus car-

nis

nis ſuæ preces ſupplicationeſq; ei qui poterat ſeruare ipſum à morte, cum clamore ualido & lachrymis obtulit. Hæc enim tria, uidelicet obedientia legis perfecta, Paſsio, & interceſsio, à ſe mutuo ordine quodam, tanquám effecta à ſuis cauſis & contrà dependent. Nam ex eo quód ſanctus, impollutus, atq; adeo perfectiſsimé iuſtus ſecundum legem fuerit, ualuit uoluntaria obedientia ipſius in cruce ad expianda omnia hominum peccata, & quia obediens patri fuit uſq; ad mortem crucis, ualent preces ipſius pro Ecceleſia in perpetuum, qui ideo ſolus interceſſor eſt, quia ſolus ſe dedit in precium redemptionis pro omnibus, ut Paulus teſtatur. 1. Timoth: 2. Hæc conſecutio ſeu colligatio meritorum Chriſti pulcherrimè conſpicitur in noſtri ſanctificatione. Merito enim mortis ſuæ, ita expiat peccatum noſtrum, ut non amplius, modo crediderimus, rei appareamus in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

conſpectu patris, ſicut de eo prædixit Eſaias Capite 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Item, ipſe uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Merito obedientiæ legis nos ueſtit, ut iuſti appareamus coram Deo, non noſtra ſed ipſius iuſticia nobis imputata. Ita enim Paulus ait ad Rõ: 5. Quemadmodum unius inobedientia multi peccatores conſtituti ſunt: Ita obedientia unius multi conſtituentur iuſti. Vtrumq; meritum uidelicet paſsionis & obedientiæ legis cõplectitur Paulus cûm ait. Chriſtus factus eſt ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret. Nam cûm duplex ſit ſententia legis. Vna maledictionis & mortis ex lege non impleta, in quã ſententiam incurrimus propter peccatum: Altera benedictionis, id eſt iuſticiæ & uitæ: Qua ſententia excidimus per peccatum, neceſſe fuit ut &

maledi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

maledictionem legis cum cauſa, id eſt peccatis noſtris in ſe reciperet, pro nobis factus maledictus & morti obnoxius. Sic enim Paulus ait. Chriſtus nos redemit ex maledictione legis, factus pro nobis maledictum ſeu execratio & benedictionem legis nobis reſtitueret: quam nobis meruit ſua perfecta obedientia erga legem ſub qua factus eſt non pro ſe, ſed pro nobis. Atq; hoc uult Paulus cùm ait. Chriſtus eſt impletio legis in iuſticiam omni credenti. Quia autem huius impletionis teſtimonium eſt euidentiſsimum Chriſti reſurrectio, Paulus affirmat ipſum reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtri. Merito ſuarum precum & interceſsionis nobis aditum facit ad patrem, ut Paulus ad Rom: ait. Quis accuſabit electos Dei? Chriſtus eſt qui intercedit pro nobis. Cùm igitur Chriſtus dicitur offerre patri ſua merita, intelligatur generale ſacrificiū Chriſti quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

continet hoc triplex meritum. Videlicet obedientiæ legis, paſsionis, & precum.

Alias ſacrificium Chriſti accipitur peculiariter pro paſsione & morte ipſius, quæ Paſsio & mors unicũ ſacrificium expiationis eſt: Cuius typi fuerunt ſacrificia ueteris populi, & ſingulari modo id quod propitiatoriũ uocabatur, propter huius æterni & expiatorij ſacrificij Chriſti adumbrationem. Verum quia de umbris ſupra dictum eſt, ubi uanitatem Iudæorum adhuc expectantium Meſsiam oſtendimus, Hic ſolummodo dicemus de ſacrificio Chriſti, quod expiatorium ſeu propitiatorium à ſuo effectu nominat ſcriptura, quod rectè in hunc modum definiri poteſt.

Paſsio DOMINI noſtri Ieſu Chriſti æterni ſacerdotis, eſt ſacrificium propitiatorium in quo filius Dei æternus, homo factus, & æternus ſacerdos à patre conſtitutus ſeipſum, obediendo

diendo patri in paſsione, uſq; ad mortem crucis, per æternum ſpiritum obtulit æterno patri in ara crucis, Maledictionem legis uerè ſubiens, ut iſta ſua una & perfectiſsima oblatione ſatisfaceret iuſticiæ Dei pro culpa & pœna humani generis, placaret irã Dei iuſtiſsimã & mereretur hac unica uictima omnibus qui in ipſũ crediderunt, inde uſq; á creatione mũdi & credituri ſunt uſq; ad finẽ mundi, æternã ſanctificationem, hoc eſt liberationẽ â maledictione legis, gratiã, benedictionem, uitam & ſalutem æternam, ut Chriſto conformes in omni æternitate DEVM prædicent. Hanc totam definitionem complectitur Chriſtus his paucíſsimis uerbis Iohan: 17. Ego pro ijs ſanctifico meipſum ut ipſi ſint ſanctificati in æternum. Sed ſpiritus ſanctus in Epiſtola ad Heb: eam fuſiſsimè explicat, & ego in unum ueluti corpus quæ ſparſim leguntur in ea Epiſtola coëgi, ut ſimul quaſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uno intuitu, hoc admirandum opus intueamur, & aliquo modo æſtimemus magnitudinem beneficij, & grati ſimus Deo pro hac immenſa miſericordia nobis in Chriſto exhibita. Auguſtinus libro 4. de trinitate dicit quatuor in omni ſacrificio ſpectanda eſſe. Videlicet à quo offeratur ſacrificiũ. Cui offeratur. Quid offeratur. & pro quibus offeratur Quæ quatuor in noſtra etiã definitione expreſſè ponuntur & diſtinctè. Offert enim filius Dei homo factus, & ab ipſo Deo patre æternus cõſtitutus ſacerdos. Hic etenim ſacerdos ut ſolus ſanctus & iuſtus & excelſior cœlis eſt; Ita potuit ſolus ſacrificiũ in æternũ perfectum offerre. Nam ex eo quòd homo erat iuſtus, licuit ei cauſam communem in ſe recipere. Præſertim cùm unus in humano genere reliquã poſteritatem ſecum perdidiſſet, & ex eo quòd excelſior cœlis erat, Videlicet, uerus Deus, potens fuit ad offerendum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rendum ſacrificium tale, quod & perfectum eſſet, & in perpetuum efficax. Deinde ex eo, quód una perſona erat, omnia facta ipſius in ſanctiſsima ſua humanitate puriſsima ſunt, & infiniti precij. Cui ſacerdos hic offert? Deo ipſi. Huic enim ſoli debebatur ſacrificium, quô ſatisfieret ipſius iuſticiæ, cui ſoli peccauerunt parentes noſtri, & nos cum ipſis, ut damnatoria ſententia legis abolita de maledictione æterna, benedictionis æternæ ipſius merito fieremus participes.

Quid hic ſacerdos Deo offert? Filius Dei æternus ſacerdos ſemetipſum patri obtulit in ara crucis, noſtram cauſam id eſt peccatum & pænam in ſe recipiens. Epiſtola enim ad Heb: teſtatur Filium Dei factum fuiſſe participem carnis & ſanguinis, ut haberet quod offerret. Et Auguſtinus ait: Quid tam congruenter aſſumeretur ab hominibus, quod pro eis offerretur quám humana caro? &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quid tam aptum immolationi huic quàm caro mortalis? Et quid tam mundum pro mundanis uicijs mortalium quàm ſine contagione ulla, caro nata in utero & ex utero uirginali? Et quid tam gratè & offerri & ſuſcipi poſſet quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri?

Porro quia hoſtia omnis in ueteri lege primum debuit ſeparari ab alijs rebus eiuſdem generis: Secundo applicari aræ, impoſita ſacerdotis manu: Tertio immolari ſuper arã: Quarto ſi rectè fiebat iuxta legem, accepta Deo erat hoſtia: Videamus quomodo hæc quatuor noſtræ hoſtiæ congruunt. Primum ergo hæc noſtra hoſtia Chriſtus ſegregatus erat à reliquis hominibus non natura, qua illis coiunctum eſſe oportuit, ſed puriate, integritate & excellentia, quibus cœteros homines antecelluit. Secundo applicabatur altari per ſummam obedientiam conſecratus Deo. Oblatus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

latus eſt enim quia uoluit. Tertio immolabatur ſuper altare, ſuſpenſus in lignum crucis, portans ſuper caput ſuum noſtram cauſam, id eſt, peccatum & pœnam peccati, hoc eſt, irã Dei & maledictonem. Hoc olim adumbratum fuit in hirco, ſuper cuius caput Aaron (confeſſus prius ſua peccata, & populi Iſraelitici) ponebat ſua delicta, & uniuerſa delicta filiorum Iſrael, quem poſtea in terram uaſtam cum delictis demittebat feris dilaniandum per uirum ad id paratum. Huius typi ueritas in Chriſto uerіſsimê completa eſt. Nã, ut Propheta ait, DOMINVS poſuit ſuper eũ omnes iniquitates noſtras. Itẽ iniquitates eorũ ipſe portauit. Sic Paulus typũ Chriſto accommodat cùm ait. Eũ qui non nouit pecatũ, fecit peccatum ut nos fieremus iuſticia Dei in eo. Itẽ Chriſtus redemit nos de execratione legis, factus pro nobis execratio Scriptũ eſt enim. Maledictus õnis qui pẽdet in ligno.

no. Deinde ut hircus ille typicus in deſertum dimittitur a feris dilaniandus: Ita Chriſtus ſceleratis hominibus ſcribis & Phariſæis & gentibus principis ſui Diaboli mandatis obtemperantibus, traditur interficiendus propter peccata noſtra & pœnam eorum tanquã propria ipſius fuiſſent luit. Hic accuratè diſtinguendum eſt inter umbram & ueritatem. Hirco impoſita erant peccata filiornm Iſrael ſed in typo tantum: At Chriſto uerè impoſita ſunt peccata totius mũdi. Neq; hic tropus ullus admittendus eſt. Nam in hoc poſita eſt tota noſtra ſpes, in hoc apparet charitas Dei infinita, deniq; in hoc ſita eſt ſalus noſtra, quód Deus noſter uerè & ſine tropo effuderit omnem iram ſuã in filium ſuum, tanquam reum omniũ peccatorum mundi, qui uerè & ſine tropo factus eſt execratio, ut nos uerè & ſine tropo ab execratione liberaret. Nam alioqui ſi ficta fuiſſet ira

Dei,

Dei. ficta etiam fuiſſet filij obedientia, & ficta ſpes gloriæ quàm expectamus. Conſiderãdus proinde eſt Chriſtus cum ijs qualitatibus quas habet non in ſeſe, ſed ex imputatione pro mediatoris officio quod ultro ſubijt, ut nos uiciſsim eadem prorſus ratione, id eſt per imputationem eorum quæ ipſius ſunt propria, ſatisfactione ſcilicet iuſticiæ & ſanctificationis, iuſtificati & ſanctificati, fiamus ipſius fratres, ac eiuſdem regni hæredes. Quarto, hoſtia Chriſtus ſic ritê peracta in ara crucis, placuit patri, & accepta fuit, adeo ut eius uis ad ſaluandum omnes credentes perpetuò duret. Quartum quod Auguſtinus requirit in omni ſacrificio eſt circumſtantia eorum pro quibus offeratur. Ad quod Paulus reſpondet hiſce uerbis. Dedit ſeipſũ ἀντιλυτρον id eſt precium redemtionis pro omnibus. Et Iohannes. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Porro præter hæc

qua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quatuor quæ Auguſtinus in noſtro ſacrificio requirit, alia quatuor ex e-piſtola ad Heb: adiecimus in noſtra definitione. Videlicet modum obla-tionis, perpetuam uirtutem, rationē applicationis, & finem ultimum no-ticiæ & fiduciæ huius ſacrificij. Mo-dus eſt ꝙ obtulerit ſe Chriſtus per æternum ſpiritum. Ita enim ait Epi-ſtola ad Heb: Quanto magis ſang-uis Chriſti qui per ſpiritum æternum ſeipſum obtulit immaculatum Deo, purgabit conſcientiam noſtrā à mor-tuis operibus. Spiritus æterni apel-latione diuinitatis cum humanitate coniunctæ efficacitatem infinitam in-telligit, quæ totum hoc ſacrificium gubernauit, ex quo factum eſt ꝙ iſte ſanguis, quia ſanguis erat eius homi-nis qui etiam uerus Deus erat, ui-uifica planè uirtute præditus ſit, qua uirtute ut nos condidit, ita etiam in-ſtaurare potuit. Propter hunc obla-tionis modum Deus dicitur mortuus

& ac-

& acquiſiſſe ſibi Eccleſiam ſuo ſanguine. Vt Paulus Actor, 20. teſtatur cùm ait. Attendite uobis, & uniuerſo gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos ad paſcendam Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Hinc ergo eſt quod addidimus de perpetua ſacrificij uirtute de qua ad Heb: Vna oblatione perfecit in perpetuum ſanctificandos: Ita per proprium ſanguinem intrauit ſemel in ſanctuarium, æternam redemptionem nactus. De applicatione quæ fit per uerbum, fidem & ſacramenta, & de fine ultimo ſacrificij Chriſti poſtea dicemus ſuo loco.

Porro hic pauliſper ſiſtendus eſt gradus, & plura alta mente cogitanda ſunt. Videlicet, Quanta miſeria ſit hominum, in quam incurrerunt propter peccata. Quàm ingens ira Dei offenſi peccatis hominum, fuerit. Quàm rurſus magna miſericordia Dei. Quàm ineffabilis obedientia filij Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

lij Dei. quàm horrenda pœna, quam ſuſtinuit filius Dei. Quàm inæſtimabilis & incõparabilis precij ſit mors filij Dei, quæ una opponitur tanquam ſatisfactio omnium hominum peccatis & miſerijs. Et contrà quàm triſtis ingratitudo maximæ partis humani generis, non agnoſcentis hoc admirandũ Dei opus, Videlicet ſacrificium Chriſti.

Miſeriam hominũ ſine Chriſti ſacrificio cõſiderare oportet, de qua Iob. Homo natus de muliere breui uiuens tempore repletur multis miſerijs. Auguſtinus definit miſeriam humanam eſſe copiam tribulationis, & inopiam conſolationis, quando quis multifariè patitur, & à nemine releuatur. Homerus exclamans affirmat nihil homine calamitoſius eſſe aut miſerius. Sed is tantum calamitates & miſerias & tragicos caſus quibus obnoxij ſunt homines in hac uita cogitat. Nam nec principium, nec gradus, nec fi-

nem

nem miſeriæ humanæ nouit.

Principium unde orta & propagata eſt miſeria generis humani, nemo nouit niſi uerbo Dei edoctus. Hoc uerbum principium omnis miſeriæ refert ad Diabolum, & peccatum primorum parentum, & eiuſdem peccati in omnem poſteritatem propagationem. De qua re Paulus clariſsimè docet ad Rom: 5. Et Eſaias ait. Cecidimus quaſi foliũ uniuerſi, & iniquitates noſtræ quaſi uentus abſtulerunt nos.

Gradus miſeriæ humanæ ſunt multi, & triſtiſsimi. Quorum primus eſt deploranda ſeparatio à Deo. Eſaias 59. Iniquitates ueſtræ diuiſerunt inter uos, & DEVM ueſtrum, & peccata ueſtra abſconderunt faciem eius à uobis. Quanta ſir hæc miſeria nemo ſatis cogitauerit. Quid enim triſtius eſſe poteſt quàm ſeparari á Deo, & excludi à fonte omnis boni ab omni benedictione & ſalute? Se-

cundus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cundus miſeriæ humanæ gradus eſt coniunctio hominis cum Diabolo mendaci & homicida, & ſubijci ipſius legibus, quæ ſunt mortis & damnationis. Per hos duos gradus prophanatur templum, quod per creationem conſecratum erat Deo, & aboletur imago Dei ad quam conditus erat homo. Hinc tertius gradus miſeriæ humanæ ſequitur. Videlicet quód homo qui antea erat templum Dei, iam in hanc miſeriam inciderit ꝙ ſit templum Diaboli, in quo diabolus colitur operibus proprijs, ſcilicet mendacio & homicidio, ex quibus infinita ſcelerum caterua prorumpit. Quartus gradus miſeriæ humanæ eſt moles calamitatum ſpiritualium & corporalium, quibus premitur genus humanum, ut ſunt tentationes multiplices, morbi uarij, & tragici caſus, quibus obnoxium eſt humanum geuus, nulla enim calamitas tanta eſt, in quam homo non poteſt incidere

incidere. Vnde prouerbium. Neſcis quid ſerus ueſper uehat. Item, aut ſumus, aut fuimus, aut poſſumus eſſe quod hic eſt. Ex multis exemplis pauca adferam. Adonibeſech regio ſplendore & ornatu ſuperbus, qui, amputatis manuum, pedumq; digitis miſerrimê uixit. Interitus Ieſabelis omnibus eſt notus. Alcibiades nobilitate eximius, diuitijs abundans, forma præſtantiſsimus, fauore ciuium ſuperbus, ſummo imperio clarus, uictorijs non paucis illuſtris: Sed quid fit tandem? damnatur, in exilium mittitur, bonis ſpoliatur, odio patriæ grauatur, & tandem uiolenta morte ſuccumbit. Cepio Seruilius præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus dignitate, maximi pontificis ſacerdotio excellens, atq; adeo in tanto precio habitus eſt, ut ſenatus Romani patronus diceretur: Sed huic ſplendori fortunæ, non reſpondet cataſtrophe uitæ, quæ fuit miſerrima.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Nam in uincula coniectus, & carni-
ſici puniendus traditur, qui carnifex
funeſtis ſuis mãibus cor Cepionis ex-
emptum de corpore lacerat, & in ſca-
lis ſuſpendit, quod magno cũ hor-
rore totius fori Romani conſpectum
eſt. Beliſarius Iuſtiniani archiſtrate-
gus poſt multas præclaras uictorias,
inuidia opprimitur, bonis ſpoliatur,
oculis priuatur, & in templo Sophiæ
panem quotidie mendicare cogitur,
hac oratione uſus ad prætereuntes.
Panem Beliſario date, quem uirtus
extulit inuidia oppreſsit. Quid dicam
de Herode, qui nitidus erat auro &
gemmis, ſplendore regio ſuperbus
erat? Nonne gemmis uermiculi ſuc-
ceſſerunt, quos ſua carne pauit, do-
nec fœtore & cruciatu & deſperatio-
ne uictus expirauit? Prætereo Alex-
andrum Magnum, Cæſarem, Mariũ
Pompeium, Catonem, Ciceronem, &
multos alios, quorum caſus, quanta
ſit miſeria humani generis, oſtẽdunt:
à qui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

à quibus nemo ſe tutum fore pollice-ri poteſt, dum in hac uita ſpirat. Quarè Seneca rectè monet cùm ait. Nemo confidat nimium ſecundis. Quintus gradus miſeriæ humanæ eſt conſcientia ſceleris, quæ plus animam torquet, quàm ullus carnifex poſsit corpus torquere. Hæc etſi ad tempus dormire uidetur, tamen ante obitum, ut Plato ait, expergiſcitur. Sextus gradus miſeriarum humani generis eſt mors ipſa cum deſperatione coniuncta, quæ ignorantibus Chriſtum eſt miſerrima, & addditus quidam ad æternam damnationem.

Sed quis nam finis eſt miſeriæ hominum non agnoſcentium Chriſtum? Finis eſt, ut ita dicam, infinitus, ſemper ſibi conſtans, nulli uiciſsitudini aut permutationi obnoxius. Nam poſt mortem, & poſt iudicium extremum ſuccedit miſeriæ huius uitæ triſtiſsima cataſtrophe, uidelicet ſempiternum opprobrium, perpetuus cru-

ciatus in conſcientia, anima & corpo-
re, Societas cum immundis ſpiritibus
in obſcuris flãmis, in tenebris exte-
rioribus, extra omnem lucem Dei.
De opprobrio loquitur Daniel Cùm
ait. Alij ſcilicet impij non ad DEVM
per fidem conuerſi euigilabunt ad op-
probrium & abominationem ſempi-
ternam. De cruciatu ſempiterno, &
ſocietate cùm impuris ſpiritibus lo-
quitur DOMINVS Math: cap: 25.
Proponens ſententiam iudiciariã ex-
tremi iudicij. Diſcedite à me maledi-
cti in ignem æternum, qui paratus
eſt diabolo & Angelis eius. De cru-
ciatu conſcientiæ intellige Eſaiam qui
ait. Vermis eorũ non morietur. Etſi
autem in hanc tantam miſeriam totũ
humanum genus coniectum eſt pro-
pter peccatum, tamen Eccleſia Dei
ſola ex his miſerijs eluctatur. Nam
ut peccatum ipſius, quod cauſa eſt
harum miſeriarum expiatum eſt mor-
te Chriſti, ita Spiritus ſanctus conſola-
tor

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tor in cruce adeſt, & mors corporis eſt aditus ad æternam fœlicitatem, quarè precioſa dicitur mors ſanctorum.

Ex miſeriæ magnitudine & uarietate, quæ eſt pœna peccati, intelligi aliquo modo poteſt quanta ſit ira Dei in eos qui non conuertuntur. Nam cùm Deus eſt iuſtus, & iudicium eius ſecundum ueritatem, ut loquitur Paulus, Neceſſe eſt iram & uindictam in Deo, reſpondere iuſticiæ. Hoc eſt ut non ſit maior pœna, quàm fuit peccatum, nunc autem pœna eſt grauiſſima & infinita. Quarè neceſſe eſt offenſam fuiſſe infinitam, ut qua infinitum bonum offenſum fuerit. Non igitur fallacibus lancibus ponderanda eſt peccati quantitas, ſed ad iuſtã libram appendenda eſt. Nam plurima in peccato concurrunt mala propter quæ Deus merito iraſcitur. ut ſunt contemptus maieſtatis Dei, ſuperba contumacia aduerſus legem

Dei, indigniſsima imaginis Dei ad quam homo erat conditus, conſpurcatio & inductio, imitatio Sathanæ hoſtis Dei, improba proditio, & defectio à caſtris Dei, & quaſi coniuratio quædam cum Diabolis, atq; intolerabilis ingratitudo, & obliuio turpiſsima beneficiorum Dei, erga genus humanum. Nullum enim unq; peccatum ſolum fuit, ſed quodq; longiſsimam ſcelerum catenam ſecum trahit. Vt uidere eſt in lapſu primorum parentum, & aliorum qui uolentes & ſcientes, ruunt aduerſus mandata Dei. Ex hac peccati iuſta ponderatione plura ſequuntur. I. Quód iuſtiſsima ſit ira Dei qui ſempiterna miſeria punit peccatum in ijs qui non conuertuntur ad DEVM per fidem in Ieſum Chriſtum. 2. Quód derideant iuſticiam Dei, & iuſtiſsimam irã, qui docent homines contritione, confeſsione & ſatisfactione mereri condonationem peccatorum coram

tribu-

tribunali Dei. Taceo eos qui quæ-dam peccata tam leuis ponderis eſſe autumant, ut aſpergillo aquæ luſtralis excutiantur. Prætereo & illos qui emptis indulgentijs, aut miſsis, pec-cata redimi nugantur, quibus nugis papiſticum regnum auctum eſt, fulci-tur & conſeruatur in contumeliam filij Dei, & in certiſsimum interitum infinitarum animarum. 3. Ex pec-cati iuſta ponderatione ſequitur & hoc. Quōd nulla pura creatura po-tuerit ſatisfacere iuſticiæ Dei, & cō-penſare offenſam, & reſtituere homi-nem priſtinæ fœlicitati, qua excide-rat propter peccatum. Quarè opor-tuit filium Dei aſſumpta humana na-tura, noſtram cauſam in ſe rccipere, & ſatisfacere iuſticiæ Dei. Etſi autem hæc ira Dei, ut oſtendimus, maxima eſt, tamen temperatur miſericordia, ut Abacuch Propheta ait: In ira mi-ſericordiæ recordaris. Et Theodore-tus, Proprium eſt Dei, miſericordiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

temperamento mitigare iuſticiam. Sed de hac miſericordia nunc dicendum erit.

Poſt examen miſeriæ humanæ & iræ Dei cogitanda eſt immenſa miſericordia Dei, quæ eſt conuerſionis noſtræ ad DEVM fundamentum. Dicitur autem Deus miſericors non ꝙ perturbationibus obnoxius ſit, & doloribus ut homo, ſed quia ex mera ſua bonitate & dilectione, miſeriæ humanæ ſuccurrit. Miſericordia enim Dei ex amore profluit, amor autem ex ſimilitudine quam homo habet cum Deo, formatus ad ipſius ſimilitudinem & imagiuem. Hæc Dei miſericordia erga homines multis modis in ſcripturis pingitur, & uarijs comparationibus eius uis nobis commendatur. Primùm confertur pietati maternæ erga tenerrimam prolem. Ita enim Eſaias ait. Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem, ut non miſereatur filij uteri ſui? Etſi illa obliuiſcatur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uiſcatur ego tamen non obliuiſcar tui. Et in pſalmo 103. confertur paternæ ſtorgæ. Sicut, inquit, miſeretur pater filijs ſuis, ſic miſertus eſt DOMINVS timentibus ipſum. Ab hoc affectu pio parentum erga liberos nomen habet miſericordia apud Hebræos. Quarè Zacharias uiſcera miſericordiæ nominauit, ut uim hebraicæ uocis & affectum miſerentis Dei exprimeret. Secundo confertur hæc Dei miſericordia montibus & uallibus apud Eſaiam cùm dicitur. Montes commouebuntur, & colles contremiſcent, miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, dicit miſerator tuus DOMINVS. Tertio confertur āplitudini terræ, ut in pſalmo dicitur. Miſericordia DOMINI plena eſt terra. Quarto cſõerturaltitudini cœli pſalmo 103. Secundũ altitudinẽ cœli à terra roborauit Deus miſericordiã ſuã ſuper timẽtes ſe. Quinto cõfertur ornatui re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

gÿ ſolÿ Eſaiæ 16. Parabitur ſeu ornabi-
tur miſericordia ſoliũ, & ſedebit ſuper
illud in ueritate. Sexto cõfertur plu-
uioſæ nubi in tẽpore ſiccitatis. Syraci-
des 35. Specioſa miſericordia Dei in tẽ-
pore tribulationis, quaſi imbres plu-
uiæ in tẽpore ſiccitatis. Septimo cõfer-
tur ſcuto, ſeu militari præſidio pſalmo
103. Qui redimit de fouea uitam tuam
qui coronat te miſericordia & miſera-
tionibus, id eſt, undiq; cingit. Et
pſalmo 5. ut ſcuto bona uoluntate
coronabis eum. Octauo præfertur
uitæ ipſi qua nihil melius aut dulcius
iudicatur pſal: 63. Melior eſt miſeri-
cordia tua quam uita. Nono præfer-
tur omnibns cœteris operibus Dei
pſal: 145. Bonus DOMINVS uni-
uerſis & miſerationes eius ſuper om-
nia opera eius. Decimo confertur
ipſi diuinæ maieſtati. Ita enim ait Sy-
racices cap: 2. ὡσ ἡ μεγαλοσύνη ἀυτȣ̃
όυτωσ Καί τὸ ἔλεοσ ἀυτȣ id eſt. Vt eſt
eius maieſtas, ſic & miſericordia ipſi-
us. Ac

us. Acſi diceret.. In Deo ſũma maie-
ſtas eſt cum pari miſericordia coniun-
cta, Quarum illa facit, ut omnia poſ-
ſit, hæc ut uelit ſuos conſeruare.
Hanc miſericordiam immenſam, etſi
multis argumentis commendat nobis
DOMINVS, tamen hoc omnium
maximum eſt, ꝙ dederit filium. Iohã:
3. Sic Deus dilexit mundum, ut fili-
um ſuum unigenitum daret, ut om-
nis qui credit in eum, non pereat,
ſed habeat uitam æternam. Roma: 5.
Commendat Deus ſuam charitatem
erga nos, quód cùm adhuc eſſemus
peccatores, id eſt non conuerſi ad
DEVM, Chriſtus pro nobis mor-
tuus eſt. Ad Rom: 8. Proprio filio
non pepercit, ſed pro nobis omnibus
tradidit illum. Quid multis? Nulla
creatura poteſt ſatis hanc Dei miſeri-
cordiam ex bonitate & intima dile-
ctione manantem prædicare. Sapien-
tia mundi non tangitur miſericordia
erga criminoſos, ſed erga infortuna-
tos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tos, & eos qui indignè uidentur affligi. Ita enim ait Cicero. Eorum miſereri oportet, qui propter fortunam non propter crimen in miſerijs ſunt. Sed ſapientia Dei ſuccurrit miſericordia criminoſis, & maximè flagitioſis, modò reſipiſcant. Gratia enim ex miſericordia manans abundat ſupra peccatum. Et Auguſtinus ait. Maior eſt miſericordia Dei, quám omnium peccatorum miſeria. Non igitur ſine magna cauſa hortatur Dauid nos ad prædicandum DEVM propter hanc immenſam miſericordiam. Laudate inquit, DOMINVM omnes gẽtes, & laudate eum omnes populi: Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & ueritas DOMINI manet in æternum.

Sed hic non immeritò aliquis obijciet & dicet miſericordiam Dei magnam quidem eſſe ſed habere impoſsibilem conditionem annexam. Ita enim ipſe DOMINVS qui mentiri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tiri nequit, ait Exod: 20. Faciam miſericordiam in millia ijs qui diligunt me, & cuſtodiũt præcepta mea. Hæc Dei promiſsio extra Chriſtum irrita planè eſt quia conditio addita eſt impoſsibilis. Nemo enim legem mãdatorum Dei ſuis uiribus præſtare poteſt, ſed in Chriſto poſsibilis eſt, & efficax in mille gènerationes Chriſti, id eſt omnes qui filij Dei in Chriſto naſcuntur. Nam ut ipſe eſt finis legis in iuſticiam omni credenti: Ita in ipſo promiſsiones omnes ſunt etiã & amen ut Paulus loquitur. Huc dictum illud Exodi refertur. Dominator DOMINVS Deus miſericors & clemens, & multæ miſerationis ac uerax qui cuſtodit miſericordiam in millia, auferens iniquitatem, præuaricationem, & peccatũ. nec dubitandum eſt, DEVM cum hanc faceret promiſsionem, ſignificaſſe & Chriſtũ fore impletorem legis, & ad eundem currendum eſſe omnibus qui miſeri-

cor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cordiam promiſſam expetunt, ut quē-
admodnm impletionem legis in illo
inuenirent: Ita etiam promiſsionis
miſcricordię fierent participes. Habet
proinde hæc miſericordiæ promiſsio
aliā conditionem ex lege extra Chri-
ſtum, uidelicet implendæ legis, aliam
in Chriſto, uidelicet fidei qua obtine-
tur finis legis quæ eſt iuſticia. Qui
ergo credunt, habent quod lex requi-
rit, uidelicet iuſticiam. Vnde promiſ-
ſio miſericordiæ fit illis rata & firma:
atq; hoc eſt illud pactum de quo lo-
quitur pſalmus 25. Vniuerſæ uiæ
DOMINI miſericordia & ueritas
cuſtodientibus teſtamentum eius.
hoc eſt, ut alius pſalmus interpreta-
tur: Sperantem in DOMINO mi-
ſericordia circumdabit. Miſericordia
proinde Dei ad regulam iuſticiæ mo-
deratur, cum exhibetur conuerſis.
Nam hæc iuſticia Dei perpetua re-
gula eſt. Quod ut contumaces om-
nes abſq; miſericordia uelit damnare:
Ita

Ita pœnitentes omnes ex immenſa miſericordia uelit ſaluare. Hæc regula iuſticiæ Dei cogitanda eſt, quoties in pſalmis legimus Dauidem orare DEVM, ut ſe exaudiat, propter ſuam iuſticiam, tria enim ſimul cogitat, uidelicet promiſsionem miſericordiæ, & remiſsionem peccatorum gratuitam, & Precium quo ſatisfit iuſticiæ Dei, uidelicet uictima filij (Eſt enim iniuſtus qui captiuum non dimittit, accepto lytro) & merito iuſticiæ in Chriſto, quo nos iuſtificamur coram Deo, qui fide ad DEVM conuertimur. Vnde fit, ut ſi non exaudiret pœnitentes, & remitteret eis peccata, iniuſtus eſſet ut qui faceret contra regulam ſuæ iuſticiæ, qui negaret promiſsionem ſuam, qui preciũ non acceptaret, quiq; iuſticiam filij, qua nobis gratiam meruit, non reſpiceret. Dauid proinde poſt adulterium, homicidium, & proditionem exercitus Dei, petit ex fide miſericordiam,

diam, & remiſsionem peccatorum, & inter alias rationes, hanc quoq; addit. ut iuſtificeris in ſermonibus tuis, id eſt, ut homines te iuſtum fateantur propter ſermonum tuorum conſtantiam, quibus ſermonibus promiſiſti reſipiſcentibus ueniam.

Iuxta miſericordiam patris cogitandum eſt, quanta fuerit obedientia filij uolentis in ſe recipere cauſam noſtram. & ſuſtinere iram Dei, ut nos ab æterna morte liberaret. De hac obedientia Paulus Philipenſium 2. ſic ſcribit. Qui cum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo, ſed ipſe ſeſe exinaniuit formam ſerui aſſumens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo. Humiliauit ſeipſum factus obediens uſq; ad mortē, mortē autē crucis. Hic Paulus docet de ineffabili obedientia filij Dei, & quia æqualium non eſt propriè obedientia, ſed inferiorum erga ſuperiores, oſten-

dit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dit paulus quomodo filius eiuſdem eſſentiæ & poteſtatis cum patre humi-liauerit ſe, aſſumpta humana natura, in qua factus eſt obediens patri uſq; ad mortem crucis. Et Epiſtola ad Hebræos cap: 10 ex pſalmo 40. Quia impoſsibile eſt ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata: ideo ingrediens in mundum dixit. Hoſtiam & oblationem non uoluiſti, Corpus autem aptaſti mihi, holocautomata pro peccato non probaſti. Tunc dixi, Ego uenio (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam Deus uoluntatem tuam. Eſaiæ 53. Oblatus eſt quia uoluit.

Sed quomodo cum hac obedientia ſtare poteſt triplicata illa precatio in horto Math: 26. Pater mi ſi poſsibile eſt, tranſeat à me calix iſte, ueruntatem nõ ut ego uolo, ſed ut tu uis. Hæc oratio uidetur ſignificare diuerſam fuiſſe filij uoluntatem á patris uoluntate & planê contrariam. Nam pa-

ter uoluit filium calicem bibere, quem illi parauerat: Filius autem petit ut iſte calix à ſe tranſeat, ſi poſsit. Hæc obiectio ſoluitur ex uerbis DOMINI quæ ſunt infrà in eodem cap: Spiritus quidem promptus eſt, ſed caro infirma. Quod ergo non uoluit ex infirmitate carnis, quæ mortem naturaliter & ſine uicio reformidat, hoc uoluit ex promptitudine ſpiritus, qua patri ſemper obediens fuit. Sic & Cyrillus diſtinguit cùm ait. Quòd àutem non uoluntaria quodamodo fuerit crucis paſsio Chriſto, Voluntaria autem propter uoluntatem patris, & propter noſtram ſalutem ex precatione eius facilè diſces: Pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte. eadem enim ratione qua uerbũ Dei Deus eſt, & ipſa naturaliter uita, Nemo ambiget quod nullo modo mortem fòrmidauit. Caro autem factus permittit carni, ut ſua patiatur, & ideo ut uerè homo præſentem iam in ianuis mortẽ expaueſcit. Hic

Hic alia ſuboritur quæſtio. Quidnam orando ergo profecit Chriſtus? Reſpondet epiſtola ad Heb: cap: 5. Exauditus eſt à metu, ſiquidem ſublatis doloribus mortis, ſuperior euaſit in lucta.

Huius obedientiæ admirandæ filij Dei fructus eſt iuſtificatio noſtri, adeoq; ſalus æterna. ad Rom: 5. Quemadmodum per inobedientiam unius hominis multi conſtituti ſunt peccatores: Ita per unius obedientiam iuſti cōſtituentur multi. Hāc obedientiā extollens Apoſtolus ait: Chriſtus, cûm adhuc eſſemus infirmi, in tempore pro impijs mortuus eſt, uix enim pro iuſto aliquis moritur, ſuper bono fortè quis audet mori.

Sed nulla lingua eloqui, nulla mens cogitare poteſt, quanta fuerit hæc obedientia filij Dei deriuantis in ſe iram Dei, & ſuſtituentis ſe in locū noſtrum, ut noſtras pœnas lueret, quò nos ſaluaremur. Factus eſt enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

maledictum pro nobis ut nos à male-dictione eriperet 2 Cor:5. eũ qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo.

Cum obedientia conſideretur pœnæ grauitas, quam filius Dei pro nobis ſuſtinuit, uidelicet in animo & in corpore, & contumelia in perſonam. Animi dolores teſtatur DOMINVS cùm ait. Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem. hoc eſt, ipſa morte grauior eſt dolor animi quem patior. De hoc ingenti dolore pſalmus quoq; intelligendus eſt in quo dicitur in perſona Chriſti. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Vocat autem inferni dolores, lethales dolores, ut qui tanti ſint, ut penè enecent hominem, &in ſepulchrum detrudant. De hiſce ingentibus animi angoribus in Chriſto plura teſtimonia ex euangeliſtis adducã. Marcus 14 cap: ait, cœpitq; expaueſcere, & mœrore ãffici.

Lucas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Lucas autem capit: 22. Oſtendit ſig-
no euidentiſsimo quàm anxius fue-
rit, cùm præ dolore animi grumos
ſanguinis ſudaret. Ita enim ait. An-
xietate correptus prolixius orabat,
& erat ſudor eius ſicut guttæ ſangui-
nis decurrentis in terram. Conſenta
neum enim eſt, ut quemadmodum
mors eius omni morte fuerit acer-
bior, ſecundum ſenſum corporis: Ita
reformidationem omnium amariſsi-
mam fuiſſe in animo. Atq; ut immen-
ſa charitas nihilo fecit mitiorem ſen-
ſum mortis: Ita nihil mitigauit de
reformidationis acerbitate, Quæ tã-
ta fuit, ut Angeli etiam corroboratio-
ne opus habuerit. Nam, ut Lucas ait,
apparuit ei Angelus de cœlo, cor-
roborans eum. ſiquidem diuinitas
quieſcebat, quò uerè ſentiret Chriſtus
onus ſibi impoſitum, & uerè angere-
tur preſſus ira Dei propter peccatum
non ſuum ſed noſtrum, quod tamen
ſuum fecit recipiendo in ſe noſtram

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cauſam. Et Iræneus ait. Quemadmodum fuit homo ut tentaretur: Ita etiam uerbum ut glorificaretur. Et quieſcebat quidem uerbum dum tentaretur, crucifigeretur, & mortem obiret, homini autem aderat dum uinceret, ſuſtineret, reſurgeret, & in cœlos aſcenderet.

Verum quia diuina Chriſti gloria uidetur indignũ eſſe, quòd tanto pauore, & mœſticia correptus fuerit ſaluator noſter, multi interpretes hic quærunt effugia, & fingunt tropos quibus mollire conantur narrationes Euangeliſtarum, prædictiones Dauidis & Eſaiæ. Quorum ille ait, doloribus inferni DOMINVM fuiſſe circumdatum: Hic affirmat eum uerè languores noſtros portaſſe. Sed nobis lucerna ſit uerbum Dei. Nam ſi nos timoris & mœſticiæ Chriſti pudet, effluet, & peribit redemptio noſtri. Verûm eorum interpretum qui hic quærunt tropos uanitatem oſten-

dis

dit Ambroſius ſcribens in hunc locū Lucæ 22. Pater ſi poſsibile eſt tranſeat à me calix iſte. Ita enim ait. Hærent plærinq; hoc loco qui triſticiam ſaluatoris ad argumentum inolitæ potius à principio, quàm ſuſceptæ ad tempus infirmitatis inclinant, & naturalis ſenſum cupiunt retorquere ſententiæ. Ego autem non ſolum excuſandum non puto, ſed etiam nuſq; magis pietatem eius, maieſtatemq; demiror. Minus enim contulerat mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit quod doleret, & ſequeſtrata delectatione diuinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis afficitur. Suſcepit enim triſticiam meam, ut mihi ſuā læticiam largiretur, & ueſtigijs noſtri deſcendit uſq; ad mortis ærumnam, ut nos ſuis ueſtigijs reuocaret ad uitā. Confidenter ergo triſticiam nomino, quia crucem prædico. Neq; enim ſpeciem incarnationis ſuſcepit ſed ueri-

 tatem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tatem. Debuit ergo dolorem ſuſcipe-
re, ut uinceret triſticiam, non exclu-
deret. Neqꝫ enim habent fortitudi-
nis laudem qui ſtuporem magis uul-
nerum tulerint, quám dolorem. Ha-
ctenus Ambroſius. Angoris proin-
de & ingentium dolórum in animo
Chiſti cauſa fuit conſcientia ſcelerum
omnium hominum, quorum reatum
in ſe receperat, iam iam à diſcipulo
tradendus in manus hoſtium:

His doloribus animi accedunt
grauiſsimæ afflictiones in corpore,
& contumelia in perſonam. Corpus
ſputa patitur, alapas, flagellationes,
percuſsiones, coronam ſpineam, mor-
tē crucis ignominioſiſsimam, perſo-
na tota fert probra, irriſiones, ſarcaſ-
mos, & tametſi diuinitas pati non
potuit: Contumelia tamen in eam re-
fertur, quia humanam naturam in u-
nionem perſonalem aſſumpſerat. Hæ
pœnæ grauiſsimæ angor animi, cru-
ciatus corporis, & contumelia in per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſonam Chriſti ſunt teſtimonia. Primum, iuſticiæ dei cui his pœnis ſatisfactum eſt pro peccatis totius mundi. Deinde miſericordiæ Dei qui ex intimo amore filium dedit pro nobis in has pœnas, ne genus humanum totum periret, quod condiderat ad ſuam imaginem. tum obedientiæ filij erga patrem, & amoris eiuſdem erga nos quibus ſocietate humanæ naturæ coniungi uoluit ut has pro humano genere ſuſtineret pœnas quæ tum demum nobis fiunt dulciſsimæ, & ſalutares quando in ipſum uiua fide recumbimus.

Quàm inæſtimabilis præcij ſit mors Chriſti diligenter expendendũ eſt. Nam hinc remedia aduerſus omnia uulnera quæ conſcientijs noſtris peccatum infligit petenda ſunt. Vnde Auguſtinus. Inſpice uulnera pendentis, ſanguinem morientis, precium redimentis, caput habet inclinatum ad oſculandum, brachia extenſa ad ample-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

amplexandum, corpus expoſitum ad redimendum. Hæc quanta ſint cogitate, hæc in ſtatera cordis ueſtri appendite, ut totus uobis figatur in corde, qui totus pro uobis fuit fixus in cruce. Paulus ad Rom: 5. Confert Adam & Chriſtum inter ſe. Ab Adam quidem dicit propagatum eſſe peccatum in damnationem: A Chriſto uero gratiam in iuſtificationem uitæ. Si unius, inquit, delicto mors regnauit per unum, Multò magis qui abundantiam gratiæ, & donum iuſticiæ accipiunt in uita regnabunt per unum Ieſum Chriſtum. Quòd ergo tam inæſtimabilis precij ſit obedientia & mors Chriſti ex eo eſt, quód homo qui paſſus eſt, ſit etiam unigenitus Dei filius, uerus Deus. Nam ex illa indiuidua, ineffabili & adoranda diuinæ naturæ & humanæ unione ut Deus & homo ſit unus Chriſtus, ſeu una perſona, eſt dignitas, preciũ, æſtimatio, meritumq; infinitum om-

nium actionum & paſsionum Chriſti. Rectè proinde canit Eccleſia. Ipſe uerus eſt agnus qui abſtulit peccata mundi, qui mortem noſtram moriendo deſtruxit & uitam reſurgendo reparauit. Et Ambroſius. Tantum fuit peccatum noſtrum, ut ſaluari non poſſemus niſi unigenitus Dei filius moreretur pro nobis debitoribus mortis. Cùm igitur dicitur, filius hominis redemit nos per meritum paſſionis ſuæ, opus infiniti precij & ualoris nominatur, uidelicet opus filij hominis qui eſt Deus. Cum dicitur mors Chriſti eſt ſatisfactio, precium immenſum proponitur nempe hominis qui eſt unigenitus filius Dei. Etſi autem diuinitas nec paſſa eſt nec mortua. (Quomodo enim fieri poteſt ut immutabile patiatur, & immortale moriatur?) Tamē perſona æterna quæ eſt Deus, paſſa eſt, non quidem in diuina, ſed in humana natura aſſumpta quæ pati potuit. ideo

Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Paulus dicit, DEVM ſibi acquiſiuiſſe Eccleſiam ſanguine ſuo. Et Petrus affirmat Chriſtum paſſum eſſe carne, id eſt, in humana natura anima & corpore. Et Epiſtola ad Heb: ideo dicit filium Dei participem factum fuiſſe carnis & ſanguinis ut per mortem eum deſtrueret qui mortis habebat imperium, impatibilem quidem diuinitatem patibilem uerò carnem apertè ſignificans, & cùm pati non poſſet diuina natura, aſſumpſerit eam quæ pati potuit. Et Theodoretus ait. Ideo carnem aſſumpſit ut per patibile id quod eſt impatibile paſsionẽ ſuſtineret. Propter unionem ergo naturarũ diuinæ & humanæ in una perſona, precium & meritum paſsionis Chriſti eſt infinitum, tempore, ualore, & efficatia. Si enim tempus reſpicis, extendit ſe ad omnia ſæcula, ad omnes omnium homium generationes. Si ualorem attendis ſufficiens eſt ad expianda omnium hominum peccata.

Si

Si deniq; efficaciam, uis eius in om-
nibus qui audiunt Euangelium & fi
de conuertuntur, conſpicitur, & à ne-
mine retrahitur. Nam perinde effi-
cax fuit mors Chriſti ad abolenda
peccata Adam & Euæ, atq; Petri &
Pauli, & aliorum qui poſt Chriſtum
exhibitum fuerunt. Atq; hoc uult A-
pocalypſis ubi dicitur. Agnus occi-
ſus ab origine mundi. Poſtq; ergo
primi parẽtes noſtri crediderunt huic
promiſsioni: Semen mulieris conteret
caput ſerpentis, uirtutem mortis
Chriſti quæ iam deſtinata erat ut fie-
ret in fine ſeculorum, iuſtificati, ſan-
ctificati & redempti ſunt à morte æ-
terna, hac fide & Iob ſe in ſummis
miſerijs erexit cùm diceret. Scio quód
redemptor meus uiuit. Et de Abra-
ham ſcriptum eſt. Credidit Abraham
Deo, & imputatum eſt ei ad iuſti-
ciam, & Dauid adulterium ſuum &
homicidium ſtatuit merito ſanguinis
Chriſti expiari cùm diceret. Aſperge
me

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

me DOMINE Hyſopo & mundabor. Quarè & alibi ait. Apud DOMINVM miſericordia, & copioſa apud ipſum redemptio. Copioſa certè quia plane inexhauſta, & nullius tẽporis aut ualoris terminis clauditur. Extendit igitur ſe uirtus mortis Chriſti ad omnia tempora, ad omnes ætates, & ſufficiens eſt ad omnia omniũ hominum peccata delenda. Quia eſt mors hominis non cuiuſuis, ſed eius qui unigenitus eſt Dei filius, uerus Deus, traditus in mortem pro nobis ut Paulus ait. Proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum.

Vidimus utcunque quanti ſit precij mors filij Dei, & pro quibus paſſus ſit Chriſtus DOMINVS gloriæ, iam ex aduerſo cogitetur triſtiſsima, (proh dolor,) ingratitudo maximæ partis generis humani. Siquidẽ Iudæi, Turcæ, & multæ prophanæ gentes Chriſti nomen ne ferre quidem poſſunt.

ſunt. Iudæi etenim inuidia, auaritia & ambitione obcœcati, beneficium Chriſti maleficium interpretantur. Turcæ furoribus Mahometicis abrepti quaſi phrenetici feruntur ad delēdum Chriſti nomen. Multæ barbaræ gentes uetuſtate erroris tanꝗ̄ inueterata lepra polluti uocem Euangelij non ferunt. Alij ſub nomine Chriſti, & religionis prætextu Diabolo militant, & conantur ſanguine ſanctorum curſum Euangelij impedire, ut papa, Cardinales, Epiſcopi mitrati, abates, breuiter tota colluuies Antichriſtiani regni. Multi in utramq; aurem ſecurè dormiunt expectantes euentum, ut uictrici parti aſſurgant. Qui tametſi Euangelici audiri uolunt, & defenſores ueræ religionis nominari: tamen reuera ἄθεοι ſunt, ut qui honoribus, potentia, opibus & uoluptatibus metiantur fœlicitatem hominis. Inter hos tametſi quidam tegunt externa ciuilitate quaſi larua quadam

animi

animi prophanitatem: Plurimi tamen eorum uerius Neronē & Heliogaba lum, quàm Chriſtum, à quo nomen habent, imitantur. De hac ſumma mundi ingratitudine loquitur DOMINVS apud Eſaiam. Filios enutriui mihi, ipſi autem ſpreuerunt me, & conuincit eos eſſe beſtijs minus gratos cùm ſubiungit. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe DOMINI ſui. Iſrael autem me non cognouit. Hanc etiam ingratitudinē deplorat DOMINVS cùm ait. Quoties uolui congregare te, ut gallina congregat pullos ſuos, & noluiſti. Itē cùm ait. Multi ſunt uocati pauci uero electi: Quo ſanè dicto DOMINVS & immenſam miſericordiam Dei uocantis omnes ad agnitionem filij ſui, ut ſalutem per ipſum conſequantur commendat, & intolerabilem cæcitatem atq; ingratitudinem plurimorum hominum taxat, qui ueluti furioſi in medicum ſalutem conferentem

manus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

manus conijciunt, & tanq̃ in hoſtem inuadunt, mortem, & conuicia pro uita & cœleſti honore oblato rependentes. Hæc ingratitudo eó maior eſt, quo maius eſt beneficium quod contemnitur. Quarè ueriſsimé digna eſt æterno odio caſtiſsimorum Angelorum, & electorum Dei. Pauciſsimi ſunt ſi reſpicis colluuiem orbis terrarum, qui beneficia Chriſti, ut æquum eſt, æſtimant. Quis quæſo hanc phrineſim ſatis lachrimis proſequi poterit? Sed neceſſe eſt aliquid deteſtandi mali eſſe quòd hominem conditum ad imaginem Dei â tanto bono ad malum, à uita ad mortem, ab amico ad hoſtem, à ſaluatore ad perditorẽ, a ſalute ad damnationem, breuiter â Deo fonte omnis boni, iuſticiæ, uitæ, ſalutis, fœlicitatis, honoris: ad diabolum autorem omnis mali, iniuſticiæ, mortis, damnationis, & perpetuæ ignominiæ abducat. Verum hoc malum quod multiplex ſanè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſt cœca caro non uidet. Etſi autem interdum ueluti per tranſennam eius quaſi umbram quandam cernit: Mox tamen illius obliuiſcitur, ut qui in ſpeculo ſuam faciem eſt contēplatus. Id quod ſanè imprimis dolendum eſt. Nam primus gradus, ut dici ſolet, ad ſanitatem eſt nouiſſe morbum. Siquidem morbi noticia ad quærendū medicum eos inuitat quibus ſanitas eſt curæ. Nos igitur ut in curatione morborū periti medici faciunt, quæramus cauſas tanti mali, ut illis cognitis, & medicus quæratur, & remedium malo adhibeatur. Inueſtigabimus proinde cauſas uſitatæ ingratitudinis hominum, & ex aduerſo illis opponemus remedia quibus ſuccurri poterit communi morbo, ut ita ex collatione rectius & cognoſcantur & diſcernantur contrariorum effectuum contrariæ cauſæ.

Paulus Epheſijs ſcribens cùm huius mali, tum omnium aliorum ſce-

ſerum in mundo graſſantium ſex e-numerat cauſas, quas ordine expone-mus.

Prima cauſa eſt quam ipſe carnem uocat, id eſt, uitium corruptæ naturæ in omnibus hominibus poſt lapſum Adæ. Hoc uicium eſt inſtar fontis fœtidi, à quo uapores peſtilentes ex-halant. Vnde omnes hominum cogi-tationes, omnia conſilia, & actiones inficiuntur, & tanq̃ ueneno lethali corrumpuntur. Hic fons etſi tótus occludi non poteſt, quin ſubinde ebul-liat: Tamen eius curſus quantum fie-ri poteſt, eſt reprimendus, quod fit hoc pacto. Audiendum eſt Euange-linm Chriſti, cui Cùm credimus, do-namur ſpiritu ſancto, qui fons nouus in corde hominis exiſtit, unde pura aqua ſaliens in uitam æternam ma-nat. Ex hoc enim nouo fonte, quo reprimitur curſus fœtidi illius fontis quem habemus ex naturæ uicio, ma-nant cogitationes, conſilia, & actio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nes tanquàm riuuli à fonte perenni.

Secunda cauſa mali ingratitudinis eſt concupiſcentia carnis, qua uidelicet caro ſeu peccatum originis efficax eſt ad producendos peſsimos fructus. Huius concupiſcentiæ uim omnes mortales in ſe experiuntur etſi diuerſimodè. Et eſt ut riuulus á fonte profluens, & quæuis obuia ſuo fœtore inficiens. Huic opponitur concupiſcentia ſpiritus, quæ à ſpiritu ſancto, quo conuerſi donati ſunt, tanquàm riuulus manat ſuauiſsimus, unde cogitationes & actiones ueluti uirēt & germināt. Sed de operibus cōcupiſcētiæ carnis & fructibus cōcupiſcētiæ ſpiritus lege 5. Caput ad Galatas.

Tertia cauſa ingratitudinis, aliorumq; ſcelerum eſt διάνοια carnis, id eſt cogitatio, uidelicet, cùm cogitatio excitata à concupiſcentia ratiocinari, & diſputare molitur de rebus quas ipſa concupiſcentia offert, ut carni gratas & iucundas. Hæc à Pau-

lo ad

lo ad Rom: 8. φρόνημα carnis dicitur, & inimicitia cum Deo. Nam cùm à ſuo principio, id eſt carne & concu-piſcentia eius non diſcedit, non po-teſt ea quæ Dei ſunt ſapere. Huic ex aduerſo opponitur διάνοια ſpiritus, quam Apoſtolus ad Rom: φρόνημα ſpiritus nominat. Hæc διάνοια ſpiri-tus cùm ſumit à ſuo fonte tanꝗ à principio ſuæ ratiocinationis funda-menta, non poteſt aliud ratiocinan-do concludere, quàm quod ſit ſpiri-tus Dei, quem ſemper ob oculos ha-bet.

Quarta cauſa ingratitudinis no-ſtræ ac inobedientiæ erga DEVM eſt uoluntas carnis & cogitationum, ut Paulus loquitur. Hæc molitur ut conſequatur id, eóq; fruatur quod διάνοια ut expetendum ſuaſit. Nam in hac uolũtate eſt proæreſsis & ὁρμὴ cuius finis eſt χρῆσις id eſt uſus rei expetitæ. Etſi autem uoluntas ratio-nis interdum carnis ratiocinationi

reclamat: tamen ſæpiſsimè impetu quodam carnis abripitur, non ſecus atq; nauicula ab aduerſis undis reniſtente nauta, propellitur. Hæc etenim uoluntas carnis alio nomine à Philoſophis, imo & à Paulo amor ſui dicitur: qui eſt amor corporis cœcus, inconſultus, ferus, pernicioſus ſibi & aliȷs: quem Socrates, primum mali fontem ignorans, caput, & originem omnium malorum appellat. Quippe charitatem mutuam tollit, unde in genere humano omnia mala naſcuntur, dum huius inſtinctu quærunt opes, potentiam, honores, uoluptates: In quibus ſummam hominis fœlicitatem collocant. Huic uoluntati carnis & cogitationum opponitur uoluntas ſpiritus, quarta bonarũ actionum cauſa: Quæ imperat contraria carni & eius uoluntati. Hæc uoluntas ſpiritus etiam amor ſui dici poterit, ſed rectus & laudabilis, qui non carnis ſenſum, ſed ſpiritus iudicium

ſequitur. Hic amor ſui rectus & laudabilis hominem impellit, ut conetur, laboret, magnis precibus petat & contendat, ut excellentiſsima noſtri pars mens ipſa uera pietate, & uirtutibus excolatur, idq; in hunc finem, ut Deo ſummo bono iungatur, in quo ſolo ſumma hominis fœlicitas eſt ſita. Hoc diſcrimen inter duplicem amorem ſui docet ſaluator. Qui odit, inquit, animam ſuam (nihil illi in rebus iſtis fortuitis & perituris indulgendo) is uerè amat, & ſaluam cupit. Qui uerò amat (indulgendo) is odit, & uult perditam animam ſuā. Vt ergo duplex eſt amor ſui: Ita & odium duplex ſui eſt. Vnum, ſecundum mentis iudicium rectum, quo carnis illecebras abducentes nos à Deo, auerſamur. Alterum ex imprudentia carnis, quo quæ ſpiritus ſunt, uerę uirtutis, pietatis, & honeſtatis aſpernamur. illud ſanctum & ſalutare, hoc prophanum & pernicioſum eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quinta cauſa contumaciæ hominum eſt ἁὶωῤ του κοσμοῦ τουτου, ut loquitur Paulus, hoc eſt peruerſi mundi mores, infinita ſcandala & omnium flagitiorum innumerabilia exẽpla. Hæc praua mundi conſuetudo, omnis iniquitatis, nequitiæ, & perſitatis pabulum eſt: quo multi etiam inter eos qui DEVM decreuerunt timere, abripiuntur, ut ferociãt, & contra Deum ferantur. Hinc tantus contemptus Euangelij arguentis iſtas tenebras in omnibus ſtatibus hominum conſpicitur: Hinc ſceleratiſsimi parentum mores: Peſsima natorum educatio. Nam dum homines multitudinem, autoritatem, potentiã eorum qui ſceleratè uiuunt intuentur, excuſant ſe exemplo. ſicuti illi fecerũt qui contempto ſpiritu Chriſti in Noë, tandem in diluuio iuſtas ſcelerum ſuorum pœnas luerunt. Hæc ſcelera merentur, ut homines reproba mente puniantur, ut Paulus loquitur:

quitur: Tradidit illos Deus in reprobam mentem: Iuxta comminationem legis, quæ eſt Deut: 28. Percutiantur amentia & cœcitate & ſtupore cordis. Nam homines deſerti à Deo propter peccandi conſuetudinem ita paulatim dementantur, excœcantur, & ſtupore cordis percutiuntur, ut planè dedoleant, & tradant ſe laſciuiæ, ut Paulus loquitur, ut honeſta turpia, bona mala: ſalutaria, lethalia, & contrà iudicent: Qua pœna nulla grauior cogitari poteſt. Cùm ergo uidemus maximam partem mundi ruere quaſi præcipitem in omnia ſcelera, cogitemus de magnitudine iræ Dei, qui ſuo iuſtiſsimo iudicio permittit, ut contumacia hominum huiuſmodi amentia puniatur: De qua amentia Paulus ſcribit, cùm ait: Quia ueritati credere recuſarunt, dedit illis illuſionem erroris, ut crederent mendacio. Et horrendum eſt imprimis ꝙ iſta pœna etiam in poſteris hæreat, iuxta dictũ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Solomonis. Qui reddit malum pro bono non recedet malum de domo eius. Cùm igitur uidemus homines in hoc ſcelerum uolutabro delectari, auerſemur iniquitatis exempla,, & opponamus peruerſis hominum moribus caſtiſsimorum ſpirituum obedientiam, & ſanctorum exempla: Qui nihil duxerunt in uita iucundius, nihil antiquius, nihil melius fide, & obedientia, quibus Deo iungimur. & caueat unuſquiſq; ne fallacibus carnis conſilijs capiatur. Sũt enim qui proponunt, ſed ſtultiſsimè ſe uelle tandem ante mortem reſipiſcere, non cogitantes conſuetudine nimia peccatum fieri quaſi naturale. Nam, ut ait Auguſt: Dum conſuetudini non reſiſtitur fit neceſsitas. Et poëta. Sero medicina paratur, Cùm mala per longas, conualuere moras,

Sexta contumaciæ humanæ cauſa & graſſantium in mundo ſcelerum eſt princeps aëris huius, ut Apoſto-

lus loquitur, hoc eſt diabolus. Hic ſingulis cauſis inobedientiæ ſuperius à nobis recitatis adeſt ut παραστάτης καὶ συμμαχος. Nam uiciatæ carni ſe inſinuat, & concupiſcentias obiectis & uenenis excitat, & cogitationes carnis iuuat, & uoluntatemm ouet, & ſceleratos hominum mores mirabilibus technis & inſidijs auget, quo ſuũ regnum latius ſpargat, atque Chriſti regnum paulatim aboleat. Huic principi aeris ex aduerſo opponitur princeps Eccleſiæ, cœlis excelſior DOMINVS ille Zebaoth, à quo ſunt cauſæ piarum actionum ſuprá à nobis poſitæ. Nam ipſe dat Spiritum ſanctũ, concupiſcentiam ſpiritus fouet, cogitationem confirmat, uoluntatem conſeruat, & ſanctorum exempla, ſuumque ipſius proprium præ alijs nobis imitandum proponit. Vel ut breuius dicam. Fides in Ieſum Chiſtum uiua catholicum remedium eſt aduerſus omnem mundi nequitiam, & per-

uerſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uerſitatem. Eſt enim uictoria, ut ait Iohannes, quæ uincit mundum, fides ueſtra. Hac etenim poſsidetur Chriſtus uictor tenebrarum: Hac obtinetur ſpiritus nouus quo reſiſtimus carni: hac totum peccati corpus conficimus & mortificamus: Hac deniq; in omni anguſtia confugimus ad nomen DOMINI, id eſt, inuocationē Dei aſylum tutiſsimum, ad quod confugiet iuſtus, & ſaluabitur.

TERTIA PARS SACERdotij Chriſti.

TErtia pars ſecerdotij Chriſti eſt eius interceſsio pro Eccleſia, & ſingulis eius membris. Nam ut ſolus Chriſtus legis ſententia perfectè iuſtus eſt, & ſolus ſeipſum dedit preciū redemptionis pro omnibus: Ita ſolus eſt mediator interceſsionis, ſiquidem interceſsio pendet ex merito iuſticiæ, & ex precio dato in redemptionem.

Atq;

Atq; ideo Paulus ait. Vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, qui dedit ſeipſum precium redemptionis pro omnibus. In hunc locum Theodoretus ita ſcribit. Vnus eſt concliator pacis, qui ea quæ erant inter ſe diſiuncta & diſtantia coniunxit. Chriſtum autem hominem nominauit, quoniam uocauit interceſſorem, homo enim factus fuit interceſſor. Et quemadmodũ qui duos quoſpiam manus inter ſe conſerentes uult reconciliare ſe medium interponens, & hunc qnidem dextera, illum uero ſiniſtra tenens, ad amicitiam deducit & coniungit: Ita ipſe cùm diuinam naturam humanæ uniiſſet, inuiolabilem, & quæ diſſolui non poteſt pacem conciliauit. Et Rom: 8. Quis eſt qui condemnet? Chriſtus eſt qui mortuus eſt. Imo uerò qui etiam excitatus eſt ad dexteram patris qui etiam interpellat pro nobis. Hic opponit Apoſtolus condemnationi inter-

ceſsio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ceſsionem Chriſti ſedentis ad dexteram Patris, & intercedentis pro Eccleſia ſua, & ſingulis Eccleſiæ membris. Et ad Heb. 8. Hic autem propterea quod maneat in æternum perpetuum habet ſacerdotium, unde & ſeruare in æternum poteſt eos qui accedunt per ipſum ad DEVM, ſemper uiuens ut interpellet pro eis. Sicut ergo uis obedientiæ legis in Chriſto, & precium paſsionis, infiniti ſunt ualoris & meriti: Ita ipſius interceſsio multo efficaciſsima eſt & infiniti precij. Quarê fieri non poteſt quin exaudiatur pro omnibus, pro quibus intercedit. Intercedit autem potiſsimũ pro ijs, qui ſua membra effecti ſunt per fidem. Verûm in hoc eſt diſcrimen, ꝗ cûm in hac uita erat, obſeruator legis fuerit, & una oblatione ſemel facta, ſanctificandos in æternum conſumauit: Sed adhuc intercedit pro nobis apud patrem, ut æternus Eccleſiæ ſacerdos, Ita enim Iohannes

ait. Si peccauerimus, aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum. Intercedit ergo Chriſtus hodie & ſemper pro Eccleſia, cuius interceſsio nititur merito iuſticiæ eius, & precio pro redemptione dato. Atq; hoc uult Iohannes cùm iuſtum nominat.

Cœterum hîc quinq; ſe offerunt conſideranda, quæ hanc partem ſacerdotij Chriſti de interceſsione nobis illuſtriorem reddent. Primum, quòd Chriſtus inuocandus ſit dupliciter, uidelicet ut dator bonorum cum patre & Spiritu ſancto, Cùm enim iubemur inuocare DEVM, & Chriſtus uerus Deus, eſſentiæ maieſtatis, & potentiæ eiuſdem cum patre eſt, & Spiritu ſancto, uerè colendus eſt ut Deus. Cùm ergo dicitur. DOMINVM DEVM tuum adorabis, & ipſum ſolum coles, Cultus & adoratio præcipitur, quæ eſt Dei unius quidem in eſſentia, trini uero in perſonis. Nam

cùm

cùm eſſentia diuinitatis Vna ſit nume-
ro & indiuiſibilis, neceſſe eſt cultum
qui Deo tribuitur pertinere ad perſo-
nas quæ ſunt unius & eiuſdem eſſen-
tiæ. Deinde quia opera diuinitatis ad
extra, ut loquitur Auguſtinus, ſunt
indiuiſa, ſequitur cultum inuocatio-
nis indiuiſum eſſe. Hæc unius Dei,
qui eſt Pater, & filius, & Spiritus ſan-
ctus, adoratio nititur patrocinio me-
diatoris, ſine quo nullus patet ad
DEVM acceſſus. Deinde inuocan-
dus eſt Chriſtus ut mediator, & in-
terceſſor, ut propter ipſum exaudia-
mur, Ac ut ipſe ſit pro nobis depre-
cator apud æternum Patrem, & ut
ipſe perferat noſtros gemitus & pre-
ces ad æternũ patrem iuxta dictũ: Tu
es ſacerdos in æternum ſecundum
ordinem Melchizedech. Piê igitur
dicitur. Filij Dei intercede pro me
apud æternum Patrem. Ego in tuo
nomine peto, ut tu à Patre petas, &
detur mihi. Euſebius libro 10. Ec-
cleſia-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cleſiaſticæ hiſtoriæ. Magnus uniuerſæ Eccleſiæ pontifex, ipſe Ieſus unigenitus Dei filius bene fragrantem odorem, & incruentas, & incorporeas hoſtias precum ab omnibus læto uultu, ac ſupinis manibus accipiens, cœleſti patri, & Deo omnium creaturarum offert, primus ipſe adorans, & ſolus patri dignum tribuens honorem, Deinde nobis omnibus placatũ manere, & propicium ſemper precans.

Porro cùm ſancti ſeorſim inuocãt perſonas trinitatis, nunc patrem, nunc filium, nunc Spiritum ſanctum, quemadmodum Philippus in ſuis formulis precandi oſtendit, non ſcindunt eſſentiæ diuinæ indiuiſibilem ſimplicitatem, nec unam perſonam excludunt, dum nominant aliam, ſed & unitatem diuinitatis agnoſcunt, quia norunt ſolum DEVM inuocandum eſſe, & perſonarum diſtinctionem atq; æqualitatem fatentur, & proprie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tates perſonarum in ſalutis noſtræ negocio peragendo diſtincta uenerãtur. Hinc primitiua Eccleſia direxit inuocationem in tres perſonas trinitatis in hac formula precandi. Kyrie eleyſõ, Chriſte eleyſon, Kyrie eleyſon. Triplex ergo confeſsio Eccleſiæ eſt in iſta precandi formula. Prima eſt unitatis diuinæ eſſentiæ contra græcos & barbaros, qui multitudinem Deorum inuexerunt. Secunda eſt diſtinctionis perſonarum, & æqualitatis earundem in una diuina eſſentia contra Arrium & multos alios. Tertia eſt diſtinctionis proprietatũ, perſonarum diuinarum in ſalutis noſtræ myſterio peragendo. Tametſi enim rectè dicitur opera diuinitatis ad extra, id eſt in creaturis, ſunt indiuiſa, tamen proprietates perſonarum non ſunt confundendæ, pater ſaluat, filius ſaluat, Spiritus ſanctus ſaluat: En indiuiſa opera trinitatis in ſaluando, ſed pater ſaluat tradendo filium, filius ſal-

uat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uat obediẽdo patri, patiendo & intercedendo, Spiritus ſanctus ſaluat regenerando, & ſanctificando. Sunt ergo proprietates diſtinctæ in eodem opere ſaluationis. De his ergo maximis rebus admonent nos diſtinctæ inuocationes, patris, & filij, & Spiritus ſancti. Qui autem hodie iſtas formulas ſugillant, uenenum ſub animo occultant, & tacitè uel diſtinctionem, & æqualitatem perſonarum inuadunt uel proprietates perſonarum in ſalutis noſtræ myſterio confundunt.

Secundo hîc conſiderandum eſt quomodo Chriſtus ſit mediator & interceſſor, an ſecundum humanam naturam tantum, aut diuinam tantum, aut ſecundum utramqꝫ ſimul. Magiſter ſententiarum libro 3. diſtinct: 19. Et noſtra ætate Stancarus Italus, dicunt Chriſtum eſſe mediatorem ſecundum humanam naturam tantum. Oſiiander autem ſecundum diuinam. Verùm hîc neceſſario & ante omnia

hæc regula tenenda eſt. Quòd nōina officij Chriſti cōpetant nec diuinæ naturæ ſeorſum, nec humanæ ſeorſū, ſed toti perſonæ, quæ eſt Deus & homo. Nā ideo aſſūpſit filius Dei humanam naturam, ut ipſe θεάνθρωπος ſaluator eſſet ſecundum utramq; naturam. Deinde Epiſtola ad Heb: tribuit Chriſto ſacerdotium ſecundum utramq; naturam. Etſi autem ſolummodo in humana natura eſt paſſus & mortuus, & uirtute diuinæ naturæ eſt uictor mortis: Tamen redemptionis beneficium, cuius pars eſt interceſsio, totius perſonæ eſt, alioqui diuina illa perſona, nunq; aſſumpſiſſet humanā naturam in unionem perſonalem. Verùm cùm obijcitur. Nemo eſt mediator ſui ipſius. Item nemo eſt deprecator apud ſe ipſum. Reſponſio perſpicua eſt, Hæc uera ſunt eodem reſpectu, & ubi unica eſt perſona. Sed hic diſcerni oportet inter mittentem diuinitatem, & filium miſſum. Filius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

lius in quantum miſſus eſt, eſt ſacerdos. Ergo & mediator, & interceſſor. Miſſa proinde perſona mediatrix eſt apud mittentem diuinitatem. Huc accedunt teſtimonia patrum. Chryſoſtomus ita ait. Nec homo tantum eſſe mediator potuiſſet, quia cum Deo colloqui, mediatorem oportebat. Cyrillus. Eſt autem Chriſtus mediator Dei & hominum. quia in eo uno Deus & homo coniunguntur. Ambroſius. Vt mediator Dei & hominum eſſet, homo Chriſtus Ieſus non ſine diuinitate, quia in Deo homo erat, & Deus in homine, ut ex utroq; eſſet mediator.

Tertio hic ſciendum eſt, ꝙ per interceſsionem Chriſti, tum demum habeamus acceſſum ad patrem, quãdo in gratia per fidem ſtamus. Siquidem fruſtra prætendunt interceſsionem Chriſti, & fruſtra gloriantur de colloquio cum Deo, qui fide uacui ſunt. Oportet enim, ut mẽbra Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſti ſint, qui DEVM ritè inuocare uolunt. Ideo Paulus ait Rom: 5. Iuſtificati per fidem pacem habemus cum Deo per DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & acceſſum habemus fide in gratiam hanc, in qua ſumus.

Quarto ſciendum eſt ꝙ ſanctorũ preces, ideo acceptæ ſint coram Deo quia Chriſti ſacerdotis nituntur interceſsione. Nam cùm alij pro alijs intercedunt, non merito ſuæ iuſticiæ, non precio redemptionis à ſe ſoluto: Sed merito iuſticiæ Chriſti, & precio ab illo perſoluto, freti inuocant. Ideo ipſe ait, Quicquid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. In nomine meo, hoc eſt, freti merito meo, & interceſsione mea. Huc pertinet compellatio in Dominica oratione, in qua ſic compellamus patrem. Pater noſter: Vt enim patris appellatio admonet nos Chriſti in quo ſumus per fidem filij Dei, & is noſter pater: Ita

pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pronomen Noſter admonet nos fidei, ut fiducia filij inuocemus patrem, nõ freti noſtra dignitate aut meritis. Ob hanc cauſam Apoſtolus ait. Accedamus per ipſum ad DEVM: Ipſe enim ſemper uiuens intercedit pro nobis. Quotieſcũq; igitur precari uolumus, huius compellationis cauſam cogitemus, ut & uerè ſtatuamus nos placere propter filium, & abſq; omni dubio credamus nos exaudiri propter interceſsionem filij, cuius membra ſumus per fidem. Proinde qui fidem hanc non adferunt, inter precãdum fruſtra uerba fundunt. Nam eis nullus acceſſus ad patrem patet. Viderint itaq; quid faciant, qui contra uerbum Dei alijs patronis fidunt.

Quinto, quia filius Dei perpetuus eſt ſacerdos qui intercedit pro Eccleſia in quouis lapſu, non ad patronos alios, ſed ad Chriſtum ſolũ tanquàm unicum patronum & firmiſsimam ſalutis ancoram confugiendum eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Ideo Iohannes Apoſtolus ait: Si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Verùm hunc aduocatum tunc demum rectê accedimus pro impetranda peccatorū uenia, quando peccati nos pœnitet, quādo nos in Chriſtum propiciatorem & interceſſorem non ſimulata fide recumbimus, quādo proponimus quòd in poſterum uelimus ex Dei gratia uitam emendare, quando abijcimus ex animo propoſitum peccandi. Hæc niſi coniuncta fuerint, fruſtra de patrono Chriſto gloriaris. Sunt qui ſe puros fore confidunt, ſi in ſinum paſtoris alicuius ſua peccata effuderint. ſunt fortè etiā inter paſtores, qui ſuis magicis abſolutionibus autumant ſe peccatores exonerare poſſe. Sed utriq; fœdiſsimè errant. Nam & ſolus Chriſtus expiator peccatorum eſt, in quem ſi non collocaueris uiuam fiduciam, quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quæ habet quatuor conditiones illas à nobis modo enumeratas, fruſtra te in ſacerdotis ſinum exoneras: Et ſolus Chriſtus eſt qui abſoluit á peccatis, quem ſi non acceſſeris per fidem morieris in peccatis tuis. At tum demum utilis erit ſacerdotis abſolutio, quando uera pœnitentia ſeu conuerſione cofeſsio temperatur: Atq; hæc ſacerdotis abſolutio, nihil aliud eſt, quàm abſolutionis quæ fit in cœlo per ſacerdotem noſtrum Ieſum Chriſtum, teſtificatio. Atq; ideo DOMINVS dicit. Quicquid ſolueritis in terra, erit ſolutum in cœlis. Proinde abſolutio quæ fit per miniſtrum Euangelij pendet ex fide eius qui abſolutionem petit, non ex merito uel confeſsionis, uel pronunciationis quorũcunq; uerborum. Hic locus requireret confutationem eorum qui alios aduocatos deligunt, quàm unũ Chriſtum. Sed quia iſta ueſania ſuprà recitata eſt, ubi egimus de ſacrificijs pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

piſtarum, nolo eam hic pluribus re-
futare. Hæc ſint dicta de tribus par-
tibus ſacerdotij Chriſti, uidelicet de
doctrina, de ſacrificio, & de interceſ-
ſione. Quæ adiecimus in definitione
ſacerdotij, de conſeruatione miniſte-
rij, de remiſsione peccatorum, de do-
natione Spiritus ſancti, de uita æter-
na, non tam partes ſunt ſacerdotij
Chriſti, quàm fructus multó dulciſ-
ſimi.

DE FOEDERE SEV Teſtamento.

QVia ſacerdos omnis, ut ait E-
piſtola ad Hebræos, alicuius fœ-
deris ſponſor eſt (neceſſe eſt enim,
ut certa pactio ſtatuatur, ſecundum
quam mediator inter partes diſſiden-
tes ſtatuat, ut ſit firma pax & amici-
tia inter DEVM & homines) Ha-
bet etiam noſter ſacerdos Chriſtus,
certum fœdus. Vt enim ſacerdos le-
uiticus

uiticus habuit ſuum ſacerdotium, & certum fœdus ſacerdotio ãnexum: Ita ſacerdos Christus cui ceſſerunt leuitici ſacerdotes cum ſuo ſacrificio & fœdere, habet ſuum ſacerdotium, & certum fœdus ſacerdotio annexum. Tranſlato enim ſacerdotio, ut ait Epiſtola ad Hebræos, tranſlatio fit fœderis ſeu teſtamenti. Item, ob id noui fœderis mediator eſt, ut morte intercedente, ad redemptionem earũ præuaricationum quæ fuerant ſub priori teſtamento, ij qui uocati ſunt, promiſsionem accipiant æternæ hæreditatis. Nam ubi teſtamentum eſt, mors intercedat neceſſe eſt teſtatoris. Teſtamentum enim ratum eſt in mortuis: Quandoqnidem nondum ualet, dum uiuit teſtator. Vnde ne prius quidem illud abſq; ſanguine dedicatum fuit. Cùm enim Moſes omne præceptum iuxta legem expoſuiſſet omni populo, ſumpto ſanguine uitulorum & hircorum, cumqua & lana

coccina

coccina & hiſopo ſimul & ipſum libꝛum & totum populum aſperſit dicens. Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit uobis Deus. Etſi autē ex his uerbis Apoſtoli, promptum eſt colligere, quod ut prius, id eſt uetus teſtamentum ſit fœdus annexū ſacerdotio Aaronico ſancitum ſanguine bruti animalis, quo Deus obligat ſe populo Iudaico, ad dandum illi terram Canaan poſsidendam, modo conditionem, quæ eſt impletio legis Moſaicæ, ſeruauerint: Ita nouum teſtamentum, ſit fœdus annexum ſacerdotio Chriſti, ſancitū ſanguine Chriſti, qua Deus ſe obligat ad remittenda peccata, & ad dandam cœleſtem, & perpetuam in cœlis hæreditatem, ſed cum conditione fidei, cuius germanus fructus eſt ſyncera obedientia erga DEVM. Etſi autem ſolis uocatis, id eſt credentibus ratum eſt hoc fœdus: Tamen ne putemus patres ante exhibitum Chriſtum fuiſſe expertes

pertes gratiæ noui fœderis, illuſtrior & magis diſtincta huius doctrinæ imprimis cognitu neceſſariæ explicatio requiritur.

Ante omnia igitur firmiſsimê tenendum eſt, ꝙ omnibus temporibus inde uſqꝫ â lapſu primorũ parentum eadem fuerit, & ſit ratio conſequendæ ſalutis, & uitæ æternæ, uidelicet per unicum ſacerdotem Chriſtum, cuius iuſticiæ efficiuntur participes quotquot in ipſum crediderint, atqꝫ ideo in ipſo ſaluantur. Quapropter quantum ad expiationem peccati attinet, & ſalutem conſequendam unum eſt fœdus, ſeu teſtamentum Dei perpetuum, quo ſe Deus obligat ad remittendum peccata omnibus qui ad Chriſtum confugerint. Etſi autem huius fœderis de remiſsione peccatorum, ſi uerbum hoc ſpectes, nulla facta eſt mentio, anteqꝫ DOMINVS hoc fœdus cum Abrahamo pepigit: Tamen res ipſæ quæ ad ſub-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſtantiam huius fœderis pertinent, ſemper patribus etiam ante diluuium notiſsimæ erant. Res autem uoco promiſsionē reparationis per Chriſtū & fidē huius promiſsionis. Nam promiſsio in Deo, & fides in homine, ſunt huius fœderis partes, ut ita dicā ſubſtantiales. Pactio inter DEVM & Abrahamum hæc fuit. Statuā, ait DOMINVS, pactū meū inter me & te, interq; ſemen tuū poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno, ut ſim ſcilicet tibi in DEVM, & ſemini tuo poſt te, & paulo antea in eodē capite præcedit iusiurandum Dei. Ecce ego, & ponam pactum meum tecum, hoc eſt tam uerê, atq; ipſe uerê exiſto ponam pactum meum &c.

Hic primum conſideranda eſt materia ſeu fundamentum huius fœderis, uidelicet promiſſum ſemen: Cuius ſolius merito, & interceſsione fit pacificatio inter DEVM & homines. Quicquid igitur Deus promittit

tit ſalutare, ratum eſt in filio, qui nos cum patre reconciliauit. Erat Deus in Chriſto, ait Paulus, mundũ ſibi reconcilians: non imputans illis peccata ipſorum, & poſuit in nobis uerbum reconciliationis. Atq; hanc ob cauſam, hoc fœdus ab Eſaia pacis fœdus dicitur.

Secundo cogitanda eſt hic maximè miranda συγκατάβασις Dei qua ipſa diuina maieſtas infra ſuam dignitatem dimittit ſe ex mera benignitate & φιλανθρωπία ratione humanæ fragilitatis habita, q; non ſolum promittat ſimpliciter gratuitam benedictionem miſeris & perditis peccatoribus: Verumetiam q; ſe eiſdem fœdere obſtringat, ut ſciamus ipſius uoluntatem paternam eſſe erga nos.

Tertio cogitanda eſt immutabilitas, & conſtantia ſeu perpetuitas huius fœderis iureiurando ſanciti. Vnde Epiſtola ad Hebræos. Deus pollicitus Abrahæ, cùm non poſſet

per

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

per quenquam maiorem iurare, iu-
rauit per ſemet ipſum dicens. Niſi
benedicendo benedicam tibi, & mul-
tiplicando multiplicabo te. Et cauſam
ſubiungit dicens. Qua in re uolens
ex ſuperabundanti Deus hæredibus
promiſsionis oſtendere immutabili-
tatem conſilij ſui, fideiuſsit iureiu-
rando, ut per duas res immobiles,
in quibus fieri non poteſt, ut Deus
mentiatur, ualidam conſolationem
habeamus qui confugimus ad tenen-
dam propoſitam ſpem.

Quarto perpendenda eſt ampli-
tudo fœderis cum Abrahamo initi,
uidelicet quòd ad ſemen Abrahæ ſe
extendat, idq; in ſempiternum. Sed
quodnam eſt iſtud ſemen Abrahæ?
Paulus ad Rom: 4. Item 9. Item ad
Galatas 3. Definit uerum ſemen A-
brahæ eſſe omnes, undecunq; oriun-
di, qui inſiſtunt ueſtigijs fidei Abra-
hæ, hoc eſt, omnibus qui credunt
promiſsioni gratiæ quemadmodum
Abraham fecit. Quin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Qninto cùm hoc fædus initum cum Abrahamo & ſemine eius ſempiternum dicitur, ſignificatur quòd Deus immortalitatem det ſuis confœderatis. Nam ſi periremus per mortem nullo pacto ſtaret perpetuitas fœderis.

Huic fæderi Dei ex altera parte reſpondet fides Abrahæ, & ſeminis eius. Nam cùm Deus ſe nobis fœdere obſtringit ad dandam ſalutem, ſimul nos obligat ad fidem, & nouam obedientiam quæ â fide ſeparari nequit. Atq; ideo DOMINVS dicit Abrahamo. Ambula coram me ſcilicet fide, Et eſto perfectus, id eſt ſincerè me colito, & obedientiam erga me omnibus rebus anteponito. Hãc obedientiam ex fide declarauit Abraham cùm paratus eſſet promptiſsima uoluntate ad mactandum filium ſuum Iſaac dilectum, quo illi nihil in mundo dulcius eſſe potuit, ad mandatum Dei. Genes: 22. Ex quo promptum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſt colligere conatum uoluntatis, laudem perfectionis apud DEVM obtinere.

Porro ut hoc æternum fœdus Dei cum Eccleſia habet fundamentũ & materiam ſemen promiſſum: Ita uarijs typis olim adumbratum, tandem Chriſti aduentu in mundum completum eſt, & per eiuſdem ſanguinem confirmatum: In cuius æternam memoriam, & confirmationem baptiſmus & cœna Dominica inſtituta ſunt. Nam ut baptiſmus eſt ſtipulatio bonæ conſcientiæ cũ Deo quæ nititur ſanguine Chriſti quo purgatur á mortuis operibus: Ita cœna Dominica eſt fœderis eiuſdem de redemptione noſtri ſanguine Chriſti ſancita commemoratio, quapropter calix noui teſtamenti, ſeu fœderis calix dicitur. Rectiſsimè proinde definieris hoc æternum Dei fœdus, Si dixeris illud eſſe pactionem pacificationis inter DEVM & homines, in qua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

qua fit mutua obligatio Dei & homi-num, Dei quidem promittentis, in-terpoſito iureiurando, remiſsionem peccatorum, & uitam æternam pro-pter merita Chriſti, cuius ſanguine confirmatur hoc fœdus, hominum uerò promiſsionem fide accipiẽtium, promittentium & præſtantium ex fi-de obedientiam.

His in hunc modum Conſtitutis de æterno fœdere Dei, quæritur cur duplicis fœderis ſeu teſtamenti me-minerit ſcriptura, uidelicet ueteris & noui. Ita enim DOMINVS apud Ieremiam loquitur, & autor Epiſtolæ ad Hebræos eodem fundamento niti-tur. Ecce dies uenient, dicit DO-MINVS, & feriam cum Iſrael & do-mo Iuda pactum nouum, non ſecun dũ fœdus quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum, & educerem eos ê terra Ægi-pti: Sed iſtud eſt fœdus meum, quod feriam cum domo Iſrael, poſt dies il-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

los dicit Iehouah, dabo legem meam in medio eorum, & in corde eorum inſcribam eam. Et ero eis in DEVM, & ipſi erunt mihi in populum, nec docebunt ultra unuſquiſq; proximum ſuum dicendo. Cognoſcite DOMINVM. omnes enim cognoſcent me á minimo eorum, uſq; ad maximum eorum, dicit Iehouah. quia propitiabor iniquitatibus eorum, & peccati eorũ non recordabor amplius. Hic propheta diſertê duplicis fœderis mentionem facit, uidelicet ueteris & noui. Similiter & Paulus Galat: 4. Dicit Agaram ſeruam adumbraſſe montem Sinai. Et Saram liberam figuram fuiſſe cœleſtis Ieruſalem, & addit hiſce ſignificari duo teſtamenta. Vnum quidem in ſeruitutem generans, Alterum uero in libertatem. Vt ergo uetus teſtamentum Agari generanti in ſeruitutem: Ita nouum Saræ generanti in libertatem comparatur: Ex his ſcripturæ locis clarê habemus

bemus duo teſtamenta eaq; diuerſa. Quorum uetus fuit mutua obligatio Dei & Populi Iſraelitici, Dei quidem promittentis poſſeſsionem terræ Canaan: Populi uerò obligantis ſe ad obedientiam Deo præſtandum iuxta legem Moſis, cuius ut externa teſtificatio erat ſanguis animalis quo aſpergebatur Populus: Ita finis ultimus erat, ut in hoc certo populo conſeruaretur memoria promiſsionis gratiæ uſq; ad aduentum Meſsiæ qui ex hoc populo naſceretur. Sed noui teſtamenti longè alia ratio eſt, quemadmodum oſtendimus, & uerba Prophetæ clariſsimè declarant quæ altius introſpiciamus. Vt autem uerba Prophetæ rectius intelligamus, tenendum eſt quòd triplex ſit tempus noui teſtamēti. Videlicet promiſsi, exhibiti, & completi. Tempus promiſsi noui teſtamenti durauit à prima promiſsione de ſemine mulieris uſq; ad Chriſtum exhibitum, & mactatum in ara

crucis cuius ſanguine confirmatum eſt hoc nouum fœdus, cuius uirtute ſaluati ſunt omnes quotquot promiſſioni crediderũt, ut ſancti patriarchæ, prophetæ, reges, & multi alij. Nec obſtat quòd Apoſtolus dicat teſtamentum inualidum eſſe, uiuente adhuc teſtatore. Nam teſtator Chriſtus à prima facta promiſsione, mortuus eſt, deſtinatione diuina. Vnde apocalypſis ait. Agnus occiſus eſt ab initio mundi. Virtute proinde paſsionis & mortis Chriſti, Adam, Abel, Seth, & alij omnes credentes ante exhibitum Chriſtum ſaluati ſunt. de hoc tempore promiſsi teſtamenti non loquitur Ieremias. Tempus exhibiti teſtamenti fuit tempus mortis & paſsionis DOMINI, quod extendit ſe uſq; ad conſumationem ſæculi, in hoc tempus, & nos incidimus, qui credimus in exhibitum meſsiam, ſicut patres in promiſſum, etſi quantum ad noticiam Meſsiæ attinet, multò clarior

rior

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rior nobis, quàm illis lux affulſit. Nam ut umbra, & illuſtris imago diſferunt: Ita noſtra clara noticia de Chriſto poſt exhibitum Chriſtum diſtat ab umbra ueteris populi. Vtriq; tamen populo peræque ſalutaris eſt. Tempus completi teſtamenti erit poſt reſurrectionem mortuorũ, ubi in omnem æternitatem fructu huius admirandi fœderis fruemur. Tunc enim non umbra, non imago, ſed ipſa res, hoc eſt redemtio & ſalus per Chriſtum exhibebitur. De hoc duplici tempore uidelicet, exhibiti teſtamenti in hac uita, & complendi in uita æterna loquitur Ieremias. Iam uerba Prophetæ uideamus. Inſcribã, inquit, legem meam in uiſcera eorum. Quænam quæſo eſt iſta lex? Qualis inſcriptio? Lex in genere iuxta Hebræorum idiotiſmum, ſignificat quãlibet doctrinã. Quarè iuxta loci circumſtantiam ſignificatio cuilibet loco apta adhibenda eſt. Zacharias proin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

de baptiſtæ pater, nobis hic ſuccurrit cûm ait de Iohanne filio. Et tu puer Propheta altiſsimi uocaberis, præibis enim ante faciem DOMINI parare uias eius. Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, in remiſsionem peccatorum eorum, per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri. De hac lege, hoc eſt de ſcientia ſalutis, de remiſsione peccatorum per ſanguinem Chriſti, abſq; omni dubio loquitur Propheta, ſic enim ait. Omnes cognoſcent me, quod autem hoc intelligendũ ſit deuoluntatis Dei cognitione, ipſe ſatis oſtẽdit hæc uerba ſubiũgens. Quia inquit propiciabor iniquitati eorũ, & peccati eorũ non memor ero ãplius Habemus quæ lex ſit de qua loquitur Propheta. Sed qualis nãeſt huius legis inſcriptio? Hæc inſcriptio nõ eſt noticia uel ocioſa, uel damnãs. Sed eſt noticia cum fiducia efficaci in cordibus, qua ſtatuimus & ſentimus DEVM propitium eſſe nobis, remiſsis pecca-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tis propter merita ſacerdotis Chriſti, quaqꝫ excitentur in nobis motus ſpiritus congruentes legi Dei. Ex quo effectu ſpiritus appellatur ab Apoſtolo, atqꝫ ita inchoatur in homine obedientia legis. Hæc fiducia, & hic uiuus ſenſus in cordibus credentium eſt inſcriptio legis per digitum Dei, Id eſt, per ſpiritum ſanctum, ad prædicationem Euangelij. Vt enim lapideæ tabulæ adumbrant ſummam humani cordis duriciem, à qua cor hominis, non regenerati lapideum denominatur. Ezechielis 12, & 36: Ita cordis inſcriptio notat cor mollius factum eſſe ui Spiritus ſancti ad prædicationem Euangelij, ut in eo tanquám in noua tabula Euangelij gratia inſculpi poſsit. Atqꝫ adeo lex ipſa quæ perpetua norma uitæ piorum eſſe debet, ex quo carneum cor denominatur. Vnde DOMINVS apud Prophetã. Auferam de uobis cor lapideum & dabo uobis cor carneum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Sed hic fortè aliquis non immeritò quæret, an ſit aliquod diſcrimen inter nouum teſtamentum & Euangelium? Videtur enim ex ijs quæ diximus, pro eodem accipi utrumq;, ad hanc queſtionem ita reſpondendū eſt. Nouum teſtamentum & Euangelium idem ſunt reipſa & ſubiecto, ſed ratione diuerſa ſunt. Re quidem & ſubiecto idem ſunt. quia utrumq; eſt prædicatio de Chriſto, & uita æterna comparanda per Chriſtum. Ratione uerò diuerſa ſunt, quia Euangelium ex eo dicitur, quód ſit læta, bonaq; annunciatio de ſalute obtinenda per Chriſtum. Teſtamentum autem dicitur, quód Deus non contentus ſimplici promiſsione, ſed pacto etiam, & fœdere (interpoſito iureiurando) ſe nobis obligat: Vt ſciamus & immobile decretum Dei, de ſalute per Chriſtum conſequenda, & nos uiciſſim Deo per fidem obligari: Eſt enim fides altera pars pacti, uidelicet ex

parte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

parte hominis. Nam in omni fœdere, ut ſupra quoq; dictum eſt, mutuæ pactiones, & leges requiruntur. Idẽ dicendum eſt de ueteri teſtamnnto, & lege Moſaica. hinc præterea intelligi poteſt, cum ſcriptura diuiditur in legem & Euangelium, diſtinctionem ſumi à rebus ſubiectis. Cùm autem in uetus & nouum teſtementum differentias peti à circumſtantijs rerum ſubiectarum. At cùm ſacri libri quos uocamus uetus & nouum teſtamentum, dicuntur hoc nomine, ex conſuetudine fit potius, quàm ex rebus ſubiectis niſi ſynecdochen eſſe dicas. Vnde Auguſt: lihro 2. retractat. Vbi autem dixi his 44. libris teſtamenti ueteris terminatur autoritas, ex conſuetudine, qua iam loquitur Eccleſia, uetus teſtamentum appellaui, Apoſtolus autem non uidetur appellare teſtamentum uetus niſi quod datum eſt in monte Sina. Quarè idem Auguſt: lib: 3. Ad Bonifacium.
dicit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dicit rectius inſtrumenta dici quám teſtamenta, ut illud uetus, hoc nouum dicatur. Huc addam etiã quæſtionem ex Auguſtino, cuius hæc ſunt uerba. Quomodo uetus appellatur, quod poſt 4 3 0. annos factum eſt per Moſen, & nouum dicitur quod ante tot annos factum eſt ad Abraham? Reuelationes conſiderantur in his nominibus, & non inſtitutiones. Reuelatio ueteris teſtamenti per Moſen facta eſt. Sed reuelatio noui facta eſt per Chriſtum, cùm eſt manifeſtatus in carne, in quo apparuit iuſticia Dei. Deinde quia uetus teſtamentum pertinet ad hominem ueterem, à quo neceſſe eſt hominem incipere. Nouum autem ad hominem nouum, à quò debet homo ex uetuſtate tranſire, ideoq; in illo ſunt promiſſa terrena, in iſto promiſſa cœleſtia.

Porro cùm Apoſtolus dicit uetus teſtamentum antiquatum eſſe per nouum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nouum. Et uetus ſit datum in monte Sina, ubi & decalogus promulgatus eſt. Hic quæri poteſt de decalogo, num ille quoq; ſit ſublatus ut pars ueteris teſtamenti? Ad hanc quæſtionē ita reſpondeo. Quatenus decalogus eſt pars legis Moſaicæ nos nequaquam obligat, ſed quatenus æternam normam uoluntatis Dei continet perpetuò durat: quemadmodum multa alia quæ in Moſe ſunt naturalia. Verûm in decalogo eſt ſpectandus duplex uſus, iuxta rationem duplicis ſtatus hominis. Nam ſi tempus hominis ante reuelationem Chriſti in homine, hoc eſt, ante iuſtificationem hominis per fidem Chriſti reſpicis, ut ipſe homo uetus dicitur, qui obligatur aut ad obedientiam perfectam decalogi, aut ad pænam, quemadmodum DOMINVS ſuperbo iuriſperito dicit. Si uis ingredi ad uitam, ſerua mandata: Ita decalogus analogia quadam ueteri teſtamento ſubijci poteſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

teſt, Nam pædagogia quædam eſt ad Chriſtum, ut uetus teſtamentum, hominem accuſans, & damnans, quód non habeat iuſticiam quam requirit lex, unde homo impellitur ad quærendum Chriſtum, qui eſt finis legis in iuſticiam omni credenti. Hoc ſenſu Paulus legem moralem nouo teſtamẽto opponit 2 Corinh: 3. At ſi tempus hominis poſt reuelationem Chriſti in homine attendis, ut ipſe homo nouus eſt effectus, ita decalogus norma eſt uitæ noui hominis, quæ nunquám abolebitur. Cuius obedientia inchoata placet, quia perſona placet propter Chriſtum: cuius obedientia legi præſtita credenti imputatur. Iam ex dictis concludamus diſcrimina noui & ueteris teſtamenti: Quę tametſi reſpectu ultimi finis, cùm utrumq; reſpiciat tanquàm ſcopum ultimum, reconciliationem & pacificacionem hominis cum Deo, non differunt: Tamen ſi intermedios fines

& circumſtantias reſpicimus, uetus teſtamentũ præcedit reuelationem noui. Si mediatores, uetus per famulum Moſen, Nouum per filium Ieſum Chriſtum adminiſtratum eſt. Si diſpenſationis modum, Vetus umbratile fuit: Nouum ipſam rerum imaginem babet. Vmbra & typus fuit liberatio Iſraelis ex ſeruitute Ægypti oppreſſo Pharaone: Veritas eſt liberatio credentium à ſeruitute peccati, uicto diabolo. Vmbra fuit introductio Iſraelis in terram Canaan & eiuſdem terræ poſſeſsio: Veritas eſt introductio Iſraelis ſpiritualis in cælũ, eiuſq; hæreditaria poſſeſsio. Vmbra fuit legiſlatio in monte Sina per Moſen: Veritas eſt uerbum quod prodijt de Syon per Chriſtum. Vmbra fuit lex in tabulis lapideis ſcripta: Veritas eſt lex Dei ſcipta in cordibus hominũ digito Dei. Vmbra fuit miniſterium mortis: Veritas eſt miniſterium ſpiritus & uitæ. Deniq; ut uno uerbo

dicam,

dicam. Vmbræ fuerũt Moſaica om-
nia, politia, ſacerdotium, purgatio-
nes, ſacrificia & cætera: Veritas eſt
Ieſus Chriſtus, ſacerdos æternus
cùm ſuis beneficijs, ſiue ut dicamus
cum Auguſtino & Ambroſio, quo-
rum quidem Auguſtinus ait: In te-
ſtamento ueteri eſt occultatio noui,
In nouo manifeſtatio ueteris. Item
uetus eſt initium, Nouum finis. Am-
broſius uero ait. Teſtamentum dici-
tur quia ſanguine dedicatum eſt, ue-
tus in typo, uidelicet per ſanguinẽ
bruti animalis: Nouum in ueritate,
uidelicet per ſanguinem Ieſu Chri-
ſti. Hæc de fædere annexo ſacerdo-
tio Chriſti, adhibita collatione cum
ueteri fædere copioſius diximus, quia
& ueteres, & multi ex recentibus
ſcriptoribus in hoc argumento mul-
tum uariant, nos autem ſperamus
nos, & perſpicuè hanc doctrinam
propoſuiſſe, & nihil à luce uerbi Dei
deflexiſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

DE APPLICATIONE.

Applicatio ſacrificij Chriſti fit uerbo, fide, & ſacramento: ſed diuerſimodê. Siquidem uerbo, quod cordi inſcribitur per Spiritum ſanctũ, ut manu Dei offertur. Fide, concepta ex uerbo per Spiritum ſanctum, tanquam manu hominis accipitur. Sacramento deniq; quaſi ſignaculo Dei obſignatur. Nam qui uerbo Euãlij, quo offertur beneficium ſacrificij Chriſti credit: Fide quæ eſt opus in homine, non naturæ, ſed gratiæ, accipit Chriſtum totum cum ſuis beneficijs, quæ beneficia obſignãtur ſacramentis: Quemadmodum diuinus Apoſtolus Paulus docet. Hinc apparet quanta ſit miniſterij uerbi neceſsitas, ut quod ordinatum ſit diuinitus, ut hunc thezaurũ nobis offerat, hoc eſt quod DOMINVS ait, prædicate Euangelium omni creaturæ, Item docete omnes gentes. Hoc miniſterium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rium quaſi per manus Apoſtoli tradi-
derunt poſteris, & ab illis ad nos per-
uenit, nec abolebitur donec hic mun-
dus ſteterit, quantumuis Sathanas
rabioſè perſequatur omnes qui ſince-
rè ſonant uocem Euangelij. Proinde
noſtrum eſt modo nobis ſalus curæ
ſit, uerbum hoc audire, cognoſcere,
amare, meditari per omnem uitam,
iuxtaq; illud credere & facere, ut tan-
dem ad optatum beatitudinis ſcopum
perueniamus. Non enim fruſtrá Da-
uid in initio ſuorum carminum, quæ
Deo cecinit, in hunc modum canit:
Beatus qni in lege, id eſt, doctrina
DOMINI, meditatur die ac nocte.
Sed quarè beatus? quia meditatio
uerbi duo facit. Primum ut nec con-
ſilia impiorum audias, nec in uiam
peccatorum ingrediaris, nec cathe-
dram irriſorum aſcendas. Alterum,
ut efficiaris tanquam arbor plantata
iuxta decurſus aquarum lympidiſsi-
marum, quæ fructificabit in tempo-
re ſuo,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

re ſuo, donec ad ipſam beatitudinem perueneris, quarè additur in pſalmo. Beati omnes qni confidunt in eo. Contrà ueró ubi hoc Domini uerbum non amatur, non auditur, non uerſatur in aſsidua meditatione, non iuxta illud creditur & agitur, homo paulatim impiorum conſilijs inuoluitur, in uiam peccatorum abripitur, & fit tandem blaſphemus in DEVM, & in omnem religionem, & planè in epicuriſmum ruit, adeo ut dicat in corde ſuo non eſſe DEVM, etiamſi lingua mendax aliud loquatur. Atq; ita fit tanq; arbor in fœdiſsimis fœtoribus & diabolico cæno plantata ad fructificandum morti & damnationi, iuxta pſalmi dictum, corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. Nequè id immeritò. Nam contemptus huius uerbi, quo Chriſtus ipſe nobis ſeipſum offert, ſupra modum offendit DEVM, atq; ideo & ipſis contemptoribus & ſæpiſsimè poſte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ris eorum pænas etiam adfert, cæci-tatem ſeu reprobam mentem, omnem iniuſticiam & turpitudinem. Vt Pau-lus Rom: 1. prolixè docet. Et idem Apoſtolus. 2. Teſſal: 2. ait. Quia credere ueritati noluerunt, dabit illis illuſionem erroris, ut credant menda-cio. Huic Pauli uaticinio de pæna contemptorum uerbi reſpondet euen-tus in multis nationibus, ubi ipſe Chriſtus & Apoſtoli prædicarunt. Necq; Turcica arma aliud ſunt, quàm teſtimonia irati Dei propter contem-ptum ſui uerbi. Simus ergo nos cau-tiores aliorum damno, ac magnifacia-mus beneficium Dei, qui tradidit nobis ſuum uerbum incorruptum, quo ipſe nobis offert hanc immenſam gratiam & beneficium ſacrificij filij ſui, cuius merito liberamur â iure peccati & mortis, & donamur æter-na iuſticia & gloria.

Secundo loco in applicatione ſacrificij Chriſti in adultis requiritur fides

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

fides cuiuſq; propria. ut enim uerbũ offert: Ita fides, quæ eſt ex auditu uerbi, recipit Chriſtum totum cum ſuis meritis omnibus, ſtatuitq; remitti ſibi peccata propter uictimam filij Dei. Ideo in ſymbolo Chriſtiano dicitur. Credo remiſsionem peccatorũ, hoc eſt noui, & firmiter mihi perſuadeo, quòd Deus uelit iuxta ſuam promiſsionem me uerè recipere in gratiam propter uictimam & obedientiam filij, nõ amplius peccata mihi imputare, ſed ea planè delere & condonare, adeoq; eorum in perpetuum obliuiſci. Eſt enim fides nõ uacillans opinio ſed certa noticia promiſsionis gratuitæ, & firma fiducia remiſsionis peccatorum propter Chriſtum. Hæc fides, quantum ad eius certitudinem attinet, nititur & claris ſcripturæ teſtimonijs, & parabolis, & exemplis approbatis. Qnantum ad fiduciã uerò, in ſolo Chriſti merito acquieſcit. Paulus poſt Dauidem ait. Beati quo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus cui DOMINVS non imputauit peccatum. Et Chriſtus ait: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et archiſynagogo DOMINVS ait: Tantum crede. Et mulieri Cananeæ: fides tua te ſaluauit. Inter multas parabolas, præ cæteris illuſtris eſt, quæ eſt, Math: 18. de eo qui debuit decē millia talentorum, qui cùm non haberet quod ſolueret, totum debitum illi ex gratia remiſſum eſt. Huc & illa parabola Lucæ 7. de duobus creditoribus. Item Lucæ 17. de Acolaſto. Inter exempla illuſtriſsimum eſt Latronis cui omnia peccata remiſſa ſunt, ſine præcedentibus & ſubſequētibus meritis. Omitto Dauidem, Manaſſen, Petrum, Paulum, Magdalenam & alios.

Cum hac fide remiſsionis peccatorum duo perpetuò coniuncta ſunt quæ tametſi à fide remiſsionis pec-

catorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

catorũ ſunt diuerſa, tamen ab ea nunquám ſeparari poſſunt. Hæc autẽ ſũt, ut cũ Apoſtolo Paulo loquamur, gratia & donum, de quibus diſtinctius dicã, ut cogitetur qnantum bonum ſit fides gratuitæ remiſsionis peccatorũ.

Gratia eſt hoc loco ipſa iuſtificatio hominis credentis, quæ à cauſa nomen habet. Ita enim ait Paulus Rom: 5. Vbi confert inter ſe peccatum & gratiam. Iudicium ex uno in condemnationem: Gxatia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Et ſicut per delictũ unius in omnes homines in condẽnationẽ, ſic per iuſticiã unius in omnes homines in iuſtificationẽ uitæ. Cum fide ergo remiſsiónis peccatorũ coniuncta eſt gratia, qua iuſtificamur & acceptamur corã Deo, quæ omnia in definitionẽ iuſtificationis includuntur, cùm iuſtificatio definitur eſſe credentis perſonæ in Chriſtum abſolutio à peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitam æter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nam gratis propter Chriſtum. Cùm dico propter Chriſtum, includo ſolius Chriſti merita. Etſi autem imputatio iuſticiæ Chriſti, forma eſt iuſtificationis noſtri coram Deo: tamen quia neceſſariò hæc tria beneficia in iuſtificatione noſtri cohærent, ea in definitionis complexum incluſi.

Quicunq; uel operum iuſticiam ſectantur, uel ex fide & operibus ſimul componunt iuſticiam, uerbum Dei peruertunt. Nam operum & fidei iuſticiam ſic diſcernit Paulus ad Philip: 3. Quæ mihi lucra erant, ea exiſtimaui propter Chriſtum iacturam, quin etiam omnia exiſtimo iacturam eſſe, propter eminẽtiam cognitionis Chriſti Ieſu DOMINI mei, propter quẽ omnium iacturam feci, ut Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in ipſo, non habens meam iuſticiam quæ ex lege eſt, ſed quæ eſt per fidem Chriſti, quæ inquam ex Deo eſt iuſticia in fide. Quid queſo clarius dici potuit?

Com-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Comparat hic Paulus duas iuſticias inter ſe. Vnam dicit eſſe propriam hominis, quam eandem legis iuſticiã apellat, hominis quidem, quatenus eam homo præſtare nititur, etſi eam nunquàm perfectè præſtare poterit: Legis uerô quia à lege requiritur. Alteram ex Deo eſſe tradit, & per fidẽ obtineri, ex Deo quidẽ, quia eã Deus homini ex gratia imputat, & acceptã habet: Per fidem uerô Chriſti quia fide obtinetur, qua ſcilicet Chriſtus] ſtatuitur eſſe finis legis in iuſticiã omni credenti. Has duas iuſticias ita facit inter ſe contrarias, ut ſtare ſimul nequeant. Nã qui ex operibus legis iuſticiã, qua conſiſtit corã Deo, quærit, iuſticiæ fidei expers eſt: & contrà qui fidei iuſticia nititur, ſe ex lege iuſtificari minimè ſtatuit. Etſi autem una iuſticia eſt, quæ ſita eſt in perfecta legis obedientia: tamen propter iuſtificationis modum diuerſum, duplex dicitur. Aliter enim legis obedientia

iuſtificatur, qui ipſe legem præſtat, & operibus ſuis legem implet, quod ſolus Chriſtus fecit. Aliter legis obedientia iuſtus cenſetur, qui non ipſe præſtat legem, ſed credit in Chriſtũ qui legem impleuit, ut legis obedientia á Chriſto facta ſibi imputetur ad iuſticiam: Vt ſic habeat quod lex requirit, nempe iuſticiam legis, adeoq; cum iuſticia uitam. Eſt proinde diſcrimẽ in obtinendo iuſticiam legis. Aliter enim eam obtinet qni facit, aliter qui credit. Quòd autem nemo mortalium poſsit eam obtinere faciendo, ſed ſolummodo credendo, docet Apoſtolus Paulus prolixis diſputationibus, præſertim in Epiſtolis ad Rom: ad Galat: ad Ephes: ut mirum uideatur homines adeo peruicaces eſſe, ut audeant ſe manifeſtæ Dei ueritati opponere. Quid clarius dici potuit? Arbitramur hominẽ iuſtificari fide abſq; operibus legis ſcilicet à nobis factis. Quid apertius? Si iuſticia eſt
ex

ex lege, Chriſtus fruſtrà mortuus eſt. Quid diſtinctius? Non ex operibus, ſed per fidem, donũ Dei eſt, ne quis glorietur. Quid deniq; abſolutius? Chriſtus eſt finis legis in iuſticiã omni credenti, hoc eſt, Chriſtus ita adimpleuit legem, ut iuſtus ſit ipſius obedientia omnis qui credit. Item Euangelium eſt potentia in ſalutem omni credenti. Iuſtus enim ex fide ſua uiuit. In hac manifeſtiſsima ueritate acquieſcamus, & relinquamus ſophiſtis ſuas ſtrophas, quibus & ſe miſerè inuoluunt, ut ueritatem cernere non poſsint: & alios pernicioſè ſeducunt, qui eorum magiſterio ſe permittunt.

Qui componunt iuſticiam ex fide & operibns ſimul, tanquám ex partibus: maiorem applauſum habent ab indoctis, præſertim politicis hominibus ignaris Euangelij. Sed horum errorem unico pauli dicto, tanquàm cœleſti fulmine proſternemus. Ignorantes ait iuſticiam Dei (id eſt fidei

iuſti

iuſticiam) & ſuam (ſcilicet ex lege) quærentes ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti, hoc eſt non ſunt capaces iuſticiæ fidei, qui ſimul ex lege quærunt iuſticiam. Finis enim legis (id eſt conſumatio & perfectio) eſt Chriſtus ad iuſticiam omni credenti. Fides proinde ſola omne meritum, & opera omnia humana excludit à cauſis iuſtificationis noſtræ coram Deo, & ſolo Chriſto nititur, qui legis obedientiam credenti imputat, ut habeat quod lex requirit, nempe iuſticiam id quod & hoc Pauli argumentum ad Galat: 3. Apertiſsimè concludit. Quod autem in lege nemo iuſtificatur apud DEVM manifeſtum eſt, quia iuſtus ex fide uiuit. Lex autem non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea homo uiuet in eis.

Quòd autem aduerſarij producũt pro ſua cauſa ſtabilienda aduerſus nos Apoſtolum Iacobum, id faciunt ſuo more. Nam neglecto totius ſcri-

pturæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

turæ, & omnium ſanctorum, Moſis, Prophetarum, Chriſti & Apoſtolorum conſtantiſsimo conſenſu, ambiguum dictum aduerſus nos inſidioſè torquent. Cuius ſenſum ſi peterent ex ſcriptionis occaſione, & fine, intelligerent Iacobum non diſputate de iuſtificatione noſtri coram Deo, ſed de iuſtificationis declaratione coram hominibus, aduerſus hypocritas qui ſua ficta & mortua fide, ſeu potius ſpectro fidei putarunt ſe iuſtos, & interim ſe omni genere nequitiarum & ſcelerum contaminauerunt. Cùm igitur nec fidei uocabulum, nec iuſtificationis uox, eodem modo accipiuntur ab Apoſtolis Paulo & Iacobo, ſpiritui dei ſe opponunt, qui in illorum dictis ἀντιλογίας quærunt. Producunt & alia dicta, ut de mercede & remuneratione bonorum operum, de reddendo unicuiq; iuxta opera ſua, de beatitudine quæ promittitur pauperibus ſpiritu, mitibus, pacificis, pa-

tientibus perſecutionem &c: Sed illa dicta & ſimilia nō aduerſantur noſtræ ſententiæ, ſi quis rectè diſtinxerit inter cauſas, & effecta iuſtificationis & qualitates iuſtificatorum. Nam aliud eſt loqui de mercede obedientiæ, & de qualitate eorum qui iam iuſti fide ſunt: Aliud de cauſis rei, hoc eſt iuſtificationis. Item aliud eſt loqui ut Bernhardi uerbis utamur, de cauſa regnandi, aliud de uia regni. Item aliud eſt loqui de principijs eſſentiæ rei alicuius, aliud de cognitionis principijs. Verum, ut clypeum nobis opponunt dictum DOMINI: Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata, hoc eſt legem imple: Reſpondeo. Chriſtus rectiſsimam uiam uitæ monſtrat obſeruationem mandatorum, ſeu legis impletionem. Verùm quia per nos ſtat, quò minus præſtemus legem Dei, Chriſtus credenti factus eſt impletio legis in iuſticiam. Atq; hoc eſt quod idem Paulus dicit ad Rom: 4.

Legem

Legem ſtabilimus per fidem, quia uidelicet obtinemus credendo quod lex requirit, nempe iuſticiam.

Donum quod diximus coniunctum eſſe cum fide remiſsionis peccatorum, eſt donatio Spiritus ſancti: Quo homo ſola fide iuſtificatus, regeneratur, ſeu ſanctificatur. Id eſt mortificatur, & uiuificatur, adeoq; fit nouus homo, qui ſtatuit uitam ſuam ad normam uoluntatis Dei, quantum id quidem fieri poteſt componere. Donũ igitur hoc, nouæ uitæ & obedientiæ cauſa eſt, & inchoatio. Neq; enim ideo iuſtificamur fide gratis, ut iã porrò uiuamus peccato, ſed ut liberati à peccato ſeruiamus Deo in iuſticia & ſanctitate, omnibus diebus uitæ noſtræ. Hunc ſiquidem finem ſcientiæ ſalutis de remiſsione peccatorum, per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri ſtatuit Zacharias in ſuo cantico. Hunc finem iuſtificationis ponit Paulus ad Rom: 6: ubi euidentiſsimis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tiſsimis rationibus oſtendit cum iu-ſtificatione coniunctam eſſe ſanctifi-cationem. Atq; hæc ſint breuiter di-cta de gratia iuſtificationis , & dono ſanctificationis quæ ſunt cum fide re-miſsionis peccatorum coniuncta: nec ab ea magis diuelli poſſunt quàm ca-lor ab igni, & radius à ſole. Vnde apparet iniuriam fieri nobis á papi-ſtis cùm dicunt nos abolere bona opera, & laxare frena hominibus, quia dicimus homines ſola fide iuſti-ficari. Non enim intelligunt nos diſ-cernere inter beneficium Chriſti pro-prium, & noſtrum debitum officium, quod cum fide remiſsionis peccato-rum coniunctum eſt. Sed de iuſtifi-catione plura dicemus uolente Deo in poſtremum huius pſalmi uerſum, di-ſtinctis ordinibus teſtimoniorum quę in hac controuerſia agitari ſolent.

Tertium locum in applicatione ſacrificij Chriſti tribuimus ſacramen-tis, quæ non ſolum ut uerbum offe-runt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

runt merita Chriſti ſacerdotis: uerum etiam ut ſignacula obſignant, modo merita Chriſti cordibus impreſſa teneantur fide. Vt enim ſine fine, uerbũ non applicat merita Chriſti: ita ſine fide (loquor de adultis) ſacramenta nihil conferunt. Sunt autem duo ſacramenta quæ Chriſtus ſuæ Eccleſiæ commendat. uidelicet baptiſmus & cœna DOMINI: quorum ille initiationis Chriſtianiſmi ſacramentum eſt, ideóq; ſemel tantum ſumitur ut Chriſtus pro nobis ſemel mortuus eſt. Vt enim baptiſmus eſt mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti efficax ſymbolum: ita eſt ſacramentum fœderis, quod Deus cum baptiſato iungit, de purgatione peccatorum, & reconciliatione noſtri facta per Chriſtum. Item pœnitentiæ & crucis teſſara, atq; adeò reſurrectionis futuræ teſtimonium. Hæc uidelicet cœna DOMINI confirmationis Chriſtianiſmi & conſeruationis ſacramen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cramentum eſt, adeoq́ commemoratio fœderis ſanciti per ſanguinem Chriſti. Præterea cibus quo in corpore Chriſti ſpiritualiter nutrimur, quã ob cauſam eius uſus frequentior eſſe debet. Summa huc redit, q́ sacramentum noui teſtamenti ſit & teſtimonium externum fœderis de gratuita reconciliatione noſtri cum Deo per ſacrificium Chriſti: & fidei & pietatis populi Dei erga ipſum teſtificatio & obligatio.

DE PERPETVO SACRIficij Chriſti uſu.

ETſi autem uſus ſacrificij Chriſti magna ex parte in applicatione conſpicitur: tamen efficacia & uirtus ipſius ſe offerunt magis cùm ueluti ad praxin reuocatur noticia. Hæc praxis locum habebit in conſcienria cuiuſq́, in toto uitæ curſu, & in mortis agone. Conſcientia cuiuſq́ hominis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

minis lethali uulnere ſaucia eſt, donec ſanatur applicatione medicinæ, quam ſolus Chriſtus medicus adhibet, per uerbum ſuum & ſpiritum. Quam ob cauſam ſe etiam animarum medicum nominat. Cùm ergo conſcientia per‑cellitur cogitatione peccati, ſananda eſt fide ſacrificij Chriſti: quæ ſi uiua fuerit, perfundit conſcientiam ſuauiſ‑ſsimo quodam balſamo ſpiritus, quo ſanatur & redditur tranquilla, ut quæ antea turbata & triſtis fuit, iam ſit iucunda & læta, & ueluti exultet in cruce Chriſti. Vnde illa exultantis conſcientiæ uox in Bernhardo. De re‑miſsione, inquit, peccatorum teneo ualidiſsimum argumentum, Domini‑cam paſsionem, uox ſiquidem ſangui‑nis eius inualuit multò plus, quàm uox ſanguinis Abel, clamans in cor‑dibus electorum remiſsionem omniũ peccatorum. Traditus enim eſt pro‑pter peccata noſtra. Nec dubium eſt quin potentior & efficatior ſit mors

illius in bonum, quam peccata noſtra in malum, huiuſmodi conſcientia nec legis minis frangitur, (ſcit enim ſe ſub lege non eſſe ſed ſub gratia,) nec Diaboli ſuggeſtionibus cedit, (ſiquidem principem mundi huius condemnatum eſſe nouit,) nec rationis argumentis turbatur, (nouit enim potentiam eius qui promiſit, cui & gloriam tribuit.) Breuiter in Chriſto ſecura quieſcit, expectans plenam redemptionem per aduentum filij Dei, qui tranſfigurabit noſtra contempta corpora, ut ſint conformia ipſius glorioſo corpori in omni æternitate. Vnde autem fit tanta fiducia ſanatæ & tranquillæ conſcientiæ docet Epiſtola ad Heb: 13. Confidimus, inquit, quia bonam conſcientiam habemus in omnibus rectè uolentes conuerſari. Vt ergo cauſa & fundamentum bonæ conſcientiæ eſt, non noſtra dignitas: natura enim ſumus peccatores & indigni: non meritum, quia nullum me-

ritum

rítum niſi mortis habemus ex nobis
ipſis: Non uirtus ulla noſtra, quia om-
nes iuſticiæ noſtræ ſunt ut pannus
menſtruatæ mulieris: ſed ſola fiducia
Chriſti purgantis eam ſuo ſanguine à
mortuis operib: per quem pacem ha-
bemus cum Deo: Ita eius propoſi-
tum eſt uelle in omnibus, cum omni-
bus & in õnibus actionibus rectè cõ-
uerſari, declinando uidelicet quod
malum eſt, & faciendo quod bonum
eſt. Semper enim meditatur nouitatẽ
uitæ in Chriſto Ieſu, ſemper odio ha-
bet tunicam quæ à carne commacula-
ta eſt, ſemper delèctatur candida illa
ueſte quam in baptiſmo induit. Quot-
quot enim baptiſati ſumus, Chriſtũ
induimus, Id quod Dauid per ſpiri-
tum uidit cũ caneret. Lauabis me &
ſupra niuẽ dealbabor, ornatu ſcilicet
iuſticiæ Meſsiæ tanꝗ ueſte candidiſ-
ſima, purgatus prius à peccatis per
ſanguinem ipſius. Ex hac fide & con-
ſcientia deleti peccati naſcitur in Da-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uide ſtudium recti iuxa illud. Inclinaui cor meum ad facienda ſtatuta tua in æternum. Et Paulus inquit, Milita honeſtam militiam retinens fidem & bonam conſcientiam.

In totius uitæ curſu uſus ſacrificij Chriſti conſpicitur maximus & ſuauiſsimus, cùm in aduerſis, tum in proſperis. In aduerſis, quidem nullũ eſt efficacius remedium, quàm ſacrificium Chriſti. Nam ut aduerſitas admonet te peccati tui, uel latentis ue manifeſti: Ita ſacrificium Chriſti fide apprehenſum, & de remiſsione peccatorum te certificat, unde oritur conſolatio ſpiritualis in omni àfflictione, & de conformitate electorũ cum filio Dei. Nam ita placuit ſapientiæ Dei quod uelit ſuos electos conformes fieri filio ſuo, cùm in cruce, tũ in gloria. Huc illud pauli. Si unà cum Chriſto patimur, una cum illo regnabimus. huc pertinet imitatio exempli Chriſti in cruce, quod Petrus hiſce

uerbis

uerbis nobis commendat. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut inſequamini ueſtigia ipſius. Vide quæ in hunc locũ annotauimus 1. Pet: 2.

In proſperis maius eſt periculum. Licet enim permultos frangit aduerſitas, tamen multò plures extollit proſperitas, iuxta poetam. Luxuriant animi rebus plerumq; ſecundis. Item. Neſcia mens hominum fati ſortiſq; futuræ, Et ſeruare modum rebus ſublata ſecundis. Quid hic faciet pius? Quatuor faciet. Primum, æſtimet res huius ſæculi quæ proſperæ uidentur, & uideat quales ſint in ſe. Secundò perpendat quàm periculoſa ſit rerum proſperarum poſſeſsio, ubi uera pietate animus non eſt imbutus: Tertio conferat omnia huius mundi commoda cum ea fœlicitate, quam Chriſtus nobis comparauit ſua morte. Quartò perpendat, utrum utilius ſit his mundi rebus afflui cum periculo ani

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

mæ, quâm ijs renunciare, ſi res poſtulat propter Chiſtum. Cùm igitur caro noſtra proſperis rebus titilatur, & ueluti indomitus equus ferocire incipit, cogitet pius, primum, quàm ſit proſperitas huius mundi fluxa, caduca, mortalis, temporalis, uolatica, tranſitoria, qua multi abundantes reuerà ſunt miſerrimi. Secundo, cogitet eam plus habere deceptionis, quâm delectationis. Eſt enim uoluptas quæ inde naſcitur ueluti ſerpens, interfector animi, ſuperbus & uanus conſultor, ſpiritus ſolicitudinis & crapulæ. Hic ſerpens in profundiſsimis animi receſsibus latens, nihil quærit niſi ut occidat. Hinc apparet quód multò periculoſior ànimo ſit res proſpera, quàm aduerſa corpori. Tertiô cogitet pius tantum eſſe reuera diſcriminis inter fœlicitatem quam Chriſtus ſuis proponit, & mundi proſperitatem, quantum eſt inter momentum temporis & æternitatem, inter

inter mortem & uitam, inter miſeriam & beatitudinem. Nam ut proſperitas huius uitæ, baculo arundineo nititur: Ita promiſſa fœlicitas in Chriſto ueritate Dei conſtantiſsima fulcitur, ut fieri non poſsit ut ea fruſtrentur qui in timore Dei perſeuerant uſq; ad finem. Quartò pius ex his colligat, multo utilius eſſe & beatius renunciare his caducis rebus, quatenus cum pietate & confeſsione ueræ doctrinæ ſtare non poſſunt, quàm propter illas ſe periculo animæ obijcere. Breuiter nihil efficacius erit, ne fœlici ſucceſſu efferamur, & abducamur à Deo, quàm cogitare humiliationem filij Dei in cruce, qui ideo humiliatus eſt, ut nos exaltet modò in hac uita ſub potenti manu Dei nos humiliauerimus, & non puduerit nos crucis Chriſti. Nam & omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Cauendum eſt proinde ne caro noſtra fœlici rerum ſucceſſu, nos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ueluti eſca quadam captos fallat & occidat. Nam ſerpens ille qui Æuam ſeduxit calliditate ſua occaſionem quamuis arripit, ut nos á Chriſto abducat, & potiſsimam hominis partem inuadit, ut eam fœlici rerum ſucceſſu euertat. Vnde illud Pauli. Videte uocationem ueſtram fratres, quod non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. His enim tribus rebus potentia, ſapientia, & nobilitate, (ex quibus naſcitur & uoluptas corporis, & ſuperbia animi) quorum adeptione ſtulti ſe fœlices & beatos putant, abutitur Diabolus in perniciem hominũ. Quarè huic tentationi opponito crucem Chriſti, ſine qua omnis ſapientia ſtulticia eſt: Omnis potentia, infirmitas: Omnis nobilitas, ignominia & omnis uoluptas eſca mortis eſt. Nam iſta omnia, quibus multum amaritudinis annexum eſt, terminantur cum hac uita. Si ergo quæris

uæram ſapientiam, ueram potentiam, ueram nobilitatem, ueram uoluptatē & gloriam, ea in ſolo Chriſto quærito, & inuenies, in quo omnes theſauri cæleſtium bonorum ſunt abſcōditi.

In mortis deniq; articulo aſpectus ſacerdotis Chriſti cum ſuo ſacrificio tollit omnem metum mortis, facitq; ut non magis formides mortem, quàm ſomnum ſuauiſsimum. Vnde fit ut pius mortem expetat non ſecus atq; tranſitum ex his miſerijs ad uitam immortalem. Tum demum uerum eſſe ſentias dictum DOMINI. Qui ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternū. Hinc illa alacritas in multis Martyribus qui Chriſtum non mortuum ſolum, ſed rediuiuum cogitarunt, cuius uirtute nos reſurgemus ad immortalitatem. & animæ noſtræ interea, hoc eſt, uſq; ad extremum diem cæleſtibus gaudijs fruentur cum caſtiſ

ſimis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſſimis ſpiritibus, ac tum demum iun-
ctæ corporibus conſpectu Dei, &
gloria, immortalitatis perpetuó fru-
entur. Quarè non immerito Apoca-
lypſis ait. Beati qui in DOMINO
moriuntur. Et Dauid. præcioſa in
conſpectu DOMINI mors ſancto-
rum eius. Hactenus diximus de pro-
pitiatorio ſacrificio Chriſtianorum,
atq; de ijs quæ ad eius perſpicuam
declarationē facere uidebantur. Nunc
breuiter de altero Chriſtianorum ſa-
crificio quod Euchariſticon nominant
ſpiritu Chriſti aſpirante, dicemus.

DE EVCHARISTICO Chriſtianorum ſacrificio.

PEtrus Apoſtolus accommodat
conuerſis ex Iudæis & gentibus
promiſsionem DOMINI quæ eſt
Exod: 19. In hanc ſententiam. Si au-
dieritis uocem meam, & cuſtodieri
tis pactum meum, eritis mihi pecu-
lium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

lium de cunctis populis. Mea eſt e-
nim omnis terra, & uos eritis mihi
in regnum ſacerdotale, & gens ſan-
cta, populus acquiſitionis (id eſt pe-
culium,) ut uirtutes annuncietis eius
qui de tenebris uos uocauit in admi-
rabilem ſuam lucem. Ex hiſce uerbis
ut alia præteream, manifeſtum eſt,
quòd omnes Chriſtiani ſint ſacerdo-
tes ad offerendum Deo ſacrificia in
laudem & gloriam ipſius. Primum
itaq; omnium tenendum eſt, quòd
qemadmodum natura ſumus peccato-
res, & filij iræ: Ita noſtris uiribus,
dignitate, & merito nihil planè apud
DEVM obtinere poſsimus. Quarè
ut unico ſacrificio Chriſti reconciliati
ſumus: Ita ipſius gratia ordinamur in
ſacerdotes, illiq; conſecramur ad nos
noſtraq; omnia Dei gloriæ dedican-
da. Hæc autem inauguratio noſtri
in ſacerdotes & ordinatio, quia planè
ſpiritualis eſt & interna, perficitur ar-
cano quodam modo, qui qualis ſit ex
com-

comparatione ueritatis ad umbram aliquo modo oſtendi poteſt. Vt igitur ex Leuitica tribu futuri ſacerdotes primum lauabant corpora aqua. Secundo induebant ueſtes diuinitus imperatas. Tertio ungebant capita ſua. Quarto implebant manus. Ita futuri ſacerdotes in nouo teſtamento ſpiritualiter ordinantur. Primum enim Chriſtus ſummus ſacerdos lauat eos & aqua & ſanguine purgat nos (inquit Paulus) lauacro aquæ per uerbum (ſcilicet inſtituentis Dei & ordinantis baptiſmum.) Et Iohannes in Apocalypſi, Dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit regnum & ſacerdotes Deo & patri ſuo. Deinde idem Chriſtus ueſtibus nos ornat ſpiritualibus, quæ Leuiticis illis ueſtibus multo ſunt candidiores. Nam Chriſti innocentiam ut candidiſsimam ueſtē induunt Chriſtiani. Sic enim Paulus ait. An neſcitis quod quicunq; ba-

ptiſati

ptiſati ſumus Chriſtum induimus: Hunc induti apparemus candidi coram Deo, hoc eſt iuſti & ſancti. De hoc indumento loquitur pſalmus cum ait. Sacerdotes eius induantur iuſtitiam & ſancti eius exultent. Tertio unguntur non externo oleo & caduco, ut leuitici ſacerdotes, ſed interno, ſpirituali, & immortali, de quo Paulus 2. Corinth: 2. Qui confirmat nos in Chriſto, & qui unxit nos Deus eſt, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Ex hac unxione qua Chriſtus nos ungit Chriſtiani dicimur & ſacerdotes, imo & reges & Prophetæ. Huius ſpiritualis unctionis mira uis eſt. Nam ut olei, quo ungebantur ueteres ſacerdotes natura eſt lucere & ardere: Ita Spiritus ſanctus quo nos in ſacerdotes ungimur illuminat mẽtem & inflammat cor, ut & mens intelligat quæ bona & ſalutaria ſunt, & cor eadem ardentiſsimè appetat.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Hoc autem fit, cùm ex prædicatione uerbi fide concepta toti rapiamur in admirationem miſericordiæ magni Dei, qui nos è tenebris in admirabilem ſuam lucem uocat. Poſtremò implent manus, hoc eſt, ſe paratos ſiſtunt ad offerendum Deo. Nam amplius ſui iuris non ſunt, ſed conſecrati Deo ſibi uiuere deſinent, & omnes uitæ actiones deſtinabunt in obſequium Dei.

Hoc modo ordinati ſacerdotes habemus etiam pactum certum inter DEVM & nos initũ quod quale ſit ex uerbis Malachiæ oſtendã. Sunt autem hæc Prophetæ uerba. Pactum meum fuit cum eo uitæ, & pacis, dediq; ea illi ob timorem. Timuit enim me, & à facie nominis mei contritus ipſe. Lex ueritatis fuit in ore eius. In pace & æquitate ambulauit mecum, & multos reuocauit ab iniquitate. Labia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius.

Quia legatus DOMINI exercituum eſt. Etſi autem Propheta hic loquitur de Leuiticis ſacerdotibus: tamen rectiſsimè accommodatur Chriſtianis omnibus, qui longè digniores coràm Deo ſunt ſacerdotes, utpote regales, quàm Leuitici fuerunt. Ex Prophetæ uerbis hæc pacti ratio concluditur. Vt DOMINVS uitam & pacem promittit: Ita timorem ex fide uiciſſim poſtulat. Vt enim in omni pacto eſt mutua obligatio, ita & hic Deus promittit pacem & uitam, quæ duo opponuntur iræ Dei, & morti æternæ. Verum partes pacti à parte noſtra plures hic ponuntur quæ tamen natura ſunt coniunctæ. Quarum prima eſt timor Dei ſincerus ex fide natus, de quo loquitur Propheta cùm ait. Initium ſapientiæ timor DOMINI. Item timor Dei ſanctus manet in ſæculum ſæculi. Lex ueritatis in ore eius, hoc eſt, doctrina uera, ſancta, & pura. Tametſi autem non omnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Chriſtiani habent publicum munus docendi. Tamen cognitio doctrinæ, atq; confeſsio omnibus Chriſtianis neceſſaria eſt. Tertia, & iniquitas non eſt inuenta in labijs eius, hoc eſt, falſam & fucatam doctrinam fugit, atq; adeò ut peſtem deteſtatur quicquid doctrinæ ex ore DOMINI non hauſit. Ideo DOMINVS dicit omnibus. Cauete à falſis Prophetis. Quarta, in pace & æquitate ambulauit. Hoc eſt ſtuduit uitam ſuam componere ad normam iuſticiæ meæ ſeruando pacē & æquitatem cum proximis. Hanc partem fœderis Chriſtus & Apoſtoli omnibus Chriſtianis accommodant. Quinta, & multos reuocauit ab iniquitate. ſcilicet, uerbo, facto, & exemplo, quod eſſe Chriſtianorum omnium nemo non agnoſcit. Breuiter ut Deus promittit uitam & pacem, ita nos illi obligamur fide & obedientia.

Porro cum ſacerdotio hoc Chriſtiano-

ſtianorum, plura coniuncta ſunt quæ ad eius dignitatem & excellentiam cognoſcendam faciunt. Præcipua uero ſunt quæ Petrus enumerat. Videlicet quòd Chriſtiani ſint domus ſpiritualis, ſanctum & regale ſacerdotiū, genus electum, gens ſancta, & peculium Dei, & quod omnium maximum eſt, quôd ſint & uocentur filij Dei. De hac ſumma dignitate Chriſtianorum loquitur Iohannes cùm ait. Dedit illis qui in nomen eius credunt hanc dignitatē, ut ſint filij Dei, quam ſententiam uerè & eleganter reddidit Nonnus hiſce uerſibus.

Οὐρανίην πάντεσσι μίαν δωρήσατο τιμήν

Τέκνα θεοῦ γενετῆρος ἀειζώοντος ἀκούειν

Hoc eſt ut uerbum uerbo reddam.

Cœleſti cunctos uno donauit honore.

Vt patris æterni gnati ſint atq; uocentur.

Hic honos quem nemo ſatis prædicauerit

dicauerit merito nos ab omni turpitudine indigna templo Dei, indigna regalibus ſacerdotibus, indigna gente ſancta, indigna peculio Dei, adeoq; filijs Dei, reuocaret, & nos ad cultum Dei, & ad offerendas hoſtias ſemper Deo acceptas per Ieſum Chriſtum inuitaret. Hoc enim conſecratio noſtri in ſacerdotes ſuo iure poſtulat. Siquidem ſacerdotes ſumus ut ſacrificia offeramus: Non quidem propiciatoria, quod eſt ſolius noſtri ſummi ſacerdotis Ieſu Chriſti: Sed Euchariſtica, eaq; perpetua iuxta illud Ezechielis 46. Sacrificium Deo legitimum, iuge & perpetuum. Non ergo ut leuitici certis diebus, & certis horis offerebant iuxta legem Moſi, & poſtea ad tempus expectabant uicem ſuam iuxta ordinationem Eccleſiaſticam Dauidis: Ita Chriſtiani ſacerdotes, intermittant ſacrificia, ſed ſemper & indeſinentèr impletas habebūt manus, & ſacrificabunt Deo perpetua ſacrificia.

Quid

Quid eſt ſacrificium Euchariſticon? Sacrificium Euchariſticon Chriſtianorum eſt omnis actio, & paſsio diuinitus imperata, ſeparata à prophanis mundi actionibus & paſsionibus fide, qua etiam tanquam ſale condita, Spiritu ſancto tanquàm igni cœleſti accenditur & ſanctificatur, atque merito Chriſti Deo accepta fit in gloriam Dei per eundem Ieſum Chriſtum. Dicitur autem hoc ſacrificium Euchariſticon à fine proprio, quia eſt oblatio noſtræ gratitudinis. Siquidē reconciliati Deo per piaculare ſacrificium Chriſti offerimus ei obedientiam noſtram, honoramus, & laudamus ipſum, perpetuòque illi gratias agimus. Nam Chriſtus fide apprehenſus, dat Spiritum ſanctum qui creat in nobis nouum cor, & ſpiritum ſpontaneum, ut hanc noſtram gratitudinem Deo offeramus.

Cur autem obedientia noſtra dicatur ſacrificium operepreclum eſt per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

perpēdere. Nā huius appellationis explicatio acres ſtimulos habet ad excitandū in nobis ſtudiū obedientiæ. Dicuntur itaq; opera Chriſtianorū ſacrificia comparatione quadam ad ueteris populi ſacrificia. Nā ut illa mandabantur diuinitus ſacerdotibus, deligebantur, applicabantur, ſanctificabantur, atq; adeò accepta erant: Ita in noſtris ſacrificijs requiritur mandatum, delectus, applicatio, ſanctificatio, & acceptio diuina. In ueteri teſtamento non licebat offerre ſuem, aut ullum aliud lege immundum animal. ſed tantum munda iuxta legem: Ita opera quæ Chriſtiani offerent, non erunt immunda, id eſt, uel opera lege Dei prohibita, uel hypocritica, uel ſuperſtitioſa: ſed diuinitus mandata. Ideo dicit DOMINVS apud Prophetam. In præceptis meis ambulate. Secundo ut agnus purus qui offerri debuit ſegregabatur à reliquo grege: Ita fide noſtra opera debent ſeiungi à pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Prophanorum hominum operibus e‑
iuſdem generis. Phariſeus dedit elee‑
moſynã, & Cornelius aulicus: ſed iſti‑
us immunda erat, huius autem mun‑
da: ut quæ ſeparata fuerit á Phariſei
Eleemoſyna per fidẽ. Tertió ut uicti‑
ma ceremonialis applicabatur aræ im‑
poſita ſacerdotis manu: Ita noſtra o‑
pera applicabuntur aræ Chriſto, cu‑
ius contactu ſanctificantur. Quartò
ut illa uetera ſacrificia cremabantur
igne cœleſti, & ſanctificabantur, a‑
deócꝫ accepta erant: ita noſtra ſacri‑
ficia merito Chriſti, incenſa Spiritu
ſancto, cœleſti igne ſanctificantur, &
ſunt accepta propter Chriſtũ ut Petrus
ait. Nã cùm omnis noſtra obedientia
eſt imperfecta, & in quouis opere par‑
tim omitẽdo partim cõmittendo de‑
linquimus: (Nuncꝫ enim integra &
plena eſt noſtra obedientia) fieri nõ po‑
teſt ut per ſe accepta ſint noſtra ſacrifi‑
cia. Quarè ut Chriſti merito ſanctificã‑
tur; Ita etiam per Chriſtum, ut Petrus
 ait,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ait, accepta ſunt. Nam Chriſtus noſtræ obedientiæ gratiam conciliat, & meretur ut noſtra obedientia cùm in cruce, tum in lege ſacrificij laudem habeat. Non ergo accepta ſunt noſtra ſacrificia præſtantiæ merito, ſed propter Chriſtum in quo Deus æſtimat noſtra opera, ut ea tanquam gratiſsima ſacrificia acceptet. Nam ut hoſtia uicioſa ueteris populi quæ per errorem ad aram peruenit, & attigit altare, non mutabatur meliore, ſed correcta ſanctàq; habebatur contactu loci ſancti: Ita noſtra opera, etſi multum uicij habeant, munda tamen, & apta ad hoſtiam ſanctam, deóq; acceptam reddũtur contactu aræ noſtræ, hoc eſt Chriſti qui contactus fit per fidem. Etſi autem ſumma doctrinæ de ſacrificijs Chriſtianorum ex ijs quæ dicta ſunt intelligi poteſt: tamen quo res fiat clarior, particulatim de eiſdem dicemus, ut ordo eorum & conſecutio conſpiciatur.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Primum inter ſacrificia Chriſtianorum locũ habet oblatio noſtri quæ fit in baptiſmo, & reſpondet ablutioni quæ fiebat in cõſecratione Leuiticorũ ſacerdotum. Nã per baptiſmũ ſeparamur uiſibiliter & ſacramẽtaliter à prophano mundo, applicamur Deo, imponimur altari Ieſu Chriſto, ſãctificamur renũciando Sathanæ, & operibns eius, & promittendo Deo obſequium in ipſius gloriã. Secundo loco in adultis ſequitur ueluti iugis quædã oblatio & perpetua, qua nos ipſos totos, & noſtra omnia Deo offerimus. De hoc ſacrificio loquitur Paulus ad Rom: 12. Vbi ſic ait: Obſecro uos fratres per miſerationes Dei, ut ſiſtatis corpora ueſtra (id eſt uos totos,) hoſtiam uiuam, ſanctam, acceptam Deo, rationalem cultum ueſtrum, & ne configuremini ſæculo iſti, ſed transformemini per renouationem mentis ueſtræ, ut probetis quid ſit uoluntas Dei bona, accepta & perfecta. Hic Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pulcherrimè explicat quid holocautomata uetera adumbrant. Vt enim holocautomata igni ſacro tota adolebantur, ſic per Spiritum ſanctum ignem diuinum totos cremari Deo animos noſtros neceſſe eſt, Vt quicquid eſt carnis & mundi paulatim aboleatur, atq; ueluti in mòrtuos redigatur cineres, & quicquid eſt ſpiritus & mentis, ui illius ignis cœlici uerè ſpirituale & cœleſte reddatur. Hoc etiã adumbrabatur interdicto eſus porci, & mactatione pecudum. Nam ut porcus immundiciem notat, à qua abſtinendum eſt, & mactatæ pecudes beluinas affectiones mactandas adumbrarunt: Ita renouanda eſt mens, & uoluntas ut probet, appetat, & agat quæ ſunt Deo placita. Quia autẽ omne ſacrificiũ Chriſtianorum debet fide tanquám ſale condiri & imponi in aram id eſt Chriſtũ, Ideo Paulus iuſtificatis fide commendat hoc ſacrificij genus. Attendatur hoc loco quàm con-

concinnè huc quadret ſacrificij nomẽ, & quam appoſitè Paulus illud applicat. Primum requirit ſeparationem noſtri per fidem á prophanis gentibus cùm ait. Ne configuremini ſæculo iſti. Secundo uult nos applicari Deo cùm ait. Sed transfiguremini per nouitatem mentis ueſtræ, quæ transfiguratio fit ſpiritu renouationis. Tertio uult ut ſiſtamus nos hoſtiam uiuam ſuper altare noſtrum unicũ quod eſt Chriſtus. Nam ut unũ tantum altare ſacrificiorum fuit in terrena Ieruſalem: Ita in cœleſti ſimiliter unum eſt, ſuper quod offerimus quãdo nitimur merito Chriſti, ut ſit ſacrificium noſtrum ſanctum, & Deo acceptum id quod quarto loco in ſacrificijs noſtris requiri ſupra docuimus. Sed quænam cauſa eſt cur Deus hoc ſacrificij genus à nobis poſtulet? Neceſſe eſt ut mortem quam nobis peccata intulerunt nos uiciſsim peccatis inferamus uirtute mortis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Chriſti, atq; in nobis ipſis prauos affectus occidamus. Nam ſi Chriſtus ſic noſtri cauſa mori uoluit, quanto magis debemus nos in eius gratiam hoc ſacrificium animo propẽſo offerre? Quòd mortuus eſt ait Apoſtolus, peccato mortuus eſt ſemel: Quod autem uiuit, uiuit Deo: Ita & uos exiſtimate mortuos eſſe peccato, ut uiuatis Deo in Ieſu Chriſto. Hæc mors peccati, à Chriſto nominatur abnegatio noſtri, à Paulo hoſtia. Quam autem hoc ſacrificij genus ſit neceſſarium indicat DOMINVS cùm ait. Si quis uult poſt me uenire, abneget ſeipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè & ſequatur me.

Tertium locum inter ſacrificia Chriſtianorum tribuo ſacrificio laudis: quod à ſuperioribus ſeparari non debet. de quo pſal: 49. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Item Immola Deo ſacrificium laudis. Et Oſeas 14. Soluimus uitulas labiorum noſtrorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rum. Eſt autem ſacrificium laudis, cûm DEVM omnis boni fontem agnoſcimus, cùm ipſum uitæ innocentia, & confeſsione laudamus & celebramus. Quo ſacrificij genere adimitur carni omnis gloria meriti, ſapientiæ, iuſticiæ potentiæ, &c: & ſoli Deo tribuitur. Hoc laudis ſacrificiũ tum demum ritè fit, quando laus illa, à laude qua Phariſeus DEVM laudat, ſeparatur per fidem, & per eãdem adducitur Deo, & imponitur altari noſtro, hoc eſt, nititur merito Chriſti. Vnde & accepta Deo eſt, & grata. Partem huius ſacrificij feci confeſsionem fidei, præſertim tempore perſecutionis, quæ confeſsio propter quatuor neceſſaria eſt. Primum ut honoretur Deus. Secundo ut ueritas defendatur. Tertio ut pij exemplo confirmentur. Quarto ut infideles cõſtantiæ piorum moti conuertantur ad DEVM & ſaluentur. propter has cauſas Paulus pronunciat, Ore fieri confeſsionem ad ſalutem. Quar,

Quarto loco collocetur ſacrificiũ inuocationis quod ſignificabatur thymiamate ueteris legis, ſicut Dauid interpretatur cùm inquit. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in cõſpectu tuo. Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Et Iohannes in Apocal: 24. Seniores habebant phialas plenas thymiamatis quæ ſunt preces ſanctorũ. Et Micheas 6. Quid dignum offeram DOMINO? Curuabo genu Deo excelſo. Inuocatio proinde quæ fit in agnitione & fiducia filij Dei, dicitur ſacrificium omni thymiamate fragrantius. Sacrificij nomen ideo Chriſtianorum orationi quadrat, quia fide ſeparatur ab orationibus Iudæorum, Mahometiſtarum, & Prophanarum gentium, & per eandem adducitur & ſiſtitur Deo, & imponitur altari Chriſto, dum eius merito nititur, & crematur ardenti ſpiritus affectu. Vnde & accepta ſit Deo, & exauditur.

Quin-

Quinto loco ſuccedat ſacrificium pœnitentiæ. Nam cum ſancti quotidie labuntur opus habent quotidiana pænitentia, qua & agnoſcunt ſuos lapſus, & confugiunt rurſus fide ad propitiatorium, & conantur in poſterum ſe ab omni macula conſeruare. Sic Dauid commiſſo adulterio pœnitentiam agit, offert Deo ſacrificium ſpiritus cõntriti & cordis humiliati. Ita enim ait Pſal: 51. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum ne deſpicias: Et Eſaias. habitans cum contrito, & humili ſpiritu. Item ad quem reſpiciam niſi ad miſerum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos. hanc contritionem & humiliationem internam intelligo, uidelicet cum uerè tangimur ſenſu peccati, & uerè humiliamur ſub potenti manu Dei, qui peccatis noſtris comminatur iram & maledictionem. Hanc uerbi Dei uirtutem duplici collatione oſtendit Iere-

mias

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

mias Propheta capit: 23. Nunquid uerba mea quaſi ignis ait DOMINVS, & quaſi maleus conterens petram? Porro hæc contritio cordis & humiliatio tum demum fit ſacrificiũ quo Deus honore afficitur, quando fide ſeparatur à dolore mundi, qualis fuit Cain, Achitophel, Iudæ, & eadem aræ Chriſto imponitur, cuius merito ſanctificatur & fit accepta, ut in Dauide cernimus. Hic enim in medijs pauoribus fide ad miſericordiam confugit, & ſtatuit peccatum remiſſum propter uictimam Chriſti. Hoc ſacrificij genus omnibus miſeris peccatoribus qui magnitudine ſuorum peccatorum uerè afficiuntur uberrimam conſolationem proponit. Nam cûm monet Deo gratum eſſe cor contritum, & humiliatum, perinde atque ſacrificium bonæ fragrantiæ, clariſſimè ſignificat & Deo gratam eſſe pœnitentam noſtram, & ſeriò pænitentiam requirere, & quòd uelit pœniten-

nitentes omnes in gratiam recipere. Caueamus ergo ne cum Cain dicamus. Maior eſt iniquitas mea, quàm propiciatio. Sed potius cum Auguſtino qui ait. Mentiris Cain. Maior eſt enim miſericordia Dei, quám omnium peccatorum miſeria. Proinde offeramus Deo ſacrificium cordis contriti & humiliati, contriti quidē malleo legis, humiliati uero ſub potenti manu Dei & ſtatuamus DEVM uerè ignoſcere omnibus pœnitentibus propter merita Chriſti.

Sextum ſacrificij genus ſit obedientia in cruce & quauis afflictione externa, hæc obedientia etiam ſacrificij titulo ornatur, ut ſciamus eam Deo gratiſsimam eſſe. Vt enim obedientia Chriſti in cruce fuit ſacrificium Deo gratum: Ita noſtra obedientia in quauis afflictione Deo Placet, non per ſe, ſed propter fidem qua ſeparatur à ſupplicijs impiorum, imponitur aræ Chriſto, cuius conta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ctu ſanctificatur, & fit accepta Deo. Sic Iob ſuam afflictionem ſeparat fide ab afflictionibus impij mundi, & ſiſtit eam Deo per eandem. Atq; ſuper altare Chriſtum eam immolat dũ Chriſti merito nititur, quod ſe feciſſe apertè teſtatur cùm inquit. Scio quòd redemptor meus uiuit, quæ uox fidei eſt, qua tanquàm ſale condita fuit obedientia Iob ſub cruce.

Septimum ſacrificium piorum fit iuſticiæ iuxta illud. Sacrificate ſacrificium iuſticiæ. Per iuſticiam autem intelligo uniuerſalem iuſticiam & particularem, quibus communi incolumitati conſulitur. Miſericordiam anteponit DOMINVS ſacrificijs legalibus cûm ait: Miſericordiam uolo & non ſacrificium. Et Epiſtola ad Heb: Beneficientiæ autem & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs delectatur Deus. Caſtitas Ioſeph huic generi ſubijcitur. Ioſeph enim ſuam caſtitatem ſeparat à caſtitate Zenocratis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cratis per fidem, & per eandem ſiſtit eam Deo, & ſale fidei conditam ponit ſuper altare Chriſtum. Vnde & ſanctificatur, & accepta fit Deo, & ornatur ingentibus premijs.

Octauum locum occupat ſacrificium uocationis cuiuſq;. Nam cum uocatio cuiuſq; legitima exercetur gnauiter ex fide in gloriam Dei, & utilitatem proximorum, pars iuſticiæ eſt quam Deus dignatur ſacrificij titulo. Scipio pugnat pro patria, pugnat & Dauid pro patria, ſed Dauid ſeparat ſua bella ſibi diuinitus demandata à Scipionis bello per fidem, & ſtatuit ſuos militares labores propter promiſſum Meſsiã gratos, & acceptos Deo eſſe.

Præter enumerata ſacrificiorũ genera quæ ſunt omnibus Chriſtianis cuiuſcunq; ſunt ordinis & ſtatus communia, unum eſt reliquum, miniſtris Euangelij peculiare. De quo Paulus ad Rom: 15. Sic ait. Data eſt mihi gratia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tia ut ſim miniſter Euangelij Chriſti apud gentes, ſacrificans Euangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta & ſanctificata per Spiritum ſanctum. Hic Paulus alludens ad miſteria ueteris populi, quæ à ſacerdotibus Leuiticis peragebantur, dicit ſe ἱερουργεῖν Euangelium Dei. Hoc eſt, ſe ſacerdotem in Euangelij miniſterio facit, dum uidelicet audientes Euangelium abducit à prophanitate mundi, ſubijcit Deo, imponit ſuper altare Chriſtum cuius ſanguine purificantur, obedientia iuſtificantur, ſpiritu ſanctificantur ut eorum oblatio ſit accepta Deo per Ieſum Chriſtum. Cùm autem eadem ratio ſit omnium miniſtrorum Euangelij, & idem ſcopus, uidelicet adducere homines ad Chriſtum relicta prophanitate mũdi, ut per Spiritũ ſanctum ſanctificentur, quó fiat illorum oblatio ſancta, & Deo accepta per Chriſtum, manifeſtum eſt quòd ſacerdotes aptiſsimê dicantur, quo titulo

& ipſi admonentur de dignitate ſui miniſterij, de efficatia uerbi, de fortitudine animi & conſtantia quæ in tam auguſto officio requiritur, & auditores uberrimam conſolationem accipiunt, dum intelligunt ſuam obedientiam erga Euangelium ornari ſacrificij titulo. Vnde quám grata ſit peccatorum conuerſio ad DEVM facilè intelligitur. Quoties ergo miniſtri Euangelij per ſanam doctrinam uel conuertunt homines infideles ad Chriſtum, uel errantes reuocant, uel lapſos erigunt, uel pertinaces conuincunt, uel ſomnolentes & tardos excitant, ſacerdotio Dei funguntur, & iuſtè merentur dici ſacerdotes. Qui ut Leuitici ſacerdotes ſub uno ſummo ſacerdote: Ita ſub uno Chriſto, unico placatorio noſtro ſacerdote myſteria ſacra peragunt docentes Euangelium Chriſti. Ceterum tum demum digni ſunt hoc auguſto titulo cùm & doctrina ſana, & uita ſancta regnum diabo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

li inuadunt, & templum Dei extru‑ unt. Nam non ſolum miniſtrorum Dei eſt uoce docere, uerùmetiam ſanctis moribus alijs prælucere, ut tanquàm duobus luminaribus præ‑ tenſis uidelicet ſinceritate doctrinæ, & innocentia morum educant homi‑ nes è regno tenebrarum, in regnum lucis. Debent igitur ueritatem Euan‑ gelij uoce docere, & eandem monſtra‑ re ſanctitate uitæ, ut foris obijciatur oculis in exemplo, quod uoce tranſ‑ mittitur ad animum. Nam cùm rectè quidem docent, & uita non reſpon‑ det doctrinæ, horribilibus peccatis ſe inuoluunt. Exponunt enim Euan‑ gelium Chriſti ludibrio hoſtiũ: ipſum Chriſtum derident: docentes alios ſe‑ ipſos condemnant: conſolantes alios ſeipſos deijciunt, comminantes occi‑ dunt, & cùm forma gregis eſſe debe‑ rent luem illis pernicioſiſsimam affri‑ cant. Prætereo grauiſsimam obiur‑ gationem quæ eſt in Pſal: 50. qua ipſe

ipſe DOMINVS prophanos doctores uerbi grauiſsimè obiurgat. Sunt autem hæc Pſalmi uerba. Impio autē dixit DOMINVS. Quarè tu enarras ſtatuta mea, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum. Tu uero odiſti diſciplinam meam, & proieciſti ſermones meos retrorſum. Cogitent proinde qui hoc ſacro miniſterio funguntur, & qui ad illud aliquando uocandi ſunt, quàm graues rationes ſint Deo reddituri, ſi obliti honoris quo diuinitus ornati ſunt, non fecerint officium ſuum fideliter, ſincerè docendo, & ſanctè uiuendo, & contrà quòd ornandi ſint olim maximis præmijs, ſi ea ſedulitate, & pietate qua par eſt officio ſuo perfuncti fuerint iuxta illud Danielis 12. Qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſticiam erudierint multos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. pergamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

4 Beati qui habitant in domo tua, perpetuò laudabunt te.

Hic uerſus tria docet. Primum ꝗ Eccleſia Dei ſit fœlix & beata. Secundum, quo cultu potiſsimum DEVM celebrare debeat Eccleſia. Tertium quod Eccleſia ſit perpetua & immortalis manſura. Quod cum primo coniunctum eſt. Quoniam autem de domo Dei (quæ eſt Eccleſia) ſuprà diximus in primum uerſum, nolo hic eadem copioſius repetere.

Verum quia hic uerſus proponit ſummum bonum, ad quod naturæ inſtinctu aſpirat homo (quod Philoſophi conſtanti conſenſu ἐυδαιμονίαμ uocant, theologi nunc fœlicitatem, nunc beatitudinem,) libet hic quædã in medium adferre de uera hominis beatitudine: ad quam & primum conditus eſt, & deinde redemptus. Id quod & formatio noſtri ad imaginem Dei, & inſtauratio eiuſdem imaginis

per

per Chriſtum manifeſtè indicat. Etſi autem omnes conſentiunt perfectiſsimum humanæ naturæ ſtatum eius finem eſſe, quem ubi nacta fuerit perfecta & beata cenſetur: Tamen in definiendo perfectiſsimo ſtatu hominis, in quo poſita eſt eius beatitudo horribiliter erratum eſt à Plæriſq; philoſophorum. Quarè diuerſiſsimæ & inconſtantes ſunt ea de re Philoſophorum ſententiæ: Quæ omnes ſimul concident præter unam platonis, ubi ueram beatudinis definitionem tradiderimus, & monſtrauerimus cui rei potiſsimum natus ſit homo.

Cùm miſer, & beatus opponuntur, dubitari non poteſt, quin is rectè & uerê beatus dicatur, qui non ſolum expers eſt omnis moleſtiæ, ac doloris, uacatq; metu impendentis mali cuiuſuis, uerumetiam qui ita abundat bonorum copia, ut nihil deſideret amplius, certus de bonorum quibus abundat, perpetua poſſeſsione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ac fruitione. Hæc definitio abſolutæ & perfectæ beatitudinis eſt: ad quã & qui tendit recto curſu beatus ob euentum dicitur. Ex hac definitione patet, quod Deus primûm uerè & per ſe beatus ſit. Nam ut is per ſe expers eſt omnis miſeriæ, metuq; mali uacat, ita omni bono abundat. (Eſt enim ipſe eſſentialis quædam bonitas, ἀυτάρκης πρὸς ἐυδαιμονίαν, ut Plato loquitur,) nec metuit mutationem ullam. Secundo loco, quia Deus finxit hominem ad imaginem ſuam, uult eam per communicationem & participationem ſuæ beatitudinis beatum eſſe. Quemadmodum enim in præſtanti corpore forma principalis qnædam, & primaria in uiuenti uerèq; ſubſiſtenti facie eſt: ſecundum uerum locum ab hac obtinet id, quod ad imitationem eius in imagine atq; ſimulachro oſtenditur: Ita natura humana, quæ eſt effigies & imago ſupernæ beatitudinis, optimè

mè habet cùm huius beatitudinis poſ-
ſeſsione fruitur: quæ ſanê non eſt ca-
duca, uolatica, temporaria, ſed con-
ſtans, perpetua, immortalis. Rectè
proinde definies finem hominis eſſe
quod illum perfectum & beatum red-
dit. Cuius finis conditiones plures
ſunt, ut proprius ſit homini, ut toti
conueniat, ut præter illum nihil de-
ſideretur, ut expers ſit omnis mole-
ſtiæ, ut ſit perpetuus, ne timeatur
quod auferri poſsit. In hoc fine ſitam
eſſe ueram hominis beatitudinem ex
uerbo Dei, quod teſtatur hominem
creatum ad imaginem Dei, & in para-
diſo collocatum, manifeſtum eſt. Id
quod etiam naturalis appetitus oſten-
dit in omnibus. Nam omnes, ut aït
Cicero, beati eſſe uolumus. Verum
cùm primi noſtri parentes libera ſua
uoluntate peccarunt, obtemperantes
diabolo, excidimus in illis & cum il-
lis hac beatitudine. peccatum enim,
ut ait Perophera, diuiſit inter uos &
DEVM

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

DEVM ueſtrum. per paccatum proinde facti ſumus ê beatis extremè miſeri, atq; adeo cœci, ut per nos non uideamus, aut intelligamus perfectum humanæ naturæ ſtatum ad quem condita fuit. Vnde tot diſputationes cœcorum Philoſophorum de fine bonorum omnibus ætatibus extitere. Quarè Deus ex immenſa ſua bonitate miſertus noſtri miſit filium ſuum eſſentialem imaginem, ut per illum recuperemus imaginem ad quã conditi eramus. Monſtrat enim hic filius uiam, qua ad beatitudinẽ amiſſam redire liceat, reparata imagine Dei in nobis: qua ut Iohannes loquitur, conformes Deo erimus in omni æternitate coniuncti ſummo bono nempe Deo ipſi, in quo qui extiterit abſq; omni dubio ſempiternè beatus erit, id eſt abſq; omni dolore, & metu mali abundabit bonitate & gloria quibus nunquam ſpoliari poterit.

Quid? an non DOMINVS ait?

Beati

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Beati qui lugent. Beati qui perſecutionem patiuntur? Certè ubi luctus & perſecutio, ibi quoqꝫ moleſtia eſt, ibi boni inopia, & metus maioris mali. Diſcernendum eſt inter uiam beatitudinis, & eiuſdem plenam fruitionem. Dum in terris uerſamur in uia ſumus, uel ſempiternæ miſeriæ, uel æternæ beatitudinis, reſuſcitatis tandem corporibus erimus uel æternum miſeri, uel æternum beati. Vnde uitæ noſtræ ratio uel beata uel miſera dicitur propter euentũ. Quam ob cauſam nulla uerior beatitudo huius uitæ eſt, quàm quæ incipit ſempiternam beatitudinem, & nulla uerior miſeria, quàm quæ ducit ad æternam miſeriam. Cûm igitur Chriſtus dicit beati qui lugent, Beati qui perſecutionem patiuntur propter me, loquitur de ijs qui in uia ſunt ad ſempiternam beatitudinem, qua olim plenè fruentur, quando regnabunt una cum filio Dei in cœlo, cum quo paſ-

ſi ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſi ſunt in terris. Hinc promptum eſt colligere quid ſibi uelint locuciones in quibus beati prædicantur homines pij, uidelicet quia in uia ſunt & tendunt ad ueram beatitudinem quã hic incipiunt. Vnde Dauid. Beati immaculati in uia. Poſſunt autem docendi gratia quatuor gradus huius uiæ ſtatui, de quibus ordine agemus.

Primus, habere & audire uerbum Dei, hoc eſt legem & Euangelium Ieſu Chriſti. Illa docemur quàm miſèri ſimus propter peccatum quod diuiſit inter nos & DEVM noſtrum fontem omnis boni: Hoc quàm beati futuri ſimus, ſi uerbo monſtranti Chriſtum unicam beatitudinis uiam auſcultauerimus. Sine hoc gradu nemini quantũuis ſapienti, quantumuis potenti, quantumuis nobili, quãtumuis diuiti, quantumuis delicijs & uoluptatibus abundanti licebit ſpeculam beatitudinis attingere. Cùm ergo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

go DDOMINVS dicit. Beati qui audiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt illud. Et Dauid. Beatus qui meditatur legem DOMINI die ac nocte. Item beati qui ſcutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum, hunc beatitudinis gradum primum monſtrant.

Sit ſanè magna laus Philoſophiæ & ſapientiæ huius mundi. Quid tamen eſt, ſi conferatur cum hoc uerbo quod nos ducit ad ſempiternam beatitudinem? Philoſophia & ſapientia mundi quid quæſò aliud poteſt quàm utcunq; regere hanc caducam uitam, quam naturæ uocamus, quæ admodum exigua temporis dimenſione continetur? Verùm ſapientia cœleſtis uitam gratiæ monſtrat, quæ eſt immortalis, & ſempiternæ beatitudinis inchoatio, hinc ergo monſtretur & æſtimetur doctrina Eccleſiæ, quæ omnibus monſtrat uiam æternæ uitæ & beatitudinis. Verùm hic ratio huma-

na

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

na impingit, cùm enim uidet multas populorum nationes hoc tempore carere uerbo, fingit parcarum tabulas, & ſomnijs ſtoicis abripitur, ut contra uerbum Dei ſtatuat DEVM eſſe προσωπολήπτην, & non uelle omniũ ſalutem, ſed paucorum tantum. Hoc cùm Paulo obijceretur ita reſpondit. Nonne audiuerunt? atqui in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba eorum. Euangelium ergo ſonuit per totum orbem terrarum: quo facto teſtatus eſt Deus ꝙ omnium hominum ſalutem ſerio uelit. At hodie multi non habent, non audiunt Euangelium? Verum quidem hoc eſt. Sed huius rei rationem habes Math: 21. Vbi DOMINNVS ita ait. Auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Cauſa hic exprimitur apertè ſumma ingratitudo hominum erga DEVM. Cùm enim ille ſalutem offert, iſti uiciſſim miniſtris

ſtris eius necem inferũt, & Chriſtum contumelia afficiunt. Quarè iuſtè eos punit auferendo ingratis ſalutis medium. Non ergo nationes populorum quæ carent uerbo Euangelij docebunt nos parcarum tabulas exarare, ſed potius hæc duo: Primum, ut cogitemus maximam iram Dei eſſe in contemptores Euangelij, unde fit, ut ſæpè ſinat uerbum ſuum prorſus auferri ingratis, & illorum poſteris qui ſimul cum parentibns fouent impietatem. Alterum ut cauciores facti aliorum exemplo ſimus Deo grati pro ſuo Euangelio, edentes dignos Euangelio fructus, quod niſi fecerimus ſimul & fortè grauiores ſubibimus pœnas, id quod monet parabola de uinea Math: 21. Quomodo autem muniendi ſint animi noſtri aduerſus ſtoicas imaginationes de particularitate alibi à nobis dictum eſt præſertim ad Rom: 9. Et Epheſ: 1. Necꝫ tamen hoc ita intelligi uolo quaſi uer-

bum ſimpliciter ſit gradus ad beatitu-
dinem ſed cum adiuncto, uidelicet
cùm uerbo creditur. Niſi enim uer-
bo audito creditur, uox Euangelij
fit nobis odor mortis. Id eſt, uia ad
ſempiternam miſeriam, non quidem
ſua natura, ſed noſtrápte culpa, & de-
teſtanda ingratitudine. Quod autē no-
ticia uerbi & fiducia in primo gradu
coniungenda ſint indicat DOMI-
NVS cùm ait, Hæc eſt uita æterna,
ut agnoſcant te uerum DEVM, &
Ieſum eſſe Chriſtum quem miſiſti.
Nam agnitio & noticiam ex uerbo,
& fiduciam conſequentem noticiam
complectitur. Ideo cùm dicitur. Bea-
ti qui audiunt uerbum Dei, accipien-
dum eſt cum conditione fidei. Cur
autem ſint beati audientes uerbum &
credentes docet Paulus Rom: 4. cum
ex Pſal: 32. ſic ait. Beati quorum re-
miſſæ ſunt iniquitates. Qui ſic? Quo-
niam qui credunt uerbo Dei offeren-
ti gratuitam reconciliationem habent
remiſsi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

remiſsionem peccatorũ, qui habent remiſsionẽ peccatorum ſunt iuſti: Iuſti autẽ uiuent uel legis ſententia æternã uitam, quam hic inchoãt: Viuentes æternã uitam ſunt beati. Proinde qui credunt Euangelio, ſunt beati, ut qui in recta uia iã ſint, & ad beatitudinẽ tẽdãt

Secundus, per obedientiam erga DEVM in uia progredi, iuxta regulam uerbi, & ſpiritum fidei. De hoc gradu loquitur Dauid cùm ait. Beatus uir qui timet DOMINVM, & in mandatis eius uolet nimis. Item beati immaculati in uia, qui ambulant in lege DOMINI. Et DOMINVS Math: 5. Beati mites, beati pacifici, beati mũdo corde, beati miſericordes. Hæ locutiones non cauſas beatitudinis ut papiſtæ autumant, continent, ſed qualitates & ſtudia eorum qui iam fide facti ſunt hæredes regni Dei, deſcribunt. Ea enim fidei natura eſt, quód nos in quibus eſt, excitet ad præſtandam Deo obedientiam. Seu,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ut Paulus loquitur ad ſeruiendum Deo per iuſticiam, poſtq̃ onus peccati à nobis ſublatum eſt, & iuſti facti ſumus iuſticia Chriſti, qui eſt impletio legis in iuſticiam omni cre- denti. Perperam igitur faciunt papi- ſtæ cùm non rectè cum Paulo diſtin- guunt inter beneficium Chriſti pro- prium, & obſequium noſtrum debi- tum. Ita enim Paulus ait ad Epheſ: 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex uobis, Dei donum eſt, non ex operibus ne quis glorietur. Hacte- nus de beneficio Chriſti proprio, ſe- quitur de noſtro debito officio, & eius cauſa: Ipſius enim factura ſumus creati in Chriſto Ieſu ad bona opera quæ præparauit Deus ut in il- lis ambulemus, quid quæſo apertius dici proterit?

Tertius. ire rectà, cùm res po- ſtulat, per uallem lachrimarum. Si- quidem ut in actis Apoſtolicis dici- tur. Per multas afflictiones oportet intrare

intrare in regnum Dei. Et Paulus. Omnes qui uolunt piè uiuere in Chriſto, perſecutionem patientur. Fieri proinde non poteſt, quin pij tendentes ad ueram beatitudinem, multa incommoda ſuſtinere cogantur. De hoc gradu loquitur Iob qui ait: Beatus uir qui corripitur à DOMINO. Increpationem ergo omnipotentis ne reprobes, quia ipſe uulnerat & medetur, & manus eius ſanabunt. Nam, ut Paulus ait, cûm iudicamur à DOMINO corripimur, ne cum hoc mundo condemnemur. Et Chriſtus beati qui perſecutionem patiũtur propter iuſticiam. Beati cùm conuiciati uobis fuerint homines. Cauſam ſubiungit, Quia ſcilicet illorum eſt regnum cœlorum, ad quod tendunt dum patientèr ferentes crucẽ ſequuntur Chriſtum: quæ crux nequaquam eſt cauſa regnandi, ſed uia tantum regni per Chriſtum.

Quartus, curſum huius uitæ piè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

conficere uſq; ad extremum uitæ halitum. De hoc gradu loquitur DOMINVS cùm ait. Qui perſeuerauerit uſq; ad finem, hic ſaluus erit. Id eſt beatus. Et in Apocalypſi. Beati qui in DOMINO moriuntur. Moriũtur autem in DOMINO, qui in fide, & inuocatione DOMINI hinc diſcedunt. Cuius fidei finis, ut Petrus ait, eſt ſalus animarum. Hinc perſpicuũ eſt quòd omnibus ſuperioribus gradibus tribuatur beatitudo cum conditione perſeuerantiæ uſq; ad finem. Ideo Paulus ait. Si non dimoueamini à ſpe Euangelij. Et DOMINVS apud Iohannem. Si manſeritis in me, & uerba mea in uobis manſerint. Et ad Heb: 2. Participes facti ſumus Chriſti, ſi modo perceptam fiduciam uſq; ad finem firmam teneamus. Hi gradus ſunt uiæ uitæ, & ſempiternæ beatitudinis, quia continent nos in uia ad Chriſtum, qui uia eſt unica beatitudinis. Qui igitur recta uia ingredi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

greditur, qui rectà pergit, qui rectà cõficit die ac nocte in aduerſis, & proſperis curſum huius uitæ ad propoſitam beatitudinem, beatus dicitur propter euentum, quia ad beatitudinem rectà tendit.

Porro extinctis corporibus, animæ iuſtorum uſq; ad extremum iudicium recipiũtur miniſterio Angelorum in Paradiſum, ut ibi ſint cum Chriſto beatæ, iuxta promiſsionem: Hodie eris mecum in Paradiſo. Hinc uotum illud Pauli. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et uox in Apocalypſi. Beati qui in DOMINO moriuntur. Etiam dicit ſpiritus, quoniã requieſcunt à laboribus ſuis, & opera eorum ſequuntur eos. Etſi autem hæc ineffabilis beatitudo animarum eſt: tamen non eſt plena. Quia plena beatitudo non eſt partis, ſed totius humanæ naturæ, ut ſupra oſtendimus, qualis erit in extremo die, reſuſcitatis corporibus. ob quam cau-

ſam extremum quoddam iudicium diuinitus decretum eſt: in quo hæc plena beatitudo conferetur ſanctis. Sancti igitur quorum corpora in puluere dormiunt, acceperunt quidem ſingulas ſtolas, ſed non ueſtientur duplicibus, donec & nos ueſtiamur cum illis. Stola prima eſt ipſa fœlicitas, & requies animarum in Chriſto. Secunda uerò erit immortalitas & gloria corporum, quæ conformia erũt glorioſo corpori Chriſti in omni æternitate, Philip: 3. Atq; ita demum perfectè beati erimus iuncti Deo ſummò bono perfecto amore, & reformata in nobis imagine Dei, ad quam primum conditi ſumus, & deinde redempti. In hac imagine fulgebit perfecta iuſticia, perfecta ſanctitas, perfecta libertas, perfecta ſapientia, perfecta claritas & gloria. huc reſpexit Dauid cùm diceret: Satiabor cûm euigilauero ad ſimilitudinem tuam. Nulla enim erit hic in terra ſacietas.

Id quod & Solomon teſtatur cùm ait. Non ſaturatur oculus uiſu, nec auris auditu impletur. Quo dicto ſignificat Solomō, nihil ſufficere homini priuſq; ad DEVM perueniat, eo fruatur, inq; eo fœlicitet acquieſcat. Tāta eſt ſiquidē homini appetitio diuinitus indita, ut nullum bonum illi ſufficiat præter ſummum: quod cùm nactus fuerit, in eo acquieſcit ſūmè beatus. Vnde perfectiſsimus hominis ſtatus erit æterna beatitudo, quā hic in terris inchoamus, & in æterna uita poſsidebimus perfectam. Huc illud proſperi dictum. Futura uita creditur beatè ſempiterna & ſempiternè beata, ubi eſt certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, tranquilla iucunditas, fœlix æternitas, æterna fœlicitas, ubi eſt amor perfectus timor nullus. Hic beatitudinis ſtatus in uiſione Iohāni oblatus eſt in Apocalypſi. Vidit enim ſanctā ciuitatē Ieruſalem tanq; ſponſam ornatā uiro ſuo Chriſto, in qua neq; luctus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

neq; clamor, neq; mors erit, ſed gaudium, pax, quies, uitaq; ſempiterna, cuius muri ex lapide precioſo, ipſa aurum mundum, Templum eius Deus omnipotens & agnus, claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt agnus. Non egebunt lumine lucernæ neq; lumine ſolis, quoniam DOMINVS Deus illuminat eos, faciem Dei intuebuntur, & nomen eius in frontibus inſcriptum gerent. Hæc imago ueræ beatitudinis, quam expectamus, repræſentatio eſt tenuis, nõ plena, ſed talis proponitur, ut nos magis excitet in eius deſiderium, utq; rectà in pietatis ſtadio curramus, donec ad metam promiſſæ beatitudinis perueniamus. Verè enim Paulus poſt Eſaiam at. Oculus non uidit, nec auris atdiuit, nec in cor hominis aſcenderun, quæ præparauit Deus ijs qui diligunt ipſum. Et 1. Corinth: 13. Cernimus nunc per ſpeculum in ęnigmate, tuncautem facie ad faciem cerne-

cernemns. Viuamus ergo nos ex fide. In ſpiritu ambulemus. Quæ ſurſum ſunt quæramus, ſciamus hanc uitam peregrinationem eſſe: in qua in alteram ſempiternam tendimus. Obliuiſcamur eorum quæ à tergo ſunt, ad ea uerò quæ à fronte ſunt contendamus, ſcopum uerſus feramur, ad palmam ſupernæ uocationis Dei per Chriſtum Ieſum. Cogitemus nullum poſſe excogitari malum peſtilentius, aut exiciabilius quàm per peccatum à Deo ſeparari, à perhenni beatitudinis fonte ad pernicioſiſsimam conuerti miſeriam, & à dulciſsima uita in acerbiſsimam mortem.

Ex his iam promptum erit uanitatem Philoſophorum redarguere, qui ſecus quam nos hominis beatitudinem definiunt. Nam ſi uera hominis beatitudo eſt perfectiſsimus eius ſtatus, in quo nec quicquam miſeriæ eſt, aut timetur, nec quicquã boni deſideratur aut unquam deeſſe pote-

poterit, qualis erit in æterna uita ad quam hic in terris pietate properamus, profecto omnes toto cœlo errãt, qui ullis rebus huius uitæ beatitudinem, & finem hominis ultimum & proprium metiuntur, quocunq; tandem magiſtro utuntur. Nam Puluis & cinis, imo nihil ſunt, ſi conferuntur ad eum magiſtrum nempe DEVM, in cuius ſolius uerba nos iurauimus.

Epicurus Dux Epicureorum iucundiſsima uita finem metitur. Supremum enim bonum ſolam uoluptatem corporis, quæ in delicijs cibi & potus, & rebus uenereis ſita eſt, docuit. Sed quibus uſus eſt magiſtris Epicurus? Pecoribus. Voluptatẽ enim ideo aſſeruit ſummũ bonũ, quòd eam unam beſtiæ expeterẽt & ſequerentur. Sed Epicurus nec acutè ſatis aut rectè uſus eſt magiſterio beſtiarũ, quemadmodum eſt à ſtoicis reprehenſus, neq; enim uoluptatem primũ expetunt beluæ, ſed ſui conſeruationem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nem. Hinc uoluptatem ueluti ratio-
ni conſentaneam. Quàm autem in-
dignum ſit homini hoc impurum E-
picuri dogma nemo non uidet, qui
uel cõmuni ſenſu præditus eſt. Quid
enim quæſo eſt quod æquè & uigo-
rem mentis debilitet, & robur corpo-
ris infringat, ut uoluptas corporis na-
turæ leges excedens? Quippe uires
omnes corporis & mentis opere, &
labore uegetantur: Ocio autem &
delicijs uoluptatis langueſcunt. Vt
rectiſsimè ſit dictum à quodam. Vo-
luptatem corporis nihil aliud eſſe,
quàm dulcem perniciem carnis ſequi.
Siquidem uoluptati naturaliter con-
iunctus eſt dolor. Corruptionis e-
nim, quæ quidem eſt dolor, uoluptas
quæ ſenſibus percipitur, eſt cauſa.
Vnde Cicero, & Solomon eam iuſtiſ-
ſimè meretrici comparant. Cicero e-
nim uoluptatem in conſilio uirtutum
eſſe Perſimilem ait meretrici in cœtu
matronarum, blanditijs enim ſuis per
niciem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

niciem homini adfert. Solomon autē.
Fauus diſtillans labia meretricis, no-
uiſsima autem eius amara ſunt ſicut
abſynthium. Nam ut apes primò mel
perfundunt, & protinus aculeo pun-
gunt: Ita uoluptas corporis, (cuius
modos tres faciunt Epicurei, Deli-
catè commedere, ſuauitèr bibere, &
rem uenercam exercere. Reliqua au-
tem quæ his ſeruiunt, ut quæ uel
oculos, uel aures demulceant, uel
corpus irritent quouis modo ad uo-
luptatis uſum uocant προσθήκας) præ
ſe fert ſpeciem boni, dum ſuis ani-
mum titillat illecebris: Sed demum
pænitudinem grauiſsimam adfert.
Nam uon ſolum uerbum Dei uolup-
tatem corporis damnat, ut pernicio-
ſiſsimam homini: Verumetiam ſanio-
res philoſophi. Antiſtenes enim uo-
luptatem corporis ſummum malum
appellauit. Critolaus peripateti-
cus non modo ſummum malum,
ſed multorum inſuper aliorum ma-

lorum

lorum cauſam & originem dictita-
bat. Architas Tarentinus, referente
Cicerone, dicit nullam capitaliorem
peſtem quám uoluptatem corporis
á natura datam eſſe hominibus. Vo-
luptas enim impedit conſilium, rati-
oni inimica, & mentis perſtringit
oculos. Nec habet ullum cum uirtu-
te commercium. Ariſtoteles uolupta-
tem corporis magis conuenire pecu-
di, quàm homini dicebat. Rationes
omnes quas habet familia Epicuri
pro ſtabilienda hominis beatitudine
in uoluptate inſulſæ & ridiculæ ſunt
ijs, qui norunt ex ijs quæ perficiunt
naturam, non ex ijs quæ deſtruunt,
naturæ finem & ſtatum perfectum
ſpectandum eſſe. Remittamus ergo
Epicurum ad porcos ſuos magiſtros
ſeu ad procos penelopes, à quibus
ſuam Philoſophiam didiciſſe uidetur,
& meminerimus dicti Ziracidæ: Qui
uoluptatibus reſiſtit coronat uitam
ſuam.

Pin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Pindarus Dux Lyricorum ſuis principibus adulatus ita definit beatitudinem hominis. Sciat ſe nactum eſſe â Deo beatitudinem qui habet cum diuitijs gloriam. Nam homini non conceditur aliam ſpeculam pedibus attingere. Sed cùm diuitiæ res externæ ſint, & gloria uana, & mutationibus ſubinde obnoxia, quem quæſo poterunt beatum efficere? præſertim cùm miſer ſit omnis qui metuit ullum malum.

Simonides Poëta ait optimum eſſe homini ut bene ualeat. Proximũ ut bona ſit forma. Tertium ut ſine dolo ſit diues. Hic etiam ſenſuum potius quàm rationis rectæ magiſterio eſt uſus. Quod autem talis non ſit beatus uel ex eo manifeſtum eſt, quod obnoxius ſit fortunæ uiciſsitudini, quam & timet.

Ariſtoteles Dux Peripateticorũ uſus eſt populo magiſtro, magno erroris Patrono, & peruerſo ueri interpre-

terprete. Hic quidem rectè cum Stoicis fœdam uoluptatem Epicuri reiecit, tanquàm pecudi magis quàm homini congruentem: Sed duo alia bonorum genera quærit cum ſanioribus è uulgo: in quibus non ſine errore collocat beatitudinem hominis. Vnũ ciuile uocat, alterum contemplationis. His addit tria genera bonorum tanquám συμέφροντα, uidelicet animi, corporis, & externa. His uerò indigere ait utrunq; uidelicet ciuilem & contemplantem, ſed magis ciuilem, contemplantem uero minus. Deinde collocat beatitudinem, ciuilis quidem in uirtute, contemplantis uerò in contemplatione. Hoc eſt in actione mẽtis celſiſsima: ſed utramq; proſperis rebus ornari & augeri, aduerſis obſcurari, & diminui & ſæpe etiam tolli. Hanc Ariſtotelis opinionem maximis argumentis ſtoici agitarunt, & quod bona nominaret quæ non eſſent talia, & quod externa momenti ali-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quid adferent ad beatitudinem, præſertim cùm ipſe perfectionem illius in animo collocaſſet. quod ſi illic eſt perfecta, non poterunt res externæ illam mutare, quæ ad animum non pertingent. Sed ipſe animus prout de rebus externis ſtatuerit. Quid multis? Cùm Ariſtotelica beatitudo contraria eſt pietati noſtræ, atq; adeo rectæ rationi, quis eam ut ueram recipiat? Quæ quæſo uirtus perfecta ſine pietate? Quæ contemplatio non erronea ſine luce uerbi cœleſtis? quæ bona fortunæ non ſunt momentanea & incerta? Profecto ſi amitti beata uita, ut rectè Cicero ait, poteſt, beata eſſe non poteſt. Qui ſemper metuit mutationem, expers doloris non eſt. Viderit ergo Ariſtoteles qualis ſit beatitudo quam ſuo ciuili & contemplãti pollicetur. Taceo quod longè aliud ſit finis naturæ humanæ, quam functionis, homini ad tempus impoſitæ.

In

In libro Iob cap: 28. quinq; numerantur in quibus ſapientes huius mũdi ſummam beatitudinem collocant. Videlicet in liberorum multitudine, in opum abundantia, in bona corporis ualetudine, in ædificiorum magnificentia, & in nominis celebritate. Hæc ſi ſimul coniunguntur beatum putantur hominem reddere. Sed quia qui his abundant, inter ſpem & metum ſuſpenſi ſunt, uerè ſunt miſerrimi. Semper enim timent ne quid amari accedat & mutetur fortunæ facies, quare miſera eſt, ut ita dicam, illorum beatitudo, quæ tot caſibus obnoxia eſt, & cuius finis eſt ſempiterna miſeria, quemadmodum docet pſalmus 37 & 73. Horum omnium uanitatẽ uel hoc unico argumento euertere licebit. Nihil eſt tam magnũ, tam cumulatum in hac uita, quod ſufficiat ei qui amplius requirit, iuxta illud Senecæ. Fortuna multis nimium dedit, nemini ſatis. Immerge te uoluptati-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

bus, abunda delicijs, uince Sardana-
palum, ſupera Epicurum, aliud quid-
dam flagitabit animus impurus. Con-
gere quantum uis opum. Vince Cre-
ſos, ſupera Craſſos, aliquid adhuc de-
ſiderabit animus tuus. Quantum uis
profer imperij metas, ut uel uni-
uerſum orbem ſubegeris, alius
quæretur orbis quem ſuperes. In cæ-
teris omnibus aut non aſſequimur
quantum uolumus, quod immenſæ
ſint cupiditates: aut pænitet aſſecutos
& ut plurimum fortunam blandam
excipit, uel aliquis triſtis caſus, uel
conſcientia mordax: Nec quicquam
tam fortunatum eſt in hac uita, quin
ei multum mali & amari ſit admixtum
ut uerißimè dixerit pindarus. ἓν παρ
ἔσθλόν πημ ατα συν δυο: Hoc eſt, V-
num bonum cùm adeſt, duo incom-
moda habet coniuncta. Et Apuleius
in floridis, Vbi uber ibi tuber.

Socrates, quem ſuperioribus om-
nibus Philoſophis præferendum iu-
dico,

dico,non pecudes, nõ populũ ſtultũ, non Creſos, nec ullos qui in hac uita uidentur fortunati, ſed ipſam naturã ſecutus ducẽ,non in hac uitacollocãdã eſſe hominis beatitudinẽ,ſed in altera ſtatuit,hoc argumentouſus. Naturalis appetitus,cui deſtinatur cognitio, nõ eſt uanus. Omnes autẽhomines naturaliter beatitudinem expetunt. Igitur hic appetitus non eſt uanus. Verum nulli hanc beatitudinem aſſequuntur in hac uita. Nihil enim in hac uita hominem perfectum reddit. alibi eſt igitur quærenda. Hactenus rectiſsime Socrates: ex cuius ſententia Plato diſcipulus eius nunc contemplationem optimi,ut uiam ad beatitudinem; nunc amorem & imitationem Dei finem hominis facit & ſummum bonum, ut in quo ſumma hominis beatitudo cõſiſtat. tametſi autẽ proximè ad ueritatem accedunt Socrates & Plato, tamen quia ſcintillula illa ueritatis ſæpe opinionibus & diſ-

putationibus obruitur. ut ueluti in cœnum ſubmerſa eſſe uideatur, nos agnoſcamus ingens Dei beneficium, qui uerbo ſuo nobis uiam monſtrat, tum ad noticiam ueræ beatitudinis, tum ad eius perpetuam poſſeſsionem & fruitionem. Verbũ enim Dei monſtrat nobis unicum illud margaritum, ſummum illud bonum in quo humanus acquieſcit animus: cuius dulcedinem qui ſemel guſtarit, (deguſtatur enim & in hac uita, etiamſi non ad plenum,) is protinus omnia iſta faſtidit, quæ miſerum uulgus & potentes mundi, tantopere mirantur. Verûm ut ad huius boni tutiſsimam fruitionem perueniatur, id ſola pietas, cuius gradus ſuprà aſsignauimus, præſtat: quæ nos mirè Deo copulat, & ita copulat, ut unum efficiamur cum eo, illi uicturi conformes in omni æternitate. In qua uita ſuprà oſtendimus ſummam hominis beatitudinem poſitam eſſe. Contrâ malos & incredu-

los

los impietas ipſa à Deo ſegregat, ut à ſummo bono alienati Diaboli membris aggregentur. Breuiter, ut beatus eſt Populus cuius DOMINVS Deus eius eſt: Ita miſerrimus eſt qui ſine Deo eſt, etiamſi fortuna uideatur ipſum in ſinu fouere. Nam quò blandior eſt fortuna eò fallacior, & quem nimium fouet ſtultum facit.

Hæc poſtquàm de beatitudine diximus, redeamus ad pſalmi uerba. Beati, inquit, qui habitant in domo tua. Sed quarè beati? Quia inceperunt ſempiternam illam beatitudinem ad quam tendunt, & ad quam primũ creati, & deinde redempti ſunt.

Sed qui nam habitant in domo Dei? Per peccatum excluſi ſumus omnes domo Dei cum parentibus noſtris Adam & Eua: ſed fide promiſsionis rurſus in eam introducimur, uocati per uocem Euangelij, & eius poſſeſsio nobis ſacramentis tanquàm ſigillis diuinis obſignatur, donec non

in fœdere perſtamus, id eſt in fide & obedientia erga DEVM. Et quia magna eſt imbecillitas noſtra, unde fit ut uel ſepties in die iuſtus cadat, diſcernendum eſt inter ea peccata quæ nos non excludunt de domo Dei, & ea quæ nos expellunt & ſeperant à familia Dei, ſathanæq; regno ſubijciũt. Multæ ſunt infirmitates in ſanctis: multi oriuntur praui affectus, ſæpe delinquũt ignorantia, ſed donec retinent fidem & bonam conſcientiam manent in domo, non ut domeſtici Dei tantum, ſed etiam ut lapides uiui ex quibus domus extructa eſt. At cùm peccant uolentes & ſcientes, uaſtant conſcientiam, & faciunt naufragiũ fidei, atq; adeo eijciuntur a familia Dei ſpirituali, donec redeunt per pænitentiam. Nam tanta eſt bonitas Dei & miſericordia, quòd pænitentibus omnibus ſemper pateat hæc Dei domus.

Quoniam autem hæc domus Dei

Dei, eſt templum in quo Deus coli uult, ideo Dauid nominat præcipuũ cultum cùm ait: Perpetuò laudabũt te. Vt autem hæc laus Dei fundamentũ habet bonitatem & miſericordiã Dei iuxta dictũ pſalmi: Confitemini DOMINO quoniã bonus quoniã in æternum miſericordia eius. (Bonitati & miſericordiæ ſubijciuntur omnia opera, omnia beneficia, omnesq; promiſsiones Dei, ut ex pſalmo 136. colligere promptum eſt.) Ita conſiſtit in uera noticia Dei, in cogitatione mirabilium Dei, In firma fiducia promiſsionum diuinarum, in uera obedientia, in inuocatione, in prædicatione bonitatis & miſericordiæ Dei, in confeſsione, &c: Non ergo laus Deo præſtari poteſt, niſi ab habitatoribus domus ipſius, Id eſt uerè pijs, quorum laus ſola Deo grata & iucũda eſt: cuius aures non ad os, ut Auguſtinus loquitur, ſed ad cor, non ad linguam, ſed ad uitam laudatoris pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tent. Proinde nequaquàm laudatur Deus ab impijs, quia aliud ſonat lingua, aliud indicat uita: nec ab hypocritis, quia facies animi, ut ita dicam, cœno quodam abominabili propriæ laudis fœdata eſt, & ſub prætextu laudis Dei propriam laudẽ quærunt: nec à mercenarijs, qui uentrem ſuum potius quàm DEVM laudant: Sed tantum ab ijs qui ex fide uiuunt, quorum omnes cogitationes & actiones bonę, ſunt laudes Dei. Vnde Auguſtinus. Quicquid egeris benè age, & laudaſti Deum. Quod autem opera Dei, Sol, Luna, ſtellæ, piſces maris, fulgura, & tonitrua dicuntur laudare DEVM metomynia eſt, quia homines ad laudandum DEVM excitant ſua pulcritudine & multiplici utilitate quã inde percipiunt homines. Quod cymbalis, tympanis, & uaria muſica laudabatur Deus in ueteri teſtamento, ut ſæpe in pſalmis uidere eſt, ſymbolicum fuit. Nam concentu dulci & har-

harmonia ſonorum doctrina ſincera, & moribus pijs laudandum eſſe DEVM in nouo teſtamẽto adumbrabat. Organa & muſica in templis Chriſtianorum retineantur, quatenus ornant & iuuant miniſteriũ, & non impediũt: Sed his detrahatur iudaica perſuaſio de opinione cultus. Idẽ iudicium eſto de cantionibus pſalmorum & lectionibus alijs in templis. Porro cùm pſalmus dicit. Perpetuo. ſignificat Eccleſiam perpetuò manſuram: Ita tamen ut ex hac uita trasnferatur ad immortalitatis gloriam, & iungatur ſummo bono, in quo etiam beata erit in omni æternitate. Atq; hic eſt finis religionis noſtræ, quæ ſola reducit nos ad originem à qua egreſsi ſumus: ſola reſtituit nos perfectioni & beatitudini, ultra quam nihil deſiderabimus, quandoquidem hoc demum eſt perfici & beari, unumquodq; finem cui conditum eſt nanciſci, & in eodem quieſcere, optiméq; habere.

Vſus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Vſus proinde huius uerſus erit triplex. Primus, ut DEVM patrem in Chriſto Ieſu per ſpiritum ſanctum ex uerbo cœleſti cognoſcere ſtudeamus, ut in eius domum per fidem nos includamus, atq; in ea maneamus, ut DEVM quem nouimus, & in quem credimus, corde & opere laudemus, laudatum amemus, amatum exprimamus, atq; imitemur, atq; imitantes eodem fruamur, ut fruentes immortali beatitudine potiamur, ut deniq; immortales & beati effecti, in ſummo bono perpetuô acquieſcamus, canentes Deo cum omnibus electis ipſius, perpetuos hymnos. Hæc æterni Dei ſempiterna celebratio coniunctam habebit puriſsimã, ſanctiſsimam, & dulciſsimam uoluptatem. Iuxta Pſalmi dictum: exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael. Et in alio pſal: Delectationes in dextera tua in perpetuum. Secundus, ut ſumamus hinc conſolationem in quauis cruce & afflictio-

flictione, ex eo quod & in domo Dei ſimus, & quod beati Spiritus ſancti teſtimonio pronunciemur: quantumuis uideamur mundo extremè miſeri. Nam nocte præterita ſequetur clara lucis reuelatio. Beatitudinis proinde promiſsio ſit nobis remedij loco aduerſus acerbitatem crucis. Tertius, quòd qui extra hanc domum Dei ſunt, quantumuis abundant pulcherrima liberorum multitudine, diuitiarum copia, externa pace, fœlici rerum ſucceſſu, atq; adeo humanis oculis uideantur beatiſsimi, tamen ſummè miſeri ſunt, ut qui rectà prorperent ad ſempiternam miſeriam. Vnde nec Epicurus, nec Zeno, nec Ariſtoteles ſuam uindicabit familiam, quam uana beatitudinis ſpe miſerrimè lactauerunt.

DE SECVNDA PARTE Pſalmi.

SEcunda pars pſalmi quæ abſoluitur tribus uerſibus . Videlicet 5. 6.& 7 deſcribit conditionē doctorum Eccleſiæ . Sunt autem ſex membra huius deſcriptionis. Primum de fortitudine & armis quibus munitos eſſe decet doctores Eccleſiæ. Secundum, quo animo & ſtudio par ſit miniſterium Eccleſiæ accedere. Tertium quod per uallem lachrymarum ſint tranſituri in propagando & dilatando regno Dei. Quartum allegorica pictura miniſtrorum uerbi. Quintum promiſsio benedictionis, & ſucceſſus in miniſterio. Sextum, cauſa finalis huius ſucceſſus. Vt appareat quod miniſterium uerbi, præſentia & potentia Dei in Eccleſia conſeruetur.

5 Beatus uir cui tu Fortitudo es.

Hoc primum deſcriptionis membrum doctores Eccleſiæ aduerſus regnum diaboli, & omnes inferorum

portas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

portas armat. Cuius rei perſpicuum exemplũ in Apoſtolis cernitur, quos Chriſtus miſit in mundum prædicatum Euangelium. Miſit enim infantes ad diſertiſsimos & eloquẽtiſsimos, ſimplices ad aſtutos, inermes ad armatos, imbelles ad bellicoſos, inopes ad imperiũ populi Romani, & populos alios ditiſsimos, placidos ad rabioſiſsimos hoſtes, ut tamen hi ſuperiores euadunt, & regnum Chriſti latiſsimè extendunt, adeo quòd in omnem terram breui tempore exierit ſonus eorum in fines terrarum. Sed unde hoc tantum robur? A Deo ipſo, qui ſemper in miniſterio uerbi efficax eſt. Potentia enim Dei armati pugnam cum mundo ingreſsi ſunt: Vnde Paulus, 2. Corinth: 10. Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed Dei poteſtate ualida, dum ratiocinationes euertimus, omnemq; ſublimitatem quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem

cogi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cogitationem ad obediendum Chriſto. Hac fortitudine muniti miniſtri Euangelij præualent portis inferorũ. Quam ob cauſam beati pronunciantur propter infallibilem beatitudinis ſpem, quam & ipſi habent, & monſtrant alijs. Hanc fortitudinem Deus omnibus temporibus confert miniſtris Eccleſiæ. Hanc DOMINVS contulit diſcipulis cùm ait. Accipite Spiritum ſanctum, quorumcunq; remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorumcunq; retinueritis, retenta ſunt. Eſt proinde Spiritus ſanctus fortitudo illa, qua miniſtri uerbi muniti audent ſe opponere portis inferorum. Hoc ſpiritus Dei robur, & animos doctorum reddit confidentes, & uerbo efficacitatem tribuit, ut efficax ſit in cordibus audientium Euangelium. Teſtatur etiam hoc ſpiritus robur doctrinam Eccleſiæ non commenticiam eſſe, ſed uerè diuinam. Eſt enim ingens miraculum, quod totus

mun-

mundus, & potentiſsimum illud imperium Romanũ non potuerint pauciſsimos illos DOMINI diſcipulos impedire, quin ſparſerint ſemen Euangelij per orbem terrarum. Martinus Lutherus ſanctiſsimæ memoriæ annos 45. hoc ſpiritus robore armatus imperio Romano, & toti regno antichriſti ſe oppoſuit, & tametſi ſolus fuit Lutherus in principio, & habuit tam potentes hoſtes, quorum anteſignanus fuit Dux tenebrarum diabolus, tamen ita præualuit ꝙ ne pilum quidem capitis ipſius tota potentia diaboli, & rabies antichriſti attingere potuerit. Tanta eſt fortitudo qua DOMINVS ſuos armat miniſtros.

Quid? An omnes miniſtri Euangelij habent Spiritum ſanctum? An non (proh dolor) multorum uita partim ambitioſa eſt, partim flagitioſa? Quid Spiritus ſanctus habet commune cum ambitione & flagitijs? Diſcernendum eſt inter miniſterium ip-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſum, & miniſtros qui miniſterio fun-
guntur. In miniſterio ſemper effica-
citer adeſt Spiritus ſanctus. Siquidem
quod in pane eſt uis qua alimur, hoc
in uerbo eſt Spiritus ſanctus quo mo-
uemur ad credendum, quoq; renaſci-
mur. Ita enim decreuit pater cœleſtis
quód uelit cũ uerbo & in uerbo præ-
ſentem & efficacem eſſe ſpiritum fi-
lij. Hinc eſt quod miniſtri noui teſta-
menti ab Apoſtolo dicantur miniſtri
non literæ, ſed ſpiritus. Quicunq; er-
go reſiſtit uerbo Euangelij, à quocũq;
tandem prædicatur ſiue digno ſiue in-
digno, Spiritui ſancto reſiſtit. Non
enim pendet tanta res uel á dignita-
te, uel ab indignitate miniſtrorum.
Prædicat Iudas, prædicat & Petrus,
baptizat uterq;: Sed uerbum & bap-
tiſmus Chriſti ſunt, in quibus ſpiri-
tus ipſius eſt efficax. Poteſt & hoc
modo reſponderi ad quæſtionẽ, quod
omnes præcones uerbi rectè docen-
tes Euangelium habeant Spiritum
ſan-

ſanctum, ſed diuerſimodê. Namquorum uita reſpondet doctrinæ habent ſpiritum ut doctorem & ſanctificatorem ſimul: At ſi uita doctrinæ non reſponderit, habent quidem Spiritum ſanctum ut doctorem, & non ut ſanctificatorem: idq; culpa propria qui Spiritui ſancto contumaciter reſiſtũt. Moſes ſanctiſsimus habuit Spiritum ſanctum ut uaticinatòrem & ſanctificatorem ſimul. Quia quemadmodum uaticinia ipſius fuere ueriſsima, ita uita eius erat ſanctiſsima. Balaam autem habuit ſpiritum uaticinantem & docentem, qui uerè fuit Spiritus ſanctus: Sed non hàbuit Spiritum ſanctificantem. Nam ambitioſus & auarus fuit, qui propterea ab aſina in qua ſedebat, eſt reprehenſus. Petrus habuit Spiritum ſanctum & docentem & ſanctificantem, quia uita eius congruebat cum ſinceritate doctrinæ. At Iudas quia auarus & fur fuit, habuit quidem Spiritum ſanctum ut docto-

rem, non autẽ ut ſanctificatorẽ. Quia ſpiritui auaritiæ, id eſt Sathanæ magis obediuit, quã ſpiritui Dei. Porro quantũ ad ſpiritũ docentem attinet ſciendũ eſt, quód ut duplex eſt uocatio, uidelicet immediata & mediata: Ita duplex eſt probatio ſpiritus docentis. Nã ſi uocatio eſt immediata, hoc eſt per ipſum DEVM, & Ieſum Chriſtũ, & nõ per homines ordinario more, qualis fuit prophetarũ, & Apoſtolorũ, ſpiritus docens abſq; omni dubio eſt ipſe ſpiritus ſanctus, qui cùm uerax ſit, eius doctrina etiã uera, firma, & diuina eſt, ut cui nulli errores ſint admixti. Habet etiam miracula diuina quibus doctrinæ ueritas obſignatur. At ſi uocatio eſt mediata probandi ſunt ſpiritus, num à Deo ſint, & tantiſpet agnoſcendus eſt Spiritus ſanctus docere, donec à uoce Euangelij, à Prophetis, Chriſto & Apoſtolis tradita, non diſceditur. Anathema ſit igitur nobis oportet qui aliud Euangelium prædicat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cat, quàm quod Apoſtoli ex mandato Chriſti prædicauerunt, & habet teſtimonium à Prophetis. Proinde fruſtra prætenditur autoritas Spiritus ſancti, ubi à uoce Euangelij fit defectio: ET IN CORDE EIVS SEMITÆ TVÆ: Hoc ſecundum deſcriptionis membrum de animo & ſtudio miniſtrorum Euangelij, ad cognitionem doctrinæ cœleſtis, ad ſenſum eiuſdem in corde, & ad directionem ſeu regulam, qua præcones uerbi populum ſibi commiſſum regant, refertur. Primùm igitur requiritur in doctoribus Eccleſiæ, cognitio doctrinæ cœleſtis: Quæ doctrina ideo ſemita ſeu uia Dei dicitur, quia homini eſt tanquám uia à Deo ſtrata, & monſtrata, qua itur à morte ad uitam, ab huius mundi ærumnis ad beatam immortalitatem. In præceptis meis, ait DOMINVS apud Prophetam, ambulate. Item pſalmo 119. Beati qui ambulant in lege DOMINI

Porro cognitio huius uiæ, id eſt cœleſtis doctrinæ, aliâs infunditur occulto afflatu, & ſecreta quadam inſpiratione diuinitus ſine hominis labore & cura, ut in prophetis & Apoſtolis uidere eſt. Aliâs acquiritur labore & cura hominis. huius laboris duæ ſunt partes, quarum prima & præcipua eſt ardens & aſsidua Dei inuocatio, ut ipſe dirigat nos in ſua ueritate, ipſe doceat nos, ipſe eluminet oculos mentis noſtræ. niſi enim DOMINVS ædificauerit domum, in uanum laborant qui ædificant eam. Secunda pars eſt acre doctrinæ cœleſtis ſtudium, ad quod ſtudium ut rectê inſtituantur homines ſex ordine requiruntur, de quibus breuiter dicemus.

Primum, Lectio ſcripturæ aſsidua, ad quam requiritur linguarum, quibus ſcriptura nobis tradita eſt, cognitio: ſine qua nec genus ſermonis, nec phraſes intelligi poſſunt. Requiri-

quiritur dialectica, ut ordo & ſeries rerum percipiatur. Requiritur & aliarum artium cognitio, & præcipuè phyſices. Hoc aſsiduæ lectionis ſtudium commendat Paulus Timotheo cùm ait. Attende lectioni.

Secundum Præcipuorum doctrinæ cœleſtis capitum notatiò & ordinatio, ſine qua lectionis labor parum admodum prodeſt. Siquidem ut in omnibus diſciplinis & artibus neceſſaria eſt hec cura ad ſolidam cognitionem: Ita etiámin ſacra ſcriptura parum admodum promouebit qui præcipua religionis capita non obſeruat, atq; omnia quæ legit, tanquam ad proprias claſſes uocat.

Tertium eſt axiomatum, & ſententiarum communium obſeruatio, quæ ſunt ut regulæ & theſes, ex quibus ſumetur iudicium cûm de rebus dubijs quæritur, quemadmodum rhetores iudicium de hypotheſibus & cauſis quærunt ex theſibus, quas ideo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

conſultationes uocant. Huc facit etiã exemplorum obſeruatio, ex quibus ſæpiſsimè petuntur rerum contrauerſarum determinationes.

Quartum. Firma ſuperiorum omnium apud animum conſeruatio, ut cùm opus ſit, ex theſauro memoriæ depromi poſsint.

Quintum. θεωρία qua ueluti uno mentis intuitu uniuerſam ſcripturam contemplamur. Hac conferimus ſimilia & diſsimilia: Hac ἀντιλογίας conciliamus: Hac definitiones, hac diuiſiones, diſtinctiones, interpretationes obſcurorum dictorum rimamur, atq; adeo σύστημα corporis doctrinæ componimus.

Sextum: παράδοσις, id eſt traditio maiorũ. Hæc indicat quid ſancti patres de qualibet re ſenſerint, hæc παράδοσις ſi demonſtrata fuerit ex uerbo Dei, autoritatem & pondus ex uerbo habet. Ideo amplectimur firma fide ſimbola, Nicenum, Athanaſianum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

num, Ambroſianum, & quod dicitur Apoſtolicum, quia ſunt euidentes demonſtrationes ex uerbo Dei. Verùm ſi demonſtrata non fuerit traditio, tunc eſt uel contra uerbum & eam deteſtabimur tanquàm ſerpentis uocem quæ Euam ſeduxit: Vel eſt Præter uerbum, & eam recipimus propter autoritatem eorum qui ita tradiderunt, donec ab hoſtibus ueræ doctrinæ trahatur in malam conſequentiam.

Cum hac cognitione cœleſtis doctrinæ coniunctus eſſe debet, ut in omnibus, ita & in miniſtris Euangelij, ſenſus uiuus in corde. Sine quo doctrina nihil planè prodeſt, Sed obeſt magis: idq; hominis uicio, hic uiuus ſenſus eſt fidei, & aliorum motuum congruentium cum lege Dei, quos excitat Spiritus ſanctus in credentibus. Et dicitur hic ſenſus ſemita Dei quia ut Deus illum poſtulat, ita nos DEVM per eundem accedimus, eiq; iungi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

iungimur. Hæc proinde duo, hoc eſt cognitionem & ſenſum ſimul requiſrit Paulus cum ita ſcribit Philippēſib: Illud oro, ut charitas ueſtra magis ac magis abundet in cognitione omniq; ſenſu, ut probetis utiliora, ut ſitis ſinceri & ἀπρόσκοποι in diem Ieſu Chriſti, pleni fructibus iuſticiæ per IeſumChriſtum ad gloriam & laudem Dei. Finis proinde cognitionis eſt ut iudicemus, exploremus, approbemus quæ ſunt utiliora, & præſtantiora. Senſui ſubijcitur ſinceritas quæ eſt bona conſcientia coram Deo, innocentia uitæ, ne ſimus ulli offendiculo, &plenitudo fructuū iuſticiæ fidei, qui proficiſcūtur ex gratia Ieſu Chriſti, &tēdunt in laudem & gloriam Dei. Si hic uiuus ſenſus cum cognitione doctrinæ cœleſtis in doctoribus Eccleſiæ non fuerit, nihil illis in mundo triſtius eſſe poteſt. Nam cùm accuſant aliorum peccata, ſeipſos condemnant: Cùm alios conſolatione

ne erigunt, ſe ipſos deijciunt: cùm alios monent, ſeipſos confundunt. Breuiter quicquid in miniſterio ſibi commiſſo faciunt, propriam damnationem obſignant. Sunt enim perſimiles fabris arcæ Noæ. Nam ut illi, extructa arca in qua Noë cum familia ſeruatus eſt, in diluuio perierunt: Ita hi, ſeruatis illis qui uerbo ab ipſis prædicato crediderunt, peribunt in diluuio ignis gehennæ. Cogitent igitur cùm qui ſunt in miniſterio, tum qui ad illud aſpirant quám grauis pœna illis immineat, ſi ſenſus in corde & uita doctrinæ non reſponderit, & contrà quanta gloria illis propoſita ſit, ſi utraq; manu, hoc eſt doctrina & exemplo Eccleſiam Chriſti ædificant, de qua gloria poſtea dicetur:

Debent præterea doctores Eccleſiæ hominibus errantibus ſemitas DOMINI monſtrare, quam ob cauſam duces gregis in ſcripturis dicuntur, ut præeuntes doctrina & uita, ui-

am

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

am parent, & alios ad ſequendum animent. Ideo apud Eſaiam dicitur. Viam facite populo meo, calcate, calcate ſemitã, lapides colligite ex lapide, exaltate ſignũ ad populos. Sciant proinde pręcones uerbi, quod ut alios bonæ uitæ exemplo, & ſincera doctrina antecedere debeant: Ita oporteat eos primos periclitari. Vnde ſequitur in pſalmo.

Qui tranſit per Vallem lacrimarũ Hoc tertium deſcriptionis membrum commonefacit præcones uerbi de periculo & difficultate in miniſterio. Nam eos tranſituros eſſe affirmat per uallem lachrymarum, hoc eſt, propagaturos regnum Dei non ſine maximis perſecutionibus. Nam ea rabies eſt diaboli & membrorum eius, ut toto impetu ferantur in pios uerbi miniſtros, ut flumine ſanguinis eorum, curſum Euangelij impediant, atq; adeo Eccleſiam aboleant, ſed ſpe ſua fruſtrabuntur. Fortior enim eſt

qui

qui à parte miniſtrorum uerbi ſtat, quàm omnes inferorum portæ. Si Deus, ait Apoſtolus, pro nobis quis contra uos. Porro hanc allegoricam locutionẽ ſumpſit Dauid ab occaſione præſenti. Nã cùm in exilio eſſet, & uideret quanta cũ difficultate in feſtis diuinitus ordinatis Populus aſcenderet Ieruſolymã ſacrificaturus, oculis ſpiritualibus uidit eorũ pericula & durã cõditionẽ, qui regnũ Chriſti eſſent olim propagaturi. Eſt ergo hic ſenſus ut populus Dei per ſitientes ualles & ob id ad fletũ potius & lachrymas prouocãtes quàm ad gaudiũ, proficiſcebatur Ieruſolimã in ſummis feſtis ſacrificaturus: Ita Doctores Eccleſiæ, Apoſtoli & alij, per uarias afflictiones, tentationes & perſecutiones, tãquàm per ualles ſiccas ſpargunt Euangeliũ oblaturi Deo populos qui Eungelio obtemperant. Quanta fuerit perſecutio Pauli, ut de hoc uno exempli cauſa dicam, licet uidere 2. Corinh: 11.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Sciant ergo miniſtri Euangelij ſe non ad uoluptates & delicias uocari, ſed ad ingentia certamina, & certiſsima pericula, & quó magis ſecuri eſſe uidentur, eò propius ſunt inſidiæ. Diabolus enim hoſtis eſt Eccleſiæ, quarè eius fundatores & architectos primum adoritur, ut illis oppreſsis Eccleſiam facilius tyrannide & mendacio ſubruat.

Porro quia de cruce miniſtrorum uerbi atquè adeo totius Eccleſiæ ſingulorumq; membrorum eius dictum eſt alias & â nobis & â multis, hic tantum differentias crucis á finibus ſumtas aſſcribã, & ſingulis ſubijciam conſolationes & remedia: Eſt autem Crux ut in Eccleſia accipitur hæc uox quicquid quouis modo cruciat & affligit ſiuè intus ſiue foris. Et numerantur eius differentiæ quatuor á finibus proprijs ſumptæ. uidelicet. λυτρον (frijkors) τῑμωρια (ſtraffkors) δοκιμασία (prøfuekors) & μαρτυρὶον (uindekors:)

Λύτρον

Lυτρον in genere eſt precium datum & ſolutum pro redemptione à captiuitate. Et quià duplex eſt captiuitas, uidelicet corporalis & ſpiritualis, Duplex erit & λύτρον, uidelicet corporale, & ſpirituale: Sed in Eccleſia potiſsimũ de ſpirittuali loquimur, quod definitur eſſe crux quæ ſuſcipitur & irrogatur pro pœna æterna & culpa humani generis expianda. Et eſt ſolius Ieſu Chriſti cruciatus omnis uſq; ad mortem crucis. Hic enim cauſam noſtram in ſe ſuſcipiens luit pœnas, non pro ſuis, ſed pro noſtris delictis. Vt nobis imputetur in debitæ penæ & culpæ ſolutionem, id eſt in præcinm redemtionis, ut non amplius rei habeantur fideles, nec captiui teneantur à Diabolo propter peccatum, ſed ſint iuſti, liberi, & æternum beati. De hoc crucis genere loquitur DOMINVS cùm ait: Filius hominis non uenit ut ſibi adminiſtraretur, ſed ut miniſtraret, & daret animam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nimam ſuam λυτρον pro multis, & ita eriperet homines à poteſtate diaboli, ſoluto precio Deo, quem homo offenderat. Nam homo per peccatū & Deo & diabolo obligatus erat, ſed diuerſimodè. Poſtquàm enim culpa ſua DEVM offenderat, & ab eo defecerat, factus eſt captiuus diaboli, non ut iudicis, ſed ut tortoris, idq; iuſtiſsimo Dei iudicio propter offenſam in ipſum commiſſam. Deinde quoad pœnam, homo obligatus erat Deo tanquam iudici & parti offenſæ. Hanc pœnam ſubijt filius Dei, & redemit nos à mortis & damnationis ſententia, ſoluto redemptionis precio. Atq; ideo dicitur ſanguinem ſuū obtuliſſe Deo in preciū redemtionis. Et hanc ob cauſam Paulus non dicit Chriſtum redemiſſe nos à Diaboli poteſtate, ſed eripuiſſe à poteſtate Diaboli tanquam è manu tortoris. Sed de hoc crucis genere ſuprà diximus, & oſtendimus quantas conſolationes in

in quauis afflictione hinc hauriant fi-
deles.

Τιμωρία (quam Plato dicit eſſe τῆς ἀδικίας ακολȣτον) Eſt crux quam quis iuſtè patitur procertis ſceleribus: uidelicet, cùm pœna iuſta proportione reſpondet culpæ. Hac uoce uſus eſt autor Epiſtolæ ad Heb: capite 10. Vbi ait. χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας id eſt, acerbiore dignus cenſebitur ſupplicio: Chriſtus pependens in cruce λυτρον ſoluit, latrones autem qui à lateribus Chriſti pendebant τιμορίαν ſuſtinebant, id eſt pœnam quam debebant legibus pro malefactis ſuis. De hac loquitur Ezechiel. Cap: 7. Secundum uiam eorum faciam eis, & ſecundum iudicia iudicabo eos, & ſcient quia ego DOMINVS. Hæc τιμωρία irrogatur uel mediatè per hominem, uel immediatè per DEVM ipſum.

Sed quid faciendum erit homini qui pro certis delictis plectitur? Qua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tuor ordine faciet. In diabolo menda-
cium & homicidium perpendet: in ſe-
ipſo peccatum & miſeriam pondera-
bit: In Deo iudicium & miſericor-
diam uenerabitur: in Euangelio con-
ſilium & auxilium quæret.

Primum, in diabolo mendacium
& tyrannidem perpendet, qui ut pri-
mos noſtros parentes mendacio occi-
dit: Ita nunc omni momento menda-
cio & tyrannide inſidiatur toti huma-
no generi. Nam ut Petrus ait: Cir-
cuit ut leo rugiens, quærens quem
deuoret. Quærit quidem omnes, ſed
eos tantum deuorat, quos mendacij
laqueis inuoluerit. Perpetuò enim
conatur impurus iſte ſpiritus alios
omnes impuros ſecum reddere. Mē-
tem mendaci & erronea doctrina in-
ficit. Cor prauis affectuum tempe-
ſtatibus commouet. Voluntatem
ſpectro utilitatis faſcinat. Deniq;
totā hominis uitam flagitijs conſpur-
care nititur, ut hominem tandem ſpi-
ritua-

ritualiter occiſum, ſocium æternæ dā-
nationis habeat. Hæc cogitatio ſtudij
maligni iſtius ſpiritus hoſtis Dei &
humani generis odium peccati exci-
tabit, & abominationem turpitudinis
eius in animis hominum pariet.

Secundò, in ſeipſo peccatum &
miſeriam æquis lancibus ponderabit,
cogitabitq; miſeriam quam patitur,
eſſe peccati commeritam pœnam, &
ex miſeriæ magnitudine æſtimabit
peccati enormitatem, turpitudinem,
& multitudinem. Cogitabit ſe pecca-
to ſuo offendiſſe ſummum & infini-
tum bonum. Vnde concludet cala-
mitatem præſentem eſſe uiam ad ſem-
piternam miſeriam, niſi aliūde ſuccur-
ratur. In hac cogitatione totus homo
contremiſcit. Cuius rei imagines mul-
tas offert pſalmorum lectio, ex qui-
bus unam pro multis adferam ex
pſalmo 38. Vbi Dauid ſuos dolores
ac pauores ob peccatum deſcribit in
hunc modum. Quoniam ſagittæ tuæ

infixæ ſunt mihi, & manus tua pre-
mit me. Non eſt ſanitas in carne mea
à facie iræ tuæ, non eſt pax in oſsi-
bus meis à facie peccatorum meorũ.
Quoniam iniquitates meæ ſuper-
greſſæ ſunt caput meum, & ſicut o-
nus graue grauatæ ſunt ſuper me,
putruerunt & corrupta ſunt uulnera
mea propter inſipientiam meam, de-
preſſus ſum, & curuatus ualde, tota
die contriſtatus ingrediebar. Quoniã
lumbi mei impleti ſunt plaga, & non
eſt ſanitas in carne mea: Reſolutus
ſum & concuſſus ualde, rugiebam á
gemitu cordis mei. Item cor meum
ſenſit palpitationem, derelinquit me
uirtus mea, & lumen oculorum meo-
rum non eſt mecum. Hic Dauid in
ſua perſona pingit affectus & crucia-
tus hominum, qui iuſta lance ſua pec-
cata ponderant. Non enim ut hypo-
critæ & ſecuri æſtimant peccata ſua
proprio ſenſu & iudicio: Sed Dei
potius offenſi maieſtate, peccati tur-
pitudine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pitudine, & pœnis peccato debitis iuxta legis ſententiam. Etſi autem huiuſmodi motus rari ſunt in mundanis hominibus, quales fuerunt in Dauide & Ezechia, tamen neceſſe eſt, ut qui affligitur propter certa peccata, tangatur uero dolore ob peccatum ſine hypocriſi. Cauendus eſt hoc loco error papiſtarum, qui huiuſmodi dolorem conceptum propter peccata, mereri ueniam docent. Nam tametſi hic dolor præcedit ueniæ petitionem: tamen nequaquàm eſt cauſa propiciationis ſeu ueniæ. Verum qui in hac ponderatione peccati & miſeriæ perſiſtit, & non ultrâ progreditur abſorbetur deſperatione, ut Cain, Saul Iudas, & multi alij.

Tertio in Deo iudicium & miſericordiam uenerabitur. Iudicij quidē Dei iuſtiſsimi eſt in omnibus hominibus peccata punire: Miſericordiæ uerò punire, non ut perdat, ſed ut ſaluet, modo medicinam non contē-

pſerimus: Iudicij eſt paulatim gradibus pœnarum hominem peccantem caſtigare, donec ad extremum uenerit. Et quia ſe medicum animarum profitetur, imitatur quaſi peritos medicos, qui in ſanando certos gradus medicinæ adhibendæ faciunt. Initiũ ſumunt à lenioribus. & ſi parum ſucceſſerit primus conatus, aſperiora remedia uulneri adhibent. Et ut hypocrates ait: Quoſcunq; morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: quos uerò ignis non ſanat, hos ſcito incurrabiles eſſe. Sic Deus ſcelera hominum, nunc uerbo accuſat, ſi hoc non iuuat, morbis, infamia, carcere domat. Si neq; hoc proficit accendit in animis hominum iudicij ignem, & eos percellit metu æternorum cruciatuum, ſi neq; hoc pacto cancrum illorum ſanauerit, relinquit eos ut incurabiles, & tradit eos in reprobam mentem, ut nec rectum iudicium ha-

beant

beant de rebus, nec ullo dolore, pro-
pter cœnum peccatorum in quo uo-
luuntur, afficiantur. Breuiter Deus
punit iudicio, ut miſericordia ſaluet.
Hoc eſt quod Eſaias ait: Alienum o-
pus facit, ut faciat ſuum. Id eſt, occi-
dit & mortificat, ut uiuificet & ſaluet.
Hoc iudicium, & hanc miſericordiã
Dei coniungit Dauid, quoties de ſuis
peccatis conqueritur, ut uidere eſt
pſalmo 51. Et in aliȷs multis, & præ-
ſertim in pſalmis quos uocant pœni-
tentiales.

In uerbo Euangeliȷ quærat con-
ſilium & rẽmedia. Latro pendens â
dextro latere Chriſti, agnoſcit ſuum
peccatum & miſeriam, ſentit diaboli
mendacium & tyrannidem, iudicium
quoq; Dei iuſtum ueneratur. Ita e-
nim ait pendens in cruce, Pro no-
ſtris facinoribus, nos iuſtè patimur,
digna factis recipimus. Adhæc miſe-
ricordiam Dei prædicat confugiens
ad Chriſtum quem intuebatur ma-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dentem ſanguine Chriſti & conſpurcatum ſputis militum: quem tamen agnoſcit medicum & ſaluatorem mũdi, & in quem credens ſanatur á morbo animæ, etſi non liberatur à pœna corporis. Audit tamen hanc dulciſsimam uocem. Hodie mecum eris in paradiſo. Ad eundem modum omnes qui cum latrone in ſuis ſupplicijs commeritis ſe ad Chriſtum conuertunt recipiuntur & ſanantur, quantumuis in infinitum rei ſint, & peccata eorum ſuperent numerum arenæ maris, quemadmodum Manaſſes de ſuis peccatis teſtatus eſt. Nam ut miſericordia Dei in Chriſto eſt infinita, & λυτρον immenſi & infiniti precij eſt: Ita medicus Chriſtus qui affirmat ſe ueniſſe, ut ſeruet quod perierat, omnibus ſe offert promiſcuê, omnes uocat ſine diſcrimine ad pœnitentiã. Ita enim ait. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, ego reficiam uos. Hic uocat omnes laborantes

tes

tes & onuſtos, quantumuis infinitis ſceleribus, & nullos excludit, ſed omnes admittit ad pœnitentiam, & omnes ſe curaturum recipit, qui ſe illi committunt, eiuſq; opem cum latrone implorant. Nam primum tollit crucis cauſam uidelicet peccatum, Cùm homo ad uocem Euangelij pœnitentiam agit, cùm pœnitentis conſcientiam aſpergit ſanguine ſuo, ac abluit eam à mortuis operibus, ſimulq; pœnitenti imputat ſuam iuſticiam, ut ea iuſtus in conſpectu Dei appareat, etſi pœnas peccati ſui luit coràm mundo. Hic ſimul afflictionē præſentem mitigat interna conſolatione per ſpiritum ſuum, & addit robur animi, ut commeritam crucem patienter ferat, quod cùm ſit crux præſens quantumuis abominabilis eſt coram oculis hominum, quantumuis iuſtiſsima eſt pœna, tamen fit ſacrificium Deo longè gratiſsimum, ut uidemus in latrone & Dauide. Latro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

plectitur pro ſuis enormibus facinoribus. Dauid pœnas adulterij & homicidij patitur. Sed & latro ſuam crucem à cruce ſiniſtri latronis, & Dauid ſuam crucem á Saulis ſupplicio ſeparat ſpiritu contritionis. Et cûm eam cruci Chriſti, tanquam aræ applicat, conſecratur, & fit hoſtia Deo longè gratiſsima. de hoc crucis genere uide plura in annotationibus noſtris in pſalmum 25.

Δοκιμασια eſt crux non qua punitur certa culpa, ſed qua fit probatio & exploratio fidei & conſtantiæ in confeſsione. Hæc δοκιμασια fit diuerſiſsimis modis, adeò ut certis generibus facile concludi non poſsit. Nunc enim aduerſis, nunc proſperis, nunc internè, nunc externè fit hæc fidei exploratio. Abraham tentatur exilio, fame, periculo uxoris, dilatione promiſsi ſeminis, ſterilitate uxoris, mandato mactandi filium unicum Iſaach quem ſuæ uitæ prætulit. Hæc

omnia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

omnia uidebantur ex diametro pugnare cum illa magnifica promiſsione terræ Canaan, & ſeminis multiplicandi inſtar arenæ maris. Sed quomodo eluctatur Abraham, & fit ſuperior in hiſce grauiſsimis tentationibus? Fide ſola. Hac enim ut DEVM ueracem, ita tam potentem eſſe ut promiſſa præſtare poſſet, ſtatuit. Hac dedit gloriam Deo. Hac occurrit ordini naturæ. Hac prætulit obedientiã erga DEVM uitæ filij. Hac ſe in quauis calamitate ſuſtentauit. Ioſeph tentatur & á ſiniſtris & á dextris. à ſiniſtris quidem fratrum inuidia, exilio, ſeruitute, illecebris adulteræ, carcere &c: A dextris uerò dono interpretandi ſomnia, dignitate, fauore regio, eminentia ſupra ſatrapas, & dexteritate in tota gubernatione. Sed rectà pergit nec ad ſiniſtram nec ad dextram declinans, ſola fide perſiſtens immobilis. Iob ſimiliter & in aduerſis & proſperis tentatur. Primũ fœ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

lici rerum ſucceſſu, liberorum copiá, opum abundantia, amicorum præſtantia. Deinde ſubitanea morte liberorum, ſpoliatione fortunarum, hulcere peſsimo uermibus ſcatente, uxoris maledicæ petulantia, amicorū defectione. Hiſce iactatus procellis ſanctiſsimus Iob, tametſi interdum uacillare eſt uiſus, tamen fide ſe erexit, & oppoſuit præſentibus ærumnis uitam illam beatam, & gloriam, quā ſuis promiſit qui mentiri nequit. Scio, inquit, quòd redemptor meus uiuit & in nouiſsimo die reſurgam. Atq; hoc eſt quod Iohannes ait. Quod natum eſt ex Deo uincit mundum, ut ſit teſtimonium (ſicut Bernhardus loquitur) cœleſtis generationis. Hæc exploratio fidei confertur explorationi auri. Sapient: 2. Vt aurum igne probatur: Ita homines probantur in fornace afflictionis. Et petrus 1. pet: 1. Per uarias tentationes affecti, ut τὸ δοκίμιον fidei ueſtræ fiat multo preciosius

cioſius auro, ut enim igni exploratur aurum, an purum ſit nec ne: Ita cruce fides exploratur an ſit ſine ſcorea hypocriſeos.

Quid? an non iudicium Dei eſt ſecundum ueritatem? Quæ eſt iuſticia affligere homines ſine culpa? Etſi crux interdum ſine culpa ſpeciali cōtingit, nunquam tamen fit ſine cauſa. Nam habet hæc crux probationis cauſas plures, eaſq́ grauiſsimas uidelicet explorationem fidei, excitationem cordis ad inuocandum DEVM, meditationem diuinorum eloquiorū, ſenſum præſentiæ diuinæ in cruce, contemplationem æternæ beatitudinis, præſeruationem à grauioribus malis. Tametſi igitur crux per ſe eſt mala, tamen quia ſanat & uenena prohibet utilis eſt, ut autor Epiſtolæ ad Heb: docet. Nam ut myrrha, tametſi acris & amara eſt, tamen ſanat uulnera, & prohibet putrefactionem: Ita crux ſanctorum etſi carni inſuauis

eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſt & moleſta, tamen nequaquam eſt exitialis, ſed ſalutaris potius, & ut aquæ quæ erant amariſsimæ in Marah, iniecto ligno factæ ſunt dulciſsimæ, ſic nulla non crux ſanctis in hac uita fit ſuauiſsima ſi lignum crucis Chriſti addatur, ceu condimentum. Idem ſi auferatur amariſsimæ fiunt aquæ, nec poſſunt guſtari. Id eſt, quæuis crux eſt peracerba, & intolerabilis, niſi cruce Chriſti ueluti temperetur, exempla plurima huius δοκιμασίας legantur in 11. cap: Epiſtolæ ad Hebreos.

Μαρτυριόν eſt crux qua teſtimonium redditur ueritati doctrinæ Euãgelij, cuius finis eſt, ut illa tanquam ueritatis Dei ſigillo plures inuitentur ad amplectendam religionem Chriſtianam. Auguſtinus nominis rationem in pſalmum 119. Scribens, ſic explicat, teſtimonia græcè martyria nuncupantur quo uerbo iam utimur pro latino. Vnde illos qui propter teſtimonium Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Chriſti diuerſis paſsionibus humilia-
ti ſunt, & uſq; ad mortem pro ueri-
tate certarunt, non teſtes, quamuis
latinè utiq; poſſemus, ſed græcê mar-
tyres appellamus. Sunt autem duo
modi quibus filij Dei in hoc mundo
exercentur, opprobrium & cruciatus.
Sapient: cap: 2 Contumelia & crucia-
tu eum examinemus. Et 1. Timoth:
4. In hoc laboramus & perſecutio-
nem patimur, & probris afficimur,
quia ſperamus in Deo uiuẽte. Quid
boni ex martyrio ſanctorum proue-
niat, perpulchrè explicat Theodore-
tus cùm ait. Vt quondam rubus ille
quem uidit Moſes, ardore ignis non
eſt abſumptus: Ita nec Chriſtianos
impiorum bellis petitos tela hoſtilia
conſumſerunt, quin potius ſicut lig-
natoribus ſyluam cædentibus multò
plures pullulant propagines à radici-
bus, quam ſunt rami qui inciduntur:
Ita nunc quoq; pijs quampluribus in-
terfectis multò plures quotidie ad
doctri-

doctrinam Euangelij accedebant, cruorq; cæſorum corporum irrigatio quædam erat, nouis in Eccleſia emergentibus plantulis. Martyr ergo cùm patitur, non ſolum ſibi, ut ait Ambroſius, patitur, ſed etiam cuilibet. Sibi enim patitur ad præmium, cuilibet ad exemplum: ſibi ad requiem, cuilibet ad ſanitatem.

Etſi autem unus timor Dei cauſa eſt ſufficiens cur martyres adeò forti animo ſupplicia perferant. (Nam hoc præſtare timor Dei debet, ut omnes alios timores contemnamus, exemplo Apoſtolorum DOMINI qui primum acriter cæſi flagellis non dolent, ſed gaudent, non triſtantur ſed exultãt quòd digni habiti ſint pro nomine Ieſu contumeliam pati,) tamen ueteres quatuor martyrij cauſas hoc modo, numerant, Charitas Chriſti imperat, Fortitudo metum uincit, Fides confirmat animum, patientia ſuſtinet.

Verùm

Verùm ego hæc ordine in martyre requiro. Primum firmam doctrinæ Eccleſiæ noticiam & demonſtrationem. Secundum, Viuam in Chriſtum fiduciam. Tertium, Conſtantem doctrinæ confeſsionem & defenſionem. Quartum, fortitudinem animi in ferenda cruce. Quintum obedientiam ſeu patientiam ſub cruce. Sextũ, Inuictam ſpem. Septimum, inuocationem Dei, cui unà cum cauſa animam commendare debet. Quæ omnia in ſtephano protomartyre cernuntur. Neque enim poſſunt, ut ait Auguſtinus, habere martyrum uitam, qui Chriſtianorum non habent uitam, cùm martyrem non faciet pœna ſed cauſa. Non ergo Anabaptiſtarum & pertinacium hæreticorum pœna eſt martyrion, ſed iuſtum ſupplicium Deo & legibus debitum. Quòd autem multi phanatici intrepidè accedant ad ſupplicia, ideo fit quòd decepti ſint à Sathana qui ſupplicijs eo-

rum erroneas opiniones confirmare molitur in deſtructionem Eccleſiæ. Quarè rectè cauſa ſuſcepti martyrij perpendatur, ne præſtigijs diabolicis illudamur & faſcinemur. Non enim perſecutionem pati, non teneri, non flagellari, non includi, non occidi laus eſt, ſed habere cauſam bonam, hoc laus eſt. Laus enim eſt in cauſæ bonitate, non in penæ acerbitate. Neq; ego uelim quenq; propter conceptam aliquam opinionem non pugnantem cum fundamento ſe periculo obijcere, præſertim ſi piorum ſententiæ conuenientium in fundamento ſunt diuerſæ, quæ poſſunt tamen ſtare immoto fundamento, id eſt articulis fidei.

Hic fortè aliquis iudiciorum Dei ſcrutator quærat, quî fiat quòd Deus iuſtiſsimus ſinat ſuos ſanctos, quos intimè amat, tam horrendis modis lacerari, tantiſq; contumelijs affici & deformari, idq; à Sathana & eius mēbris?

briſ? Hic non oculus rationis, ſed fidei aperiẽdus eſt: Non ſenſus carnis, ſed ſenſus ſpiritus Dei conſulendus eſt, ut ueritatem ipſam clarê cernamus, ſciamuſq; nihil ſanctis Dei accidere abſq; prouidentia eius, ſub cuius umbraculo teguntur. Fateor equidem diabolo pulchrum eſſe ſpectaculum Abelem trucidari à fratre: Danielem obijci leonibus: Iobum ſpoliari fortunis, & ſcatere uermibus: Stephanum lapidibus obrui, atq; adeò ſanctos omnes cruciatu & probo interfici: Sed fateor quoq; Deo qui precioſam mortem ſanctorum ſuorum teſtatur, longè pulchrius eſſe ſpectaculum. Non quidem in ſe, ſed propter euentum. Vterq; igitur Deus & diabolus uolunt ſanctorum ſupplicia, at non eodem, ſed diuerſiſsimo affectu & conſilio. Siquidem Deus ex bonitate permittit affligi ſanctos ſuos, Diabolus ex malicia eos perſequitur: Deus ut coronentur, diabolus ut cõ-

fundantur: Deus ut pater, diabolus ut tyrannus & carnifex: Deus in ſuã gloriam, diabolus in ſuam ipſius confuſionem: De his cauſis Auguſtinus in hunc modum. Vnuſquiſq; malus apud ſe habet uoluntatem nocendi, ut autem poſsit nocere, non habet in ſua poteſtate, ut uelit iam reus eſt, ut poſsit occulta diſpenſatione prouidẽtiæ Dei, in alium permittitur ad pœnam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam. Ad pœnam quomodo permiſsi ſunt ἀλλοφ λοι id eſt alienigenæ, capere populum Iſrael quia peccauerunt in DEVM. Ad probationem permiſsus eſt diabolus in Iob. Probatus eſt autem Iob, Confuſus eſt diabolus. Ad coronam uerò permiſsi ſunt perſecutores in martyres. Multis proinde modis fœliciores ſunt martyres in ſuis tormentis, quàm potentiſsimi monarchæ in ſuis delitijs, opibus, honoribus & uoluptatibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

bus. Quod etiam teſtatur Auguſti-
nus cùm ait. Sæculi homines infœli-
citer fœlices, Martyres fœliciter in-
fœlices erant. Erant enim ad tempus
infœlices, ſed æternum beati. Iuxta
illud DOMINI dictum. Beati qui
perſecutionem patiuntur propter me.
Hic euentus martyrum pulcherrima
imagine in pſal: 126. deſcribitur. Qui
ſeminant in lachrymis, in exultatione
metent, euntes eunt, & flentes por-
tant precioſum ſemen, uenientes au-
tem uenient portantes manipulos ſu-
os. Atq; hinc eſt quòd ſancti Dei
martyres mentem & oculos referant
non modo ad tempus ſationis, & ad
diaboli conſilium, uolentis Eccleſiam
Dei fluminibus ſanguineis prorſus
obruere, ſed multò magis ad lætiſsi-
mum tempus, quo manipuli cum ex-
ultatione colligentur, & ad adorandam
prouidentiam Dei uolentis hoc pacto
ſuo ſapientiſsimo conſilio ſanctos in
hac uita exerceri, ut fiant conformes

filio ſuo & in cruce, & in gloria. Vnde ſancti Dei martyres in medio cruciatuum ſe erigunt. Sciunt enim, quēadmodum ſcribitur 2. Cor: 4. Quòd leue momentum tribulationis huius adferat pondus æternæ gloriæ: Et quòd, ut eſt in Epiſtola ad Heb: cap: 12. Caſtigatio adferat exercitatis fructum pacificum iuſticiæ. Huc illa exhortatio Petri pertinet. Tanquàm communicantes paſsionibus Chriſti gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultātes. Huius prouidentiæ Dei cogitatione muniamus animos noſtros aduerſus ſcandalum crucis, & cogitemus de euentu lætiſſimo. Videlicet quòd qui in hoc mūdo ferant Chriſto teſtimonium ſint futuri cum Chriſto æternum beati.

Quæri præterea poteſt quo cultu martyres ſint colēdi, præſertim cùm uideamus templa erecta eſſe quibus martyrum & aliorum ſanctorum nomina ſunt impoſita & feſta ordinata

in

in ipſorum honorem & cultum? Ad hanc quæſtionem ex Cyrillo calumnias Iuliani refellente, ſic reſpondeo. Sanctos martyres non Deos eſſe dicimus, neq; adorare conſueuimus. Laudamus autem eos ſummis honoribus, quod pro ueritate ſtrenuè certarunt, & fidei ſinceritatem ſeruarunt. Et Auguſtinus, Non ideo proponuntur nobis ſanctorum exempla ut ab eis iuſtificemur, ſed ut eos imitantes ab eorum iuſtificatore nos quoq; iuſtificari ſciamus. Si proinde uel templa eriguntur ſub nominibus martyrum, uel feſta inſtituuntur in ipſorum memoriam, non reprehendo, modò iſta non fiant cultus cauſa, ſed propter retinendam memoriam eorum & commemorandam hiſtoriam, ut alij Deo gratias agant pro illorum conſtantia, & imitentur exempla, ſi quãdo neceſsitas id poſtulare uidebitur. Fabulæ planè & impoſturæ ſunt quæ traduntur à monachis: Martyres in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

hora martyrij petijſſe â Deo, ut quicunq; ſuæ paſsionis memores ſunt, & ieiunijs ac ferijs ſe colunt, à morbis certis liberentur. Quibus mendacijs nihil impudentius dici poteſt. Nam ſi id petijſſent ſancti martyres blaſphemi omnino fuiſſent in DEVM. Fingunt quoq; papiſtæ martyres Dei propter tres cauſas inuocandos eſſe. Quarum prima eſt noſtra inopia· Secunda martyrum gloria. Tertia Dei reuerentia. Sed hæ putridæ rationes omnes proſternuntur quaſi fulmine diuino hoc DOMINI dicto, Math: 4. DOMINVM DEVM tuum adorabis, & ipſum ſolum coles. Si ergo inopia te premit, imitare Dauidem qui ait. Auxilium meum à DOMINO qui fecit cœlum & terram. Nam hoc eſt DOMINI dictum. Inuoca me in die tribulationis. Et ueritas ipſa ait. Quicquid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. Quód autem dicunt gloriam ſanctorum inno-

teſcere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

teſcere per inuocationem illorum, dum uidelicet impetramus quod petimus per eorum ſuffragia, manifeſta blaſphemia, & contumelia eſt in filiũ Dei, atq; adeo turpiſsima idololatria, quam omnes ſancti abominantur. Nec magis firmum eſt quod dicunt reuerentiam erga DEVM poſtulare ut peccator qui DEVM offenderat non DEVM ipſum compellet ſine patrono. quaſi uerò non ſufficeret patronus illle, quem habemus in cœlò, Ieſus Chriſtus iuſtus. Ita enim Iohannes ait. 1. Ioh: 2. Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe propiciatio eſt pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, ſed pro totius mundi. Proinde papiſtæ & decipiunt, & decipiuntur à Sathana, qui ſanctorum cultum inuexit in mundum uidelicet ut officium mediatoris noſtri unici IeſuChriſti, uel prorſus aboleret, uel ſaltem obſcuraret, ut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſanctos Dei ignominia afficeret, utque idololatras ſanctorum cultores ſocios æternorum ſupliciorum haberet. Omiſsis ergo fabulis & præſtigijs diaboli, ſanctorum exempla in omni uirtutis genere imitemur, præparemus nos ad diſcrimina pro ueritate Dei ſubeunda quam diu ſuper hanc terram militamus. Hunc uerum uſum eſſe memoriæ ſanctorum teſtatur etiã Auguſtinus cum ait: Ad erudiendum Dei populum nullorum eſt utilior forma quam martyrum: ualidiora ſunt exempla quam uerba, & plus eſt opere docere quam uoce.

Quæri etiam ſolet, an liceat cuiquam ſe opponere tyrannis defendentibus idola, præſertim cum iubeantur Chriſtiani etiam obedire diſcolis? Ita enim petrus ait. Subditi eſtote in omni timore DOMINIS ueſtris, nõ tantum bonis & modeſtis ſed diſcolis & iniquis. Præceptũ hoc apoſtoli quo iubemur obedire etiam diſcolis,

lis, non ita accipiendum eſt, quòd oporteat nos obedire ipſis contra ſalutem noſtram, ſed tantiſper eſt ĳs obtemperandum, donec præcipiunt aut ea quæ honeſta ſunt, aut ea certe quę licet iniqua ſunt, non tamen reddunt nos impios, ſed afflictos tantũ. Ideo Policarpus ait. Magiſtratui tribuendus eſt honor qui non eſt religioni cõtrarius. Si ergo præcipit ut contra religionem facias. Reſponde cum petro. Magis eſt obtemperandum Deo quàm hominibus. Siquidē ideò obtēperamus Magiſtratui, quia Deus hoc præcipit. Quarè ſi quid mandat quod Deus prohibuit, mandato ſuperioris nempe Dei excuſantur, & liberantur ab obligatione inferioris, nempe hominis quantumuis potentis.

Verùm hic ſciendum eſt quòd duplex ſit modus opponendi ſe tyrannis. Vnus cùm ſubditi impia decreta detrectant, ut tres illi uiri apud Danielem adorare ſtatuã tyranni recuſarunt

runt

runt, & potius uoluerunt in arden-
tem fornacem mitti quàm impio de-
creto obedire. Nam hoc mandatum
Dei, Fugite idola, abligat omnes ho-
mines cuiuſcunq; fuerint ſtatus aut
ordinis. Alter modus opponendi ſe ty-
rannis eſt cùm ſubditi ad arma con-
fugiunt, quibus iniuſta decreta à ſe
depellunt.

Hic quæritur num ſubditis reli-
gionis defendendæ gratia, liceat ſe op-
ponere magiſtratui, & armis impia
decreta prohibere? Hic deſtinguo in-
ter ſubditos qui ſunt ſub ſupremo a-
liquo capite, ſiue rege ſiue imperato-
re, ſiue quauis monarcha. Alij enim
ſunt ſubditi ſimpliciter. Alij ſunt ma-
giſtratus proximi à ſummo magiſtra-
tu, qui uocantur populares magiſtra-
tus, quales olim Ephori apud Lace-
demones, Demarchæ apud Atheni-
enſes, & apud Romanos tribuni ple-
bis, Hodiè ſeptemuiri electores in
Romano imperio, ſenatores in reg-

nis ſupremi, & regibus proximi. Hi quia ſunt ordinati à Deo, Primùm ut ſint cuſtodes primæ & ſecundæ tabulæ, quantum quidem ad hæc duo attinet, ut maneat ueræ doctrinæ profeſsio, & ut ſeruetur honeſta diſciplina: Deinde ut moderentur & refrenent, ſi res poſtulat, monarcharum & regum libidinem ſtatuentiũ aliquid contra leges & religionem, poſſunt & debent primum conſilijs, quantum quidem fieri poteſt, opponere ſe tyrannis, & ſua ſapientia impedire illorum ſtultos conatus. Verùm ſi conſilijs ſapientibus nihil effecerint, ſed magis irritauerint tyrannos, debent armis tueri pios ſubditos, & idola tollere, & ueram religionem ipſis reſtituere, quod ſi non fecerint fraudulenter faciunt opus ſuum. Et tametſi Eccleſia non propagatur armis, tamẽ externa uis quæ fit contra ueram religionem à tyrannis, poteſt per magiſtratum qui eſt medius inter ſummum

mum caput, & priuatos homines, armis repelli. Id quod & natura dictat, & ratio officij popularis magiſtratus poſtulat, & exempla ſanctorum cõprobant. Sit igitur dictum DOMINI magiſtratui & moderatori ſupremi capitis in conſpectu. Reddite quæ ſunt Cœſaris Cœſari, & quæ ſunt Dei Deo.

ET FONTEM FODIT: Hoc quartum deſcriptionis membrũ doctorum Eccleſiæ, allegorica pictura eſt officij miniſtrorum uerbi. Hæc dulciſsima allegoria de pluribus rebus nos admonet. Primum enim nos mittit ad ipſum fontem, nempè DEVM ipſum. Dicitur autem Deus fons, & quòd à ſeipſo omne bonum habeat, & quòd inde communicet creaturis abſq; omni iactura ſua. Nã Deus miniſtrat omnibus, nullis egẽs, nihilq; à quoquam recipiens. De hoc fonte loquitur pſalmus. Sitiuit ad

DEVM

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

DEVM fontem uiuum anima mea. Et Ieremiæ 2. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontẽ aquæ uiuæ, & fecerunt ſibi ciſternas diſsipatas quæ continere non ualent aquas. Et DOMINVS in Euangelio ſe fontem uocat. Aqua autem manãs ex hoc fonte, eſt & ipſa donatio ſpiritus ſancti: Vnde Propheta: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem: & ipſa doctrina Euangelica ſeu promiſsio Chriſti. hæ uerè ſalutares aquæ ſunt, quibus animæ æſtuantes & afflictæ conſcientiæ refrigerantur. Eſt autem doctrina illa non inflans ſed ſpiritualis, & cor ipſum ſimul refrigerans à cupiditatibus ſæculi, & inflammans amore Dei. Has ſalutares aquas Petrus uerba uitæ æternæ uocat cùm ait. DOMINE ad quem ibimus, uerba uitæ æternæ habes. Vnde Chriſtus in Apocalypſi: Ego ſitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Vt autem hæc aqua uiua offer-

tur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tur per Euangelij prædicationem: Ita fide hauritur & ſumitur iuxta illud DOMINI dictum Iohan: 6. Qui credit in me non ſitiet in æternum. Huc illud Eſaiæ dictũ pertinet: haurietis aquas cum gaudio de fontibus ſaluatoris, & dicetis in die illa. Confitemini DOMINO & inuocate nomen eius. Deinde ſignificat homines planè eſſe immundos & ſiccos niſi irrigantur aquis huius fontis & potantur. Quia nemo, ut ait Bernhardus, mundus eſt à ſorde, neceſſarius eſt omnibus fons miſericordiæ, & pari uoto ad hunc fontem Noë, Daniel, & Iob, properare debent. Et DOMINVS, Iohan: 4: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. De hac aqua prædixit & Zacharias cap: 14. Et erit in die illa exibunt aquæ uiuæ de Ieruſalem, hoc eſt doctrinæ Euangelicæ ſermo qui cùm profectus ſit ex Iudæa & Ieruſalem, diſſeminatus eſt poſtea in omnem terram. Ter-

Tertio auocat nos à lacunis & ciſternis quæ uel aquam nullam habent, uel ſi habent eſt lutoſa & immũda, atq; adeo uenenis infecta. Hoc eſt, auocat nos ab humanis & diabolicis doctrinis, quæ ſuo ueneno haurientes enecant.

Porro Dauid in hac allegorica pictura reſpicit ad typum miniſterij Euangelij, quæ proponitur Geneſ: 2. Vbi fons dicitur aſcendiſſe de loco uoluptatis, & irrigaſſe uniuerſam ſuperficiem terræ. Chriſtus DOMINVS uiuus ille fons ſepultus eſt in terra, ſed aſcendit de corde terræ uiuus & fons uitæ ut omnem terræ ſuperficiem irrigaret id eſt omnes qui habitant ſuper terram aquis dulciſsimis ſui Euangelij recrearet, ut non ſitiant in æternum. Deinde reſpexit ad fontem illum aquæ, qui fluxit de duriſsima petra, & ſequebatur populum. Quæ petra ut Apoſtolus docet typus erat Chriſti. cuius aquæ adum-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

brabant dulciſsimũ Euangelij liquo-
rem. Tertio reſpicit ad conditionem
hominum ſui ſæculi qui remotius ha-
bitabant à Ieruſalem. Hi enim per
ualles ſiccas proficiſcebãtur Ieruſalẽ
in ſummis feſtis, & in itinere mag-
no cum labore foderunt terram, ut
aquam inuenirent ſedandæ ſiti. Qua-
rè uidebat Dauid per ſpiritum ſigni-
ficari maximum laborem miniſtrorum
qui non ſine maximis moleſtijs &
perſecutionibus haurirent aquas de
fontibus ſalutis, quibus ſitientes ſalu-
tem refocillarent.

CERTE BENEDICTIONI-
BVS CORONABITVR DO-
CTOR.

7. PERGVNT DE VI-
CTORIA IN VICTORIAM.

Hoc quartum deſcriptionis
membrum continet promiſsionem
benedictionis doctorum Eccleſiæ, &
ſuc-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſucceſſus in miniſterio. Promiſsio hæc ut doctrinam uberrimam, ita conſolationem dulciſsimam continet. Doctrina eſt quòd miniſterium uerbi futurum ſit efficax. De hac efficatia uerbi loquitur Eſaias cap. 55. cùm ait: Quemad: deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc non ultra reuertitur, ſed inebriat terram, & concipere eam facit & germinare, & dat ſemen ſerenti & panem comedenti: Sic erit uerbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me uacuum, ſed faciet quæcunq; uolui, proſperabitur in ĳs ad quos miſi illud, Quaſi dicat. Verbum promiſsionis quod ex meo mandato prædicabitis ſemper efficax erit. Vt enim pluuiæ quæ meo iuſſu terram irrigãt, & fœcundam faciunt, ut ex paucis ſeminibus tantam meſſem agricolæ colligant, ut non ſolum inde cum ſua familia uiuant, uerum etiam ſemen in ſequentem annum habeant: Ita & ſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

men uerbi mei efficax erit, & proſperabitur, ut copioſiſsimum fructum ſeminatores uerbi referant. Deinde cũ addit PERGVNT DE VICTORIA IN VICTORIAM Significat doctores Eccleſiæ habituros qui ipſis aduerſabuntur, quibus tamen ſuperiores erunt uirtute Dei, qua ſunt armati. Porro hoſtes cum quibus cõfligunt milites Eccleſiæ hoc eſt præcones uerbi, ſunt diabolus, & eius ſatellites, tyranni, ſophiſtæ, hypocritæ, & Epicurei. aduerſus hos hoſtes prodeunt in certamen miniſtri Euangelij armis ſpiritualibus armati. De quibus armis ſuprâ diximus. Diabolus inſidiatur doctrinæ & uitæ miniſtrorum uerbi, ut uel altero uel utroq; modo nos euertat. Contra hunc hoſtem pugnandum erit ſinceritate doctrinæ, innocentia uitæ, & ardenti inuocatione DOMINI Zebaoth. Subditi, ait Iacobus, Deo: Reſiſtite diabolo, & fugiet à uobis. Vt autem ſub-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſubditus eſt Deo qui ipſius uerbo credit, & iuxta uerbum uiuit: ita diabolo reſiſtit uerbum & uitam inuadēti qui retinet ſinceritatem doctrinæ, uiuit innocenter & ardenter DEVM inuocat. Verùm cum hoc illi non ſuccedit, hoc eſt, ſi nec doctrinam nec uitam corrupere poteſt, fugit & ſe uictum agnoſcit. Et quia potentior multo eſt homine, promiſsio hæc imo cordi infigenda eſt. Et fugiet â uobis. Id eſt, nihil uobis nocebit, non euertet uos ſuis technis, donec in fide manſeritis fundati. Fides enim uictoria mundi eſt, id eſt, diaboli & omnium ſatellitum eius. Verum quia irreconciliabile eſt bellum inter Sathanam & Chriſti Eccleſiam, omnium maximê armatos nos eſſe oportet, quando uidetur fugiſſe. Non enim fugit quaſi deſperabundus de pugna ſed ut alia uia in pugnam ex inſidijs redeat inſtructior. Nam ut eſt uafer & callidus, atq; multorum annorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

experientia doctus: Ita nunc hac, nūc illa uia miniſtros Euangelij adoritur, & ſæpe magnam cladem facit, ut uidere eſt in hæreticis omnium temporum, inter quos fuere multi uiri doctiſsimi & pij, ſed retibus Sathanæ & argumentis rationis cœcæ irritati & excœcati occubuerunt. Quare fortiter milites Dei, & duces Eccleſiæ Chriſti ſtabunt in acie aduerſus diabolum, ſub uexillo Chriſti, retinendo fidem & bonam conſcientiam per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu, & in ipſo uigilantes omni ſedulitate, ut ipſis detur ſermo in apertione oris cum fiducia, ut notum faciant myſterium Dei pro quo legatione funguntur.

Tyrranni hoſtes doctrinæ tametſi miniſtros Euāgelij rabioſè perſequuntur, & multos iugulant & è medio tollunt: Tamen non tam uincunt quàm uincuntur. Nam ut potior pars

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

or pars eorum, uidelicet animus tur-
pibus affectibus ſuccumbit uictus:
Ita animæ ſanctorum in medijs cru-
ciatibus triumphant exultantes. Si-
quidem & conſtanti gloriæ propoſitæ
expectatione ſe conſolantur, & mi-
ſeram ruinam tyrannorum ſe perſe-
quentium oculo fidei intuentur. De
qua ruina Dauid pſalmo 52. Sic ca-
nit. Deus deſtruet te in æternum,
cõteret te & euellet te de tabernaculo,
& radicem tuam de terra uiuentium.
Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper
eum ridebunt. Ecce homo qui non
poſuit DEVM fortitudinem ſuam,
ſed ſperauit in multitudine diuitiarum
ſuarum, & præualuit in iniquitate
ſua. Ego autem ſicut florens in domo
Dei ſperaui in miſericordia Dei in æ-
ternum, & in ſeculum ſeculi. Nero
igitur iugulans Paulum Apoſtolum
miſerrimè ſuperatur à Sathana, cuius
inſtinctu Apoſtolum perſequitur &
occidit: Sed Paulus benedictionibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

coronatur, & pergit de uictoria in uictoriam. Nam non ſolum corona iuſticiæ à iuſto iudice donatur, uerumetiam ſanguis ipſius fit tanquam irrigatio quædam agri Dominici, unde magis magiſq; Eccleſiæ plantulæ germinant.

Verùm hic quæſtio de fuga ſe offert. Num tempore perſecutionis liceat pijs doctoribus Eccleſiæ fuga ſibi conſulere, ut euadant manus tyrannorum, præſertim cùm contraria in ſpeciem & dicta & exempla in ſcripturis occurant? Dicta hæc in ſpeciem pugnant. Si perſecuti uos fuerint in una ciuitate, fugite in aliam. Et, mercenarius fugit cùm uidit lupũ uenientem. Exempla. Chriſtus fugit in Egyptum. Paulus demiſsus per corbem fugit perſequentium manus. Contrá uerò & Chriſtus & Paulus, atq; adeo infiniti martyres & doctores Eccleſiæ ſe ſpontè in manus perſequentium tradiderunt. Horum

dictoru

dictorum & exemplorum ἀντιλόγια facilè reconciliatur conſideratis cauſis. Qui fugiendo quærit quæ ſua ſunt, & non quæ ſunt Ieſu Chriſti, in culpa eſt. Contrá uerò qui fugiendo quærit quæ Chriſti ſunt, & non quæ ſunt ſua, extra culpam eſt. Vnde Auguſtinus. Seruus Dei non peccat ſi ſeceſſerit in alium locum uidens furorem perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam, modo oues paſtori in cœlo ſedenti orationibus commendat, ſe autem in utilitatem eorum fugiendo ſeruat. At his contrarium uidetur præceptum DOMINI. Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Iam autem quid quæſo aliud eſt fuga quàm animi timor? Si ergo prohibetur timòr, prohibetur & fuga. Reſpondeo. Comprehenſus á tyranno debes contemnere mortem iuxta præceptum DOMINI. Nolite timere eos qui

occidunt corpus. Non comprehenſus debes fugere perſequentem, non tam tui quàm ouium cauſa, modo fuga tua non ſit ouium proditio. Perſecutorem enim qui prouocat facit: corrigit qui declinat. Quarè hæc Auguſtini deſtinctio libro Epiſtolarum Epiſtola 180. tenenda eſt. Premente perſecutione fugiendũ eſt Chriſti miniſtris, quãdo ibi aut plebs Chriſti nõ fuerit cui miniſtetur aut etiã fuerit & poteſt impleri per alios neceſſariũ miniſterium, quibus non eſt eadẽ fugiẽndi cauſa. Cùm autẽ plebs manet, & miniſtri omnes fugiunt, miniſteriũq; ſubtrahitur, quid erit niſi mercenariorũ fuga damnabilis, quibus non eſt cura de ouibus? Verum ſi tyranni perſequuntur promiſcuè omnes miniſtros Euangelij, & parcunt plebi, quid tum faciendum erit? Ad hanc quæſtionem reſpondet Auguſtinus, quòd facta precatione ſorte ſegregentur qui fugiant quiq; remaneant. Nam

hac

hac ratione conſulitur Eccleſiæ præſenti, & in futurum illi proſpicitur, ut non ſemel trucidatis Eccleſiæ doctoribus ipſa deſtituatur miniſterio.

Sophiſtæ & ſycophantæ ſapientia huius mundi inflati doctoribus Eccleſiæ aſtutiſsimè inſidiantur. Horum ſcopus eſt ut fontibus Iſrael uel obrutis, uel turbatis, hoc eſt, ut doctrina cœleſti uel prorſus abolita, uel humanis & diabolicis doctrinis deprauata, Eccleſia cuius uita eſt puritas uerbi Dei, opprimatur. Horum ars ſophiſtica rectè confertur moroſæ fœminæ, quam qui cohibet uentos cohibet, & oleum manu retinere conatur, ut Solomon ait. Eſt enim ſophiſtica infinita. Vnde fit ut qui uelit omnia ſophiſmata refutare, perinde faciat ac ſi uentos reti capere uelit. Quid ergo faciendum? quomodo aduerſus ſophiſtas pugnandũ? paſtores Ecleſiæ qui in hac lucta uictoriã quærunt, debent ante omnia firma

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

teſtimonia & perſpicua de ſingulis doctrinæ capitibus tenere, á quibus ſe non ſinent abduci ulla ſophiſtica, quibus multum profuerit ſi in uera dialectica rectè inſtituti fuerint. Secundo debent ardenti precatione à Deo precari, ut ipſe ſuo uerbo uirtutem aduerſus ſophiſticen largiri dignetur, ne ueritas antiqui ſerpentis ſpiris implicita ſuffocetur, id eſt, ne ſophiſtica uel prorſus euertatur, uel ſaltem deprauetur. Tertio improprias loquendi formas, & Eccleſiæ inuſitatas, quas Paulus καινοφωνίας uocat, uitabunt, contenti ſimplicitate orationis quam ueritas amat. Quarto ſi ita inſtructi non poſſunt tamen ad omnia ſophiſmata reſpondere acutè, ſint contenti ſimplicitate doctrinæ quæ exprimitur claris dictis, & conſentientibus ſcripturæ teſtimonijs cõfirmatur. Hoc modo inſtructi miniſtri Euangelij non difficillimè reportabunt uictoriam aduerſus lubrici ſerpentis

pentis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

pentis calliditatem. Cuius rei pulcherrimum exemplum ex Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro 13. adſcribã ſecutus uſitatam uerſionem. Quantam (inquit) habeat uirtutem fidei ſimplicitas etiam ex his quæ inibi geſta referuntur agnoſcimus. etenim cùm pro ſtudio religioſi imperatoris ex omni terra ſacerdotes Dei coiſſent, opinione commoti philoſophi quoq; & dialectici ualde nobiles & opulentiſsimi conuenerunt, in quibus quidam inſignis in arte dialectica per dies ſingulos conflictus ſummi certaminis cum Epiſcopis noſtris, uiris in dialectica nõ improbabiliter eruditis, mouebat. Et fiebat ingens ſpectaculum conuenientibus ad audiendum doctis, & literatis uiris, nec tamen ullo genere Philoſophus concludi à quoquam poterat aut conſtringi, tanta enim dicendi arte obiectis quæſtionibus occurebat, ut ubi maximè uideretur aſtrictus, uelut anguis lubricus

bricus laberetur, ſed ut oſtenderet Deus, quòd non in ſermone regnum Dei, ſed in uirtute conſiſtit, quidam ex confeſſoribus ſimplicißimæ naturæ, & nihil aliud ſciens quam Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, inter cœteros auditores Epiſcopus aderat. Qui cum uidiſſet philoſophum inſultantem noſtris, & calliditate ſe diſputationis arte iactantem, poſcit ab omnibus, locũ Ait ſe uelle paucis cũ philoſopho iſto colloqui. Tum uerò noſtri qui ſimplicitatem uiri & imperitiam ſermonis nouerant, pauere & ueluti pudorem quendam pàti cœperunt, ne fortè apud calidos homines riſui exponeretur ſancta ſimplicitas, perſtitit tamẽ ſenior, & hinc mouit ſermonis exordiũ. In nomine, inquit Ieſu Chriſti Philoſophe audi quæ uera ſunt. Deus unus eſt, qui fecit cœlũ & terram, quiq; homini quem de terræ limo formauerat ſpiritum dedit, uniuerſa quæ uidẽtur & non uidentur

uirtute

uirtute Verbi ſui creauit, & ſpiri-
tus ſui ſanctificatione firmauit: Hoc
uerbum ac ſapientia quem nos filium
dicimus humanos miſeratus errores
ex uirgine naſcitur, Et per paſsionē
mortis à perpetua nos morte libera-
uit, Ac reſurrectione ſua æternam
nobis contulit uitam, quem & expe-
ctamus iudicem omnium quæ geri-
mus eſſe uenturum. Credis hoc ita
eſſe philoſohe? At ille uelut ſi nun-
quam ullum ſermonem contradicen-
di didiciſſet, ita obſtupefactus uirtute
dictorum mutus ad omnia hoc ſo-
lum potuit reſpondere, ita ſibi uideri,
nec aliud uerum eſſe quam quod dixe-
rat: Tum ſenior. Si hæc, inquit, ita
eſſe credis, ſurge & ſequere me ad
Demonicum, & huius fidei ſignacu-
lum ſuſcipe. Et philoſophus conuer-
ſus ad diſcipulos ſuos & ad eos qui
audiendi gratia conuenerant. Audite,
inquit, O eruditi uiri, donec uerbis
mecum res geſta eſt, uerba uerbis
oppoſui,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

oppoſui, & quæ dicebantur dicendi arte ſubuerti, ubi ueró pro uerbis uirtus proceſsit ex ore dicentis, non potuerunt reſiſtere uerba uirtuti, nec homo aduerſari potuit Deo. Et ideo ſi quis ueſtrum potuit in his quæ dicta ſunt ſentire quæ ſenſi, credat Chriſto, & ſequatur hunc ſenem in quo locutus eſt Deus: Hæc hiſtoria pulchrè docet quibus armis uictoria aduerſus ſophiſtas acquiri poterit, nempe certa fundamenti doctrinæ perſuaſione ſeu demonſtratione, ſimplicitate orationis, & ardenti uoto, ut Deus ſuo uerbo robur tribuat, acſi ipſe illud ſuo ſanctiſsimo ore proferret.

Vt hypocritæ fabularum actores perſonati non agnoſcuntur eſſe qui ſunt, ſed alienam perſonam induunt & repreſentãt, ſeu, ut Auguſtinus loquitur, qui tegunt ſub perſona quod ſunt, & oſtentant in perſona quod non ſunt: Ita ſcriptura tranſlato uocabulo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cabulo propter ſimilitudinem eos hypocritas uocat qui externis geſtibus & factis pro ſanctis ſe uenditant, cùm interim animus eorum ſit profanus & impius. Hoc eſt cùm externus homo ouis placida apparet, cùm internus ſit lupus rapax. Hac enim imagine Chriſtus hypocritas doctores depinxit Math: 7. Hinc hypocriſis externa pietatis ſimulatio ſub animo profano & impio. Duplex proinde eſt iniquitas in hypocriſi, uidelicet Impietas & mendacium, quarè etiam dupliciter damnantur, uidelicet ut impij aduerſus DEVM, & mẽdaces coram hominibus. Conuenit proinde rectiſsimè dictũ illud Ariſtotelis de Senocrate in hypocritas. χειρες μεν αγναι φρην δε ἐχει μίασματα. Hi quia non hoſtes ſed ciues, non inimici ſed amici, non extranei ſed domeſtici Eccleſiæ haberi uolunt, imperitiores & minus cautos citius obruunt quàm aperti hoſtes. Veriſsimè e-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nim dicitur. Tuta frequenſqꝫ uia eſt per amici fallere nomen. Quantum autem damni hypocritæ Eccleſiæ intulerint omnibus temporibus hiſtoriæ Eccleſiæ abundè docent. Nam cùm pugnant externa ſuperſtitione, & cæremonijs, quibus maxima mouetur imperita plebecula, & cùm ſuperſtionem ſuam palleant ieiunijs, orationibus prolixis, eleëmoſynis, & ficta faciei triſticia, doctrinam iuſtificationis gratuitæ inuadunt, eamqꝫ ueluti faſcinis quibuſdam obſcurare uolunt, ut uidere eſt in omnium monachorum ſectis. At huic hypocriſi opponenda eſt prudens ſimplicitas, quæ conſtat ueri cognitione, amore boni, & pia actione. Deinde quantum fieri poteſt detrahenda eſt docēdo hypocritis larua, ut lupus, quem tegunt, appareat, ut ſordes conſpiciantur, ut fraus detegatur. Deniqꝫ ut impietas interna prodatur, quò diſcant omnes non in externis ritibus,

non

non in cæremonijs, non in fucata fa-
cie ſed in animi uera pietate ſitum eſſe
regnum Dei.

Epicuræi quoq; inſultant doctrinæ Eccleſiæ eamq; perſequuntur, uoluptates, diuitias, & gloriam mundi uoluntati Dei, cœleſtibus opibus, & æternæ ſanctorum gloriæ præferentes. Obijciunt Eccleſiæ crucis Chriſti ſcandalum: obijciunt paucitatem uerè credentium Euangelio: Obijciunt ſplendorem regni pontificij: obijciunt ſapientiam aduerſariorum: obijciunt hæreſes & ſchiſmata, quibus dilaceratur Eccleſia. Sed horum ſannas facilè contemnit is qui rectê didicit Ieſum Chriſtum, & qui beatitudinem hominis non metitur doloſa humanæ ſapientiæ menſura, ſed ueritate doctrinæ cœleſtis, & euentu ſeu exitu utrorumq;, hoc eſt, piorum & impiorum. De quo euentu legantur pſalmi 37. & 73.

Quoniam cum his aduerſarijs con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

congrediuntur Eccleſiæ doctores, quorum munitiones armis ſpiritualibus demoliuntur, & frangunt uires aduerſariorum, dicuntur pergere de uictoria in uictoriam.

Porro ex doctrina de qua nunc dictum eſt concluditur conſolatio dulciſsima, qua ſe erigant miniſtri uerbi in conflictu cum enumeratis hoſtibus. Primum enim ſe ex eo conſolabuntur, quòd non ſuam ſed Dei cauſam agant. Secundo, quòd non carnalibus armis, ſed cœleſtibus muniti in certamen prodeant. Tertio, quód habeant præſentem regem ſeu ducem ſub quo militant, uidelicet Chriſtum ipſum qui uictor eſt totius regni tenebrarum. Quarto reſpiciant ad coronam iuſticiæ ipſis propoſitam ab Agonothete Chriſto immarceſcibilem. Quinto, quòd pugnæ cataſtrophe ſit futura lætiſsima & periucunda, in qua Deus ipſe ſe præſentẽ exhibebit, de qua re ſequitur in deſcriptione.

tione. VT APPAREAT DEVS IN ZION.

Hoc ſextum & poſtremum deſcriptionis præſentis membrum continet cauſam finalem uictoriæ militum Eccleſiæ, uidelicet ut Deus ſuæ Eccleſiæ defenſor & cuſtos præſens agnoſcatur iuxta promiſsionem. Non præualebunt aduerſus eam portæ inferorum, huc precatio illa pertinet quæ eſt in pſalmo 115. Non nobis DOMINE non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, ſuper miſericordia tua & ueritate. Quarè dicent gentes ubi eſt Deus eorum? Ac ſi dicat. Iſtam blaſphemiam hominum negantium te habere curam Eccleſiæ tuæ reprime, ædito teſtimonio præſentiæ tuæ in Eccleſia: Etſi autem Deus ſuam præſentiam in toto mundo teſtatur prouidentia, gubernatione, & conſeruatione naturæ rerum, tamen peculiaribus quibuſdam modis ſe præſentem in Eccleſia, & in ſingulis ſanctis exhi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

bet, uidelicet conſeruationem miniſterij uerbi & ſacramentorum, habitatione in ſanctis per fidem, conſolatione interna, defenſione miraculoſa aduerſus furores diabolorum & hominum, de hac præſentia teſtantur ſequentia teſtimonia nu: 14. At audient Egyptij quòd eduxeris in uirtute tua populum iſtum de medio eorum dicentꝙ habitatori terræ huius, & quód tu DOMINE oculo ad oculum uiſus ſis. Ioſue 3. Scietis quòd DOMNVS Deus uiuẽs in medio ueſtri ſit. 1. Reg: 17. Vt ſciant omnes qui ſunt in terra quòd ſit Deus In Iſrael. Tobiæ 8. ut cognoſcat uniuerſitas gentium quòd tu es ſolus Deus in uniuerſa terra. Eſaiæ 37. Et nunç DOMINE Deus noſter ſalua nos de manu Synacherib, ut cognoſcant omnia regna terræ quod tu ſolus ſis DOMINVS. Hæc præſentia Dei in Eccleſia duplicem finem propoſitũ habet. Qnorum unus ad domeſticos

Eccle-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Eccleſiæ: Alter ad extraneos & prophanos pertinet. Quantum autem ad pios ſeu domeſticos fidei attinet, hic finis eſt præſentiæ Dei in Eccleſia uidelicet ut pij confirmentur in fide, ut gratias agant Deo ſub cuius umbraculo ſecuri ſunt, nt uiuant in timore Dei in cuius conſpectu ambulant, ut ſub cruce DEVM quem habent præſentem inuocent, ut per patientiam expectent uictoriã aduerſus diabolum & mundum. Hinc illa fiduciæ plena conſolatio Numeri 14. DOMINVS nobiſcum eſt, nolite metuere. Quantum autem ad extraneos & prophanos ſpectat hic finis eſt præſentiæ Dei in Eccleſia, ut ſe uel adiungant ueræ Eccleſiæ per pœnitentiam, abnegata omni profanitate & impietate: Vel ſi hoc non fecerint, ut habeant proprias conſcientias teſtes ſuæ iuſtiſsimæ condemnationis. Nam futurum eſt tandem ut iuxta pſalmi dictum, Erubeſcant & con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

conturbentur in ſeculum ſeculi, & confundantur & pereant, & cogno- ſcant quòd nomen tibi DOMINVS, quodq; ſolus ſis altiſsimus ſuper om- nem terram, & ut alius pſalmus ha- bet. Deſtruet te in finem & euellet te & migrare te faciet de tabernaculo tuo, & radicẽ tuam de terra uiuentium de- trahet, uidebunt iuſti, & ridebunt di- centes. Ecce homo qui nõ poſuit DE- VM adiutorẽ ſuũ, ſed ſperauit in mul- titudine diuitiarum ſuarum, & præua- luit in uanitate ſua. Nullũ igitur exco- gitari poteſt malũ peſtilentius aut exi- cialius quám per peccatum a Deo ſe- parari, à perenni omnium bonorum fonte ad pernicioſiſsimam conuerti malorum camerinam, à dulciſsima ui- ta in acerbiſsimam mortem, deniq; à uera beatitudine ad ſempiternam mi- ſeriam.

TERTIA PARS.

Tertia

TErtia pars pſalmi precatio eſt in qua petit Dauid defenſionem Eccleſiæ, & abſoluitur hæc pars 8. 9. 10. & 11. uerſibus, & conſtat propoſitione & confirmatione de quibus ordine dicemus.

8. DOMINE DEVS ZEBAOTH EXAVDI ORATIONEM MEAM, AVRIBVS PERCIPE Deus Iacob.

Hæc precationis propoſitio duabus rationibus fulcitur, quarum prior præcedit, altera ſequitur propoſitionem. Non enim ſolent petitiones ſimpliciter & nudè proponi, ſed ſæpius ueſtiuntur argumentis ſuaſorijs, ſæpe epithetis rei quæ petitur appoſitis ornantur, ut magis moueant. Prior ratio ſeu compellatio continetur hiſce uerbis: DOMINE Deus Zebaoth: Et ſumitur à facultate, quaſi dicat: Cùm tu ſis DOMINVS ille

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Zebaoth omnipotens cui nihil poteſt reſiſtere, ſed omnia tuo cedunt imperio, facillimum tibi fuerit Eccleſiam tuam aduerſus omnis generis hoſtes conſeruare & tueri. Quarè rogo ut hanc tuam potentiam exeras in Eccleſiæ defenſione aduerſus rabiem diabolorum & hominum, qui partim ex inſidijs, partim aperto marte Eccleſiam tuam aggrediuntur. Poſterior ratio qua ueſtitur & fulcitur petitio hæc eſt, Deus Iacob. Hæc ratio à uoluntate Dei erga Eccleſiam ſumitur. Nam cùm Iacob meminit, reſpicit ad promiſsionem factam Iacob nepoti Abrahæ & ſemini eius, id eſt, omnibus qui fide pròmiſsionis recipiuntur in familiam Iacob, hoc eſt, in Eccleſiam. Eſt autem promiſsio facta Iacob fundata in benedicto ſemine Ieſu Chriſto, quarè perinde eſt ac ſi dixiſſet. Auribus percipe orationē meam propter DOMINVM mediatorem noſtrum Ieſum Chriſtum has du-

as cauſas in omni inuocatione noſtra intueamur, quarum prior docet quòd Deus poſsit præſtare quæ petimus, Altera quòd uelit, idq; propter promiſsionem paternam. Has ipſas cauſas coniungit DOMINVS in forma præcandi quam ſuis commēdat diſcipulis, cùm ait: Precantes dicite. Pater noſter qui es in cœlis. Nam cùm dicitur, Pater noſter, ſignificatur paterna Dei uoluntas erga filios ſuos, hoc eſt credentes omnes. Cum uero additur. Qui es in cœlis, indicatur Maieſtas diuina & potentia qua poteſt quicquid uult. Vult autem omnia quæ promiſit. Promiſsio enim uoluntaria eſt & gratuita. Ex his præterea duo colliguntur. Primum quod ſoli illi rectè & efficaciter orare poſſunt, qui habent promiſsionem, hoc eſt, qui credunt. Deinde quòd orationis uis non ex dignitate hominis pendeat, ſed ex bonitate Dei promittentis ſe exauditurum inuocantes ex fide promiſsio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

miſsionis: De DOMINO Zebaoth, de pugna ipſius, exercitibus, & triumphis, uide quæ annotauimus in primum huius pſalmi uerſum.

9 PROTECTOR NOSTER aſpice Deus & reſpice in faciem Chriſti tui.

PEtitionis repetitio eſt ſimiliter ueſtita duabus rationibus, quarum prior continet utramque ſuperiorem, eſt enim & á potentia & uolũtate Dei ſumpta. Nam cùm dicit. Protector ſeu clypee noſter, & potentiam qua poteſt, & uoluntatem qua uult Deus iuuare inſinuat. Cùm autem addit, reſpice in faciem Chriſti tui: Ratio ſimiliter à uirtute promiſſionis ſumitur. Nam cùm Deus Dauidem in regem ſui populi ungeret, ſimul promiſit ipſi auxilium quoties e ex fide inuocaret. Vnde in pſalmo 32. Tu es refugium meum in tribulatione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ne. Conſerua me ut ſeruatus laudem te. huiuſmodi ſunt dicta plurima in pſalmis.

Porro hæc ratio rectè accommodatur cuilibet pio in ſua legitima uocatione. Nam ut Dauid fuit diuinitus uocatus ad regnum, Atq; ideo petit á Deo defenſionem ut ſuam ordinationem tueatur: Ita quilibet legitimè uocatus ad quamuis functionem ſiue politicam ſiue Eccleſiaſticam, ſtatuet diuinitus uocationem factam eſſe, atq; ideo DEVM uelle ſuam ordinationem tueri, & inuocantes ex fide exaudire. Hac conſolatione carent qui functiones quaſlibet inuadunt per fraudem ſine legitima uocatione.

10. QVIA MELIOR EST Dies una in atrijs tuis ſuper millia. Elegi abiectus eſſe in domo tua magis quàm habitare in tabernaculis impiorum.

Ratio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

RAtio propoſitionis proximæ, reſpice in faciem Chriſti tui, hoc eſt, fac ut ego qui á te ſum in regem creatus reſtituar dignitati meæ regię. Etſi autem poſſem in hoc meo exilio fauorem uicinorum regum mihi conciliare, ac cum illis habitare & ſuauiter uiuere: tamen pluris facio Eccleſiam Dei, ubi uerbum Dei ſonat, & iuxta uerbum Dei fiunt preces & ſacrificia, quam pallatia regum: Atq; ita omnino affectus ſum quòd malim infimum & uiliſsimum miniſterium in Eccleſia Dei obire quàm florere opibus, potentia, honoribus, & uoluptatibus extra Eccleſiam in palatijs impiorum regum, qui DEVM Iſraelis non agnoſcunt & inuocant. Hic proinde locus docet quantum ſit decus eſſe ciuem Eccleſiæ Dei, adeòut potius uiliſsima functio in Eccleſia Dei ſit expetenda, quàm ſumma gloria regum & principum mundi, qui extra familiam Dei uel ſeruiunt idolis,

lis, uel prorſus ſunt cyclopes, nullũ
numem præter uentrem agnoſcentes.
Sed unde hic affectus in ſanctiſsimo
rege Dauide? Ratio huius affectus
non cernitur oculis corporeis ſed fi-
dei tantum, nec diſcitur in aulis &
palatijs regum mundi, ſed in ſanctua-
rio Dei, ut ipſe Dauid teſtatur cùm
inquit. Cogitabam ut ſcirem, hoc ſci-
licet (cur Eccleſia premitur cruce &
impij florent,) ſed difficile erat in o-
culis meis donec irem in ſanctuarium
Dei & animaduerterem in nouiſsima
eorum. Siquidem in lubrico poſuiſti
eos, & deieciſti eos in interitũ. Quo-
modo facti ſunt in deſolationẽ? Quàm
ſubito defecerunt? Perierunt propter
iniquitatem ſuam, ſed ego ſemper te-
cum, tenuiſti manum dexteram me-
am, & in conſilio tuo deduxiſti me,
& cum gloria ſuſcepiſti me. Dauid
igitur oculis fidei non ſolum intuetur
gloriam Eccleſiæ, & futuram beati-
tudinem ciuium Eccleſiæ, uerumeti-

am

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

am cogitat de triſtiſsimo exitu eorum qui DEVM in Eccleſia non inuocãt. De utroq́;, hoc eſt de gloria Eccleſiæ & exitu impiorum canit ipſe Dauid in hunc modum. Ecce qui elongant ſe à te peribunt, perdes omnes qui fornicantur abs te. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in DOMINO Deo ſpem meam, ut annunciem omnes laudes tuas in portis filiæ Zyon.

Sed quid cauſæ eſt quòd plærique potentes in mundo & ſapientes non animaduertant in nouiſsima ſua: quò rectius uitam inſtituant? Huius rei tres cauſæ numerantur à Paulo, uidelicet mentis uanitas, cœcitas intelligentiæ, & obduratio cordis: Vanitas mentis facit ut ea quæ ueluti per ſomnium honeſta iudicantur eligenda mox ſine fructu euaneſcant. Cœcitas intelligentiæ trãſuerſos eos rapit, ut ex principiis honeſti in natura impreſſis nihil niſi errores ſequantur. Obduratio

duratio cordis facit, ut nullo timore Dei tangantur. Vnde fit, ut reproba mente pro uerè bonis fucata bona amplectamur, pro ueris diuitijs falſas, pro uera gloria inanem, pro ueris uoluptatibus pecuinas & fœdiſsimas, pro uera potentia inanem arrogantiam: De hac uanitate, cœcitate, & obduratione loquitur DOMINVS apud Ieremiam cap: 4. Stultus populus meus me non cognouit, filij inſipientes ſunt & uecordes, ſapientes ſunt ad faciendum mala, benè autem facere neſciunt. Vnde etiam fit ut iuxta dictum Solomonis lætentur cùm malè fecerint, & exultent in rebus peſsimis. Quibus Eſaias lamẽtabilem uocem Væ acclamat cùm inquit. Væ uobis qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris & coram uobis prudentes. Nam iuſtiſsima ira Dei olim oppreſsi æternis pœnis ſubijcientur. Verum Epicuræi contemnunt iram Dei ſuis uoluptatibus indulgentes,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uel quia non putant DEVM eſſe, uel quia, ſi uel maximè ſit Deus, non putant illum iraſci cùm ſit clementiſsimus. Vel ſi iraſcitur, quia mora inducit obliuionem. Sed hanc uaniſsimam uanitatem dies extremus in conſpectu omniũ creaturarum diabolorum, Angelorum, & hominum refutabit. Et conſcientia quæ eſt teſtis futuri iudicij manifeſtiſsimè illorum uanitatem arguit.

11. QVIA SOL ET SCVTVM DOMINVS Deus gratiam & gloriam dabit DOMINVS, non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia.

ÆTiologia eſt. Reddit enim rationem cur potius elegat abiectiſsimus eſſe in domo DOMINI, id eſt in Eccleſia, quám ſummis frui uoluptatibus & delitijs in tabernaculis impiorum. Sumitur autem hæc

ætio

ætiologia ab enumeratione bonorum ſeu commodorum quæ ſoli ciues Eccleſiæ percipiunt, quibuſcꝫ extranei non modo carent, ſed contrarijs malis inuoluuntur. Quare per antitheſin illuſtranda ſunt, ututrumcꝫ appareat, uidelicet & quantum ſit decus Eccleſiæ, & contra quanta ſit miſeria eorum qui ſunt extra Eccleſiam.

Primum bonum ſeu commodū Eccleſiæ eſt quòd ipſe Deus in ea ſit tanquam ſol lucidiſsimus, id quod refero & ad claram noticiam Dei, & ad affectus congruentes cum noticia, & ad multiplices conſolationes quas pij concipiunt per illuſtrationem huius ſolis. Vt enim ex ſole hoc aſpectabili eſt mundo lux, calor, & radij quibus omnia uiuificantur & fouentur: Ita ex Deo qui eſt ſol inuiſibilis eſt Eccleſiæ ſplendor, id eſt clara Dei noticia, eſt calor hoc eſt, affectus ſpe, fide, dilectione ardentes, & radij qni ſunt multiplices conſolationes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

quibus anima fidelis uiuificatur, fouetur, & exhilaratur. Hic ſol ut timentibus DEVM oritur: Ita negligentibus, pernitioſè uiuentibus & ſecuris occidit. Cauendum proinde eſt ſumoperè, ne pij ſinant hunc ſolem ſibi obſcurari & occultari. Nam ut hic ſol aſpectabilis ſi uiſus fuerit ægroto in ſomnijs occultari aut obſcurari, periculum eſt inſtare, ut ait Hypocrates, ægroto certiſsimam mortem: Ita ſi ſol noſter Chriſtus obſcuratur nobis abolita uel corrupta doctrina, mors animæ certiſsima impendet. Hoc ergo ſole quia deſtituuntur omnes qui ſunt extra Eccleſiam Dei non poſſunt non eſſe miſerrimi. Nam & in tenebris ignorantiæ denſiſsimis palpitant cœci & ignari Dei, & horrenda animorum conſternatione percelluntur, cùm ſe peccatum in illorum conſcientijs prodit. Etſi autem in multis cõſcientia ueluti cauterio aduſta uideatur, ac ſi eſſet expers omni ſenſus peccati,

expergiſcetur tamẽ in agone mortis & miſerã animam in deſperationẽ adiget.

Secundũ commodũ Eccleſiæ eſt quòd ipſe Deus qui ſol eſt, ſit ei quoq; loco ſcuti quo cinguntur, defenduntur, & tuti ſunt Eccleſiæ domeſtici aduerſus regnum tenebrarum. De hoc ſcuto loquitur pſalmus 5. Cùm ait. Lætabuntur omnes qui ſperant in te, in æternum exultabunt & habitabis in eis, & gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum. Quoniam tu benedices iuſto DOMINE ut ſcuto bonæ uoluntatis coronas nos: & pſal: 18. Et dediſti mihi ſcutum ſalutis tuæ, & dextera tua ſuſtentat me. Ita enim Deo beneplacitum eſt quòd non ſolum ſuos corona bonæ ſuæ uoluntatis cingere uelit, uerumetiam perpetua benedictione fœlices eſſe. Cùm Paulus ſcribit Epheſijs, aſſumite ſcutum fidei quo poſsitis omnia iacula maligni illius ignita extinguere, ſignificat tum demum nos cingi fidei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

clypeo quando fidem inconcuſſam doctrinæ cùm fiducia miſericordiæ & bona conſcientia retinentes, militamus honeſtam militiam. Hoc ſcuto quia carent hoſtes Dei, quid quæſo poterit illis eſſe miſerius? Siquidem in eos rex tenebrarum plenum obtinet imperium, & eos de uno ſcelere in aliud præcipitat, donec ipſos funditus perdiderit.

Tertium & quartum commoda ſunt Gratia & Gloria. Ita enim ait. Gratiam, & Gloriam dabit DOMINVS. Gratia eſt fauor Dei remittẽtis peccatum credentibus propter mortem filij, & ornantis Eccleſiam ueſte mundiſsima quæ eſt Chriſti obedientia ſeu iuſticia. Hac gratia quia placent fideles non poſſunt non eſſe fœlices & beati, At qui ſunt extra Eccleſiam huius gratiæ ſalutaris expertes ſunt, rei & damnati propter ſuã iniquitatem. Gloria eſt adoptionis adeptio, Spiritus ſancti inhabitatio,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

& æternæ beatitudinis hæreditaria poſſeſsio. Verùm qui ſunt extra Ecclesiam mancipia ſunt Sathanæ, Spiritu ſathanæ agitantur, & ſempiternæ ignominiæ reſeruantur.

Quintum bonum ſeu commodũ Eccleſiæ quo carent impij eſt de quo ait pſalmiſta. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. Hic ex fructu iudicium fit de arbore: Arbor enim bona profert bonum, & utilem fructum, Contrà uerò putris arbor non poteſt niſi noxium & inſuauem fructum producere. Ambulare in innocentia ſeu in integritate, ſiue in perfectione (uocem enim hebraicam qua hic utitur pſalmiſta, ſæpe perfectionis uocabulo reddunt interpretes) eſt cùm homo fide iuſtificatus anteponit obedientiam erga DEVM omnibus rebus mundi uel ſuauiſsimis. Hæc definitio probari poteſt ex 22. Cap: Geneſ: Eſt autem duplex perfectio Chriſtiana uidelicet impu-

tationis & obedientiæ. Perfectus imputatione eſt qui credit in Ieſum Chriſtũ iuxta illud. Chriſtus eſt perfectio legis in iuſticiam omni credenti. Perfectus obedientia eſt qui obedientiã erga DEVM omnibus rebus mundi anteponit. Neq; tamen hæc perfectio eſt cõſumatio operis iuxta regulã legis, ſed eſt in uoluntate propoſitum, conatus, & ſtudium quo quis quotidie ulterius progreditur ad perfectionem. Hoc ſtudium approbatione diuina perfectum dicitur. Quòd autem ad uoluntatem & cordis affectum & ſtudium referenda ſit hæc perfectio Chriſtiana teſtantur ſequentia teſtimonia: Ioſue 24. Timete DOMINVM & ſeruite DOMINO corde perfecto. 1. paral: 28. Et tu Solomon ſerui Deo corde perfecto. Hoc ſe feciſſe teſtatur Ezechias apud Eſaiam, 38 Cap: Cùm ait. Obſecro Iehouah, recordare quæſo quòd ambulauerim coram te in ueritate & corde per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. hanc perfectionẽ requirit Paulus cùm ait. Milita honeſtam militiam retinens fidem & bonam cõſcientiam. Fide enim obtinetur obedientia Chriſti quæ eſt perfectio legis. Conſcientia obediendi alacritate conſeruatur, qua pius anteponit omnibus rebus obedientiam erga DEVM, etſi eam iuxta regulam legis præſtare non poſsit.

Porro cùm pſalmiſta ait. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia, Sententia intelligenda eſt de remuneratione obedientiæ ex fide præſtitæ. Non enim hic loquitur de cauſis ſalutis, ſed de effectu fidei qua iuſtificati ſaluamur. Itaq; retexenda eſt hæc ſententia & ſimiles quales plurimæ occurrunt in ſcriptura in hunc modum. Qui ambulant in innocentia non priuabuntur bonis, quarè ita? Quia ambulantes in innocentia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

credunt. Credentes autem ſunt iuſti Chriſti iuſticia ſibi imputata, Iuſtis proponitur uita & omnium bonorum abundantia adeò ut nihil illis deſidereur ad plenam beatitudinem. Proinde qui ambulant in innocentia non priuabuntur bonis. Eodem modo ſimiles ſententiæ retexendæ ſunt, ut ducamur ab effectu proprio ad cauſam propriam & rurſus concludamus ex cauſa propria alia effecta adiuncta & conſequentia, ut cùm dicitur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter Chriſti confeſsionem, non hic fit mentio cauſæ beatitudinis, ſed effectus fidei, & eius quod neceſſario fidem conſequitur. Quarè ita explicanda eſt ſententia. Beati ſunt qui perſecutionem propter Chriſti confeſsionem patiuntur. Qui ſic? Quia credunt. Eſt enim fidei effectus proprius confeſsio fidei tempore perſecutionis. Verûm credentes iuſti ſunt obedientia Chriſti, iuſti autem uiuunt &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſunt beati ſpe æternæ fœlicitatis. Pro-
inde qui patiuntur perſecutionē pro-
pter confeſsionem Chriſti ſunt beati.
Loquitur autem hoc modo ſcriptura
duas ob cauſas. Primum ut fiat iudi-
cium de uera & uiua fide ex ſuis natu-
ralibus proprietatibus ne uidelicet lar-
uam fidei ſeu ſpectrum pro uera fide
amplectamur. Deinde ut nos promiſ-
ſione remunerationis obedientiæ ex-
citemur ad alacrius præſtandum offi-
cium, & non ſegneſcamus propter
difficultates quæ plurimæ incidunt,
& multos reddunt lãguidiores. Verũ
de hoc loco ſuprà copioſius diximus,
ubi perſtrinximus errores pontificio-
rum qui perperam confundunt cau-
ſas & effecta, & ſæpe ex qualitati-
bus, affectibus, & actionibus ſancto-
rum, faciunt cauſas iuſtiſicationis &
ſalutis, quorum errores euertit preci-
um meditatoris noſt ri unici. Nam ex
diametro cum merito mortis Chriſti
pugnat omne humanum meritũ cûm
nego-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nègocium iuſtificationis agitur. Porro cûm impij qui hærent in ſuis peccatis, militantes ſub ſathana hiſce bonis quibus ſola Eccleſia fruitur priuabuntur, nihil ſanè poterit miſerius eſſe quàm uagari extra Eccleſiam Dei, & ferri de peccato in peccatum donec ruatur in ſempiternam miſeriam.

QVARTA PARS Pſalmi.

QVarta pars Pſalmi Epiphonema eſt per admirationem, in qua ueram cauſam beatitudinis Eccleſiæ mõſtrat eſſe firmam in Deo fiduciam.

12. DOMINE ZEBAOTH, Beatus Homo qui confidit in te.

HActenus ex qualitatibus, affectibus, & actionibus uarijs oſtendit qui nam ſint ciues Eccleſiæ, quibus propoſita eſt, beatitudo & ſalus: Nunc

Nunc autem in hoc epiphonemate ipſam cauſam iuſtificationis & beatitudinis clarè ponit ob oculos, uidelicet fiduciam in miſericordiam Dei, quæ in ſolo Chriſto rata eſt. Beatus, inquit, homo qui confidit in te. Hæc fiducia ex noticia naſcitur iuxta dictũ Pſalmi: Confident in te qui nouerunt nomẽ tuum, quoniam non dereliquiſti quærentes te DOMINE. Sed quare beatus eſt qui confidit in DOMNVM? Quia uitæ æternæ eſt hæres. Quarê uitæ æternæ hæres? Quia eſt iuſtus. Cur iuſtus? Quia in Chriſto eſt, & à Chriſto habet quod lex requirit, nempe iuſticiam, iuxta illud. Chriſtus eſt finis legis in iuſticiã omni credenti. fiducia proinde pendet à promiſsione gratuitæ miſericordiæ. Gratuita miſericordia dependet à paterna bonitate. Paterna bonitas fundatur in merito filij. meritum filij eſt λυτρον pro peccatis totius mundi, quod lytron fide applicatur homini.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Vt enim remedium ſine applicatione ad locum affectum, nullam utilitatem ægroto adfert: Ita promiſsio miſericordiæ gratuitæ in Chriſto Ieſu etſi per ſe uera & rata eſt, tamen homini ſine fide qua fit applicatio non prodeſt. Neq; tamen exiſtimandum eſt applicationem per fidem fieri propter eius meritum, aut dignitatem, ſed propter Ieſum Chriſtum, quem fide apprehendit homo, ut eius ſanguine à peccato purgetur, ut eius iuſticia donetur, & ſit Deo acceptus. Nam lex nihil habet quòd in credentibus accuſet: Quia habent iuſticiam, quam ipſa requirit cuiq; uitam promittit. Cæterum poſtq̃ homo fide iuſtificatus eſt, debet ex uirtute ſpiritus fidei uiuere. Fieri enim non poteſt ut homo ſimul & uerè credat, & uiuat ſecundum carnẽ. Quare Paulus ad Rom: 8. ait, Si Chriſtus in uobis eſt, Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, Spiritus autem

uita

uita eſt propter iuſtificationem. Hîc Apoſtolus, effectum duplicem Chriſti in nobis habitantis per fidem, ponit. uidelicet mortificationem & uiuificationem. Vbicunq; igitur uiua & ſalutaris fides eſt, ibi ſunt quoq; eius naturales proprietates, atq; inde eſt quód ſcriptura ſæpius iudicium fidei facit ex eius proprietatibus, idq; ideo ne quis ſe ſpectro fidei fallat. Vt ergo corporis uitam ex eius motu dignoſcimus, ita & fidei uitam ex operibus bonis percipimus. Sed interea accuratè cauendum eſt, ne ipſam fidem qua apprehenditur Chriſtus uel cum proprietatibus ipſius confundamus, uel cum qualitatibus, affectibus, aut actionibus iuſtificatorum miſceamus. Qui enim hoc faciunt doctrinã gratuitæ iuſtificationis peruertunt. Porro hæbraica uox, qua hoc loco ſignificatur fiducia, dubitationi opponitur, & declarátur pluribus uocibus apud Paulũ inter quas ſuut

hæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

hæ. ἔλεγχος cùm mens conuincta fir-
miſsimis rationibus de ueritate Dei,
acquieſcit: ὑπόςασις qua animus cre-
dentis opponit ſe omnibus obſtacu-
lis fidei ſeu tentationibus: πληροφορία
qua pleno curſu pius fertur in beatitu-
dinis portum: πεποίθησις confidentia,
ex qua naſcitur παῤῥησία. Has ob
cauſas confertur fides cinctorio re-
num Eſaiæ 11. Scuto ad Epheſe-
os 6. Symbolo deſponſationis
Oſeæ 2. Auro quod ig
ne probatur 1.
pet: 1.

DE IVSTIFICATIO-NE.

QVandoquidem Dauid hoc lo-
co, eos qui confidunt in Deo,
beatos eſſe pronunciat, & nemo bea-
tus eſſe poterit, niſi idem iuſtus fue-
rit (nam ideo credentes ſunt beati,
quia iuſti: ſiquidem nemini unq̃
con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

contigit, aut continget beatitudo ſine iuſticia, quæ iuſticia cauſa uitæ atq; adeo ſalutis & ueræ beatitudinis exiſtit) libet huc breuem doctrinæ de iuſtificatione hominis coram Deo, declarationem, adiungere. Etſi autem hæc doctrina iuſtificationis perſpicuè traditur, & in ſcholis, & in templis huius regni: Tamen quia ſubindè tenebræ admiſcẽtur huic clariſsimæ luci, præſertim à politicis hominibus & hypocritis: quorum illi quidem foro ciuili ſe accommodantes, metiuntur iuſticiam menſura rationis: hi uerò laruam iuſticiæ induentes, iuſti & ſancti haberi uolunt: Neutri ergò rectè norunt diſcernere inter ea ſcripturæ teſtimonia, quæ propriè agunt de iuſtificationis cauſis, & alia dicta quæ aliò ſunt referenda, prout circumſtantiæ locorum & analogia fidei poſtulat: Volo quatuor ordines teſtimoniorum ſcripturæ, quæ ſolent in hac materia agitari, proponere: Vn-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

de clariſsimè patebit, quænam ſit ueſ ra ſententia Eccleſiæ Dei, de iuſtificatione hominis coram Deo, & quo in loco habenda ſit obedientia piorum erga Deum.

Sunt autem hi ordines teſtimoniorum.

Primus ſit de ſummo iure legis, iuxta normam iuſticiæ diuinæ.

Secundus, de dulciſsima ἐπιεικεία Euangelij, ſecundum promiſsionem gratiæ.

Tertius, de fructibus fidei proprijs & neceſſarijs, atque adeò de proprietatibus, qualitatibus, & actionibus iuſtificatorum.

Quartus, de mercede & remuneratione bonorum operum, iuxta promiſsiones diuinas. Hoc diſcrimine teſtimoniorum cognito, facilè erit iudicare de tota hac doctrina.

DE PRIMO ORDINE

Pri-

PRimus ordo agit de ſummo iure legis iuxta normam iuſticiæ diuinæ, quæ ipſa lex eſt. Eſt autem ſummum ius legis diuinæ, nemini uitam & ſalutem, niſi qui ſit legis ſententia perfectè iuſtus, conferre, ſed omnes ſine diſcrimine maledictioni, iræ Dei, & æternis pænis adiudicare, qui non pręſtiterint legi puram, perfectam, & perpetuam obedientiam. Hoc ius legis, in promiſsionibus & comminationibus legi Dei additis, continetur. Et ſumma redit ad hæc duo dicta Moſis: maledictus omnis qui nõ permanſerit in omnibus qnæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea: Et, qui fecerit ea homo, uiuet in eis. Hoc eſt, ut Deus condemnat legis tranſgreſſorem, ita legis impletorem iuſtificat. Nam ut condemnare, eſt DEVM, accuſante Moſe ſeu lege, propria hominis conſcientia atteſtante, hominem legis tranſgreſſorem reum dicere, iniuſtum pronunciare, ac

morti æternæ, ut maledictum à Deo, adiudicare: Ita iuſtificare legaliter eſt DEVM, defendente Moſe ſeu lege & propria hominis cõſciẽtia excuſante, hominem legis impletorem, innocentem dicere, iuſtum pronunciare, ac uitæ æternæ, ut benedictum à Deo, adiudicare idq́ ex pacto diuino. His ita conſtitutis, demonſtrationem proponam, unde conſtabit neminem mortalium, poſt lapſum primorum parentum, legaliter iuſtificari poſſe coram tribunali Dei, excepto uno Ieſu Chiſto, qui Deus & homo eſt, purus ab omni peccato, & perfectè iuſtus ſecundum legem. Eſt autem hæc demonſtratio.

Quicunq́ legem Dei perfectè implet, iuſtus eſt lege & hæres uitæ æternæ ex pacto diuino. Et contra, qui legem non impleuerit, maledictus eſt, iræ Dei, & æternis pœnis ſubiectus, iuxta legis ſententiam.

Sed nemo mortalium, poſt lapſum

ſum primorum parentum, excepto uno Chriſto, inuentus eſt, qui legem diuinam implere potuit.

Igitur nemo iuſtus legis ſententia & hæres uitæ æternæ ex pacto diuino niſi unus Ieſus Chriſtus, qui ſolus liber à contagione peccati, perfectè legem præſtitit: ſed omnes alij præter ipſum natura ſunt maledictioni, iræ Dei & æternis pœnis ſubiecti.

Maior concluditur ex ſummo iure legis, hoc eſt, ex promiſsionibus, & comminationibus legis diuinæ. Hanc omnes pariter recipiunt, ut ex uerbo Dei demonſtratam. Sed minor eſt κρινομενον Nam Pelagiani & Papiſtæ, minorem, ut falſam reijciunt: Sed non eodem utriq; fundamento nituntur. Pelagius, quia peccatum originis ſuſtulit, & docuit peccatum in poſteros Adę, non propagatione: ſed imitatione ſolummodo, tranſmitti, tantum tribuit humanis uiribus, quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

homines per ſe naturalibus uiribus, poſsint implere legem Dei, & bonorum operum meritis, acquirere uitam æternam. Et quia falſo putauit Chriſtum hominem tantum eſſe, & nihilominus legi perfectam præſtitiſſe obedientiam, concluſit etiam alios homines, ſi uelint, legem implere poſſe, eaq; iuſtificari & ſaluari. Sed quâm debile, imô falſum ſit fundamentum Pelagij, ſcriptura multis in locis euidenter oſtendit. Quod n: dicit peccata in poſteros Adæ, imitatione tantum tranſmitti falſiſsimũ eſt, id quod Paulus clariſsimè docet ad Rom: 5. Vbi hoc ipſum argumentum tractat, uidelicet, quôd non imitatione ſed propagatione, rei ſumus: per unum, inquit, hominem, peccatum in mundum intrauit, ac per peccatum mors, & ſic in omnes homines mors peruaſit, quia omnes peccauerunt. Item, regnauit mors ab Adam uſq; ad Moſen, in eos quoq; qui non peccauerunt

ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ad ſimilitudinem tranſgreſsionis Adam. An non hoc dictum, ex diametro pugnat, cum ſententia Pelagij, qui imitatione tantum tranſmitti peccatum antumat? Item unius delicto, multi mortui ſunt, id eſt, omnes propagati ab Adam, iuxta communem naſcendi legem. Rurſus, per unum qui peccauerat, uenerat mors & condemnatio ex uno delicto ad condemnationem. Item, per unius delictum mors regnauit, per unum. Item per unius delictum propagatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem, & per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi. Quid his dictis apertius? Dauid quoq; ait: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Hîc non loquitur Dauid de aliquo parentum peccato, quaſi opus coniugale eſſet peccatum, quod conſtat eſſe ordinationem Dei ſanctam & legitimam: ſed de conta-

 gione,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

gione, qua omnes polluti & conci-
pimur & naſcimur, propter primo-
rum parentum lapſum, in quibus to-
ta humana natura corrupta eſt & rea.
Ideo Paulus dicit ad Eph: 2. Eramus
natura filij iræ ſicut & cæteri. Sublato
igitur fundamento Pelagij, ſua ſponte
ruit ædificiũ, quod ſuper eo extruxe-
rat. Cum ergo ſic colligit Pelagius:
nos naſcimur ſine peccato originis, &
imitatione ſola peccantis Adam, effi-
cimur rei, igitur naturæ uiribus poſ-
ſumus legem præſtare: conſtantiſsi-
mê negandũ eſt antecedens, ut quod
pugnet cum totius ſcripturæ, & om-
nium ortodoxorum perpetuo conſen-
ſu. Quod autem dicat idem Pelagius,
Chriſtum tantum hominem fuiſſe, &
nihilominus præſtitiſſe legi plenam
obedientiam, atq; ideo cæteros etiam
idem præſtare poſſe, friuolum eſt, &
totius ſcripturæ conſenſu euertitur:
nam tota ſcriptura, Chriſtũ DEVM
& hominem, nobis commendat, ſal-
uatorem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

uatorem unicum prædicat, inſpecto-
rem cordium agnoſcit, & ubiq; præ-
ſentem fatetur.

Papiſtæ, qui minorem noſtræ de-
monſtrationis negant, alio nituntur
fundamento, nempe falſa definitione
legis diuinæ: Nam cum Phariſæis
putant legem tantum cohibere manũ,
ut loquuntur, & requirere ſolummo-
do externa ciuilia opera, quæ cum
faciunt homines, dicunt eos iuſtos
fieri coram Deo, & mereri ſua obe-
dientia uitam æternam, abolito pec-
cato originis per mortem Chriſti. Vn-
de iuſtificationem impij definiunt eſſe
remiſsionem peccatorum, & conſum-
mationem bonorum operum. Quam
autem uana & futilis ſit hæc Papiſta-
rum nugatio, primum lex ipſa, quæ
prohibet concupiſcentiam, coarguit.
Deinde Paulus Rom:7. Confert le-
gis naturam, & hominum, ut quæ ſi-
bi maximè aduerſentur: ſcimus, in-
quit, quod lex ſpiritualis ſit, ego au-

tem carnalis. Quo dicto ſignificat Paulus hominem carnalem non poſſe, quatenus carnalis eſt, præſtare legi ſpiritualem obedientiam. Vocat autem Paulus, carnalem hominem quem aliâs ψυχικον appellat, qui ſpiritum non habet, ut Iudas interpretatur, hoc eſt, non renatum per ſpiritumſanctum. Adhæc, lex ipſa, requirit dilectionē Dei & proximi perfectam, puram & perpetuam: quæ ſanè dilectio non eſt externum & ciuile opus, ſed internum & ſpirituale, requirens puriſsimos affectus, quales in hominibus non renatis, nequaquam inueniuntur. Poſtremò, interpretatio Chriſti quam ipſe opponit Phariſæis Matth: 5. ſatis refutat Papiſtarum commentum.

Porrò, oſtenſo errore Pelagij & Papiſtarum, quatuor firmas demonſtrationes, ex Paulo colligam, quibus confirmabo aſſumſionem noſtræ demonſtrationis: uidelicet, quòd nemo

mor-

mortalium poſsit legi Dei perfectam obedientiam præſtare.

Prima ſumitur à communi naturæ humanæ prauitate: Omnes n: à natiuitate, immundi & rei ſumus: nunc autem, cum ex impuro & fœtido fonte, non poteſt niſi impurus & fœtidus riuus manare, fieri non poteſt, ut immundus homo, mundam & puram præſtet obedientiam. Ita n: Solomon ait, Eccleſ: 7. Profectò non eſt quiſquam in terra qui faciat bonū, & non peccet. Iob 14. Quis dabit mundum de immundo? ne unus quidem, ſcilicet excipitur. Nam omnes de maſſa peccatrice prouenimus. Nō n: poteſt effectus præſtantior eſſe ſua cauſa. firma ſtat igitur hæc demōſtratio: quicunq; ſunt immundi, mundam obedientiam præſtare non poſſunt. Omnes homines natura ſunt immundi, præter unum Chriſtum, qui ex communi lege naſcentium exemptus eſt. Igitur nulli poſunt mun-

dam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dam obedientiam legi Dei præſtare.

Secunda ſumitur ab uniuerſali experientia, ſeu pœna reatus in omnibus hominibus. Quicunq; morti, quæ eſt pœna uiolatæ legis diuinæ, ſubiacent, præuaricatores legis diuinæ ſunt: alioqui Deus iniuſtus iudex eſſet, ut qui puniret inſontes: nunc autem Paulus dicit: ſcimus quod iudicium Dei ſit ſecundum ueritatem. Sed omnes homines, morti, ut pœnæ uiolatæ legis ſubiacent, id quod omnium hominum triſtiſsima experientia, omnibus temporibus teſtatur. Proindè omnes homines præuaricatores legis diuinæ ſunt. Quomodo ergo iuſti lege eſſe poterunt?

Tertia ſumitur ex ſcripturæ teſtimonijs, quæ ſunt ipſa uox Dei, in Pſalmis, Moſe, Prophetis, Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis. In Moſe ſcriptũ eſt Gen: 6. Vidit Deus quod multa malicia hominum eſſet in terra, & omne figmentum cogitationum cordis

cordis ipſorum, tantummodo malum
eſſet. En iuſticiæ humanæ fontem.
Iob 9. Verè ſcio quód ita ſit, & quo-
modo iuſtificabit ſe homo cum Deo,
ſi uoluerit contendere cum eo, non
poterit ei reſpondere unum pro mil-
le. Idem, ſi iuſtificare me uoluero, os
meum condemnabit me. Et pſalmo
13. corrupti ſunt, & abominabiles fa-
cti ſunt in ſtudijs ſuis, non eſt qui fa-
ciat bonum, non eſt uſq; ad unum.
Itē, DOMINVS de cœlo proſpex-
it ſuper filios hominum ut uideat an
ſit intelligens aut requirens DEVM
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles
facti ſunt, non eſt qui faciat bonum,
non eſt uſq; ad unum. Et pſalmo 18.
Delicta quis intelligit. Et pſalmo 130.
Si iniquitates obſeruaueris ò DO-
MINE quis ſtabit, id eſt, quis ſub-
ſiſtet in conſpectu tuo. Igitur Dauid
pſalmo 142, Precatur in hunc modum
non intres in iudicium cum ſeruo tuo
quia non iuſtificabitur in conſpectu
tuo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tuo omnis uiuens. Et Solomon pro-
uerb: 20. quis poteſt dicere, mundũ
eſt cor meum, purus ſum à peccato?
Eſaiæ 64. Facti ſumus ut immundus
omnes nos, & quaſi ueſtimentum
pollutum omnes iuſticiæ noſtræ, &
decidimus uelut folium, & iniquita-
tes noſtræ tanquàm uentus abſtule-
runt nos. Prædicatio pœnitentiæ in
Euangelijs, teſtimonium eſt reatus
totius generis humani, Et DOMI-
NVS ait, quod natum eſt ex carne,
caro eſt. Ex Epiſtolis Apoſtolorum
unum tantum teſtimonium ex Paulo
aſcribam, qui ita ait ad Rom: 3 Antea
inquit, probauimus & Iudæos &
Græcos omnes eſſe ſub peccato, ſic
ſcriptum eſt: Non eſt iuſtus, ne unus
quidem, non eſt qui intelligit, non
eſt qui exquirat DEVM: omnes de-
flexerunt ſimul inutiles facti ſunt,
non eſt qui exerceat bonitatem, non
eſt uſq; ad unum. Sepulchrum aper-
tum guttur eorum, linguis ſuis ad

dolum

dolum uſi ſunt, uenenum aſpidum ſub labijs eorum quorum os diris & amarulentia plenum eſt, ueloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: contritio & calamitas in uijs eorum, & uiam pacis non cognouerunt, non eſt timor Dei coram oculis eorum. Ex his & ſimilibus teſtimonijs, manifeſte concluditur noſtra propoſitio, uidelicet quod nemo legem Dei perfectè impleat.

Quarta ſumitur, à neceſsitate & fine mediatoris dati inter DEVM & homines. Si enim homo ſuis naturalibus uiribus legem Dei implere potuiſſet, mediatore nequaquã opus habuiſſet. ſiquidem ipſe legis operibus fuiſſet iuſtus, & ex pacto Dei uitam æternam obtinuiſſet. Eſt autem pactum Dei: qui fecerit ea homo, uiuet in eis. Nunc autem cum homo opus habet mediatore & reconciliatore, profecto legis tranſgreſſor eſt, reus, iniuſtus, maledictus. Vniuerſa igitur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tur ſcriptura, quæ continet, uel pro‐
miſsionem, uel exhibitionẽ Meſsiæ,
arguit humanum genus tranſgreſsio‐
nis, & mittit ad mediatorem, placa‐
torem, & interceſſorem. Atq; hinc
Paulus petit argumentum ad Gal: 2.
cum inquit: ſi per legem eſt iuſticia,
Chriſtus fruſtra mortuus eſt, hoc eſt
filius Dei fruſtra humana natura aſ‐
ſumpta, humiliauit ſe uſq; ad mortem
crucis, ſi homo ex lege iuſtificari po‐
terit, cum ideo filius Dei factus ſit
homo, ut aboleat peccatum, adducat
iuſticiam ſempiternam, ac in illo ad‐
optemur in filios Dei. Accipiant Pa‐
piſtæ hoc loco legem pro quacunq;
parte illis libitum fuerit: tamen eadẽ
uis conſecutionis erit. Siue enim per
legem moralẽ, ſiue per iudicialẽ, ſiue
per cæremonialem ſiue per omnes ſi‐
mul, ſiue per ſingulas eſt iuſticia, ſe‐
quitur, idem abſurdũ, uidelicet, quod
Chriſtus fruſtra ſit mortuus. Si fruſtra
mortuus, fruſtra & natus & omnia
ipſius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ipſius beneficia iacent. Hiſce quatuor euidentiſsimis rationibus confirmatur ſententia Eccleſiæ ſtatuentis cum uniuerſa ſcriptura, neminem operibus legis iuſtificari poſſe, quia nemo legi, puram, perfectam & perpetuam obedientiam præſtat.

Porro, cum hoc ita ſe habeat, uidelicet, quòd nemo poſsit legem Dei implere, & ex operibus legis iuſtificari coram Deo, quæri ſolet, quiſnam ſit uſus legis: Neceſſe eſt enim fateri legem non fruſtra eſſe latam. Ad hãc quæſtionem ita reſpondendum eſt. Etſi legis operibus nullus iuſtificatur coram Deo, eó, quod nemo legi ſatiſfaciat: Tamen eius uſus eſt multiplex, qui pro conditione ſtatus hominum ſpectandus eſt. Omitto externum & politicum uſum, qui eſt mores externos, diſciplina cum lege congruente regere: Siquidem nunc agimus de uſu legis in conſciẽtia hominis coram tribunali Dei. Ante ergò iuſtificatio-

 nem

nem & regenerationem, hic uſus eſt legis in conſcientia hominis: uidelicet, quod doceat, accuſet, damnet. Docet quid faciendum, & quid fugiendũ ſit illi, qui uitam per legem quærit. Accuſat tranſgreſſorem, reum pronunciat & damnat. Idq; in hunc finem ut agnito peccato, conſiderata ira Dei, & propria miſeria, peccator quærat ex gratia, quod naturæ uiribus ex lege obtinere non ualet. Atq; ita lex fit homini ſaucio occaſio quærendi medicum Chriſtum: Atq; hac occaſione dicitur lex pædagogus ad Chriſtum. Huc illud Pauli ad Gal: 3. Deus concluſit omnia ſub peccato, ut promiſsio detur credentibus ex fide. Hoc ipſum docet DOMINVS parabola quadam de debitore Math: 18. Vbi rex quiſpiam iuſtè debitum, decies mille talentorum, à ſeruo exigit, quem ſciuit non eſſe ſoluendo, etſi iure debuit: ſed ideo hoc facit, ut ſeruus agnoſcens ſuam inopiam, ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

gratiam DOMINI confugiat, quo totius debiti condonationem impetret. Hac parabola pingitur uſus legis diuinæ in Conſcientijs hominum, ante gratuitam totius debiti, iuxta legis præſcriptum, condonationem & iuſtificationem. Vt enim hic debitor nihil ſoluit ex debito, ſed gratuitam condonationem percepit: Ita lex in iuſtificationis actu planè ocioſa eſt ut quæ nec cauſa, nec pars ſit iuſticiæ noſtræ, quatenus à nobis fiat. At poſt iuſtificationem adeptam, legis uſus ſpiritualis eſt, ut quæ ad hominem ſpiritualem pertineat, normamq; ſpiritualis cultus Dei præſcribat. Atq; ita promiſsiones legis fiunt ratæ in fidelibus per Chriſtum. His in hunc modum cognitis, non erit difficilè argumenta eorum refellere, qui ex operibus legis contendunt homines iuſtificari coram Deo. Cum igitur obijciunt ex Moſe: qui fecerit ea homo, uiuet in eis: igitur operibus legis iuſtifi-

iuſtificatur homo. Reſpondendum eſt, & neganda eſt conſequentia. Nequaquam enim æſtimandum eſt ex præceptis Dei, quid ualeat homo, ſed quid requirat ſummum ius legis, ſeu iuſticia Dei: Vt agnita noſtra inopia, confugiamus ad miſericordiam: præſertim cum conſtet, neminem legem implere poſſe. Sed magis adhuc urgent, ac DOMINI dictum nobis obijciunt: ſi uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Hinc concludunt obſeruationem mandatorum Dei, iuſtificari atq; adeò ſaluari homines. Sed quid uelit DOMINVS hoc præcepto, docet ipſe parabola Math: 18. cuius ſupra meminimus. Vt enim illic exigit rex à ſuo debitore, decies mille talenta, & non habenti quod ſoluat, ſed confugienti ad miſericordiã condonat totum debitum: Ita DOMINVS ait ſuperbo hypocritæ: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. ut hypocrita in ſeſe deſcendens, agnoſceret

ceret ſuas ſordes & inopiam, ac ita confugeret ad ueniam: quod ſi feciſſet, audiuiſſet cum peccatrice, Lucæ 7. remiſſa ſunt tibi peccata tua. Eſt ergò fatendum, quòd uia uitæ æternæ iuſtiſsima & rectiſsima, & à Moſe, & à Chriſto pronuncietur eſſe obſeruatio mandatorum Dei: ſed per nos ſtat, quo minus, ea uia, etſi rectiſſima uitam ingrediamur. Nam conditio nobis planè eſt impoſsibilis, quemadmodum ſupra demonſtratum eſt. Ex præceptis igitur non concluditur effectus, quia non ſeruatur conditio, quæ eſt, ſi legem feceris, ſed potius defectus omnium hominum: ut agnito defectu noſtro, confugiamus ad gratiam. Atq; hæc eſt doctrina Pauli Apoſtoli de uſu legis ante conuerſionem: per legem, inquit, eſt agnitio peccati. neq; hæc agnitio peccati eò pertinet, ut in peccatis noſtris moriamur, ſed ut quæramus Chriſtum, ſicuti Paulus ait Rom: 11.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Concluſit omnia ſub contumacia, ut omnium miſereatur. Et Gal: 3. Concluſit ſcriptura, omnia ſub peccato, ut promiſsio ex fide Ieſu Chriſti, detur credentibus. Proinde ideò requiritur legis obſeruatio ad iuſticiam, ut agnoſcamus nos nihil habere iuſticiæ, nec in nobis, nec à nobis: & ut fide confugiamus ad Chriſtum, qui eſt finis legis, in iuſticiam omni credenti de qua re dicendum erit.

DE SECVNDO ORdine

SEcundus ordo teſtimoniorum ſcripturæ, de iuſtificatione hominis coram Deo, eſt Euangelicus in quo dulciſsima ἐπιέικει'α, iuxta promiſsionem gratiæ, peccatoribus pænitentibus proponitur: Videlicet, quôd Chriſtus Ieſus uenit in mundum peccatores ſaluos facere, ſicuti ipſe DOMINVS ait: Veni uocatum peccatores

ad pænitentiam, id eſt conuerſionem: idq́ iuxta promiſsiones patribus factas, & Eccleſiæ Dei ſtupendis miraculis commendatas. Priuſq́ autẽ exponam ſententiã ueræ Eccleſiæ dehac cauſa, diluam illorum opinionẽ, qui cũ Phariſæis, iuſticiã Chriſtianam componunt ex operibus & fide tanquam ex cauſis ſeu partibus, ne ipſorũ præiudicium ueræ ſententiæ obſtare uideatur. Eſt ſiquidẽ admodum plauſibilis politicis hominibus, & ignaris Euangelij, iſta copulatio legis & Euangelij, ſeu operũ & fidei, in iuſtificatione hominis corã Deo. Ita enim dicunt: debitores ſumus legis, agnoſcimus in nobis magnum defectum, quẽ ſupplet Chriſtus. Quare nos faciamus quãtum poſſumus: reliquum â Chriſto petamus. Atq́ Ita partem iuſticiæ tribuũt proprijs operibus & meritis: partem uerò, meritis Chriſti Ita, ut alij plus de meritis Chriſti participẽt, alij minus, prout uel ipſi abundant operi-

bus uel deficiunt. Qui ſic ſentiunt, reuera gratia Chrſti excidunt, ut ſacrilegi, qui partim officij Chriſti, quod eſt ſaluare, ſibi arroganter uendicant quibus tota ſcriptura, & conſenſus totius ueræ Eccleſiæ, aduerſatur. Sed hoc loco tantum ijs opponamus Paulum Apoſtolum doctorem gentium, qui in multis locis, contra iſtam phariſaicam opinionem diſputat. Vt ad Rom: 3. Iuſticia Dei manifeſtata eſt ſine lege. Et ad Rom:4. Non per legem promiſsio Abrahæ, aut ſemini eius, contigit, ut hæres mundi eſſet: ſed per iuſticiam fidei. Si enim qui ex lege ſunt, hæredes ſunt, inanis facta eſt promiſsio. Hîc Apoſtolus clariſsimê iuſtificationem adimit legi atque adeo, omnibus operibus, & tribuit eam ſoli fidei, docens promiſsionem Dei eſſe irritam, & fidem inane commentum, ſi ullis operibus iuſtificemur coram Deo, hoc eſt, ſi opera legis ſint uel cauſæ, uel partes iuſtificationis

noſtræ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

noſtræ coram Deo. Ad Rom: 10. Igno-
norantes iuſticiam Dei & ſuam quærentes ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti. Et capite 11. opponit gratiam & opera in cauſa ſalutis, ita ut ſimul ſtare non poſsint, ut cauſæ uel partes iuſticiæ ſeu ſalutis. Si ex gratia, inquit, iam non ex operibus: alioqui gratia, non eſt gratia. Si uero ex operibus, iã non ex gratia: alioqui opus, non eſſet opus. Nam, ut Auguſtinus ait, gratia eſt nullo modo, quæ non eſt gratuita omni modo. Huc & illud ad Eph: 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex uobis, Dei donũ eſt, & non ex operibus, ne quis glorietur. An quicquam potuit dici clarius? Non dicit hîc Paulus cum Papiſtis, ex fide & operibus: ſed excludit opera, ut gratia, ſit gratia, ut ſalus ſit donum, ut nemo glorietur coram Deo, tanquam aliquid meriti adferens, quo motus Deus, ipſum iuſtificet. Hanc gloriationem etiam ad Rom: 4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Excludit Apoſtolus, ubi ait: Vbi eſt ergo gloriatio? Excluſa eſt. Per quam legem? factorum? non: Sed per legem fidei. Arbitramur igitur iuſtificari hominem per fidem, abſq; operibus legis. Ex his, luce clarius, eſſe exiſtimo, errare eos, qui compingũt iuſticiam Chriſtianam, ex fide & operibus ſimul, tanquã ex cauſis ſiue partibus. Porrò, ijs qui licentiam peccandi uenantur ex gratuita iuſtificatione, reſpondebitur, uolente Deo, in tertio ordine teſtimoniorum. Nunc autem, monſtratis erroribus de ἐπιεικεια Euangelij dilucidè tradam, & exponam quæ ſit uera iuſtificandi ratio ſecundum uerbum Dei, hoc eſt, Euangelium. Eſt itaq; iuſtificare, iuxta Euangelium, DEVM, intercedente ſacerdote Chriſto, hominem credentem, à reatu agnito abſolutum, atq; à maledictione legis redemptum, liberũ dicere, propter λυτρον à mediatore ſolutum, iuſtum efficere, mediatoris

iuſticia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

iuſticia illi imputata: deniq; uitæ æ-ternæ, ut filium dilectum in dilecto, gratis propter Chriſtum mediatorem adiudicare. Vt ergo aliquis, ſit iuſtus coram Deo, requiruntur tria: Primũ, ut abſolutus à peccato, & redemptus à maledictione legis, liber ſit. Secun-dum, ut habeat iuſticiam, qua iuſtus reuera ſit & cenſeatur. Tertium, ut iuſtus effectus, adoptetur in filium, ſitq; Deo acceptus & Charus, ut dilectus in dilecto. Hæc bona con-ferre, nemo poteſt, niſi Deus: atq; ideò iuſticia Chriſtianorum, nunc Dei iuſticia dicitur, quia ipſe Deus eſt qui iuſtificat: nunc Chriſti, quia Chriſti propria obedientia noſtra fit iuſticia, dũ nobis imputatur: nunc fidei, quia gratuita eſt, ut quæ fide apprehendi-tur, cùm creditur Euangelio. Ideo DOMINVS ait: oportet prædicari in nomine meo, conuerſionem & remiſsionem peccatorum, omnibus gentibus. Remiſsio peccatorum, eſt

ipſa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ipſa abſolutio á reatu, redemptio à maledictione libertatis. Huic remiſſioni, coniuncta ſunt reliqua duo, uidelicet, iuſticia, & adoptio ſeu acceptatio gratuita ad uitam æternam. Huc & dictum Angeli ad uirginem: Vocabitur nomen eius Ieſus, quia ipſe ſaluabit populum ſuum à peccatis eorum. Hîc una uoce ſaluationis, omnia mediatoris beneficia, intelliguntur. Sed de his particulatim dicemus ut quemadmodũ hæc beneficia Chriſti nobis contingunt, diſtinctius & clarius, intelligatur.

Primum itaq; remiſsionem peccatorum accipimus, ut Paulus ait, per ſanguinem Chriſti. Obedientia enim Chriſti in cruce, eſt preciũ quo ſatisfactum eſt iuſticiæ Dei pro peccatis omnium eorum, qui per fidem conuertuntur. Ita enim Paulus ait Rom: 3. Quem (ſcilicet Chriſtum) propoſuit Deus propitiatorem, per fidem in ſanguine eius. Eſt igitur meri-

meritum ſanguinis Chriſti, expiatio peccatorũ, qui ſanguis ideo ſufficiens λυτρον eſt, quia eſt ſanguis filij Dei. Ideo in actis dicitur Deus acquiſiuiſſe ſibi Eccleſiam ſanguine ſuo. Quod autem is qui habet remiſsionem peccatorum, id eſt, qui abſolutus eſt à reatu peccati, ſit & redemptus á maledictione legis, & donatus libertate filiorum Dei, teſtantur hæc dicta. Chriſtus nos redemit de maledictione legis, factus pro nobis maledictũ. Item, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: at ſi filius uos liberos reddiderit, uerè liberi eritis. Quicunq; igitur alij cuicunq; rei, præter ſanguinẽ Chriſti, tribuunt uel minimum meritum expiationis peccatorum, prophanant ſanguinem Chriſti, & extenuant meritum mortis DOMINI: cuius meriti, tum demum efficimur participes, quando credimus in Ieſum Chriſtum. Ideo Paulus ait: per fidem in ſanguine eius, id eſt, cùm homo,

intel-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

intellecta promiſsione gratiæ, uerè ſtatuit peccatum ſibi remiſſum eſſe, propter ſanguinem Chriſti, uerê particeps eſt meriti mortis DOMINI, per quod à peccatis abſolutus eſt, â damnatione legis redemptus, & â ſeruitute peccati & diaboli liber.

Cum remiſsione peccatorum, coniuncta eſt iuſticia, qua credens iuſtificatur, id eſt, uerè fit & cenſetur iuſtus coram Deo. Atque hæc iuſticia alterum beneficium Chriſti eſt, in iuſtificatione noſtri. Eſt autem hæc iuſticia nihil aliud, quàm perfecta legis impletio, à Chriſto quidem facta ſed nobis credentibusdonata, & imputata. Sic enim Paulus ait ad Rom: 10. Chriſtus eſt finis legis in iuſticiã omni credenti, id eſt, omnis qui credit, habet quod lex requirit, nempe iuſticiam: Non quidem à ſe factam, ſed ſibi imputatam. Ad Rom: 4. Ei qui non operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impium, imputatur fides eius

ius ad iuſticiam. Quod autẽ hæc iuſticia, quæ nobis imputatur, ſit Chriſti obedientia, teſtatur collatio paulina ad Rom: 5. Quemadmodum, inquit, unius (Adam) inobedientia, multi conſtituti ſunt peccatores: Ita per unius Chriſti obedientiam, multi conſtituentur iuſti, id eſt, quotquot crediderint. Et 2. Cor: 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum ut nos fieremus iuſticia Dei in eo, id eſt Chriſtus factus eſt peccatum pro nobis, hoc eſt, peccator, nempe ex omniũ peccatorum noſtrorum reatu ipſi imputato, ut nos fieremus iuſti apud DEVM: & quidem iuſticia, non nobis inhærente: ſed quæ, cum in Chriſto ſit, nobis per fidem á Deo imputatur. Sic ergò ſumus iuſticia Dei in ipſo, Vt ille eſt peccatum in nobis nempe, ex imputatione. Atq; hoc eſt quod Auguſtinus ait: noſtra delicta, ſua delicta fecit, ut ſuam iuſticiam, noſtram iuſticiam, faceret. Cum

his

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

his conſentiunt, Moſes, Pſalmi, & Prophetæ. Moſes ait: ſemen mulieris conteret caput ſerpentis. Item, benedicentur in ſemine tuo (id eſt Chriſto) omnes cognationes terræ. Hæc benedictio non poteſt eſſe ſine remiſsione peccatorum, Iuſticia & approbatione diuina. Si ergo benedictio per Chriſtum, per illum quoq; erit liberatio à maledictione, per remiſſionem peccatorum, imputationem iuſticiæ, & acceptationem diuinam. Pſal. 22. Annunciabunt iuſticiam eius (Chriſti) populo, hoc eſt, Eccleſia prædicabit non iuſticiam humanam per opera aut cæremonias: ſed iuſticiam Chriſti, quæ omni credenti imputabitur ad iuſticiam. Eſaiæ 53. In ſcientia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Hoc teſtimonium illuſtre eſt: docet peccata expiari uictima Chriſti: docet Chriſtum iuſtum, alios ſua iuſticia iuſtos efficere: docet applicatio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

cationem fieri, per ſcientiam ipſius Chriſti, hoc eſt, per efficacem noticiam Chriſti. Eſt autem efficax noticia, quando mentis noticiæ adiungitur fiducia in corde. Hier: 23. Hoc eſt nomen quo uocabunt eum, DOMINVS iuſticia noſtra. Hîc Propheta, & diuinitatem Chriſti prædicat: & nos iuſticia ipſius iuſtificari pronũciat. De applicatione loquitur idem Propheta, Cap: 17. Benedictus homo, qui confidit in DOMINO, & erit DOMINVS fiducia eius. Confidit autem in DOMINO, qui ſtatuit ſe ipſius iuſticia iuſtificatũ placere Deo. Nam obedientia Chriſti, Dei & hominis, perfectiſsima impletio legis diuinæ eſt: quæ ideo omnibus ſufficit, quia eſt iuſticia hominis, qui eſt Deus. Hoc indicat Propheta cum ait: Iehouah eſt iuſticia noſtra. Tenendum eſt igitur toto pectore, quòd iuſticia, qua ſumus iuſti coram Deo non ſit in nobis qualitas aliqua, aut actio: ſed

 obedien-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

obedientia Chriſti, quæ credentibus imputatur ad iuſticiam. Ita Paulus diſertiſsimè diſtinguit inter iuſticiam humanam & Chriſti, ad Philip: Cap: 3. Omnia duco, inquit, pro excrementis, ut Chriſtum lucrifaciam & comperiar in eo non habens meam iuſticiam, quæ eſt ex lege: ſed eam, quæ eſt per fidem Chriſti, hoc eſt, iuſticiam quæ eſt ex Deo, per fidem.

Iam, ſi remiſsionem peccatorum habemus, & iuſticiam per fidem, uidelicet perfectiſsimam iuſticiam, quæ eſt Chriſti Ieſu, profecto non amplius ſumus ſub damnatoria legis ſententia, uidelicet: maledictus omnis, qui non fecerit omnia quæ ſcripta ſunt in libro legis. Atq; hoc eſt quod Paulus ait: non ſumus ſub lege (ſcilicet damnante) ſed ſub gratia (ſcilicet iuſtificāte) Quare? quia ſicut per unius (ſcilicet Adæ) delictum uenit, ſcilicet reatus in omnes homines, in condemationem: ſic & per unius (ſcilicet

licet

licet Chriſti) iuſticiam uenit, ſcilicet gratia, in omnes homines in iuſtificationem. Hoc eſt, ſicut Adæ peccatũ, cauſa eſt comdemnationis ad æternã mortem: Ita Chriſti iuſticia cauſa eſt iuſtificationis ad æternam uitã. Nulla proindè, ut idem Paulus ait, condemnatio eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Nam liberi ſunt, à iure peccati & mortis per liberatorem Chriſtum. Tertium quod requiri diximus, ut homo iuſtus cenſeatur coram Deo, eſt ut Chriſti iuſticia ornatus, adoptetur in filium & acceptetur ad uitam æternam. Nam, ut fide obtinet remiſsionem peccatorum & iuſticiam: Ita etiã eadem fide, adoptionis ius, & dignitatem filiorum Dei, conſequimur, iuxta illud Iohannis: Dedit poteſtatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomen eius. Hoc eſt, contulit hunc cœleſtem honorem credentibus ut ſint & cenſeantur filij Dei. Et Paulus: Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

rum ad timorem: ſed ſpiritum adoptio-
nis, in quo clamamus abba pater. Ipſe
autem ſpiritus teſtimonium reddit
cum ſpiritu noſtro, quòd ſiimus filij
Dei: quod ſi filij, etiã hæredes, hæredes
quidem Dei, cohæredes autem Chri-
ſti. Porrò, hæc adoptio noſtri ſpecta-
tur dupliciter: uidelicet, ut eſt incho-
ata in hac uita per fidem & ut conſu-
mabitur reſuſcitatis corporibus. V-
traq; hæc adoptio, habet ſuam glori-
am. Per inchoatam enim adoptionem
habemus pacem cum Deò quæ eſt, &
reconciliatio noſtri cum Deo, & tran-
quilla conſcientia in Chriſto Ieſu: ha-
bemus acceſſũ ad DEVM, per DO-
MINVM noſtrum Ieſum Chriſtum.
Habemus firmam fiduciam, quòd no-
ſtri, ut filiorum curam, ita habeat De-
us, ut omnia cooperentur nobis in
bonum, etiam ea quæ uidẽtur aſpera:
Vnde fit, quód ſancti, uel in cruce,
qua conformes redduntur filio Dei u-
nigenito, glorientur: iuxtâ illud Pau-
li: glo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

li: gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero ſpem, ſpes autem non confundit, quia Deus diligit nos. De conſummāda adoptione noſtri loquitur Paulus ad Rom: 8. Nos ipſi apud nos gemimus adoptionem expectantes redemtionem corporis noſtri. Hanc redemtionem corporum, paulo anteà in eodem capite, definit Apoſtolus eſſe libertatem gloriæ filiorum Dei, hoc eſt, plenam gloriam, qua filij Dei, ab omni malo liberi, dulciſsimo fruentur conſpectu Dei in omni æternitate beati. De hac gloriæ expectatione loquitur etiam Apoſtolus ad Rom: 5. cum ait: Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Cum hac adoptione, quæ conſummabitur in extremo iudicio, coniuncta erit iuſticia formalis, qua conformes erimus Deo in æterna uita: quam iuſticiam Apoſtolus nos expectare affirmat, cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ad Gal: 5. Nos ſpiritu ex fide ſpem iuſticiæ expectamus. Qualis autem futura ſit illa iuſticia, explicat Iohãnes 1. Iohan: 5, Cum ait. Scimus quod cum apparuerit, ſimiles ei erimus, id eſt, ſancti, iuſti, caſti & beati in omni æternitate.

Ex ijs quæ hactenus de iuſtificatione hominis, compoſitionis methodo congeſsimus, hæc definitio extruitur. Iuſtificatio hominis coram Deo, eſt hominis credentis abſolutio à peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitã æternam gratis propter Chriſtum.

Iam, ut plenior ſit hæc iſtificationis noſtri expoſitio, ordine cauſas, ſed breuiſsime, uideamus. Cauſa igitur præparans eſt prædicatio legis, quæ facit ut agnoſcamus & ſentiamus noſtram inopiam, & iuſtam condemnationem, quem ſenſum Paulus uocat ſpiritum timoris, quia ad prædicationem legis excitatur in homini-

minibus per Spiritum ſanctum. Pe-
trus in Actis ſuos contribules Iudæ-
os die pentecoſtes, reos peragit uio-
latæ utriuſq; tabulæ: Vnde concipi-
tur in ipſis ſpiritus timoris, hoc eſt,
ingens dolor & cordis contritio, ſeu
compunctio propter ſua peccata. Hos
poſteà perplexos & dubios atq; de-
ſperantes iubet conuerti & baptizari
in nomine Chriſti, id quod concio fuit
Euangelij. Conuerſio autem hæc, fit
per fidem, quam homines concipiunt
per Spiritum Sanctum, quando au-
diunt Euangelium. Hac fide conci-
pitur totus Chriſtus, qui nobis natus
eſt à Deo, ſapientia, iuſticia, ſanctifi-
catio, & redemtio, ut qui gloriatur,
in DOMINO glorietur, eũq; in om-
ni æternitate prædicet. Atq; hæc eſt
illa ſcientia ſalutis à ſapientibus huius
mundi abſcondita, & reuelata Eccle-
ſiæ, per uerbum Euangelij.

DE TERTIO ORDINE.

FRuctus Iuſticiæ fidei, etſi nunq̃ ſeparandus diligentiſsimè tamen, ab ipſa iuſtificatione noſtri diſtinguendus eſt. Nam aliud eſt beneficium Chriſti proprium, quod ſola fide obtinemus: aliud obſequium noſtrum debitum, quod ex fide, per quam regeneramur, & naſcimur filij Dei, tanq̃ fructus ex arbore, naſcitur. Vnde, ut de arbore ex fructu, ita de fide uiua, ex eius naturalibus proprietatibus fit iudicium. Ex quo fit, ut in hoc ordine teſtimoniorum, Iuſtificandi uerbum, aliud ſignificet, quàm in ſuperioribus ordinibus. Nam Hîc iuſtificare, ſignificat iuſtum oſtendere & declarare. Vt in Iacobi Epiſtola, homo dicitur iuſtificari operibus: eò, quòd per opera oſtenditur & declaratur eſſe iuſtus. Et ſæpiſsimè in ſcripturis pronũciantur beati, qui bonis operibus incumbunt: non quòd bona opera ſint cauſæ aut merita beatitudinis: ſed quia ſunt certa indicia ſuæ

cauſæ,

cauſæ, hoc eſt, fidei ſeu ſpiritus fidei. Qui enim ducuntur ſpiritu Dei, hi ſunt filij Dei. Atq; hinc eſt quôd DOMINVS dicat apud Matth: Beati mites, beati miſericordes, beati pacifici, beati patientes. Hæ enim uirtutes, ſi germanæ ſunt & non laruæ uirtutum, proficiſcuntur ex fide, qua apprehenditur iuſticia, & ſunt certiſſimæ notæ filiorum Dei, ex quibus adoptio demonſtratur. Tenenda eſt igitur hæc regula. Cùm effecta diuerſa, pariter pendent ex una eademq; cauſa, ualet conſequentia ab uno effectu ad alium, propter communem dependentiam. Lucæ 7. dicitur de peccatrice: remiſſa ſunt illi peccata multa quia dilexit multum. Quoniã autem utrumq;, hoc eſt, remiſsio peccatorum, & dilectio, pendent ex fide, tanquam a cauſa propria, ualet conſequentia à dilectione ad remiſsionem peccatorum propter communem dependentiam. Sophiſtæ qui putant

Chriſtum à cauſa ad effectum deſcendere, & facere dilectionem cauſam remiſsionis peccatorum, peruertunt ſententiam Chriſti: quemadmodum ex parabola quam DOMINVS in medium adducit, manifeſtum eſt. Erant, inquit, duo debitores cuidam creditori, quorum unus debebat denarios quingentos, alter uero quinquaginta. Cùm autem non haberent quod ſoluerent, condonauit utriſq;, uter igitur horum dic, eum plus dilexit? Reſpondens Simon dixit, exiſtimo quòd is, cui plus donauit. Deinde mulieri dixit, fides tua te ſaluam fecit, uade in pace. Nonne hîc DOMINVS apertè condonationem peccatorum antecedere dilectionem indicat, & utramq; , hoc eſt, condonationem & dilectionem pendere ex fide, tanquam ex propria cauſa? Sæpe etenim tribuuntur eidem cauſæ effecta, quorum alia aliorum ſunt conſequentia, quæ tamen ad ſuam propriã cau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſam referri debent, ne fiat cauſarum & effectuum confuſio. Huc pertinet regula Auguſtini, quoties, ait, in ſcripturis, occurrunt huiuſmodi loca, quæ uideantur iuſticiam tribuere operibus, ſpectandum eſt quonã ex fundamento proficiſcuntur. Cùmq; ea naſcuntur ex fide, ei radici ſunt aſcribenda. Exempli gratia, beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malo liberabit eum DOMINVS. Hîc nequaquam ſtatuitur miſericordia erga egenos & pauperes, cauſa beatitudinis. Eſt enim miſericordia particulare opus quo non ſatisfit legi diuinæ. Sed ideò ſic loquitur Dauid, propterea quòd effectus certiſsimum ſuæ cauſæ indicium exiſtit. Ideò ergo miſericors erga egenos eſt beatus, quia credit: Iam autẽ quia fide placet, placet & opus, non ex ſui perfectione: ſed ex diuina dignatione, quia perſona non eſt ſub lege, ſed ſub gratia.

Quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Quod autem neceſſe ſit opera, quæ Deo placebunt, proficiſci ex fide, manifeſtum eſt. Nam quicquid non fit ex fide, peccatū eſt, Rom: 14. Impoſsibile eſt placere Deo ſine fide. & DOMINVS ipſe ait: ſine me nihil poteſtis facere Iohan: 15. Sicut enim palmes non poteſt fructum facere, niſi in uite manſerit: Ita homo nihil poteſt ſalutare præſtare, niſi in Chriſto per fidem fuerit. Nam ante regenerationem, malæ arbores ſumus, quarum fructus non poterit eſſe niſi malus, Matth: 7. Filij iræ ſumus & mortui peccatis, ad Eph: 2. Caro ſumus, cuius φρονημα inimicicia eſt aduerſus DEVM, ad Rom: 8. Animales ſumus, qui non percipimus quæ ſunt ſpiritus Dei, 1. Corinth: 2. Quicquid ergo Deus promittit, bona facientibus, neceſſe eſt illud promitti, non promiſcuè omnibus: ſed tantum filijs obedientibus ex fide. Nam cum iuſti fide placent,

fructus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

fructus iuſticiæ fidei, hoc eſt, bòna opera neceſſariò edunt, quæ non poſſunt magis â fidei iuſticia ſeparari, quàm proprietas naturalis á ſuo ſubiecto. Idcirco, ut à ſubiecti alicuius ſubſiſtentia, ad eius proprietatem naturalem, perpetuò uálet conſequentia: & contra, poſita proprietate, neceſſe eſt ſubiectum exiſtere: ita poſita fide iuſtificante in homine, neceſſariò ponuntur bona opera quæ ſunt proprietates ſpiritus fidei. Et rurſus, poſitis bonis operibus, neceſſe eſt fidem poni, á qua manant. Et contra, ut ſublato ſubiecto tolluntur proprietates: Ita ubicunq; non eſt fides, nec ſunt bòna opera: Et ubi non ſunt bona opera, neq; fides exiſtit eorum effectrix. Ideô Paulus ait: milita honeſtam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam. qua, quidam, repulſa, circa fidem naufragium, fecerunt. Quoties proindè promiſsiones adiungi uidentur bonis operibus recurren-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

currendum eſt ad radicem & funda-
mentum, uidelicet fidem. Nam ut duo
ſunt principia rerum, unum ut ſint,
alterum ut cognoſcantur: Ita fides ut
principium exiſtentiæ, facit ut ſis iu
ſtus: Opera autem, ut principium
cognitionis, faciunt ut cognoſcaris
iuſtus. Ideo DOMINVS in extremo
die proponet principium cognitionis
iuſticiæ fidei, quod incurret in ocu-
los omnium creaturarum. Ita enim di-
cet, ut eſt Matth: 25. Venite bene-
dicti patris mei, & poſsidete regnum
uobis paratum à conſtitutione mũdi:
Eſuriui enim, & dediſtis mihi man-
ducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere:
hoſpes fui, & collegiſtis me: nudus
fui, & operuiſtis me: infirmus eram
& uiſitaſtis me: In carcere eram, &
ueniſtis ad me. Hic DOMINVS nõ
uult opera miſericordiæ erga ſua mẽ-
bra, eſſe merita regni cœleſtis: ſed ex
certis inditijs oſtendit filios Dei, qui-
bus regnum Dei conferetur gratis
propter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

propter Chriſtum, ſine omnibus hu-
manis meritis. Ita enim Paulus ait:
Gratia autem Dei, uita æterna in
Chriſto Ieſu DOMINO noſtro. Etſi
autem ex his quæ hactenus diximus,
non difficile erit iudicare, quomodo
noſtra doctrina de bonis operibus,
à Papiſtarum commentis differat: ta-
men, ut diſtinctius & particulatim
hoc diſcrimen cõnſpiciatur, nonnul-
la huc adijciam: idq; duabus de cau-
ſis. Primum, ut oſtendam quanta ſit
uanitas eorum, qui cum audiunt, &
nos, & Papiſtas requirere bona ope-
ra, putant non eſſe inter nos rerum
certamina, ſed uerborum ſolummo-
do, ex ſuperbo contradicendi ſtudio
orta. Qua profectò re ſatis oſtendunt
ſe plane nihil intelligere, de hac tanti
momenti controuerſia, in qua cardo
ſalutis noſtræ uertitur. Deinde ut
pij auditores de hac cauſa & neceſſa-
ria doctrina rectè inſtituantur: ha-
beantq; in promptu quid reſponden-
dum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

dum ſit ijs, qui noſtram ſententiam conuellere conantur, eamq; ſine ratione, uel ex malicia mera, uel fortè ignorantia craſſa, calumniantur. Eſt itaq; diſcrimen inter nos & Papiſtas, de bonis operibus, in quatuor poſitū: uidelicet, in materia operum, in cauſis efficientibus, in forma, & in finibus. Hoc ſi claris rationibus oſtenderimus, nemo non fatebitur, modo ueritati potius rei, quàm uanitati mentis ſuæ cedere uelit, nos iuſtis de cauſis moueri ad hoc certamen.

Primum ergò diſcrimen, ex materia operum, ſumitur. Siquidē Papiſtæ præcipua opera & cultus collocant in humanis Traditionibus, quas anteponunt mandatis Dei: quæ tamen traditiones partim ſunt ſuo genere indifferentes, ut ſtata ieiunia, Cantiones nonnullæ: ſed uſu & fine fiunt impiæ. Quia in ijs fiduciam collocant dum putant ſe illarum obſeruatione mereri remiſsionem peccatorum. Partim

tim ſunt ſuperſtitioſæ & planè Ethnicæ, ut conſecratio aquæ, ignis, herbarum, candelarum, cum infinitis alijs huiuſmodi nugis, quibus etiam uim abolendi peccata, & fugandi dæmones tribuunt. Partim ſunt manifeſtè impiæ, ut quæ ex diametro pugnent cum mandatis Dei: ut inuocatio ſanctorum, nundinatio miſſarum, cultus ſtatuarum, circumgeſtatio & adoratio panis. Has & ſimiles traditiones, ferro & igni tuentur Papiſtæ, parum aut nihil curantes tranſgreſſiones mandatorum Dei, quod in ipſis pænis cernitur. Nam multo atrocius punitur in papatu contemptus miſſæ idololatricæ, quam adulterium aut inceſtus. Multo maius flagitium eſt Papiſtis ueſci carnibus die ueneris, quám trucidare hominem quouis die. Quæ res ſatis oſtendit Papiſtas anteponere ſuas traditiones mandatis Dei: id quod propria nota eſt Antichriſti. Nam ut ſententiam Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſti contra Phariſæos latam: uidelicet, fruſtra me colunt mandatis hominum, contemnunt: Ita temere arrogant ſibi authoritatem condendi leges in Eccleſia Dei. quod ſanè nihil aliud eſt, quám extollere ſe ſupra DEVM, qui ſibi ſoli uendicat authoritatem condendi leges in ſuo regno. At nos ſubijcimus nos Deo, cuius mandata regulas bonorum operum, & iudicamus, & docemus. Mandata autem hominum & traditiones, cultum Dei non agnoſcimus: ſed doctrinam potius dæmoniorum cum Paulo Apoſtolo, pronunciamus. Hoc enim Dei mandatum, quod eſt apud Hieremiam cap: 20. Anteferimus authoritati omnium hominum & angelorum. In præceptis, inquit, meis ambulate, & non in præceptis patrum ueſtrorum. Ex his iudicet pius lector, utrũ Papiſtis an nobis cedendum ſit, cum de materia ſiue ſubſtantia bonorum operum agitur. Ego profecto nemi-

nem

nem puto adeò inſanum eſſe, ut non potius iudicet obtemperandum eſſe Deo, qui fallere non poteſt, quam hominibus qui & fallere, & falli poſſunt.

Secundum diſcrimen ex cauſis efficientibus petitur. Papiſtæ bona opera, cum Pelagianis, ex libero arbitrio proficiſci autumant. Docent enim quòd homines ante regenerationem, puris naturalibus uiribus, poſſint bona opera facere (quæ merita congrui uocant, illiſq; mereri gratiam: quorum error euidentibus rationibus ex uerbo Dei petitis, ſupra refutatus eſt) nos autem, cum Chriſto, Prophetis & Apoſtolis, affirmamns nulla bona opera, ut cultus Dei, fieri poſſe ante regenerationis gratiam. Chriſtus enim dicit: ſine me nihil poteſtis facere. Moſes & Prophetæ cor hominis natura prauum eſſe pronunciant. Paulus ad Philip: 1. Confido, quod qui cæpit in uobis bonum opus, perficiet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ficiet uſq; in diem Ieſu Chriſti. Item Cap: 2. Deus eſt qui operatur in uo-bis & uelle & perficere pro bona uo-luntate. Hæc dicta manifeſtè teſtan-tur, bona opera proficiſci non ex na-tura: ſed ex gratia: quod quomodo fiat, breuiter declarabimus. Tria itaq; re-quiruntur ad uirtutis, ſiue boni ope-ris actionem: uidelicet, mentis iudi-cium, uoluntas, & conatus ſeu uires. Mentis iudicium Deus ſua luce, hoc eſt, uerbo, in quo efficax eſt Spiritus ſanctus, illuſtrat: ut intelligamus & quæ Deo placent, & quæ diſplicent: quorum quædam ſumma in decalogo proponitur, & fuſius omnia declaran-tur in Propheticis & Apoſtolicis ſcri-ptis. Atq; hoc eſt, quod Dauid ait: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Secundo, uoluntatem ex mala, bonã facit, dum eam ſuo ſpiritu, in regene-ratis, renouat. Voluntas, ut ipſa eſt naturalis facultas, qualitatẽ in ſe nul-lam habet: ſed talis omnino fit, quale

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

eſt illud, quod amplectitur. Si bonum, bona: contra uero, ſi malum, mala. Quare recte definitur á Damaſceno, quòd uoluntas ipſa ſit naturæ: ſed uarijs modis uelle, perſonæ eſt. Et Chryſoſtomus: Voluntas inſita eſt nobis & innata, & eſt à Deo. Huius autem, uel illius rei uoluntas noſtra eſt, & noſtri iudicij: hoc eſt, non naturæ, ſed perſonæ. Nunc autem, cùm uariat ſtatus perſonæ, uariari quoq; qualitatem uoluntatis, neceſſe eſt. Quòd autem perſona ſit impia, inimica Deo ſerua peccati: ut quæ ducatur ſenſu carnis, & non intelligat, quæ ſunt ſpiritus Dei, ante regenerationem, ſuperius demonſtratum eſt. Quare, uon dubium eſt, quin uoluntas perſonæ non iuſtificatæ, ſit mala, hoc eſt, impia, aduerſa Deo, ſerua peccati: tametſi liberè agit, & non coactè. Nam ſponte ſua mala præ bonis eligit. Hæc hominis uoluntas, ante regenerationem, omnino uellet DEVM ſua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

peccata, aut uindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire. Vult ergo eum non eſſe DEVM: quæ, quantum in ipſa eſt, uult eum aut impotentem, aut iniuſtum, aut inſcium. Crudelis planè & omnino execranda malicia, quæ Dei potentiam, iuſticiam, ſapiẽtiam, perire deſiderat.

Cæterum, quoniam in iuſtificatione, homo ſimul regeneratur, & fit noua creatura in Chriſto Ieſu: pro huius noui ſtatus ratione, uoluntas perſonæ, qualitatem accipit nouam: ut, quæ ante regenerationem fuit mala, ſerua peccati, inimica Deo: iam ſit bona, libera, amica Deo, ut quæ ipſius prœceptis delectetur. Nam illuminata mente per uerbum, & purificato corde per fidem, uoluntas imperat ea, quæ mentis ſanum iudicium ſuadet, & ad quæ puri affectus mouent. Vt ergo homo regeneratus, noua creatura eſt: ita uoluntas noui hominis, de nouo creatur per ſpiritum

tum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

tum ſanctum, quemadmodum & Da-
uid indicat, cum ait: cor mundum
crea in me Deus, & ſpiritum firmū
innoua in uiſceribus meis. Per cor
intelligit, & affectus puros, & uolun-
tatem puris affectibus obtemperan-
tem. Per ſpiritum firmum intelligit
uoluntatis προαιρεσιν & propoſitū in
bono. Quod ergo uoluntas fiat de
mala, bona, Spiritus Dei opus eſt:
quæ bona effecta libere agit (etſi ex
gratia) & non coactè: alioqui uolun-
tas, non eſſet uoluntas.

Tertio loco, reformato iam iu-
dicio mentis, per uerbum, & innoua-
ta uoluntate per Spiritum ſanctum,
uires quoq; Paulatim reſtituuntur &
creſcunt, pro fidei menſura, ut quæ-
dam Deo grata facere incipiamus: ta-
metſi legi, iuxta eius rigorem in hac
uita, nunquam ſatisfacere ualemus.
Harum uirium reparatio fit uirtute
mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis
Chriſti in fidelibus. Hæc uirtus Chri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſti pingitur quodammodo in baptiſmó noſtro, quemadmodum Paulus docet Rom:6. Porrò cū perſona iuſta ex fide retinet bonam conſcientiam, & meditatur quotidianum profectū, boni conſulitur defectus: Non enim eſt ſub lege, ſed ſub gratia.

Tertium diſcrimē inter Papiſtas & nos de bonis operibus, ſumitur à forma. Nam illi opus bonum iudicāt, cùm fit externè quod præcipitur. Non enim aliud requirunt ad boni operis rationē, quam actionem ipſam. Nos uero cum Auguſtino pronunciamus, opus tum demum bonum dici & cenſeri, cùm id quod præcipitur, eo modo fit, quo fieri debet, ſecundū mentem præcipientis. Dat Phariſæus hypocrita eleemoſynam: dat etiā publicanus iam iuſtificatus, eleemoſynam. Illius, hoc eſt Phariſęi eleemoſynam, Papiſtæ definiunt bonum opus eſſe: cùm tamen ſit abominabilis coram Deo. Nos uero publicani

Elec-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Eleemoſynam, bonum opus pronunciamus: non ſolum, quia præcepta eſt: ſed etiam, quia ex fide, qua iuſtificatus eſt publicanus, fit in gloriam Dei. Eſt proindè forma boni operis, cùm opus à Deo præceptum, fit à perſona fide iuſtificata, in gloriam Dei principaliter. Et opus ita factum, ſiue internum, ſiue externum ſit, cultus Dei ſpiritualis exiſtit.

Porrò, quòd ciuilia quædam opera, etiam ab ijs facta, qui non ſunt fide iuſtificati, ſunt utilia & proſunt multis, atq; ideo bona cenſentur: concedo iſta bona dici, & eſſe, ſed uſu & non cultu. Nam quicquid facit impurus, impurum eſt, & abominabile coram Deo. Et cùm huiuſmodi opera interdum ornat Deus præmijs, hoc propter uſum facit: non quòd ſint cultus illi placens, aut bona per ſe.

Quartum in quo nos â Papiſtis diſſentimus in doctrina bonorum o-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

perum, eſt finium diuerſitas. Illi enim alios fines bonorum operum ſtatuũt, quàm nos, qui ductum uerbi Dei ſequimur. Aiunt enim ideo bona opera facienda eſſe, ut gratiam mereamur, & operibus ipſis coram Deo iuſtificemur. Quàm autem falſa & abſurda ſit iſta Phariſaica opinio, ſupra in primo ordine oſtenſum eſt. Non mereri gratiam ante iuſtificationem ulla opera, ex eo manifeſtũ eſt, quòd mala arbor non poſsit edere bonum fructum. Quid ergo quæſo poteſt homo non renatus, cûm ſit impius, impurus, nihil intelligens, inutilis, mereri impuris operibus? Deinde, ſi homo iuſtificatur operibus coram Deo, neceſſe eſt ut hoc fiat, uel quia implet totam legem, iuxta normã diuinæ iuſticiæ: uel propter particularem certæ legis obedientiam. Sed utrumq; falſum eſt: nam ut antea à nobis demonſtratum eſt, nemo mortalium legem diuinam implere poteſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

nec ante conuerſionem, nec poſt. Deinde, particulari facto neminem iuſtificari manifeſtum eſt, cùm quia non eſt impletio legis, quæ requiritur ad iuſticiam legis: tum quia qui in uno labitur, ut Iacobus ait, omnium reus eſt. Cùm ergo nec tota lege, nec parte iuſtificari quiſquam poteſt: fruſtra contendunt Papiſtæ, finem legis eſſe, ut homines proprijs operibus iuſtificentur coram Deo. Nos autem ideo docemus bona opera facienda eſſe, ut fide iuſtificati, Deo debitum obſequium præſtemus, tanquam filij chariſsimo patri. Vt inueniamur uiui palmites, & fructificantes, in uera uite, quæ eſt Chriſtus Ieſus. Vt homines uideant noſtra bona opera, DEVM glorificent, & exemplo inuitentur. Vt per opera bona in recto curſu dirigamur in portum beatitudinis. Vt bonis operibus, tanquam certiſsima nota filiorum Dei, oſtendamus nos hoſtes diaboli eſſe, quem in

baptiſ-

baptiſmo abiurauimus. Vt augeamus gaudium angelorum in cælo, qui hominum pænitentia, & ſanctimonia uitæ delectantur. Vt ex operibus agnoſcamur & declaremur uerè iuſti: hoc eſt, ut non decipiamur ſpectro fidei, id quod hypocritis euenire ſolet, quemadmodum Iacobus cap: 2. oſtẽdit: cui iuſtificari ſignificat agnoſci & declarari iuſtum coram hominibus. Abraham credidit & fides eius imputata eſt ei ad iuſticiam coram Deo. Verum cum ex mandato Dei, promptus fuit, ad mactandum unicum filium, obſequendi ſtudio declaratus eſt iuſtus, non ſolum aliꝭs, uerumetiam ſibi ipſi. Nam uiua fides hanc habet indolem, quòd obedientiam erga DEVM anteponat omnibus rebus mundi, uel chariſsimis, ut in Abrahamo uidemus. Quicunq; ergo ſic affectus eſt, quod nihil habeat magis in uotis, quàm Deo obedire, & obedientiam erga ipſum omnibus aliꝭs rebus præferre,

ferre,habet certiſsimum indicium uiuæ fidei,& inhabitantis in ſe Spiritus Chriſti quo agitatur. Qui enim agũtur Spiritu Dei, ut Paulus ait, hi ſunt filij Dei, ſcilicet per fidem, cuius uera nota eſt motus ille ſpiritus, quo mouemur ad præſtandam Deo obedientiam ſumma cum promptitudine: tametſi ſemper luctam carnis aduerſus ſpiritum ſentimus, quæ ſanè lucta, in hac uita nunq̃ ceſſabit. Summa diſcriminis huius, huc redit. Papiſtæ opera ſalutis merita & cauſas faciunt. Nos ea inter effecta fidei & fructus iuſticiæ fidei, cum Paulo, numeramus. Papiſtæ in operibus collocant iuſticiæ perfectionem: nos ea inchoatam obedientiam, placentem Deo propter perſonam fide iuſtam, definimus, quæ obedientia à gratuita iuſtificatione non magis ſeparari poteſt, quam naturalis proprietas à ſuo ſubiecto, ut, calor ab igni, ſicuti ſupra oſtenſum eſt.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

DE QVARTO OR-dine.

Quartus ordo, ut propoſuimus, eſt de mercede & remuneratione bonorum operum, iuxta promiſsiones diuinas, quas pij, extra iuſtificationem, licitè intuentur, & fide expectant quæ promituntur, ſicut Moſes ſcribitur fide expectaſſe remunerationem.

Porrò, merces promittitur pro operibus bonis aliâs ſimpliciter cuiuis homini: aliâs definita & ſpecialis huic uel illi homini pro particulari opere, quod eſt obedientia in re certa. Vt autem de huiuſmodi promiſsionibus, communibus & ſpecialibus, dextrè & ſine errore iudicemus, principium hoc tenendum eſt: uidelicet, quod omnes promiſsiones extra Chriſtum ſint irritæ. Nam, ſi omnes promiſsiones in Chriſto Ieſu, ut Paulus ait, ſunt etiam & amen, id eſt, ratæ & firmæ: ſequitur, nullas promiſsiones extra

extra Chriſtum eſſe ratas & firmas. Ex quo & hoc concluditur, nullam obedientiam extra Chriſtum, mereri mercedem. Hoc fundamento iacto, dicamus de promiſsionibus mercedis, iuxta diſtinctionē à nobis propoſitam.

Cum itaq; merces promittitur ſimpliciter ſeu in genere cuiuis homini, pro operibus bonis, ut cū dicitur in pſalmis, & in Paulo: reddet unicuiq; iuxta opera ſua: accommodabitur promiſsio per diſtinctionē. Habet enim huiuſmodi promiſsio duplicē reſpectū. Aut enim ad non renatos, aut ad renatos, referri debet. Si non renatis, qui ſunt extra Chriſtū, accōmodatur: ex principio à nobis poſito, ſequitur eā nec ratam, nec firmā eſſe: quare ad primū ordinem teſtimoniorum refertur. Nā proponit iudicium legis, de pręmijs bonorum operum. Verū quia conditio annexa eſt impoſsibilis, nēpe: qui fecerit ea homo, uiuet in eis: fieri non poteſt quin dānatoriæ legis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſententiæ, uidelicet: maledictus omnis, qui non fecerit ea, quæ ſcripta ſunt in libro legis, non renatos ſubijciat: tantum abeſt, ut ſalutare præmium inde expectent homines non renati. At ſi renatis huiuſmodi promiſſio accommodatur, in Chriſto fit rata & firma, in quo omnes promiſsiones ſunt Etiám & Amen. Sed hîc plura ordine expendenda ſunt. Primum, quòd rigor legis ſit renatis ſublatus: qui rigor in tribus conſiſtit. Videlicet, quôd obedientia non placeat, niſi perfecta: quòd uita non promittatur, niſi legi ſatisfacientibus: quód damnatio denuncietur tranſgreſſoribus uel in minimo. Deinde cogitandum eſt, quòd homo iam credens, placeat Deo, ut dilectus in dilecto, & eſt hæres uitæ æternæ propter iuſticiã Chriſti, illi imputatam, quæ eſt uia uitæ & ſalutis, iuxta hanc ſententiam Pauli: Chriſtus eſt finis legis, in iuſticiam omni credenti.

Tertio

Tertio loco cogitandũ eſt, quód Deus à credente homine, & ſibi accepto per Chriſtum Ieſum, obedientiam requirat: ac ut benigniſsimus pater promittat ei mercedem non ex debito propter bonitatem, ſeu preciũ operis: ſed ex gratia propter bonitatem paternam, qua complectitur perſonam credentem in Chriſto Ieſu. Quarto, cogitandum eſt, quod opera ſic facta ex fide, ſint teſtimonia fidei, non aliter quàm proprij effectus ſuæ cauſæ ſunt certiſsima indicia. Atq; ideò, dicitur DOMINVS ſecundum opera reddere mercedem: ut cum dicitur à Paulo: reddet unicuiq; ſecundum opera ſua: quæ opera uera indicia ſunt fidei, & certiſsima teſtimonia timoris Dei. Horum operum ideò fiet mentio in extremo die, ut tota creatura de iuſticia DOMINI in iudicando, teſtari poſsit. At ſi definita & ſpecialis promiſsio ſit obedientiæ in re certa (ut cum Tobias ait: Elee-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

moſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inueni-re miſericordiam & uitam æternam. Et Danielis 4. peccata tua Eleemoſy-nis redime, & iniquitates tuas miſe-ricordia pauperum: id enim ſanitas erit pro errore tuo) tenenda eſt hæc regula, quæ dependet à principio quod ſupra poſuimus. De facto par-ticulari, uel ex qualitate facti: uel ex qualitate perſonæ iudicandum erit. Si ex qualitate facti inſtituetur iudi-cium, certiſsimnm eſt, quod nullum hominis factum, ſiue multiplex ſit ſi-ue particulare, ſatisfaciat legi Dei, ut in primo ordine demonſtrauimus: qua-re nec iuſticiam, nec uitam mereri poteſt. At ſi ex qualitate perſonæ de facto iudicandum erit, uariabit iudi-cium prout uariant perſonæ. Nam perſona operans, aut fidem habet, aut non habet. Si fidem habet perſona o-perans, placet ipſius opus ſecundum legem Dei factum & imputatur in iu-

ſticiam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſticiam, hoc eſt, cenſetur iuſtum propterea quod placeat Deo propter perſonam. Verum, ſi perſona operans fidem non habet, fieri non poteſt ut opus placeat, donec ſteterit hæc regula Pauli: Quicquid non fit ex fide, eſt peccatum. Atq; ideo diligenter conſiderandum eſt, quid per ſe ualeant bona opera & quo in loco habenda ſint reſpectu perſonarum operantium. Per ſe nihil ualent, nihil merentur: quia non ſunt legis impletio. Ante iuſticiã fidei ſunt σκυβαλα, ut Paulus loquitur, & abominationes. Verum poſt ſtabilitam fidei iuſticiam, non á ſuo merito æſtimationem habent bona opera: ſed à gratuita bonitate Dei recipientis opera propter perſonam fide placentem: qua quidem ratione, imputantnr in iuſticiam, id eſt, cenſentur iuſta: ut ſcribitur de zelo Phineæ transfodientis ſcortatores: & merentur præmia, ut Paulus loquitur, & in hac uita, & in futura. Iam

ad dictum Tobiæ redeamus, de quo primum dico, quod corruptiſsime legatur in ueteri translatione, quam paulo antea adduxi. Ex græco ſic legendum eſt: Eleemoſyna ſeu beneficentia, uindicat á morte omneq; peccatum purgat, facientes Eleemoſynas & iuſticias replebuntur uita. Hæc ſententia, non poteſt accommodari Phariſæo aut ulli homini non renato. Nam, ut eſt particulare opus Eleemoſyna, quæ hîc prædicatur: ita in non renatis, multis modis eſt contaminata. Ergo accommodabitur renatis: at illi habent remiſsionem peccatorum gratis propter Chriſtum, cuius ſanguine purgati ſunt ab omni iniquitate, Sed extrema particula in dicto Tobiæ, uidelicet: replebuntur uita, id eſt longa & diuturna uita perfruentur, indicat, quôd non loquatur Tobias de purgatione peccati corã Deo: ſed in hac uita tantum coram hominibus: apud quos prædicantur

boni

boni & iuſti, qui ſunt benigni & liberales erga egenos. Idem ſit iudicium de dicto Danielis, quod ſic integrè ex hebræo legitur: peccata tua iuſticia redime, & iniquitates tuas miſeratione pauperum, ecce erit longitudo ſeu productio pacis tuæ, id eſt, proſperitatis & fęlicitatis in regno tuo. Hîc neceſſe eſt Danielem loqui de fructibus pænitentiæ, qui ſunt certiſsima indicia fidei & timoris Dei, & merentur mitigationem pænarum & proſperum rerum ſucceſſum in gubernatione domeſtica & politica. Id quod ſignificat Daniel cùm ait: Ecce erit longitudo tua, & productio pacis tuæ. Breuiter, omnes ſententiæ ubicunq; leguntur in diuinis ſcripturis, de bonis operibus, accipi debent iuxta ſuã periſtaſin, & prout res poſtulat, his quatuor ordinibus teſtimoniorum accommodandi ſunt. At, qui hos ordines confundunt, ſcripturam peruertunt, & ſanguinem filij Dei, pedibus con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

conculcant: cum operibus tribuere conantur, quod eſt ſolius filij Dei, mediatoris noſtri Ieſu Chriſti: cui cum Patre & Spiritu Sancto, ſit honor, laus & gloria, in ſecula ſeculorum, & in omni æternitate,

AMEN.

Vſus Pſalmi.

Vt mortē uites miſerā, uitamq; beatā
Obtineas, Chriſto iūgere, uiue Deo.

FORMA PRECANDI generalis.

OMnipotens, æterne, uerisſime Deus Pater DOMINI & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, conditor cœli & terræ, unà cum filio tuo Ieſu Chriſto, & Spiritu ſancto, agimus tibi

tibi gratias toto pectore, quòd immenſa miſericordia te nobis patefeciſti miſſo filio Ieſu Chriſto, & prolato arcano & admirando decreto de redemptione generis humani, & colligis tibi æternam Eccleſiam per miniſterium Euangelij, & Spiritum ſanctum, & præbes hoſpitia Eccleſiæ,& res uitæ ſuſtentationi neceſſarias. Hæc & alia beneficia confitemur ueriſsimè tua dona eſſe, & abs te nobis propter Filium tribui & conſeruari.

Confitemur etiam multis nos peccatis multipliciter pollutos eſſe, & ueris atq; ardentibus doloribus cordis deploramus, quòd contra normã iuſticiæ tuæ peccauerimus, ac precamur, ut conuertas nos ad te, & condones nobis omnia peccata noſtra, propter dilectum filium tuum Ieſum Chriſtum, & Spiritu ſancto tuo accendas in nobis ueram fidem & ueram obedientiam, & regas nos, ut ſicut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

ſeriò nobis propoſitum eſt, auxilio tuo emendemus uitam, & tibi obediamus.

Oramus etiam propter Ieſum Chriſtum filium tuum dilectum, ut inter nos & in his regionibus perpetuò tibi colligas Eccleſiam, & in ea puritatem ueræ doctrinæ conſerues, ut te uera inuocatione colamus, & tibi obediamus, & in omni æternitate celebremus & diligamus. Ad hãc rem largiaris Eccleſiæ fideles doctores & Paſtores, qui recta docendo, & exemplo piæ uitæ gloriam tuam illuſtrent, & proſint Eccleſiæ.

Oramus etiam propter Ieſum Chriſtum filium tuum dilectum, ut in his terris largiaris piam, ſalutarem, & tranquillam gubernationem, & Regem noſtrum ac regni Conſiliarios & Senatores tuearis, ac Spiritu ſancto tuo regas, ut tota ipſorum gubernatio ſeruiat gloriæ tuæ, & ipſis ſubditis ſit tranquilla & ſalutaris.

Confirmes etiam omnes pios Reges, Principes & Nobiles in propoſito tuam gloriam, ueram doctrinam, & honeſtatem diſciplinæ conſeruandi. Etiam Magiſtratus huius urbis clementer gubernes ac tuearis. Precamur etiam, ut res terra naſcentes (quas largiris, ut in hac uita genus humanum ſuſtentetur & te inuocet) foueas ac protegas, & panem quotidianum benignè nobis præbeas. Et quia tibi nota eſt ingens imbecillitas noſtra, & promiſiſti te magnitudinem iræ aduerſus peccatũ temperaturum miſericordia propter interceſsionem dilecti filij tui, oramus ut pœnas, quas meritò ſuſtinemus, clementer mitiges, & afflictos omnes, qui te innocant, conſoleris Spiritu ſancto tuo, ut in uera fide & uera inuocatione maneant conſtantes, & in omni æternitate miſericordiam tuam celebrent, Amẽ.

ORATIO AD CHRISTVM.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

DVlciſsime DOMINE Ieſu Chriſte filij Dei, ſine tua gratia mens noſtra dēſiſsimis offunditur tenebris Affectus omnes in flãmas cupiditatũ feruntur: Voluntas mentis caligine inuoluta affectuum impetu abripitur: deniꝗ omnes actiones noſtræ interiores & exteriores, à norma uoluntatis tuæ longè aberrant. Tenebras igitur mentis noſtræ allato uerbi tui lumine dulciſsime Ieſu Chriſte diſcute: Cupiditatũ flammas gratiæ tuæ fontibus clementer extingue: Voluntatem tua manu reformatam, tuo ſancto impelle ſpiritu, ut quæ mens illuminata rectè monſtrat: quæ affectus noui cordis piè ſuadent: Ea & uoluntas alacriter imperet, & omnes uires animi & corporis uoluntatis imperio obtemperantes, ſtudioſè exequantur: Tu enim ſolus es noſter propiciator, noſter Rex, noſtra fortitudo & uirtus, noſtra unica ſpes, unica ſalus, unica uia, & uita æterna.

Te

Te inuoco dulciſsime Ieſu Chriſte, ut nobis aſsiſtas, ne uel ſeducti à falſis Prophetis, uel pellecti à propria carne, uel perſuaſi à Diabolo, uel abducti prauis hominum moribus & exemplis, uel etiam offenſi ſcandalis, relabamur in priſtinas tenebras, & aberremus à te uia uitæ æternæ. Deduc obſecro nos fili Dei in lumine uultus tui, ſuſtinet nos, qui es dextera Dei Patris, ne cōcidamus: dirige nos, quò tandem te duce perueniamus rectà ad gloriã immortalitatis, quã promiſiſti ſperantibus in te dulciſsime Ieſu Chriſte: Tibi laus, confeſſio & gloria in ſecula ſeculorum AMEN.

PRECANDI FORMVla pro perſona propria.

DVlciſsime DOMINE Ieſu Chriſte, te inuoco: tu enim lux mea es: tu uita: tu ſalus: tu Deus

meus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

meus uiuus pater meus ſanctus: Deus meus pius: magiſter meus uiuus: Paſtor meus bonus: adiutor meus optimus: Te deprecor, tibi ſupplico, te rogo, ut per te ambulem, ad te perueniam, in te requieſcam: fac ut per tuum auxilium ſanctè, piè, & rectè uiuam: mentis meæ tenebras diſcute: cogitationes prauas cohibe: affectuũ malorum flammas extingue: uoluntatem peruerſam tuo reprime imperio: ac luce tua mentem illuſtra: cogitationes pias ſuggere: affectus bonos accende: & uoluntatem meam ad te conuerte. ut quæ tu uis, uelim & ego. Præterea, cum corpus meum domicilium ſit animæ meæ, fac queſo, ut illud tuo auxilio caſtum & mundum conſeruẽ: quo anima purgata in corpore mundo habitet: quo integer ſim, anima, ſpiritu, & corpore: & te perpetuo in corpore, & in anima mea glorificem: tibi paſtori meo, ac ſoli Deo, cum Patre & Spiritu Sancto ſit benedi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

benedictio & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & uirtus, & robur in ſecula ſeculorum,
Amen, Amen:
fiat fiat.

PRECANDI FORMVla pro familia.

QVoniam nulla domus niſi te, DOMINE Ieſu Chriſte, conſeruante, ſtare poteſt: te ſupplex rogo, ut domum meam, uxorem, liberos, & familiam, tua protectione conſeruare digneris. Da, quæſo, ut ego & uxor mea, liberi, ac tota familia ſecundum tuam uoluntatem, ſinguli noſtrum officium faciamus. Cum enim tu nos paſcis, nihil nobis deeſt: cum tu nos regis, ſecuri ſumus, & nemo nobis nocere poteſt: Cum tu nos laborantes adiuuas, fructum laborum percipimus uberrimum. Nobis igitur adeſſe digneris: pelle Diabolos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

bolos, hoſtes ordinationis tuæ: da nobis cuſtodes, ſanctos tuos angelos: ac rege nos ſemper tuo ſpiritu, ut perpetuò te in hac uita, & in futura celebremus, Amen Amen: Fiat, Fiat.

HAFFNIÆ
Excudebat Matthias Vinitor.
1569.

Impenſis Balthazari Kaus, Bibliopolæ Haffnienſis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 3